A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1911—912-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
DR GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ,

A THEOLOGIAI RÉSZT:
CSIFÓ SALAMON,
DÉKÁN.

XXXIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
GÁMÁN J. ÖRÖKÖSE KÖNYVSAJTÓJA
1912.

A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1911—912-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
DR GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ,

A THEOLOGIAI RÉSZT:
CSIFÓ SALAMON,
DÉKÁN.

XXXIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
GÁMÁN J. ÖRÖKÖSE KÖNYVSAJTÓJA
1912.

Dr. Varga Béla és Sándor János tanárok beiktatása.

Imádság.

Mondotta: Vári Albert vallástanár.

Örök Jóság! Egyedül imádandó igaz Isten! Az öröm és hála érzete dagasztja keblünket e pillanatban, midőn ünnepélyünket a te nevedben megkezdjük. Az öröm érzésével van telve lelkünk; mert iskolánk életében a fejlődés és haladás egy ujabb bizonyitékát szemlélhetjük. Azt látjuk, hogy az ősöktől reánk maradt szent örökség lassu sorvadással nem emészti önmagát, hanem erőteljes lendüléssel igyekszik beilleszkedni az új kor által teremtett ujabb helyzetbe, hogy legyen messze világitó szövétnek és erőteljes tényező az élet nagy versenyében. A milyen érzésekkel kiséri az édes anya gyermekének győzelmi útjait és fogadja kivivott sikereit: olyan a mi örömünk is most, amidőn ujabb munkatársakat fogadhatunk sorainkba, kik velünk együtt el vannak határozva épiteni a te országodat s igy megizmosodott reménységgel folytathatjuk jövendő küzdelmeinket.

Örömünknél csak hálánk lehet nagyobb és mélyebb irántad óh mindeneket bölcsen igazgató szent felség. Hiszen te nekünk minden időben hajlékunk voltál. Hajlékunk voltál akkor, a mikor nagy önfeláldozással és kétségbeejtő önmegtagadással kellett küzdenünk a létért; a midőn az irigység, féltékenység, a szükkeblüség és a tudatlanság minden oldalon hálót vetett ellenünk; amidőn érzéseinket visszafojtanunk, gondolatainkat eltitkolnunk

kellett. Te voltál, aki oltalmad szárnyaival befödözted a mi vallásunkat és egyházunkat, hogy bizonyságot tény arról a régi igazságról, hogy a mely «tanács» tőled vagyon, annak az emberek nem árthatnak. Te küldöttél lelkes vezetőket és buzgó kormányzókat, akik bölcs mérséklettel és óvatos körültekintéssel vezették az egyházi élet hajóját. És most, amidőn az idők szele kedvező irányban lengeti vitorláinkat; amidőn a tudomány a maga hathatós erejével támogatja törekvéseinket s az előre haladott müveltség fényében mind szebben látszanak a mi régi eszményeink: te ihleted a mi lelkünket, hogy bizonyságot tegyünk hitünkről s fejlesszük intézményeinket. Óh legyen hála neked szent Istenünk mindazokért, amelyeket velünk cselekedtél s különösen legyen hála ez óra öröme és áldásáért!

Eltelve áldásaid bőségének s kegyelmed gazdagságának a tudatával: mi mindeneket, amelyeket cselekszünk nem a magunk, hanem a te dicsőségedért tesszük. Ha lelkünk elmerül az élet és a természet kifürkészhetetlen titkainak a mélységébe; ha a lét és nemlét nagy kérdését kutatjuk; ha az öntudat és ismeret munkáit nyomon kisérjük; ha a bölcsészet mélységeibe hatolunk: mindezt csak azért tesszük, hogy annál szebb szinekben ragyogjon előttünk a te neved s annál nagyobb legyen a te dicsőséged. És ha a dal vagy a zene egy mélységes harmoniába ringatja lelkünket, ha a müvészet fenséges szárnyalásával megilleti a mi szivünk hurjait; ha a külső összhang belső harmoniát teremt a mi lelki világunkban: mindez fölemel minket egy szent magaslatra, melyről tisztábban szemlélhetjük a te nagyságod és dicsőséged ragyogását.

Mint a nagyvilág kisértő zajában hosszasan bolyongott vándornak hangosabban dobog a szive, ha hosszas fáradalmai után végre az édes haza megszentelt földére léphet; mint az élet nehéz harcában elfáradt ember boldognak érzi magát, ha az édes otthon meghitt körében hajthatja le fejét: ugy reánk nézve is megszentelődést, ujjászületést jelentenek azok a pillanatok, melyekben akár a

tudomány, akár a müvészet ihletére hozzád emelkedhetünk. Mert nekünk valódi életünk csak akkor van, amikor benned élünk. Boldogok csak akkor vagyunk, ha veled lehetünk.

Engedd éreznünk ezt a szent boldogságot életünk minden idejében. Oltalmazz meg jó Isten az egyoldalúságtól és a szüklátókörüségtől. Engedd látnunk és megértenünk azt, hogy mint a dalban és zenében a különböző hangok egybeolvadása adja az összhangot, ugy a mi lelki világunkban is az ész és a szív, az akarat és engedelmesség, a szabadság és felelősség összecsengése szül harmoniát. Oltalmazz az ész gőgjétől, a szív féktelen kicsapongásaitól egyaránt. Lássuk meg mindenben a szépet, jót és igazat; de mindezek örök forrását találjuk föl tebenned, tökéletesség Istenében. Ha nem is futhatunk e világ szerint fényes pályát; ha éltünk külső keretei az ismeretlenség homályába vesznek; de töltsük meg szivünket nemes érzésekkel, lelkünket tiszta gondolatokkal s életünket gazdag tartalommal.

Ifju szolgáidat, kik nagy munkakedvvel, erős elhatározásokkal és szép reményekkel szállanak ki az élet tengerére, oltalmazza gondviselésed, vezesse szent lelked, hogy életük legyen áldásos az ifjuságra, dicsőséges egyházunkra és hazánkra. Ámen.

Megnyitó beszéd.

Mondotta: Gál Jenő isk felügyelő-gondnok.

Mélyen tisztelt közönség!

Ismét innep van a családban. Megszaporodtunk. A tudományok két felkentje sorakozik az oktatás és nevelés érdemes bajnokaihoz, kik egyházunk e nehéz, de nemes feladata teljesitésében hivatásszerüen munkálkodnak.

Egyházunk mindig az ősöktől öröklött kegyelettel és féltékenyen ápolta az oktatás és nevelés magasztos céljait, mint hivatása egyik irányát és létezése biztositékának egyik fenntartó elemét. E felfogás szükségképpi következménye, hogy a tanári beiktatókat mindig egyházi innepeknek tekintjük, melynek innepélyességét az az örömtelt érzés kelti fel, hogy ismét valakit, jelenben Önöket, tisztelt tanár Urak, szerencsések lehetünk a magyar kultura és az unitárius érdekek szolgálatának eljegyezni.

Az Önök tárgyai a classica philologia és a zene külső nyilvánulásában egymástól elüt, de lényegében ugyanazon irányt szolgálja: az igaz és szép eszményének megismerését, érzetének a lélekben való felköltését és megrögzitését. Tárgyaikat be kell illeszteniök az oktatás és nevelés egyetemleges célja szolgálatába. A gyermekben az embert socialis hivatása körében kell figyelmök tárgyává tenni. Az ismeretek terjesztése nem annyira cél, mint eszköz. Eszköze az öntudatos akarat, a munkaszeretet, az élet nemes felfogásának, szóval a karakter kifejlesztésének. E célból feltétlenül szükséges a gyermek egyéniségének felismerése, rokonszenvének felkeltése, önbizalmának növelése s öntevékenységükben való jóakaratu istápolás. A növendékek megalázása, önérzetöknek

megsértése, a tanár és tanítvány közti különbség szükségfeletti éreztetése, avagy tultengése, azt hiszem, pedagógiai hiba volna.

Hivatásuk sikeres teljesítésének legfőbb biztosítéka a kereszténység örökérvényü törvénye: a szeretet, mely tanárt és tanítványt a közös cél érdekében egyesít, a mely a feladadok megkedveltetése által, a nehézségek leküzdését megkönnyíti s a kötelességek teljesítésében buzdítólag hat.

Önök szakszerüen fogják hallani a tanári állás fontosságának méltatását és igy reám ez alkalommal még csak két kötelesség vár. Az egyiket a legnagyobb bizalommal teszem, midőn figyelmöket felhivom arra, hogy a tanári esküvel önök az unitárius érdekek védelmére is fogadalmat tettek. A másikat pedig a legnagyobb örömmel teljesitem, midőn Önöket, tisztelt tanár urak, a kollégium igazgatósága nevében a legszivélyesebb melegséggel üdvözlöm. Érezzék magukat körünkben mindig jól és elégedetten s müködésük sikerében találják meg méltó jutalmukat.

Ezennel a beiktató ünnepélyt megnyitom és felkérem dr. Varga Béla és Sándor János urakat, hogy székfoglaló értekezéseiket megtartsák.

Az intuicionizmus, mint divatfilozófia.

Székfoglaló értekezés

Tartotta: Dr. Varga Béla r. tanár.

Nemcsak a viseletekben és szokásokban, hanem a tudományban, irodalomban és művészetekben is van divat. Divatos jelszók tünnek fel és enyésznek el a korszakok változásával itt is ott is s hipnotikus erővel ragadják magukkal a tömeget, mely nemtudatos készséggel hódol az uralkodó devisek olykor érthetetlen mystikájának, mert igen helyesen jegyzi meg Rickert Henrik, hogy ritkán lesz valami divatossá, amit nem lehet mindenféleképpen félreérteni és magyarázni.

S a divatos jelszók, mondjuk eszmék, a modern élet folyton és bámulatosan növekvő differenciáltságához képest — nagyon sokfélék, s kezdve a korszakokat mozgató, hatalmas, divatos vezérelvektől, az u. n. uralkodó tendenciáktól — mint Lamprecht nevezi — meg vannak az élet minden megnyilvánulásában: szépirodalomban, zenében, festészetben, különböző társadalmi formákban, mig a mindennapi élet aprólékos kicsinyességeiben tünik el végleg az ideál fenséges alakja. S a kor és a jelszók ezen tünő divatjai sokszor a filozófiában is kifejezést nyernek, hol mintegy tudományos igazolást keresnek a maguk számára. Egy ilyen napjainkban divatozó filozófiai irányzatot szeretnék főbb vonásaiban ez alkalommal bemutatni s annak alapjait kritikai megvilágításba helyezni.

Gyakran hallszik napjainkban a panasz, hogy a filozófia és az élet nagyon távol kerültek egymástól, hogy a tudomány nem elégíti ki a várakozást, nincs elég szoros kapcsolatban élettől duzzadó korunk zajos áradatával. A filozófiá-

nak is le kell szállani az intellectuálizmus magaslatáról, hova évezredes munkájával felküzdötte magát; a logikai fogalom száraz, fagyos hidegségét a rohanó élet forró csókjaival kell felmelegíteni s belemerülni az áradatba, a Samsâra forgó áradatába, ahol a hullámok tetején kéjes gyönyörrel élhetjük meg az élet és a valóság rejtett és kevésbbé rejtett s eddig meg nem értett titkait. Mert nincs állandó, csak változás, a tudomány, a fogalom csak brutális jelzője a való élet szünetnélküli zajlásának. πάντα ρεῖ.

Tolstoj panaszkodik vallomásaiban, hogy az élet legjavától fosztott meg minket a tudomány, Bruntière aggodalmas szava «banquerotte de la science»-ről beszél, a skeptikus Renan a nyolcvanas években másodszor adja ki «L'avenir de la science» c. művét s a kérdésre, hogy vajjon a tudomány megoldja-e a lét problémáit, resignáltan feleli: elle préserve de l'erreur plutôt, qu'elle ne donne la verité s magának Nietzschenek türelmetlen lelke is világnézetet keres, mely a tudomány hézagait pótolja; Menschliches allzu Menschliches c. művében eként jellemzi a tudomány és az élet között fölmerült konfliktust: a tudomány már csak abban látja örömét, hogy a boldogító metafizika, vallás és művészet ellen gyanut ébreszt s ezáltal megfosztja az emberiséget azon gyönyör forrásoktól, melyeknek annyit köszönhetünk. Azért a magasabb kulturának kettős agyvelővel kell ellátnia az embert: eggyel a tudomány számára s eggyel a nemtudás (Nichtwissenschaft) számára, mert illuziókkal, egyoldalusággal és szenvedélyekkel kell fűteni s a tudomány rideg, megismerő hatalmával a túlfűtést megakadályozni.

Az új irányzat még tovább megy. Schopenhauer Wille zum Leben-je, Nietzsche Wille zur Machtja itt már tulhaladott álláspont, mert itt nemcsak akarjuk az életet, nemcsak akarjuk a hatalmat, hanem itt élet és akarat voltaképpen egy homályos, misztikus egységbe olvadt ősalap, amelyben benne vagyunk és amely mi bennünk van. A voluntarismus itt kirugja lába alól még azokat a kétes értékű logikai alapokat is, amelyekkel Rickert és Windelband megtámogatták s fékevesztetten száguld a világürön keresztül.

A modern «életfilozófiának» azonban el kellett látnia magát a szükséges képességgel azon nagy útjára, melyet a világürben teend s ezért szüksége volt egy fogalomra, a léleknek egy tehetségére: ez az intuicio. Az ember ezen csodálatos ismerő tehetségének nagy szerepét a következőkben fogjuk kifejteni. Megjegyzendő azonban, hogy a dolog nem éppen olyan új, mint ahogy gondolná az ember. A német romantikus filozófia szülötte, Jacobi gondolata, Bergson csak biologiai pólyába öltöztette a gyöngéd kisdedet.

Van azonban ezen újabb philosophiai iránynak, mely az élettel való legszorosabb kapcsolatot különböző útakon keresi, más alaptendenciája is, melynek kiemelése végett lehet neki a biologismus nevet adni, amennyiben az életnek minden fogalmazása, noha minden irányban is igyekeznek azt kifejteni, mégis a biologiához hajló gondolkodás szinezetét viseli magán. S ezen szempont figyelembevétele kétszeresen érdekel bennünket, mert rávezet ezen irányzat értékelési módjára.

A forrás itt sok tekintetben Nietzsche, habár tőle messze elhajlott az új irányzat. Szerinte az életerő fokozása és erősbödése adja meg egész kulturánk értelmét. Az érték, mely nem mérhető az élet ezen eleven erejével, nem érték; a rabszolga-moral megvetendő, mig az Übermensch a forrongó életért küzdve minden más ideált megvetéssel taszít el magától. S a legmagasabban áll nála az, aki az életet a maga teljességében, minden borzalmaival együtt megéli s magát állítja, igenli ősi erejével és hatalmával. Nietzsche azonban még korántsem akarja a szellem hatalmát az anyagias élet szükségleteinek alárendelni s aristokratizmusa éles ellentétben áll minden ilyen utilista tendenciával; az ő tana távolról sem oly kifejezett alakja annak a módszernek s egyuttal értékelési módnak, mely az újabb életfilozófiának kétségtelen álláspontja s amelynek pragmatismus a neve. Ezt a szót először Charles Pierce használta 1878-ban, tőle vette át a pragmatizmus tulajdonképpeni megalapítója, az amerikai W. James. A név a görög πρᾶγμα szótól ered s az elnevezés jelen alakjában a szó «praktikus», gyakorlati értel-

mét tartja szem előtt; a német „Handlung"-nak fordítja, minthogy azonban magyarul ez kereskedést is jelent, jónak látom a német kifejezést mellőzni, holott igen jó világot vet az egész álláspontra.

Mert kissé különös ez az egész módszer; nem nyujt semmi táplálékot s mégis azt akarja, hogy jóllakva távozzunk asztalától. Plato, Locke, Spinoza, Hegel csak arra példák a pragmatismus szerint, hogy belássuk, miként tévesztik el némely emberek a célt szem elől. S absurdum volna azt gondolnunk, hogy a világszemlélés általuk adott alakja valóban igaz. Az az igaz filozófia, mely a normális emberekre legnagyobb benyomást gyakorol. Ez pedig csak pragmatista módszer útján létesülhet. Ha keressük, miben áll lényege, csodálatos szövevényre bukkanunk.

A pragmatismus főelve, hogy semmi sem tény, ami nem az emberi tapasztalás tárgya és viszont minden, ami a tapasztalás alá eshetik, valóság. Ez a radikális empirizmus. Jól megfontolandó azonban, hogy a pragmatizmusnak ezen empirikus árnyalata miatt sincs a materializmushoz semmi köze. Mert neki nincs kifogása az abstrakciók ellen sem, ha azok a tények rengetegében való tévelygéseinkben jó útmutatóul szolgálnak s igy esze ágában sincs, hogy a theologia ellen lázadjon.* Ha a theologia értékkel bír a praktikus életben, akkor hadd maradjon meg. Igy egyesíti csodás módon a pragmatizmus a tudományt a vallással.

Az igazság fogalmával szintén hasonló módon bánik el. Igazság itt annyi, mint «Arbeitswert». Ha valamely gondolat hat, az igaz és annak kell elismerni, mert arra nézve, aki azt elhiszi, jót teszen. A dolgokat igaznak tartjuk azért, mert jók és hasznosak, az életet előmozdítják. Az igazság a jónak egy faja, mely a személyes meggyőződést valószínű okok alapján támogatja.

S a pragmatizmus vallásos is, elfogadja az absolutumot, hiszen ezen gondolat a történelem tanusága szerint sok ha-

* W. James: Pragmatismus. 46. I (Jerusalem fordítása) Philosophisch-sociologische Bücherei. I. B.

szonnal járt az emberiségre nézve. Lelkesedve kiált fel James, hogy aki hiszi az absolutumot s hisz annak jóságában, az bátran szállhat szembe minden ellenkező meggyőződéssel. Maga azonban, mint privát ember, szerényen megjegyzi, hogy ő az abszolutumot nem hiszi, mert ez a fogalom szoros összefőggésben áll a logikával, ő pedig ennek ellensége. Azért megengedi magának azt a morális szabadságot, hogy ezt a fogalmat mással pótolja. Kétszeresen érdekes ez a nyilatkozat akkor, ha meggondoljuk, hogy James korunk egyik legnagyobb vallászpszichologusa.

Ime a pragmatizmus. Azt hiszem, könnyen észrevehető, hogy régi ösmerőssel van dolgunk. Utilitárizmusnak nevezik ezen nagy garral föllépő új irányzatot, melyben James teljes mértékben John Stuart Mill tanítványának mutatkozik, ki maga is Benthamtól vette át az utilizmust, mint elvet. Ez azonban mind nem elég. A modern életfilozófiának tudományos, metafizikai megalapozást kell nyernie, hogy létjogosultságát bebizonyítsa, mert a pragmatikus megismerésnél van magasabb álláspont s a filozófiának metafizikává kell lennie, hogy az életet a maga egészében megragadhassa, éppen ebben kell különböznie a többi tudományoktól, mint a kultura produktumaitól, melyek e szerint mint ellenséges, gátló tényezők tünnek fel az élet valódi lényegének és becsének megértésében. A metafizika beláthatatlan magaslatára kell emelkednünk, hogy megélhessük a valóságot s az értelemnek az akarat hatalma által ki kell lépnie önmagából, [Bergson E. C.* 211.] hogy azt megtehesse. S itt az élet legmélyebb megértésénél el fognak tünni a tudomány által felállított korlátok s az intuiciora támaszkodva nem fogunk félve tapogatózni a világban, hanem belépünk a világ nagy áradatába, megragadjuk az élet lényegét s ebből felfogjuk saját individuális életünk értelmét azáltal, hogy eggyé leszünk a nagy életfolyamattal.

Ezen nagy problema megfejtésére vállalkozott Bergson Henrik, a javakorában levő francia filozófus, korunknak,

* Évolution créatrice.

mondhatnám, divatfilozófusa, aki óriási érdeklődés mellett praelegál a párisi egyetemen és sok hívőt szerzett magának. Nagyszabású conceptiójának ez alkalommal egyetlen pontját akarom megvizsgálni, mely nézetem szerint egész filozófálására alapvető fontossággal bir. Ez a pont az intuicio.

Ezt a fogalmat kell tehát az ismeretelmélet boncoló asztalára fektetnünk, hogy sikeres operációt végezhessünk vele, mert ennek a fogalomnak tisztázásától függ az egész dolog megértése, ha ennek értelmét ismeretelméletileg precizirozzuk, világosan fog feltünni előttünk ezen egész divat-filozófia logikai értéke; ha látni fogjuk, hogy a megismerésben mit jelenthet az intuicio és mit nem, ha belátjuk, hogy mi módon és mily határok között segíthet a jelentések megértésére, — akkor egyúttal be fogjuk látni, hogy mennyiben bír az újabb metafizika jogosultsággal s milyen helye lehet neki az ismeretelmélettel szemben s végül, hogy vajjon a tudomány és a filozófia oly távol áll attól a felmagasztalt élettől.

Fejtegetéseink folyamán talán elvezethetem Önöket ezen modern metafizika romantikus légköréből más tisztább vidékre, ahol az öntudatos megismerés tiszta világánál a dolgok jelentésének önbecsét is megpillanthatják. Mert kérdés, vajjon nincs-e a logikumnak magának is értéke s nincs-e igaza Poincaré mondásának: «la science pour la science».

Bergson szerint a filozófia akkor válik igazi tudománnyá, ha minden tudományos ismeret fölé emelkedve a fogalmak mögött a lényeget kutatja. Ennyiben a filozófia csak metafizika lehet, még pedig, mint láthatjuk meglehetősen dogmatikus értelemben. Ezen metafizikának már most nem a logikai, nem a fogalmi ismeretet kell magyaráznia, mert a fogalom a maga általánosságában képtelen az ujra és ujra megujuló individuális valóságot megérteni s csak töredezett képet nyujt a közvetlen valóság egységéről. A logikai tudomány csak vitalis érdekekből származhatott, hogy volna képes tehát a spekulativ gondolkodás igényeit kielégiteni? Ezért vissza kell térnünk a szemlélethez, hogy vágyaink kielégedést nyerjenek s az egységet, igazságot és valóságot a fogalomképzés előtt kell keresnünk.

Mi tehát a megismerés tárgya? Kell lennie valahol egy magasabb világtervnek, melyből a dolgok kifejlődtek, ezt kell felfognunk, ezt kell megértenünk. S ez a felfogás elvezet bennünket a kérdés mélyére. Ismeretünk tárgya az élet mélységében, a világegyetem ősalapjában, az absolutumban van. Ez az absolutum maga élet és változás, egy nagy folyamat, mely teremtő, alkotó erejével az anyagba lelket önt, melyből folyton ujabb és gazdagabb alakzatok válnak ki. Mi magunk is hullámok vagyunk ebben a dagadó áradatban, de noha mi a feltörekvő, ujjáteremtő fejlődésnek legelején állunk s bennünk az alkotó erő teremtő képességének legnagyobb fokát érte el, mi sem vagyunk megálló pontok, fölöttünk is elcsap a világfolyamat kimeríthetetlen életárja, mert nincs megállás sehol, a dolgok folytonos és örökös változásában. Az alkotó teremtés (la création qui se fait) és a már létező teremtmény között (la création qui se faite) épp oly különbség van, mint a meglevő költemény és az alkotás tüzében izzó költő között. Nekünk pedig nem a kész alkotást kell tanulmányoznunk, hanem magának a teremtő erőnek őseredetét, az életteljes inspirációt, ezt a mysteriosus nescio, quid divinumot. A hideg értelem (la froide raison) alkotása megett a mester lelkesedésének ősforrására kell fordítanunk tekintetünket.

Be kell hatolnunk magába az ősfolyamatba, mely a világot áthatja s nem szabad fogalmakkal feltartóztatnunk azt a nagy, örökös törekvést (un seul grand effort), nem szabad az élettől áthatott gondolatot formába szorítani; a szó megöli az ideát: la lettre tue l'esprit.

Ezen szimbolum nélküli, örök változónak kell tehát a metafizikai megismerés tárgyává lennie. Kérdés most, hogy mi módon ismerhetjük, hogyan közelíthetjük meg. Erre csak az intuicio soha ki nem fáradó szárnyai tesznek képessé, mert az intuicio az önmagát megragadó valóságos, közvetlen élet (la vie qui se perçoit elle-méme, la vie réelle et immediate). Az intuiciónak kell átfognia az egész ismereti világ csodás gazdagságát s minden filozófiának középpontjában áll. A tudomány csal, sematisál s széttördeli a lényeget (brise la

realité), ellenben a philosophia feladata megragadni az universumot, folyamatában, életárjában (La philosophie serait l'art de saisir, de comprendre l'univers dans son cours, dans son élan vital.)*

Az ész szegényes eszköz a világfolyamat megértésére, az intelligencia csak arra szolgál, hogy a megélhetésre eszközöket készít s azokat használni tudja, csak praktikus tehetség, melynek figyelme a materiális valóság kizsákmányolására van irányítva. Egy intelligens lény azonban evvel nem elégedhetik meg, kell lennie benne valaminek, ami őt arra készteti, hogy kilépjen önmagából. Vannak ugyanis dolgok, amire nem az ész, hanem csak az ösztön utján juthat el az ember. Ez az ösztön ősi tulajdonság embernél, állatnál egyaránt s benne rejlik bizonyos tulajdonság, melynél fogva a megismerendő iránt szimpathiával viseltetünk. Az ösztön ismeretkörünk kisugárzása a távolba s ugy viszonylik az észhez, mint a látás az érzéshez (E. C. 183.) Ezt nevezi Bergson sympathie divinatrice-nek. Ez azonban magában még nem elegendő arra, hogy megértse a valóságot s az élet nagy kérdéseiben eligazítson, erre csak az intuitio segit, mely voltaképpen nem egyébb, mint az érdeknélkülivé lett ösztön (l'instinct devenu désinteressé), mely az akarat enthusiasmusával képessé teszi az embert, hogy kilépve önmagából delejes szimpathiával ragadja meg az absolutumot s végtelen hatalmával ölelje át a nagy mindenséget.

Kétségtelen, hogy maga az intuicio akcióba lépésére az első impulzust az intelligentiától kapja (la premiere seconsse), de ezen messze túl megy. Túl megy pedig az akarat hatalmával, túl megy az időn az örök tartamba (durée), az időtlenségbe, mert az akarat, ez a biologiai a priori, parancsoló erővel hajtja a szellemet fejlődésének egy magasabb fokára, mely az észösztön korszaka leend, mely ismeretlen pályákat fog megnyitni előttünk. Az intuicio tehát Bergson hite szerint lehetségessé tette a pozitiv metafi-

* Bergson beszédjéből, melyet a bolognai nemzetközi filozófiai kongresszuson tartott. L. Zeitschrift für Philosophie. Band 145. Heft 1. 53 l.

sikát, mint az absolut tapasztalatról szóló tudományt s főbb pontjai az eddigiek szerint eképp foglalhatók össze. Van 1. egy külső és szellemünknek mégis közvetlenül adott valóság. Ez a valóság 2. a mozgalmasság (mobilité.) Minden valóság mozgás és minden mozgás tendencia. 3. Az ész, mely különben az öntudat fáklyája* s az intuicio mankója, csak másodrendű tényező a megismerésben s csak a lényeg hüvelyét birja felfogni. 4. Hogy tehát a valóságot megismerhessük, ki kell lépnünk önmagunkból, bele kell helyezkednünk a mozgó valóságba, magunkévá kell tennünk annak folyton változó irányát s így végre megragadhatjuk a valóságot azon intellektuális szimpathia segítségével, melynek intuicio a neve.** Filozófálni tehát Bergson szerint abban áll, hogy fordítsuk meg a gondolkodás munkájának megszokott irányát. Az ész, ha nem lép ki önmagából, képtelen elérni az absolut valóságot — ebben rejlik az intuicionizmus antiintellektualista jellege.

Nem folytatom tovább, nem részletezem tovább azokat a változatos s valóban szines fejtegetéseket, melyekkel Bergson reárakja az izmokat az általam is vázolt skeletonra; annyi bizonyos, hogy filozófiája ragyogó kapcsolata a tudományos fejtegetésnek és a miszticizmusnak, a pozitiv tényeknek és a gnosztikus gondolatoknak, kitünő megfigyeléseknek és még be nem teljesedett s talán soha sem is teljesedő reményeknek;*** nem is merülök ez alkalommal a tan részletes birálatába, történtek erre nézve már sikeres kisérletek. Többen kimutatták, igen helyesen, hogy a megfogalmazhatatlant nem lehet adottnak (donné), valónak (réel), határozottnak (determiné) tekinteni, mert ezek az attributumok már magukban véve logikai meghatározások s maga Bergson, mint minden logikai meghatározás ellensége legjobban rácáfol magára, mikor a közvetlenül megismerhető «élan vital»-t maga is jellemzi, noha ez a fogalom elég zava-

* Évolution créatrice IV. F.

** Bevezetés a metaphysikába (Magyarul is: Modern K. 9. sz.) 29—40. oldalok.

*** Schoen megjegyzése: Zeitschrift für Philosophie Bd. 145. H. 1. 87. l.

ros nála, akár csak az évolution creatrice fogalma, melyben logikai, pszichológiai, biológiai és esztétikai elemek röpködnek fenséges homályban; mindnyájan beleolvadnak az eleven universum gondolatába s iszonyodva a mechanismustól, az absolutum ködébe vesznek bele, mintha csak igazat akarnának szolgáltatni Kant azon mély értelmü mondásának, hogy szemléletek nélkül fogalmaink üresek, fogalmak nélkül szemléleteink vakok.

Jelen esetben — mint már emlitettem — az intuicióra fog fordulni figyelmünk. Annak idején Jacobira* tett biráló megjegyzéseim Bergsonra is csaknem változatlanul érvényesek, itt azonban tovább kell mennünk egy lépéssel; ki szeretnők ugyanis mutatni, hogy az intuició, mint ismeretelméleti fogalom mit jelenthet, ami aztán rávezet arra a kérdésre, hogy vannak-e gondolkodásunknak intuitiv elemei metafizikai értelemben s hogy lehet-e egyáltalában az ismeretelmélet felett egy metafizika.

Másik problemánk praktikusabb tárgyú leend, amennyiben az élet és a tudomány — vagy ha ugy tetszik — kultura viszonyát fogja röviden vizsgálni értékelméleti szempontból.

—

Bergson azon állítása, hogy értelmünknek a mozgó valóságban kell elhelyezkednie s onnan megérteni az élet mélységeit, vagyis hogy a filozofálás abban áll, hogy megfordítsuk a gondolkodás munkájának megszokott irányát, — a naiv reálizmus kétségtelen nyomait viseli magán, amennyiben éppen a nemfilozófáló elme eljárása, hogy mindenben valóságot lásson. A filozófálás kétségtelenül a gondolkodás munkájának megfordításában áll, de épen az ellenkező értelemben: önmagunkba kell vissza helyezkednünk, hogy a valóságot megérthessük, mert azt mindenkinek be kell látnia, hogy *minden ismeretünknek alapját csak az öntudatban és annak közvetlen élményében kereshetjük*; ameddig emberek vagyunk, más álláspont nem is lehet-

* L. Jacobi Frigyes Henrik (Athenaeum 1911. 4. szám)

séges. S itt van az a fundamentális ugrópont, melyből az intuicionizmus összes hibái érthetőbbé válnak, mert kérdés, hogy az intuició, mint ismerő képesség, Bergson fogalmazásában, kényszeríthet-e bennünket ezen álláspont megváltoztatására? Nem; nem pedig azért, mert az intuició nem külön tehetség. A léleknek minden ilyen tehetségekre való bontása holt absztrakció s a szellem életének megértésére semmi különösebb magyarázatot nem nyujt. — Az intuició egy fogalom, — egy momentum a dolgok jelentésének megértésében; tisztalátás: ein Blick des Geistes — mint Uphues nevezi, melynek közvetlenségét tudjuk ugyan állítani, de minden további magyarázat nélkül. Értelme pedig a következő:

Maga az öntudatos emberi szellem sokféle jelentésnek condenzált egysége. Az öntudatban és az öntudat alatt az ismerő és jelentő tényezők változatos fajai vannak s a szellem a külső tárgyakat, a tapasztalat adatait, ezek segítségével megérti vagyis magával azonosítja azáltal, hogy utánképezi. Amit ezen nem tudatosan bennünk rejlő specifikus erők segítségével utánképezni nem tudunk, azt el sem gondolhatjuk. Midőn tehát valamit megismerünk s a bennünk levő jelentő ösztön erejével felfogunk, nem teszünk egyebet, mint szellemünk életének egyik sajátságát tudatossá teszük. Öntudatos szellemünk tehát gazdagabbá lett egy alkatrésszel, az Én megbővült egy imerettel. Az adott ismereti tárgy arravaló volt, hogy énünk egy szunyadozó részletét öntudatossá tegye s ennyiben minden megismerés szellemünk fejlődésének, evolúciójának egy lépése. Evolució, de nem «creatrice» Bergson értelmében, mert voltaképen semmi újat létre nem hoztunk, csak a külső behatás következtében ujra alkottuk a már meglévőt. Ha «creatrice» (teremtő) volna, azt jelentené, hogy tökéletesen újat alkottunk, hogy a megismerés folytán új erőt és tartalmat helyeztünk az alany valóságába — ez pedig logikai lehetetlenség, mert a valóság gyarapodása a dialektika alaptételével ellenkezik.* Evolutioról tehát lehet

* L. Böhm: A megértés, mint a megismerés középponti mozzanata (Akad. székfoglaló) 29. l.

szó, de csak «recreatrice» vagyis «ujjáteremtő» értelemben, mert más különben a creatio ex nihilo megoldhatatlan nehézségébe ütközünk.

Mi már most az intuició? Midőn valami hat reánk, azt szellemünk, mondjuk az öntudat, felfogja, magából kivetíti s magával szembesíti, teszi pedig ezt azért, mert a ráható tárgy hatása alól szabadulni akar, hogy egységét megőrizze, hogy magát állíthassa. Ahol már most az Én és a Nemén találkoznak, oda kell a megismerés végső kivillanását elhelyezni; az önmagát állító szellem megrendülésének végső aktusában, melyhez megfigyeléseink el nem hatolnak, ott van a megismerés, melyet intuiciónak nevezhetünk.* Az öntudat ezen megszórításai, melyekben az intuició létrejön, leirhatatlan, momentán villanások s maga az intuició épen az a pont, ahol az öntudat azt tudja meg, hogy ő az, aki az elkülönített képpel összeesik, s épen ebben az önszemlélésben rejlik a megértés csirája. A megismerésnek ezen elemi élettüneménye nagy jelentőséget nyer a művészi alkotásban, amikor egy Michel Angelo elementáris erővel hajítja bele Mózes ideálját az alaktalan márványba s egy pár csapás után már kialakulnak a hatalmas terv körvonalai s a szellem intuitiv pillantása jelentést lehel a brutalis márványtömbbe.

S most lássuk a fogalomnak egy másik magasabb jelentését, melyet másodlagos intuiciónak is nevezhetünk. Ennek értelme pedig a következő:

Midőn az öntudatos szellem az elsődleges intuició segítségével a körülötte elterülő lények centrális jelentését vagyis értelmi alkatát (intellectualis structura) megismerte, s elrendezte, egyúttal önmagának mint ezen ismereti világ alkotójának is tudatára kell ébrednie. Midőn a megismerés discursiv munkáját elvégezve a kauzalis nexus okozta kötöttség alól fölszabadul, az Én mintegy megbővülve, meggazdagodva ragadja vissza magát egységébe, honnan átfogó pillantást vet nemcsak az egyes tárgyakra, hanem egész ismereti világ-

* Böhm: Ember és Világa II. k. A szellem élete 94 l.

gára, s ezen szövevényes világ minden zegzugát s benne és felette a maga jelentőségét és helyzetét hatalmas pillantással észreveszi (αἰσθάνομαι). Ezt az előbbivel szemben eszthettikai szemlélésnek, esztétikai intuiciónak nevezhetjük, nem abban a korlátolt értelemben, mintha csak a művészi vagy szoros értelemben vett esztétikai szemlélést jelentené. Jelen esetben az esztétikai szemlélés a felszabadult öntudat azon nyugodt tevékenységét jelenti, midőn szembeállítja önmagát az ő világával s feltalálja magát a logosból kiemelt jelentéses substanciák rengetegében.

Ennek az intuitiv pillantásnak annál merészebbnek, annál erőteljesebbnek kell lennie, mennél nagyobb a tartalom, mely felett rendelkezik. A szellemiség magas álláspontjára eljutott genialis elméknek sikerül aztán az őket körülvevő gazdag ismereti világból az intuició éleslátásával kiemelni némely jelentéseket s azok kapcsolásából vagy egyesítéséből újabb jelentéseket előhozni, kihámozni s ez úton a természeti és szellemi élet újabb törvényeire eljutni. Az intuició ezen formája a szellemi élet legmagasabb megnyilvánulása. Lehetne talán külön nevet is adni neki, ugy gondolom azonban, hogy a másodlagos intuicióval sok tekintetben rokon, habár annál kétségtelenül több.

Nem tudom, hogy halványan is sikerült kidomborítanom az intuició mibenlétét. Mindenesetre ki-ki a maga közvetlen élményeiből igyekezzék rapszodikus magyarázatomat kiegészíteni.

Most rátérek a kérdésnek másik oldalára, hogy t. i. vannak-e gondolkodásunknak intuitiv elemei metafizikai értelemben s ha igen, minek megismerésére képesítnek ezek.

Kétségtelen dolog, hogy az embernek vannak titkos vágyai és reményei, rejtett érzései és gondolatai, melyek sokszor magukkal ragadják s a fantázia szárnyain a való élet mindennapiságából kiemelik. Ha az ember telítve van érzéssel, fantasztikus rajongással képzeletben létező személyek vagy eszmék iránt, sokszor ugy érzi, hogy szeretne elmerülni a mindenség chaosába s átölelni az egészet s mint Beethoven a IX. symphoniában így kiált fel: Seid umschlungen Millionen, diesen Kuss der ganzen Welt.

Ezen képzeleti, emberfölötti világba való elmerülésünket szintén lehet intuitiv jelzővel illetni. Itt azonban már túl vagyunk a tudomány határain. A valóság kozmikus láncai, hálozatai többé nem kötnek. Ilyen alakalommal támadó szemléleteink már tárgy nélküliek, s a képzelt valóságra, mely azoknak tárgyát képezhetné, a misztika fátyola borul. Ilyenkor sejthetjük meg az absolutumot s érzésünk ösztöni ereje mágnesszerű erővel von transcendentális világokba. Lehet tehát intuicioról beszélni metafizikai értelemben, de csak ott, ahol *szemléletünknek tárgya nincs,* ilyen pedig csak a *vallásos szemlélés.* Szemlélésünk tárgya itt maga az absolutum volna, ami azonban megismerhetetlen; aki ennek ellenkezőjét állítja, az nem tudja, mit cselekszik. Ép ugy azt sem állíthatja, hogy ennek megismerésére külön tehetséggel rendelkezünk, mert ezt csak az teheti, aki nem vizsgálta meg előzetesen az emberi szellem strukturáját, aki nincs tisztába a megismerés határaival és korlátaival, az emberi bizonyosság forrásainak mineműségével. S ebből kiviláglik, hogy metafizikát alkotni ismeretelmélet nélkül merész és az emberi szellem erejét fölülmúló vállalkozás. Kantnak egyik főérdeme épen abban áll, hogy a tudás és nem tudhatás határait világosan kijelölte s ez által a metafizikát, mint tudományos koncepciót el nem fogadta. Metafizikáról ma már csak oly értelemben beszélhetünk, mint Böhm K. teszi, ki szerint minden filozófia metafizika, amennyiben az ember világának végső tényeire igyekszik fényt vetni; az a metafizika azonban, amely ember- és természetfeletti dolgok megfejtésére vállalkozik, nem tekinthető filozófiai disciplinának. Már pedig Bergson metafizikája sok oly elemet rejteget magában, melyek méltán eshetnek filozófiai szempontból kifogás alá, mert ő az absolutumot már eleve ismereti tárgynak feltételezi s az ő intuiciojának nem egy eleme a már vázolt vallásos színezetet viseli magán.

Vessük most figyelmünket röviden azon problémára, hogy vajjon a tudománynak és kulturának minő értéke van az élet mellett.

Természetes dolog, hogy az élet mindennek előfeltétele,

egy logikai prius, ami nélkül semmi sem valósulhatna. Értékelméleti szempontból azonban az életnek önmagában értéket tulajdonítani nem lehet, mert az érték fogalma mindig valami megvalósítandóra vonatkozik; a norma implicite magában foglalja a kell-nek szükségességét; már pedig az élet pusztán magában tekintve csak egy tény, amely megvan s amelyről legfölebb azt mondhatjuk meg, hogy miben nyilvánul és mik föltételei, ez azonban a biológia feladata s így az ontologia körébe tartozik. Az életet tehát értékmérőül felállítani nem lehet, mert aki csak azért él, hogy éljen, hogy vegetáljon, az még legjobb esetben is pragmatista vagyis utilista álláspontón állhat, feltéve, ha nem hédonista, aki az életben, a vegetációban magában élvezetet talál. Az élvezet azonban értékmérő nem lehet, csak indexe, jelzője minden sikerült életfolyamatnak.

Az élet értékéről csak akkor beszélhetünk, ha tekintetbe vesszük az egyeseknél vagy letünt társadalmaknál azt a tartalmat, amit életükben megvalósítottak; értékről csak ott beszélhetünk, ahol az emberi szellem alkotásáról van szó, ahol az bármily alakban is, tehát tudományban, művészetben, kulturális intézményekben vagy másként megvalósította magát. Én ebben az álláspontban épen az élet absolut értéktelenségét látom. A görög értékelési álláspont történeti becse épen abban áll, hogy ezen a sok tekintetben mai nap is divó praktikus áramlaton felül tudott emelkedni s fel tud mutatni olyan korszakot, midőn igen sokan már önzetlenül (θεωρίης ἕνεκεν) tudtak a logos való jelentésének mélyébe elmerülni. S ebből a szempontból igazat kell adnunk Rickert Henriknek, aki a biológiai életfilozófia értékelésében nagy visszaesést lát, sőt azt sok tekintetben kultura ellenesnek tartja.* — Értéke csak annak az életnek van, melyben valaki bármily igénytelen módon megvalósította öntartalmát.

Maga a tudomány és művészet s minden más alkotás, melyet modern életünkben kulturális jelzővel illetnek, az

* L. »Logos« c. folyóirat II. K. 2. füzet 157. l.

emberi szellemnek mind ilyen megvalósulásai; maga a tudomány pedig kétségtelenül talán legelőkelőbbje mindazon produktumoknak, melyeket a szellem alkot, mert a tudományos gondolkodás leginkább megköveteli a dolgok lényegébe való önzetlen elmélyedést, nem a haszonért, nem az életért, hanem önmagáért.

Pedig ha a tudományban, s a kultura más produktumában keressük az életet, mint olyant, — bizony nem találjuk meg. Nem lehet a tudomány az élet folyamának közvetlen megragadása — mint Bergson állítja — mert fogalmi gondolkodás nélkül nincs tudományos rendszer. Hiszen már magának a fogalomnak nevében az van benne, hogy itt valamit megfogtunk, kiragadtunk a valóságból s öntudatos szellemünk munkájával azt magunkévá tettük. Egy tudományos alkotást, egy filozófiai rendszert lehet életteljesnek nevezni, de csak logikai és sohasem biologiai értelemben.

Minden szellemi alkotás: tudományban, művészetben, technikai találmányokban vagy bármily alakban — a gondolkodás absztraháló erejének szülötte, s így magából az életből — mint olyanból — mitsem tartalmaz.

Álláspontunk igazolására és megvilágítására csak egy példát hozok fel. Maguk a művészi alkotások, melyeket pedig az u. n. műértők akkor tartanak sikerültnek, ha a valóságot lehető pontossággal megközelítették, világért sem tartalmazzák a szoros értelemben vett életet. A naturalista felfogás nem eszthetikai álláspont. S egy műalkotásnak szemlélését, legyen az a borghesei vívó vagy Böcklin Arnold bármely remek tájképe, nem az teszi eszthetikaivá, mintha a valóságot mutatná, mert művészi volta épen abban rejlik, hogy a valóságból, — a triviális és semmitmondó mellőzésével — épen a tipikust és a lényegest kiemelte, összesűrítette benne az emberi szellem ereje. Tehát a műtárgyban többnek kell lennie, mint a valóságban, de ez a több már mégsem a valóság s épen ezért a műalkotás élvezésének föltétele a valóságérzés csökkenése.*

* L. erre nézve különösen Volkelt: System der Ästhetik, I. kötet, 488. s köv. lapok a harmadik aesthetikai normánál.

Fejtegetéseink végső eredménye gyanánt tehát megállapíthatjuk, hogy van az élet mellett és felett értékesebb valami is, s ez az öntudatos emberi szellem tartalmának megvalósítása az alkotásokban. A szellem kiemeli a logos tartalmából a jelentőst s ujjá alkotja minden mellékesre való tekintet nélkül, mert ezen munkában tiszta örömét leli; s ezért igaznak kell elismernünk Poincaré azon állítását, hogy «la science pour la science» s igaza akkor is, mikor «La valeur de la science» c. művének végső soraiban azt írja, hogy a gondolat a világító, mely fényt vet a hosszú éjszakába — s az, ami világit, az minden: c'est cet éclair, qui est tout. S azért a filozófiának, ha tudomány, más kiinduló pontja nincs, mint az öntudatos emberi szellem a maga élményeivel. Ez az ismeretelméleti álláspont az egyetlen, amelyre a filozófia támaszkodhatik s csak ezen az alapon vetheti meg lábát a makrokosmos nagy áradatában. Csak, ha innen indul ki, akkor juthat el arra a magaslatra, hogy intuitive pillanthasson be az élet mélységeibe, melyeket megjárt s átélt s csak erről a biztos álláspontról tekinthet veszély nélkül előtte ismeretlen világokba; mihelyt azonban ezt a helyet elhagyja vagy a mindennapi élet töredékes adatgyűjteménye vagy misztikus rajongásainak vergődő zsákmánya leend.

A filozófiának az élettől elszakadnia nem szabad, de a szellem szemlélő és reflektáló erejével föléje kell emelkednie; így válik azzá, ami volt s aminek lennie kell — élethatalommá.

Az ének és zene szerepe a nevelésben.

Székfoglaló értekezés.

Tartotta: Sándor János r. ének-zenetanító.

Valahányszor az énektanításról van szó, mindannyiszor egy kép tünik föl szemeim előtt, melyről már gyermekkoromban nagyon sokat mesélt nekem egy öreg ember. Ez a kép a régi jó időkből való. Egy régi, rozoga iskolaépületet látok magam előtt, amelyben nincsenek kényelmes padok, csak egyszerü falócákkal van fölszerelve. A tanítás is csak akkor kezdődik, amikor már az őszi terményeket beszállították s nem veszik hasznát a háznál a gyermek-kéznek.

Korán reggel gyülekeznek az iskolás gyerekek ebbe a rozoga épületbe s még talán meg sincs egészen virradva, amikor a tanítás elkezdődik. És vajjon mi az első tantárgy? A tanító, egy fehér szakállas öreg bácsi, maga köré gyüjti a növendékeket és egyházi énekeket, zsoltárokat énekelnek együttesen. Azután következik az olvasás, írás, számolás. A tanítás bevégzése után szintén egyházi énekeket énekelnek s ezzel az ifjúság szép csendesen hazamegy. És ez így történt délelőtt, délután, amig az összes «templomi nótákat» meg nem tanulták.

A gyerekek igazi lelkesedéssel daloltak s a dalok hatása alatt felfrissülve, jó kedvvel fogtak munkához. Igen! felfrissülve, mert a «zene és ének ápolásának nem a produkciók csillogtatásában van igazi haszna, hanem abban a felfrissítő erejében, mellyel új, lüktető vérhullámokat kerget a fáradt agyba, az elpetyhüdt mellízmokba».*

* Nádai P. Könyv a gyermekről. II. 74. l.

Már az ó-korban nagyon komolyan vették a zenét; érezték ennek felfrissítő, nevelő erejét. Egyptomban egy színvonalon állott más tudományokkal, a görögök pedig azt tartották, hogy általános műveltség zenei ismeretek nélkül el sem képzelhető. Aki művelődni akar, az zenét tanul. Ha álomból ébredtek, lantjátékkal tették lelköket éberré és ruganyossá, elalvás előtt ugyanez az esetleges visszamaradt ízgató gondolatoknak elüzésére szolgált. Általában fontos eszköznek tartották a szenvedélyek legyőzésére, erkölcsi erőt, sőt physikai hatást tulajdonítottak neki.* Ismerték tehát a zenének a kedélyre való titkos erejét s tudták, hogy a legkiválóbb eszközül szolgál a testgyakorlás hatásának ellensulyozására. A testgyakorlás ugyanis a szervezetet megacélozza, de legtöbbször nyerssé, kíméletlenné teszi, míg a zene a testi erőt elbizakodottságában megfékezi s a léleknek szelidséget kölcsönöz.

Az ének és zene felfrissítő erejét legelőször az angolok fedezték fel s náluk ugyanaz a rendszer van életben, mint aminőt előbb ama régi, falusi iskolával kapcsolatosan említettem annyi különbséggel, hogy amíg ottan az énektanítás a művészeti oktatás egyik kiegészítő részét képezi, addig nálunk kizárólag csak az egyház céljait szolgálta. Az utóbbi időkben nálunk is több figyelmet fordítanak a művészeti nevelés fontosságára és már több középiskolában kötelezővé is tették az ének s részben a zene tanulását.

Vizsgáljuk meg tehát, hogy van-e célja az iskolai ének-, zenetanításnak s ha van, minő szerepet játszik az a nevelésben?

Az összes művészetek között kétségtelenül a zene gyakorolja az emberre a legnagyobb hatást és így természetes, hogy az ének és zene képes a legkellemesebb érzések felkeltésére. Egy zenileg szép dallam nem ragadja meg lelkünket szenvedélyesen, hanem mérsékelve, vidámítólag hat reá s fölkelti bennünk a legnemesebb és legideálisabb érzést: az esztétikai gyönyört. Aristoteles szerint pedig

* Jánosi B. Az eszthetika története I. 37. l.

a «gyönyör fontos nevelő eszköz» és a «művészeteknek közéleti fontossága épen nevelő erejükben rejlik».*

Az ének és zene ezen hatásának kétféle oka van: fiziológiai és pszhológiai.

A nagy természettudós, Darwin, mondta egyszer, «hogy ha újrakezdhetné az életét, sok mindent máskép csinálna, mint azelőtt. És e sok minden közt legjelentősebb az volna, hogy minden héten legalább egyszer költeményt olvasna és zenét hallgatna, mert valószínű, hogy abban az esetben agyának egyes részei, melyek amúgy sorvadtak, a többivel együtt épek, tevékenyek maradnának»,** ez pedig a vérkeringéssel van kapcsolatban. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy a kis gyerekek, akik még járni sem tudnak, a tánczenére ritmikus mozdulatokat végeznek. Tehát a zene a hallószerven keresztül a centrumra hat és a vérkeringésben olyan mozgást idéz elő, mely a zene ritmusának felel meg. Ez a mozgás magyarázza meg a zene fiziologiai hatását.

A fiziologiai hatás természetes következménye a lelki hatás, hiszen ha a zene ritmikus mozgásba hozza vérünket, úgy szívünk verése gondolatvilágunkra befolyást gyakorol s fantáziánkat öntudatlanul is működésbe hozza. Innen van az, hogy valamely dallam hallatára képzeletünkben képek, események vonulnak el szemeink előtt, melyeket egész tisztán látunk; természetesen ezek a képek kedélyvilágunkra is befolynak. Aristoxenos szerint «a rhythmus és dallam kifejező természete szerint a haraghoz, szelidséghez, bátorsághoz, meggondoltsághoz s hasonló erkölcsi jellemű lelki tulajdonsághoz és indulathoz igen közel áll. Innen van, hogy bizonyos dalok hallatára lelki hangulatunk változik.« ***

«A zene» tehát — Kant szavaival élve — «az érzetek változásaival gyönyörködtet». **** A test érzeteitől azonban az esztetikai ideákhoz jutunk s így kelti föl bennünk a legnemesebb érzést, az esztetikai gyönyört, amely a kö-

* Jánosi B. i. m. I. 217. l.
** Nádai P. Könyv a gyermekről. II. 74. l.
*** Jánosi B. i. m. I. 246. l.
**** Jánosi B. i. m. II. 180. l.

zönséges érzelmek, durvaság, kevélység leghatalmasabb ellensége s amely a legjobb tanítómester arra nézve, hogy csak a szépben és erkölcsösben találjuk gyönyörüségünket. A zene átalakító erkölcsi hatását rendkivül nagynak mondja Plutarchos;* már pedig a zene didaktikai jelentősége épen abban van, hogy az erkölcsiségre hat.

Ennek az átalakító erkölcsi hatásnak tulajdonítható, hogy a zene az embert magasabb, vallási eszmékhez vezeti. A művészetek között egy nincs, amelyik annyira tiszta volna, mint a zene. Ez nem képes az erkölcsi rosszat a legkisebb mértékben is elénk állítani s így magyarázható meg az, hogy az istenitiszteletek kiegészítő részeül szolgáló ének bennünk csak a magasztosabb eszméket ébreszti fel és mélyebben hat reánk, mint bármily más irányú zene.

A zene tehát, amint láttuk, fölfrissít, vérlüktetésünknek más mozgást ad s ezzel gondolatvilágunkra befolyást gyakorolva fantáziánkat működésbe hozza. Ezért van az, hogy egy-egy melódia hallásánál különböző érzelmek hatását észlelhetjük: örülünk, busulunk, lelkesedünk. Amikor pedig örülünk, akkor elfeledünk minden rosszat, csakis lelkünk nemesebb, jobb tulajdonságait érezzük. Ha azonban a melódia megszünik, visszaáll a régi állapot s a zene nem hagyott maradandó nyomot, ami lelkünk erkölcsi javulását mutathatná. Ezek szerint a zene semmi erkölcsi javító erővel nem birna és mégis, ha meggondoljuk, hogy minden egyes alkalom, amely minket megörvendeztet, boldoggá tesz, nem mulhat el anélkül, hogy valamelyes nyomát ne érezzük, bizonyosan a zene gyakori élvezete még nagyobb hatással van e boldogító gondolatok ébrentartására. Amikor pedig boldognak érezzük magunkat, olyankor szeretnénk szabadulni a mindennapi élet önző zavaraitól, szenvedélyeitől s önkénytelenül is altruisztikussá leszünk s valami ösztönt érzünk, amely arra késztet, hogy másokat is boldognak lássunk.

A zene élvezete tehát szelidebbé, tökéletesebbé teszi lelkünket s indulataink fékezésére tanít. Zenei műveltségü ember távol tartja magát minden nemtelen tettől s mindenütt

* Jánosi B. i. m. I. 368. l.

illemet és mérsékletet fog tanusítani, mondja Plutarchos.*

Ha a zenével való foglalkozás mindenkire egyaránt ilyen hatást gyakorolna, mindenkiben ezeket a nemes érzelmeket, jó tulajdonságokat fejlesztené ki, akkor ez volna a legideálisabb nevelő eszköz. Azonban vannak olyan egyének, akikre a zene, ének semmiféle hatással nincsen. Az ilyen emberek alaptermészete nem olyan, hogy abban ezek a nemes érzelmek fogékony talajra találhatnának. Ahhoz pedig, «hogy a lélek földjében az erkölcsiség virágai is fakadjanak, nem elég a zene és dal által megtermékenyített, megjavított föld, ahhoz legelső sorban jó mag kell. Ez a mag pedig legelső sorban a veleszületett erkölcsi érzület, később pedig a megfelelő nevelés.**

Az erkölcsi érzület fejlesztése tehát a legfontosabb feladatunk és ezt a célt szolgálja az iskolai ének- és zenetanítás. És vajjon milyen eredménnyel?

Hazánkban, különösen a felekezeti iskoláknál, már régen kötelező az ének tanulása, ez azonban legtöbb esetben csakis az egyház céljait szolgálta. Ez oktatást később megtoldották énekkarok létesítésével s legutóbb a régi fülbeéneklés helyett a kottaolvasást vezették be. Ilyen rendszerű tanítás mellett a növendékek más eredményt nem mutathatnak fel, csak azt, hogy tudnak hangjegyet olvasni, esetleg egy-két tanuló lapról is énekel s talán a hallásuk finomodott. De hol marad a zenei oktatás legfőbb kelléke: a zenei élvezet? Hiszen a képzőművészetben is az a módszer vált be leginkább, amitől az iskolai énektanításunk olyan hosszasan és olyan nagyon idegenkedett: a műalkotások élvezésére való nevelés.

Németországban igen érdekes módon kisérleteznek az ifjuság zenei nevelése terén. Unterhaltungsabendeket rendeznek, melynek belépti dija ruhatárral és programmal együtt tiz fillér. Ez Unterhaltungsabenden az ifjuság lehetőleg rövid bevezető előadás után, mely csak a föltétlenül szüksé-

* Jánosi B. i. m. I. 368

** Szitnyai E. Az életfilozófia problemái. 87. l.

ges tudnivalókra szorítkozik, a zeneköltészet legkiválóbb alkotásainak élvezésében részesül. Kevés szó és sok zene: ez itt a jelszó. Az első Unterhaltungsabend Hamburgban volt s csakhamar Berlinben is utánozták, de itt gyermekdélutánok alakjában; a név mutatja, hogy valami kis változással, mely azonban a célt, a lényeget nem érintette. A zeneköltészet virágos mezején mindenki szabadon válogathat. Néha csak egy hang, máskor egy dallam, majd egy ária, végül a dalmű a maga teljes kompozíciójával az, ami a hallgatóság zenei tudását, hangulatvilágát növeli.

Amikor hazánkban is követésre talál a németek ezen törekvése, amikor érdeklődést látunk a műalkotások iránt s amikor zenei élvezetünket a cigány érzelgős rubatója, az orfeumok kupléi s a silány operettek többé ki nem elégítik, akkor mi is meghonosíthatjuk ezeket az u. n. gyermekdélutánokat, amelyek mintegy kiegészítő részét képeznék az iskolai ének- és zenetanításnak.

Az iskolai énektanítás tehát akkor éri el legmagasztosabb célját, ha sikerül a nemesebb zenei élvezetek által az ifjuság lelkében az erkölcsi érzést fölébreszteni, táplálni.

Az az ifjuság pedig, amelyik előszeretettel kultiválja az éneket és zenét, az sohasem lehet erkölcsileg rosz, az mindig érezni fogja a zene üdítő, fölfrissítő, köznapiasságból fölemelő és erkölcsnemesítő hatását; gondolatában, cselekedetében mindig csak azt követi, ami jó és szép s így lelkében megfinomulva nemesebb érzelmeit fejleszti ki, aminek eredménye: a vallás, «a természet minden szépsége pedig nem hat annyira a szivre, mint egy valóban jó ember látása, aki hitétől lelkesítve, csendes munkásságával, embertársai boldogításán fárad.»

Üdvözlő beszédek.

A kollégiumi igazgatóság nevében tartotta: dr. Gál Kelemen igazgató.

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Kedves Kartárs Urak!

Azok a tanulmányok, melyeknek tanítására a mai napon ünnepélyesen is elkötelezték magukat, két egymástól távolálló világ képviselői. Egyik a múlt a maga zivataraival és dicsőségével, másik a jövő a maga reményeivel és napsúgaraival. Mindegyik tantárgy kezelésének megvannak a maga sajátos nehézségei.

A mi modern korunk hadat izent és írtó háborut kezdett a klasszikus világnézet ellen. Le akarja rázni magáról, mint régen megunt terhet, amelynek semmi hasznát nem látja, amely útjában áll a gyors menetű haladásnak s hátráltatja a modern világnézet kialakulását. Az iskolának, a tanárnak a kivül álló egész közvéleménnyel kell küzdenie; lépésről lépésre ellensúlyoznia azokat a hatásokat, melyeket a fogékony ifjú lélek egész iskolán kivüli környezetéből s valljuk meg őszintén — itt-amott még az iskola emberei részéről is — nyer. Valóságos sizifusi munka ez. Penelope feladata: ma felépíteni valamit, amit a holnap lerombol s holnap újra kezdeni megint a tegnapi munkát, hogy legyen mit lerombolnia a holnaputánnak.

A tanár ilyen körülmények között megelégedhetik azzal, ha sikerül egyik nap eredményét a közbejött romboló hatás után a másik napon megtartani s valóságos siker, ha ez eredményt aztán napról-napra bármilyen kis mértékben is fokozhatja.

Ennek az eredménynek kivivásához nem elég az okleve'l, még a bármily magas fokú tudományos képzettség sem. Ehhez ezeken a nélkülözhetetlen előfeltételeken kivül és felül egy gazdag lelkű nevelő személyiség kell, aki maga szive mélyéig meg van győződve a klasszikus tárgyak nagy nevelő és képző értékéről: olyan személyiség, akit erős hivatásérzet és bizonyos fanatizmus, nem a kenyérkereset gondja és nyüge, vezet munkába. A tanár személyes meggyőződéséből kisugárzó erő az a szuggesztiv hatalom, ami a tanulók sergeit is magával ragadja s lehetővé teszi építő, elevenen ható, teremtő és formáló hatásoknak nemcsak türését, szenvedő befogadását, hanem kedvvel és örömmel, személyes tevékenységgel és részvétellel való szomjuhozását. Én a magam részéről meg vagyok győződve róla, hogy e tanulmányok lejártatásában a közvélemény ellenséges állásfoglalásának nincs nagyobb része, mint annak a tanárnak, aki maga is kedvetlenül, unottan, csak állása követelte kötelességből fog munkájához; nem pedig azzal a tudományos képzése alapján sarjadó mély meggyőződéssel, hogy a klasszikus tanulmányok nevelő és formáló ereje még ma is kétségbevonhatatlan.

De nehézségekkel kell küzdenie annak a tanárnak is, aki az ének és zene, a jövő iskolája tárgyai gondját veszi vállaira. Amott a hosszú, megunt múlt, itt a múltnélküliség, a dolog kiforratlansága, a helyes módszer kialakulásának hiánya a baj. De mégis nem egészen igaz, mikor az ének-zenetanítás multjának hiányát panaszolom fel. Hiszen tudjuk, hogy a felekezeti iskola az éneket, különösen az egyházi éneket már rég felvette tantervébe, mert az a helyes gondolat vezette, hogy az iskola hivatása az egyház érdekeit a nevelés terén gondosan őrizni, ápolni és védelmezni. S minden kétségen felül áll, hogy a hittant, vagy talán még azt sem, kivéve, nincs egyetlen tanulmányi ág is, mely a vallási érzelmek felébresztésére és kifejlesztésére alkalmasabb volna, mint épen az ének és zene. Sőt bátran állíthatjuk, hogy az ének és zene általában az érzelmi élet gazdagításának és mélyítésének egyik leghatá-

sosabb eszköze. A lelki élet olyan területei várják itt az éltető, sudárba szöktető hatásokat, melyeknek műveletlenül hagyását, elsivárítását, kiölését korunk épen az értelmi képzés túlságos kultuszának rójja fel hibául. Épen ezért napjainkban az érzelmi élet művelését, mélyítését és gazdagítását mind jobban kívánják és sürgetik. Ennek a kívánatomnak az a tudományos felfogás az alapja, hogy az én, a személyiség épen legsajátosabb, legértékesebb aktuálitásában az érzelmeknek titokzatos és nehezen érthető életében nyilvánul. Goethe azt mondja egy helyt Werther szájával: »Amit tudok, azt mindenki tudhatja; de a szivem — egyedül az enyém.« Igen, az érzelem egészen sajátunk, kizárólagos birtokunk. Innen van, hogy oly igen nehéz és fájdalmas, egy érzelemről, pl. szeretetről vagy barátságról lemondanunk. Tudományos meggyőződést, nézeteket fájdalom nélkül s gyakran változtatnak az emberek; **érzelmeket sohasem — fájdalom nélkül.**

Baj tehát ez irányban nincs. A nehézség ott kezdődik, hogy nincs még kellően kijelölve és biztosítva helye a többi tanulmányok között, nincs kitaposva az az út, amely az általuk munkába vett célhoz vezetne. Tehát új útak nyitásáról, új mesgyék vágásáról s így úttörésről van szó. S ez az, ami embert, egész embert kiván a barázdákra. Míveletlen mezők feltörésére és megmívelésére, új útak **vágására hivta el a közbizalom.**

Legelőször kellett volna tennem, de utoljára hagytam, hogy sokáig visszhangozzék lelkökben, hogy az ifjúságot, a jövő reményét, egy szebb, jobb, tökéletesebb, napsugarasabb jövő várományosait és kiküzdőit meleg atyai barátságukba és szeretetükbe ajánlom.

Egy hosszú élet munkájára léptek velünk, régebbi vándorokkal, közös útra. Mostantól közös lesz a sorsunk, közösek örömeink, közösek bánataink. Mi bizalommal ajánljuk fel kartársi barátságunkat, ha értékesnek tartják, fogadják el jó szivvel és bizalommal.

S végül még egyet. Gyümölcséről ismeritek meg a fát, mondja az irás. Mi a fáról ismertük meg a gyümölcsöt

s ezért nézünk nagy reményekkel és várakozással munkájuk elé. Adja Isten, hogy amit ők mostoha viszonyok között «nem épen dicstelenül» kezdtek, folytassák Önök «teljes dicsőséggel».

Az E. K. Tanács nevében tartotta *dr. Boros György* egyh. főjegyző.

Kedves és szeretett kartársak, ifjú barátaim! Kiváló örömnek és szerencsének tartom, hogy beiktatójuk ünnepén a Magy. U. E. képviselő tanácsa nevében üdvözölhetem. Harminc éves emléket újít föl lelkemben. Azt a nevezetes, azt az égetően izgató pillanatot, amikor én is mint Önök elfoglaltam tanszékemet. Ezt kiválóképpen azért említettem meg, hogy igazoljam, mennyire teljes odaadással és megérzéssel tudom méltányolni lelkiállapotukat.

De még meg kell említenem egy másik nevezetes személyi vonatkozást, amely már egészen Önöket illeti. Mindkettőjük édes atyja kartársam és barátom volt tanári pályámon. Az egyik, a már néhai Sándor János, kezdetben tanárom is. Ám ez a momentum nemcsak rám nézve bir jelentőséggel, Önökre még inkább. Önök nagyszerű örökséggel, hatalmas tőkével lépnek pályájukra. A már néhai Sándor János, tipikus személyesítője volt a székely nép tiszta fölfogásának, magas értelmi fejlettségének és heroikus fajszeretetének. Az ő acélos szervezetében nemcsak szimbolikusan, hanem reálisan volt kifejezve a székely hegyek megingathatlan sziklaszilárdsága, nyilt széles homloka a tiszta buzaszemmel terhelt kalászos mező. Amaz érvényesült jellemében, ez munkájában. Ime egy befejezett programm a fiunak.

Varga Dénesről, a jelenlevőről, tartózkodva kell szólanom, mert először is megsérteném egyik legkiválóbb erényét, a reménységet. Ön, ifju barátom, meg tudta érteni s remélem, meg is tudta érezni azt az erőt, amit édes atyja az ernyedetlen szorgalomban, az önzetlen munkásságban, hosszu pályáján kifejtett.

Szivökre kötöm mindkettőjüknek, hogy édes atyjuk elsőbben ember, azután unitárius hivő és harmadik helyen volt tanár, de a két első jellemvonást az utolsó magába szivta s így lőn az a kitünő eredménye munkásságuknak, amely előtt tisztelettel hajol meg mindenki.

Hadd szóljak még jövőjükről is. Ön a klasszikus nyelvek és irodalom tanítására vállalkozott. Kitünő tehetsége és készültsége teljesen alkalmassá teszik a föladat diadalmas megoldására s mégis némi aggodalommal tekintek munkássága elébe. Nekem úgy jő, mintha Ön lenne a mostani formáju gimnázium utolsó klasszikai tanára. Brassai S. volt a latin nyelvü gimn. utolsó tanára, azt hiszem, Ön lesz a latin alapra helyezett gimnázium utolsó tanára. Én úgy látom, hogy a régi gimnázium az Ön tanári működésének ideje alatt be fogja járni a damaskusi útat. Valami nagy változásnak kell bekövetkezni. A mai realis fölfogás nem fogja sokáig tűrni azt az aránytalan erőpazarlást, amely a latin tanítás vasrostáján évről-évre a porba hull. A klasszikusokat azután is mindörökké fogják tanulni, de önmagunkért és nem azért, mert a hagyomány s egy és más viszonylat ezt kivánja.

Én a legnagyobb tisztelettel adózok a klasszikus írók szellemének, vallom és hirdetem, hogy gondolataik gazdagsága, kifejezéseik szépsége a mivelt léleknek olyan magasrendü tápláléka, hogy a nélkül tudásuk éppen olyan lenne, mint amilyen izléstelenek és visszataszítók a modern gyári épületnek nevezett kilyukgatott négy fal és egy törpe fedél. Hasznosak, célszerűek, jövedelmezők, de nem vonzók, sőt félszegek.

A jövő klasszikai tanárnak ki kell találni hogyan lehet belopni az ifju lélekbe azt a vágyat, hogy ezt az elrejtett szépséget keresse meg és tanulja élvezni. Az ujabbkori kisérletek némi sikerrel kecsegtetnek, de még messze vagyunk attól az ideális magaslattól, ahol a kezdő tanuló már az első lépésnél meglátja a szépséget. Ez talán akkor fog bekövetkezni, amikor a latint is csak fakultative tanítják. Az I. és II. oszt. nem tanul latint, a III. IV. és V. osz-

tályban csak lectorok s a következő háromban lesznek a grammatisták, szintakszisták és retorok. Mi most a praktikus reálizmus és a szociális humanizmus korát éljük. S ez az irányzat 30 év alatt új alapra helyezi a gimnáziumot.

Az ének- és zene-tanító helyzete jóval előnyösebb. Ő az ifjuval született tehetséget és hajlamot veszi kezébe. Hiszem, hogy nincsen zenei érzék nélkül született ember, amióta tudom, hogy a siketnéma és a vak is érezni és élvezni tudja harmadrendű szervei, a kéz és láb utján.

Önt nagy szerencse érte. Első rendes és önálló tanítója az éneknek és zenének. Tudja, hogy a protestáns puritánizmus a zenét kiszorította volt a templomból, tudja, hogy ennek a hátrányát sinyli énekirodalmunk, emiatt nem kielégítő templomi kultuszunk. Életet, új, lüktető erőt várunk Öntől. Az ifjuság lelke kitünő anyag. Törekedjék a praktikus utilitárizmus felé. Nemesitse ifjuságunk lelkét az esztétika legéletteljesebb eszközével, az énekkel és a zenével.

E. K. Tanácsunk szép reményeket fűz jövőjükhöz. Isten éltesse, hogy valósíthassák meg.

A theologiai intézet képviseletében mondotta: *Csifó Salamon* dekán.

Igen tisztelt Tanár Urak! Kedves Barátaink!

Theologiai intézetünk tanári testülete nevében vagyok szerencsés önöket üdvözölni életüknek e fontos pillanatában Üdvözlöm pedig mindkettőjüket szivem melegével, őszinte bizalommal s jövő munkálkodásuktól legjobban váró reménységgel és lelkesedéssel.

Két világban élünk mindannyian; egy körülöttünk levő nagy világban s ennek szűkebb körében: a társadalomban és egy másik: a mi bensőnknek kis világában. Foly a harc, foly a küzdelem mindakét világban s évezredek küzdelme kikutatni, felfedezni akarja mindkét világnak rejtett kin-

cseit, sejtett titkait. A külvilágban már is sok eredményt ért el az ember, hiszen hatalmába keritette a gőzt és villamot, megnyergelte a tengert és szárnyakkal szeli át a levegőt s idők folytával még több eredményre van kilátásunk. Nem így a mi kis világunkkal! Idegen ember azt teljesen, való igazsággal soha meg nem ismerheti, hiszen annyira vagyunk, hogy — ha bármily szorosan követjük is a régi bölcs intelmét, hogy ismerd meg önmagad s önismeret a bölcsesség kezdete — mégis mi magunk sem tudjuk megismerni önmagunkat, a mi belső világunkat; nem tudjuk megfejteni önkeblünkben most a szeretetet, a vágyódást, a hitet és reményt, majd a sok szeszélyt, szenvedélyt s talán az irigység és bosszuérzetét. Sőt sokszor megesik, hogy ha ma leszegeztünk positiv tény gyanánt valamit, holnap már csalódni vagyunk tényteleneK, minden addigi munkánk kárba veszett, felépített házunk összeomlott. Évezredek tapasztalatának igazsága ez s mégis évezredek óta foly a harc, a küzdelem a külső és belső világunk titkainak felfedezése körül. És tartani fog a küzdelem még sok ezer éven át a jövőben is.

Kül- és belvilágunk megismerése érdekében folytatott küzdelmünkben két vezetőnk, két kormányosunk van: az ész és kedély. Ezektől függ sorsunk irányitása, jellemünk kialakúlása, jelen és jövő világnézetünk. Nem kutatom, nem vitatom, hogy melyiknek szerepe fontosabb, erősebb és hatalmasabb; egyiket a másik rovására kisebbiteni nem akarom és nem is tudom. Én csak azt tudom, hogy a hol csupán az ész a vezető: ott sokszor válik rideggé, sivárrá a világ; s hol a kedély csak egyedül uralja a helyzetet: ott könnyen fajul kicsapongássá, rajongássá az élet. Ezért úgy gondolom — e kettőnek, az ész- és kedélynek az együttes, az egy célra való törekvése hozza meg az életnek szükséges, kellő harmoniáját.

Ugy tetszik nekem, mintha önök ketten, e két vezetőt képviselnék. Azért arra kérem, hogy egy célra törekedve, igyekezzenek harmoniát hozni létre nevelésükkel a jövő nemzedék életében.

Minő nevelési eszközöket válasszanak? Erről tudom, már sokat gondolkoztak. E tekintetben én tanácscsal szolgálni nem akarok, hiszen absolut becsü igazságot mondani ugy sem tudnék. Törték e felett a fejüket évezredek óta sokan, hivatottak és hivatlanok, tudósok és bölcsek egyaránt. S ha eddig nem tudtak, bizonyára még évezredek múlva sem fognak tudni egy egészséges, mindenki által helyeselt és elfogadott nevelési rendszert feltalálni, megállapítani. Kövessék hát önök legjobb meggyőződésüket, becsületes lelkiismeretüket. Én csak azt óhajtom, hogy legyenek önök mindig példányképek s neveljék igaz atyai szeretettel a gondjaikra bizott ifjuságot. A többit?... A többit bizzuk és bizzák a jó Istenre.

Végül pedig óhajtom, hogy az a jó Isten, aki eddig segitette, erővel, tehetséggel megajándékozta; az a jó Isten, aki e pillanatig önöket elvezette, vezesse továbbra is, adjon erőt, lelkesedést és kitartást küzdelmükben; áldja meg önöket, áldja meg életüket. Isten áldása kisérje minden becsületes munkájukat!

Theologiai intézet.

A haladás szelleme.*

Felolvasta: Csifó Salamon theol. dékán.

Régen, évezredekkel ezelőtt hangzott el a hegyi predikációban: *„legyetek tökéletesek, mint a ti menyei atyátok tökéletes“*. S azóta soha szebben, senki magasztosabban meg nem jelölte az ember célját és hivatását, mint Jézus e szavakban. E szavakban különben nemcsak az egyén, az egyének, hanem az egész emberiségnek is, mint összesnek, mint egyetemesnek, a célja és hivatása kifejezve van. Azt jelentik e szavak, hogy az embernek a mélységből a magasságba, a gonoszságból a kegyes és szent életre, az önző, állatias életből a mindeneket átölelő fenséges szeretet magaslatára, a testiség és anyagiság békóiból a szellemi, a lelki szabadság felhőtlen égboltozatára kell emelkednie. E szavak, egy szóval, *haladást* jelentenek; haladást minden téren, míg elkövetkezik az idő, hogy a teremtmény *egy* lehet a teremtővel, a gyermek a szülővel; *egy* lehet értelem-, érzelemben és akaratban. És a haladás szelleme mindig ott lebegett valamint az egyesek, úgy az összes emberiség előtt. Egy — az emberben, a társadalomban, az egész emberiségben rejlő közös ösztön, közös erő folyton tovább és többre sarkalt mindenkit, vizsgáltatta a mélységet és magasságot, felfedni igyekezett a titkokat, megoldani a rejtélyeket, biztosítani az örökéletet. Igen, mert a mindentudástól mindig távol voltunk. S míg ez továbbra is messze áll előttünk, addig a haladás szelleme mindig előttünk lebeg, mindig vezet.

A haladás szelleme kiűzte az embert a paradicsom kertből, a henye életet munkássággá változtatta, a fásultság helyett reményt

* Felolvastatott 1911. szept. 11-én a theol. intézet megnyitó ünnepén.

adott, bizalmat ébresztett, megismertette az emberben rejlő erőt; akaratot, önérzetet, elhatározást szült, szóval nagy erényeknek lett forrásává. A haladás szelleme a nomád életet rendes társaséletté változtatta, a családfői papság helyett papi hivatalt létesített, államot szervezett, királyságot alkotott; bálványisteneket lerombolt, egy Istenhez vezetett, füstölgő és véres áldozatokat eltörölt s hajlékot emelt a kézzel csinált, házakban nem lakó Istennek; majd prófétákat adott Izraelnek és egy Úr Jézust az emberiségnek, hogy legyen általa egy atyánk, kit lélekben és igazságban kell imádni, nem ez vagy ama helyen, hanem mindenütt és mindenben. A haladás szelleme egy Úr Jézust adott, ki által szeretet, testvériség eszméje költözött e földre, hogy legyen az embernek állandó munkája, míg valóvá válik mindenütt az eszme, míg tökéletes lesz mindenki, mint a ti menyei atyátok tökéletes.

A haladás szellemének rendkivül sokat köszön az emberiség. Tökéletesedés csak az előhaladásban van s Isten ellen tusakodik az, a ki ennek utját állani igyekszik. Pedig, hogy valamely erő az emberek nagy részét mindig az ellen ösztönzi, hajtja: az bizonyos. A történelem és mindennapi élet számos példát mutat erre. De mert a haladás szellemét Isten keze vezeti, bárha utjából azt ideig-óráig kitéríteni, abban feltartóztatni sikerül is, örökre meggátolni, megsemmisíteni nem lehet. Hiszen Isten örökké erősebb, mint az ember és az embert, az ő gyermekét, célja, hivatása: a tökéletességféle vérfürdők és máglya lángok között is mindig tovább vezeti. Vizsgáljuk csak kissé e szempontból az egyháztörténelmet.

Jézus eszméit a farizeusok dühe, a kereszténységet a római császárok kegyetlensége meg nem semmisíthette. A kereszténységre az emberi mívelődésnek s egyben a monarchikus államok kialakulásának is nagy szüksége volt. S bármily küzdelmek árán, de megfelelt e hivatásának. Az egyháznak jó ideig nagy vagyonra volt szüksége, hogy célját megvalósíthassa és hatalmas, erős pápákra; de a haladás szelleme a megváltozott eszméknek megfelelően mindig megváltoztatta eszközeit is. A régieket eldobta s újat szerzett, amint azt az eszme, a cél kívánta.

A pápai hatalom a 13-ik századév elején elérte tetőpontját; azt a magaslatot, melyen túl az emberi és isteni bámulatos türelemnek megsértése nélkül nem emelkedhetett. S Franciaország — a pápa-

ságnak e sokszor dédelgetett, de gyakran elátkozott gyermeke — amily erővel segített egykor a pápai világhatalom megalapításában és növekedésében; ép oly erővel mérte reá később fejszecsapásait a már is tulmagasra nőtt fának gyökerére, hogy sorvadjon, korhadjon, húllassa levelét, ágait és szükebbre szorítsa terebélyes árnyát. Franciaország szolgált Rómának az egyházi állammal, de fizetett neki avignoni fogsággal is. A 14. századtól csendesen hanyatlik a pápai hatalom; a 15. századév emberei nem rettegtek már úgy az excommunicatio, anathema és interdictumtól, mint a korábbiak. A reformáló zsinatok hatalmasan emelik fel szavukat. Sajnos, még eredménytelenül. A humanizmus előkészíti a reformációt s az isteni gondviselés egy Luthert, Zwinglit, Kálvint és Dávid Ferencet ad a kereszténvvilágnak. Recseg, ropog a pápai szék, de még egyszer a tridenti zsinat s a jezsuitarend megreperálja; vaskapcsokkal sikerült úgy összekötöznie, hogy azt a 30 éves vallásháború sem szedhette szét. De, ha az egyes nemzetek átlagos életét ezer esztendőben állapítja meg a történelem, majd megemészti a pápaságot is az idő vasfoga, az emberi szellem világossága, az előhaladás géniusza.

A reformációval a politikai, a társadalmi és tudományos világban, sőt az egyének lelki életében is nagy változás áll be. Az egyes korlátok romladozni kezdenek, hogy mind több és több romlásnak adjanak helyet. De megkezdődik az az építő munka is, mely megvájva a haladásnak utját, az *emberi jogok* kivívásában, a szabadság, egyenlőség, testvériség nagy jelszavaihoz és ezek gyakorlati megvalósításaihoz vezetett.

A reformációnak és fejlődésének, tovább terjedésének mintegy segédkezet nyujt az egyéni szabadságvágy mellett a tudomány, társadalom és a politika is. A fejedelmeknek Róma gyámsága alóli szabadulási törekvése mind erősebb lesz. Sőt egyes országokban a megdönthetlennek vélt hűbérrendszer is ugyancsak omladozik. Mint a hűbérurak — egyes uralkodók — már teherré vált hűbéreseiktől: úgy ezek is ugyancsak szabadulni akartak azoktól. S ahol csak lehetett meg is szabadultak, de leginkább az urak a hűbéresektől vagyis az uralkodók alattvalóik befolyásától. A 17-ik század a monarchia uralmának századává lett. A papok, nemesek, pórnép osztályát még erős válaszfal választotta el egymástól, mindannyian

pedig a közeli uralkodó kezének sulyát inkább éreztek most, mint hajdan a távoli pápáét. Az egyes uralkodók akarata valóságos önkénnyel nehezedett a népek millióira, mintha tényleg a milliók lettek volna az egyesekért. Egyes szabadságharcféle kitörések nem hiányoztak, de ezek legtöbbje elnyomatott, mint hazánkban is a Tököly s később a II. Rákóczy Ferenc-féle felkelés. Az oly bátor, hajthatatlan, nyilt jellemek pedig hiányoztak, mint a minő volt hajdan Knox János Skociában, ki a szép, de könnyelmű Stuárt Máriának, ki a protestantizmust tűzzel-vassal elnyomni akarta, szemtől-szembe mondá: „a gyermekeknek nem lehet bűnül felróni, ha ezek atyjok kezéből, azon esetben, ha ezt őrültségi roham szállná meg s gyermekeit legyilkolni akarná, a fegyvert kiragadnák, kezeit megkötöznék s a roham megszüntéig őrizet alatt tartanák. Úgy áll a dolog a fejedelmekkel is, ha ezek Istennek kormányuk alá adott gyermekeiket gyilkolni akarják".

A 17. század uralkodóinak hagyományos családi szelleme átjött jórészt a 18. századra is. De most már más szelek kezdtek fujni, az előhaladás szelleme itt már egész erejével kezd hatni és működni; s egyes uralkodóknak a köpenyt a szerint kellett fordítaniok. E század, különösen közepe táján, a monarchikus hatalommal szemben az *egyént* kezdi előtérbe állítani. Erre nagy befolyással volt az angol filozófia iránya, a szabadgondolkozás s elközelgett a csaknem minden országon keresztül vonult úgynevezett „felvilágosodás kora". E század ellene mond a tekintélynek és vallásnak s ezek helyébe az észt, a kedélyt, a tömeg véleményét állítja; hírdeti az észnek mindenhatóságát, a haladásnak erős hitét, sőt annyi száz év után akadnak már egyesek, kik szólani mernek vallási türelemről is. Az önkényű uralkodók és Róma hatalmával szembe kerül most a nép s e század utolsó negyedében megkezdődik a népek, nemzetek, az uralkodócsaládok, az egyház, a társadalom, a tudomány és egyesek életében is az a nagy rázkódás, mely óriási átalakuláson viszi keresztül az emberiséget s mely átnyulik a 19. századra és amelyet elfajult alakjában alig tudott kellő mederbe szorítani, romboló erejétől megfosztani a 19. század is.

A 18. századév politikai és társadalmi átalakulását megelőzte a szellem forradalma. A filozófia és a természettudományok terén tett kutatások, elért új eredmények mindenkit önálló szabad gon-

dolkozásra, további kutatásra, szeretetre és türelemre ösztönöztek. Egy eddig nem ismert új világnak vonzó szépségei nyilatkoztak meg e kor kiváló szellemeinek világítása mellett. Linné új rendszert fedezett fel a növények világában, Franklin lecsalta a villámot az égből, Watt és Fulton utnak indítják a gőzerőt, Volta összegyűjti a villanyos erőt; Lessing, Göthe, Schiller eszmetermékeikkel, magasröptű gondolataikkal bámulatba ejtik a világot; Montesquiu, Voltaire, Diderot, Rousseau új elveit már sem Róma, sem az uralkodók által még fenntartott cenzura nem tudja érvényesülésükben megakasztani. Röpül, röpül a szabadabb szellem végig a világon, hogy új világteremtésének rakja le alapját mindenfelé. S az új világ alakulásához feltámadási, ünneplő dalokat zengenek Bach, Mozart, Haydn és Beethoven.

Ily időszakban azonban a politikai világ sem nélkülözi nagy alakjait, felemelő és elszomorító eseményeit. Távol nyugotról, az atlanti tengeren tulról, Amerikából, elhozza a szél a hős szabadságharcnak hireit, eredményeit, meghozza azt a valóságot, hogy az új világ kitűzte az *emberi jogoknak* lobogóját, Rhode-Island nemcsak a *vallásszabadságot* iktatta törvénybe, hanem már arra is lépést tett, hogy az egyház és állam egymástól elválasztassanak; az új világ beledobta az emberi élet forgatagába a két csábos jelszót: *szabadság* és *egyenlőség*. A vén Európa, főleg ennek legfogékonyabb gyermeke a francia nép, felvillanyozódott, megittasult ez eszméktől s jött a francia forradalom minden magasztosságával és elfajúlásával; felszinre került a sok rejtett arany, de a sok szeny és piszok is. Voltak az uralkodók közt, kik ellenállni igyekeztek az új áramlatnak; mások beleugrottak és úsztak az árral, sőt egyesek önmaguk akartak a hömpölygő árnak élére állani s azt saját belátásuk és akaratuk szerint vezetni, kormányozni Nem hiányoztak a szellemóriások, de a nagy politikusok, hadvezérek és uralkodók sem. Washington, Franklin, III. György, XVI. Lajos, Nagy Frigyes, II. Katalin, Mária Terézia, II. József, II. Lipót, I. Ferencz és a nagy Bonaparte, mint egyének s mint uralkodók is, kiváló helyet követelnek maguknak a történelemben. A szellemi és gyakorlati életnek minden mozzanata nagy átalakulásnak volt kitéve, amelyben ha felemel minket a szabadság győzelme, tagadhatatlanul elszomorít az egyes nemzeteknek elnyomása, mint amilyen Lengyel-

országnak feldarabolása. De mindezt az előhaladás szelleme, ereje követelte, mely rendesen romboláson keresztül végzi új világ alakulási munkáit.

Jöjjünk azonban közelebb az egyház életéhez. A reformáció szabadabb mozgalma a római egyházat saját belsejében sem hagyta érintetlenül. Most Franciaországban, majd Németalföldön, most egyes olasz hercegségekben, majd Németországban nyilatkozott meg bizonyos szabadabb irány a kat. egyház kebelében. A protestántizmus is forrt és forrongott, egyfelől a maga orthodoxiájával és heterodoxiájával, kötött dogmáival, avagy a gyakorlati életre irányuló keresztény eszméknek megvalósítási törekvéseivel, másfelől pedig épen a keresztény élet alapelveinek tisztázása szempontjából, a bibliának szorosabb tanulmányozása és megvizsgálásával a nyelv-, történelem- és régiségtan szemüvegén keresztül, melyben kiváltak az úgynevezett biblikus theologusok: Michaelis, Ernesti és Semler. Portugália és Franciaország a jezsuita rend tetteit megsokalva, a tagokat olaszpartokra szállította és a pápának számba adta. A kor áramlata a jézsuitarend eltörlését is kivívta. Kihatásában fölötte nevezetes azonban az a mozgalom, mely Hontheim Miklós trieri cimzetes püspöktől származik. Hontheim, Febronius álnév alatt egy művet írt, melyben kifejezte azt a követelését, hogy az insvestitura harc által és a pápai hatalom fénykorában megnyirbált, sőt alárendeltségbe került *püspöki hatalom*, a régi állapotba vissza helyeztessék. Az egyház nem monarkhia — mondá — a kulcshatalom az egyház egyeteméé; a püspökök az apostolok utódai és nem a pápa tisztviselői. A pápa primás, legfőbb püspök, de ezt Pétertől s az egyháztól nyerte, és nem Krisztustól; mint primásban benne az egyház egysége jut kifejezésre, de a római püspökségen kívül nincs jurisdikciói hatalma. Az egyetemes egyházat illetőleg törvényeket csak a közzsinatok hozhatnak. E gondolatokban az egyház egységének eszméje mellett, a nemzeti független egyház terve, szándéka is kifejezést nyert. E Febronius-féle elvek alapján indult el II. József, midőn birodalmában az egyházat és vallásügyet rendezni akarta. Ennek volt kifolyása az, hogy Münchenben független kath. egyház keletkezett s a független, szabad, nemzeti kath. egyház megvalósulásának reményével a bonni egyetem megalapíttatott. Ezt azonban az illetékes egyházi férfiak félelme, terve és cselszövő politikája meghiusította.

II. József uralkodása és vallásügyipolitkája már minket magyarokat és unitáriusokat is közelebbről érdekel.

Mióta a mohácsi szerencsétlenség összekötött minket Ausztriával, Ausztria és a Habsburg dinasztia előtt a cél mindig ez volt: „Magyarország állami életének és életműködésének elsorvasztása. Magyarország anyagi erőinek kizsákmányolása s vagyoni és erkölcsi boldogulásának teljes megbénítása. Magyarország kormányzatából, törvényhozásából s állami képviseletéből a magyarság vezető szerepének és hatalmának teljes kiszorítása s a gyanakvó, duzzogó és háborgó nemzetiségek szövetségével Magyarországnak az egységes osztrák birodalom szervezetébe való beszorítása.“ (Eötvös K.) E cél szolgálatát a dinasztia tagjai utódaiknak, valamint egyik nemzedék a másiknak, követendő örökség gyanánt adta át. Nem kívánok bántani senkit, utóvégre a mai nemzedék nem felelős a múltak tévedései, hibáiért, de ama történelmi tényt nem hallgathatom el, hogy az említett cél kivitelét bizony a protestántizmus hiusította meg mindezideig; a protestántizmus az ő szabadság szeretetével, függetlenségre való állandó törekvésével, a szenvedésekben szívós kitartásával, a jézsuitáknak és jézsuita politikának alapjában való felismerésével. Ki is vették ezért a protestánsok a szenvedésből osztályrészüket. Nem vázolom itt az I. Lipót, III. Károly és Mária Terézia uralmok alatti szenvedéseket, mert ismeretesek ezek mindnyájunk előtt. De már II. József uralkodása arra az időre esik, midőn a haladás szelleme teljes erővel tör elő minden vonalon, midőn az ó- és újvilág összemérik ádáz fegyvereiket, midőn a szabadság szele fújt már mindenfelé, s a *felvilágosodás korának* hajnala mind erősebben és erősebben kezdett derengeni; arra az időre, a mikor a folytonos theorizálást a francia forradalomban igen gyakorlati eszmék váltották fel. II. József, a különben felviságosult, eszes és erélyes uralkodó, inkább, mint bárki elődei közül, követte az osztrák hagyományos politikát. Azt hitte, hogy az a tanács, melyet az ő nevelője, egy magyar, egy erdélyi r. kath. püspök, Bajtai Antal adott anyjának, hogy „nincs semmi a világon, mit a fejedelem észszel, várakozással és az idők és módok felhasználásával el ne érhetne“, azt hitte mondom, hogy e tanács igaznak bizonyul mielőbb és pedig ő alatta, ő benne és ő általa a magyarokra nézve. Csalódott ő is, mint annyi más; az isteni gondviselés és a magyar

nép most *már együttes törekvése* áthuzta terveit, számításait, hogy az Isten és a népek akaratát megértve, ő maga is egy tollvonással semmisítse meg annyi hő vágyát, buzgó törekvését és reménységgel kecsegtető munkáját.

II. József a kath egyházat illető vallásügyi politikájában a Febronius-féle elméletet követte. A protestánsok előtt pedig, noha nem állt a törvény alapján, amiért volt is zugolodás ellene, soha el nem muló érdemet szerzett a *türelmi rendelet* kibocsátásával, mert ha fejlődésében mérlegeljük a dolgot, a megelőző, vonatkozó és meg nem tartott békekötések és törvények mellett, e türelmi rendelete alapján épült fel mindaz, ami a protestánsok szabad vallásgyakorlatát biztosította vagy őket ehez legalább és közel vezette. Ezen épült fel alig nehány évre 1790—1. évi országos törvények *26 cikke*, mely, bár merőben saját sorsukra és erejükre bizza a protestánsokat, legalább tételes törvényben biztosítja vallásuk szabad gyakorlatát, önállóságukat s a kath. egyháziaktól való függetlenségüket. S bár a türelmi rendelet is az előhaladás szellemének köszönhető, annak mégis nem szabad túlbecsültetnie velünk II. József vallásügyi politikáját. Régi tömlőbe ő még csak új bort akar tölteni. Hiszen ő a vallást, az egyházat is csak eszköznek tekintette önkényű, mindenható terveinek a megvalósításában. Nem volt ő az az ember, akit az újabb kor felfogása szerint szabadelvű vallásos egyénnek lehetett volna nevezni. „Ellensége volt a hitábrándnak s a középkor sötétségéből leszármozott előítéleteknek; annyira mindazáltal mégsem emelkedett fel, hogy a különböző vallásfelekezetek egymás iránti viszonyait az egyenlőség alapjára fektette vagy épen a szabad államban szabad vallást akart volna. Ő nem egyedül a polgárt, hanem egyik vagy másik hitfelekezet tagját is tekinté alattvalóiban s a vallás különfélesége szerint a jogot és igazságot is külön mértékkel osztogatá nekik.“ (Erdély ugyancsak felette állt annak, hogy türelmi rendelethez köttessék, hol tételes törvény szabta meg az egyházak jogait s mégis — sajátságos — Erdélyre nézve is jó volt az.) II. József minden, bár jóakaratú, de önkényes intézkedéseinek helyeslését a felvilágosultságtól és a népmíveltségétől várta s e tekintetben legjobb, legbefolyásosabb eszköznek az egyházakat tekintette, úgy azonban, hogy ezek kebelében is eltörlendőnek, megsemmisítendőnek tartott mindent, ami csak útját állhatja a felvilágosodásnak, a köz-

miveltség és jólét előmozdításának. Ezért akart ő vallási békét országában, ezért rendelte el, hogy a hivatalok betöltésénél ne a felekezeti egyensúlyra, hanem csak az egyéni képességre legyenek tekintettel, ezért tett ő intézkedést a lelkipásztorkodás gyakorlására vonatkozóan is és ezért engedte meg, hogy a protestánsok is iskolákat alapíthassanak mégha ezek berendezése tekintetében a kormány által szabályozott kath. tanodák voltak is mintául állítva. Tagadhatatlanul a számítás, az emberi számítás jó volt és nem is Józsefen s talán még nem is az egyházakon múlt, hogy terve nem hozta meg a várt eredményt, hanem inkább azon, hogy a központosítást, az egységesítést, a németesítést célzó törvénytelen, alkotmányellenes, önkényű, most a nemesség, majd a nép ellen kiadott rendeletei súlyos feljajdulást és ellenállást okoztak mindenfelé. Azon múlt, hogy az egykor Mária Terézia alatt „tyukkal és kalácscsal" megvesztegetett, most pedig önkényüleg elnyomatni szándékolt nemzet felébredett s önélete megmentéséért, fentartásáért még az aprolékos dolgokat is hatásukban figyelembe részesítette. A németesítéssel szemben jött a magyar ruha viselésének divatja s ha már nem latinul, hanem németül kellett írni és tanulni, hadd jöjjön a magyar nyelv. Az osztályok és egyházak közti különbség és türelmetlenség helyett hadd jöjjön az *egység*, ne egyes osztályoknak legyünk a képviselői, hanem legyünk mindnyájan: *polgártársak*; a külföld elől való elzárkozás helyett hadd nyiljanak meg sorompóink a francia szabad szellem, különösen Voltaire eszméi előtt. És tényleg ezek mind eljöttek s megvolt az a hatásuk a nemzetre nézve, hogy a magyarnyelv mivelésére egész gárda állt elő, kik hol önálló munkákban, hol pedig most alapított és indított hirlapukban élesztgették, biztatgatták a nemzetet egy szebb jövővel; továbbá, hogy az a korlát, mely fennállt a katolikusok és protestánsok közt legalább is leromlott annyira, hogy már II. Lipót alatt bár csak a *méltányosság szavának* hangoztatásával, kimondta az országgyűlés és később törvénybe iktatta, hogy a protestánsok vallásukat mindenütt szabadon gyakorolhatják; minden hivatal vallásra való tekintet nélkül töltetik be; egyházukat és vallásukat illető ügyekben, továbbá iskolák állításában és fenntartásában teljes önrendelkező joguk van, fenmaradván a király legfőbb felügyeleti joga; könyveik felett a cenzurát maguk gyakorolják, úgy azonban,

hogy a katholikusok ellen azokban semmi illetlenség ne legyen. *Egyház és iskola foglalásnak örökidőkre vége legyen*, amelyekhez II. Lipót még azt is hozzátette, hogy *elvett javaikért kárpótoltassanak*. Így jött letre az 1790—1-iki országgyűlés 26-ik, a protestánsok szabadvallásgyakorlatát, jogait, az áttéréseket és egyeseknek mely valláshoz való tartozását szabályozó törvény. Bárminő viszontagságok mellett is, de itt is az előhaladás szellemét látom győzedelmeskedni.

Tulságosan foglalkoztam II. Józseffel s politikájával, de mentsen ki az, egyfelől, hogy bizonyos előszeretettel foglalkozom e korral és szellemével, másfelől pedig, hogy főleg hazánk életében ott látom leginkább előnyomulni a haladásnak azt a szellemét, mely oly útat vájt meg, amelyről a későbbi nemzedékek ki nem térhettek.

Az előadottak vázlatok, történelmi szemelvények annak igazolására, hogy az előhaladás szelleme mindig ott lebegett az emberiség előtt s mint a tűzoszlop Izráel vándorló fiait, folyton vezette és vezeti a kitüzött cél és hivatás — a tökéletesség felé.

Csak az egyháztörténelemből vettem szemelvényeket s ebből is csak nehányat, pedig talán jobban tudtam volna állításomat igazolni, ha a természettudományok és technika körét is segítségül hivom.

Egy bizonyos, az t. i., hogy a haladás szelleme mindnyájunkat folyton int, ösztönöz és többre, tovább sarkal s Isten tartja ennek vezetését a kezében. Tusakodni ez ellen kár, mert csak a tökéletes Isten ellen való tusakodása ez a tökéletlen embernek.

Elvitathatatlan tény, hogy vallásterén mi képviseljük az előhaladás szellemét. Szabadságot hirdet ez, előhaladást az, szóval mindenki követeli azokat magának, de mindazokat akik és mindaddig, mig teljesen megkötött, változást nem ismerő dogmáknak szolgálnak, az előhaladás szelleme birtokosainak — én részemről — el nem ismerhetem. De, ha a vallás terén az előhaladás szellemét mi képviseljük, akkor megvannak kötelességeink is.

Nagy és fontos a mi kötelességünk. Nem elég ismernünk a bibliát, mint vallásunk alapját, nem elég ismernünk a történelmet, mint a folytonos előhaladás tükörét, nem elég filozofálnunk, hittani, erkölcstani és jogrendi kérdésekkel tisztában lennünk: nekünk ismernünk kell a kor intő szavát, a társadalom összes kérdéseit,

ismernünk kell az emberek gondolkozási irányát, a szivek vágyát, a lelkek óhaját s ezekkel szemken vagy mellett, mintegy kijelentőinek kell lennünk az isteni akaratnak. Nagy és fontos feladat vár tehát reánk. S ha lelkészek vagyunk kétszeresen nagyobb és fontosabb a feladat.

És önök ifjú barátaim a lelkészi, sőt az unitárius lelkészi pályán szándékoznak működni. Tudják meg, hogy a haladás szellemének lesznek képviselői! Érezniök kell ezért a nagy hivatást, a sok kötelességet, mely önök előtt áll és készülniök kell arra minden erejükkel.

Mozog, forr a világ, tusakodnak az eszmék, ma inkább, mint valaha. Mint az egyesek: gőz és villany erővel, sőt szárnyakon igyekszik előre menni minden eszme, minden gondolat. A bírálatra, a tárgyilagos kritikára alig van idő. Önöknek pedig, mint az isteni igazság és akarat kijelentőinek kell majd megállaniok az élet forgatagában. Készüljenek erre, még itt lesznek, ami vezetésünk alatt; majd ha távoznak: világos, józan gondolkozásukkal, mély tanulmányukkal, bátor, erős szónoklatukkal, gyöngéd szerető szívükkel. Mindeneknek felette pedig életüknek feláldozásával is, mert tudják meg, hogy ama perctől fogva, melyben eljegyezték magukat az előhaladás szelleme képviselőinek: életük többé nem az önöké, hanem a közügyé, a népé, az Istené.

Isten az előhaladásnak, a tökéletességnek Istene, mi és önök az ő szolgái, az ő eszközei. A reactió mozog, de az előhaladást semmi meg nem kötheti. Van-e hitük, van-e bizalmuk ebben, van-e tett és akarat erejük? Ha van hitünk, ha van bizalmunk, tett és akaraterőnk, akkor a jövő a miénk. Az én hitem szerint: Isten velünk s ki lehet ellenünk!? E gondolattal kezdem munkámat és kezdjék önök is, hogy szolgálhassuk az előhaladás szellemét méltóan.

I. FEJEZET.

I. Adatok az 1911—12. tanév történetéhez.

Beiratások a theologiai intézetbe az 1911—12 tanév I. felére szept. 1—5; II. felére jan. 22—27 napjain történtek. A hallgatók indexeikkel az egyes előadó tanároknál az I. félévben szept. 5—10; a II. félévben febr. 1—2 napjain jelentkeztek.

A tanév ünnepélyes megnyitása érdeklődő közönség részvétele mellett szept. 11-én d. e. 11 órakor történt. Ez alkalommal énekelt az intézeti ifjuság; imát mondott Keresztesi Dénes IV. éves papnövendék; tanévet megnyitó beszédet mondott és felolvasott Csifó Salamon theol. dékán «A haladás szelleme» cimen. E felolvasást értesitőnk elején egész terjedelmében adjuk. Az ifjuságot Méltóságos és Főtisztelendő Ferencz József püspök ur üdvözölte. A theologiai intézet *szervezetében* változás nincs. E tekintetben utalunk a korábbi évek értesitőjére.

Az intézet *közigazgatási szervezetében* változás nem történt.

A *tanári testületben* a következő változás történt. *Péterfi Dénes* lelkész-tanár, ki a Kolozsdobokakörnek is esperese volt, 35 évi hivséges, buzgó szolgálat és munkálkodás után 1911. évi szeptember hó 1-én nyugalomba vonult. Igyekeztünk őt bár még 1—2 évre intézetünk tanitói személyzetében megtartani, de — sajnos — nem sikerült. Itt legfennebb érdemeiről emlékezhetünk meg röviden. Sokoldalu munkálkodása közt, a theologiai intézet érdekében kifejtett buzgósága mindig sikeres és hatásos volt. Jeles egyházi beszédei, kiváló szónoki elő-

adásai mély nyomokat hagytak ifjuságunk lelkében. Esperesi teendőit szigoru lelkiismeretességgel végezte. Ezt mondhatjuk tanári kötelességeiről is. Fel kell jegyeznünk, történelmi hüség szempontjából, hogy ő volt az, aki mint ifju lelkes tanár, fejlődő theol. intézetünkben *a vallásbölcsészetet* a tantárgyak közé felvétette s azt 35 éven át ő maga tanította lelkes buzgósággal. A theologiai tudományok mivelése körül nagyon sokat tett mint *szerkesztő*. A »Keresztény Magvető« cimü folyóiratot évtizedeken át szerkesztette és pedig annyira mély belátással és tapintattal, hogy mig egyfelől a »Keresztény Magvetőt» a kellő tudományos magaslatra emelte, addig másfelől magának is a *példaszerü szerkesztő* nevet biztosította. A szabadelvü irányt képviselte, de a kellő alap biztosítása nélküli, avagy épen elsietésről tanuskodó reformoknak nem volt hive. Óhajtjuk, hogy sok fáradságot nyujtó munkálkodása után, élvezhesse nyugdíjas állapotában a pihenést sok éven keresztül.

Péterfi Dénes nyugalomba vonulásával tantárgyait egyházi főhatóságunk e tanévre a tanárok között osztotta ki. A megüresedett lelkész-tanári állásra ideiglenes minőségben alkalmazta az E. K. Tanács Győrfi István Oxfordban levő akadémiánkat. Győrfi István állását az 1912. szeptemberében fogja elfoglalni.

Iszlai Márton főgimnáziumi zenetanár szintén nyugalomba vonult: az Egyházi Főtanács Sándor János okl. zenetanárt választotta meg helyébe. Iszlai Márton több mint 20 éven át tanította theologiai intézetünkben a zenét és éneket. Valóságos rajongással csüngött tárgyain s ez meg is látszott ifjuságunk körében. *Iszlai* az egyházi zeneművelés terén kiváló érdemeket szerzett és biztositott magának; a magunk részéről is hálás elismeréssel adózunk neki igazán lelkes és eredményes működéséért és óhajtjuk, hogy a mi elismerésünk is szerezzen neki örömet s a munkás küzdelemtől félre állva, találjon kellő enyhülést és élvezhesse a multak szép, lelkes és lelkesitő emlékeit sok éven keresztül.

Az unitárius tanárok értekezletén, mely május 30-án Kolozsvárt tartatott intézetünk dékánjának elnöklete alatt, tanáraink mind résztvettek. Ugyancsak résztvettünk április 11-én a kolozsvári főgimnáziumunkhoz választott uj tanárok beiktatási ünnepén, melegen üdvözölvén theol. intézetünk részéről is az uj tanárokat.

Nagyajtai egyházközségünk néhai *Kriza János* püspökünk születésének 100-ik évfordulója alkalmából 1911. aug. 6-án ünnepet rendezvén, azon dr. Boros György tanár által képviseltettünk intézetünket.

Az Emke 25 éves jubileumán 1911. szept. 8. a tanárok testületileg résztvettek. Ugyancsak résztvettünk a kolozsvári reform. theol. fakultás által néhai br. Bánffy Dezső emlékére 1911. szept. 10-én rendezett emlékünnepen.

A tanítás, illetve az előadások menete az E. Főtanács 1909. évi 23 jkvi számu határozatának megfelelő volt. A fakultative tárgyaknak, valamint a speciális kollégiumoknak előadásáról megfelelő szaktanárok által gondoskodtunk. Az *ének- és orgonatanítást* Sándor János főgimn. zenetanár; a *németnyelv* tanítást dr. Barabás Ábel főgimn. rendes tanár; az *angolnyelv* tanítást a theol. intézet angolul tudó tanárai végezték.

Az I. és II. évfolyam hallgatói kötelesek a helybeli *Ferencz József kir. tud. egyetemen* bölcsészeti és neveléstudományi tárgyakból hetenként legalább 10 órát hallgatni s azokból kolloquálni. E kötelezettségüknek ifjaink mindnyájan eleget tettek.

A III. és IV. évfolyam növendékei is hallgathatnak engedély mellett előadásokat az egyetemen. Sőt ha ezt azzal a céllal teszik, hogy doktorátust szerezhessenek, az egyháztól kellő anyagi támogatásban is részesülnek. Ily célból az engedélyt a tanévben senki sem vette igénybe.

Theologiai intézetünkben az I. félévi előadások szept. 12-én kezdődtek és tartottak jan. 8-ig; a II. féléviek febr. 3-tól jun. 8-ig. Az előadások menetét decemberben két hétig meg kellett szakitani, mert a főgimnáziumban előforduló ragályos betegségek miatt a theol. ifjuságnak is el kellett távozni az intézetből.

Szünidő volt szüretre okt. 15 -22-ig; karácsonyra dec. 7-től jan. 3-ig; husvétra ápr. 1 - 14-ig; pünkösdre május 22—30-ig. A karácsonyi szünidő a már emlitett ragályos betegség miatt nyult hosszu időre. Az előadások szüneteltek még okt. 6. és márc. 15-iki nemzeti ünnepeken, továbbá febr. 19—21 napjain.

A *tanév, illetve az előadások ünnepélyes* bezárása jun. 13-án történt. Imát mondott ez alkalommal Kiss Elek papnövendék az ifjusághoz beszédet intézett Mélt. és Főtiszt. Ferencz József püspök ur és bezárta a tanévet a dékán. Ez alkalommal osztattak ki a pálya- és jutalomdíjak. *Colloqiumok* idejéül mind a rendes, mind a rendkivüli és magántanulók részére az I. félévben jan. 8 -20 és a II. félévben jun. 10 -20 napjai állapíttattak meg. A hallgatók e kötelességeiknek kettő kivételével — az egyik kimaradt, a másik időhaladékot nyert - kellő időben eleget tettek és megfeleltek.

Alap- szak- és pótlóvizsgálatok ideje szept. 25., febr. 20., jun. 17., 21., 22. és 23. napjaira tüzetett ki. Az előző tanév végén szakvizsgálatot tett: Marosi Márton *elégséges*, Zoltán Sándor *jeles* eredménnyel; jelen tanévben szept. 25-én szakvizsgálatot tett Székely Kelemen *elégséges* eredménnyel: febr. 20-án Keresztesi Dénes *jeles*, Buzogány Kálmán és Lőrinczi Domokos *elégséges* eredménnyel: alapvizsgálatot tett szept. 25-én Gál Mózes *elégséges* és Sebe Ferenc *jó* eredménnyel.

A *hallgatók létszáma*. Felvételett év elején az I. évfolyamra 7, a II. évfolyamra 5, a III. évfolyamra 3 és a IV. évfolyamra 5, együtt 20 rendes hallgató; az első félévben 1 hallgató visszalépett, maradt 19. Az első félév végével szakvizsgálatot tett 3 hallgató. A II. félévre felvételett az I. évfolyamra 7, a II. évfolyamra 5, a III. évfolyamra 3, a IV. évfolyamra 2, együtt 17 rendes hallgató. Visszalépett 1 s maradt 16 rendes hallgató.

A rendes hallgatók közül egy-egy félévre indokolt folyamodásra, illetve segéd-lelkészi állásra való alkalmaztatás okán, *magántanulásra* engedélyt nyert 1 hallgató.

Lelkészjelölt volt ez év folyamán 8. Ezek közül rendes lelkészi állást nyertek: Székely Kelemen Sepsikőröspatakon; Marosi Márton H.-Keményfalván; Keresztesi Dénes Polgárdin; Lőrinczi Domokos Csekefalván.

A hallgatók *magaviselete vallás-erkölcsi* és egészségi állapota általában véve jó volt. *Szorgalmuk* megfelelő.

II. Önképzés, önművelődés.

Önképzés és önművelődés tekintetében, mint az kitűnik egyfelől az önképzőkörről hátrább közlendő jelentésből, másfelől pedig az alábbiakból, kellő szorgalom és buzgóság volt tapasztalható.

A *kitüzött pályatételeknek* mindenikére érkeztek kellő mértéket megütő pályamunkák.

A kolozsvári templomban a hallgatók végezték egész éven át a *hétköznapi* és *vasárnap délutáni istentiszteleteket*. Kolozsvár monostori részében minden vasárnap délután házi istentiszteletet tartottak. A három sátoros ünnepen legációkban igyekeztek előkészíteni magukat a gyakorlati lelkészi pályára.

A *vasárnapi iskolai oktatást* illetve az ifjusági istentiszteletet a kolozsvári főgimnáziumban a főgimn. vallástanár felügyelete mellett a papnövendékek végezték.

III. Internátus és konviktus.

A rendes hittanhallgatók kötelesek a kollégiumi épületben számukra kijelölt internátusban lakni és a konviktusban étkezni. Kötelesek a vonatkozó szabályokat és házirendet megtartani. Az összes internátusi költségeket az egyház pénztára fedezi, konviktusi kedvezményben pedig a felsőbb hatóság elbirálása szerint részesülnek.

Az internátus felügyelője a f. tanév I. felében Gál Mózes, a II. felében Sebe Ferenc papnövendékek voltak.

A növendékek internátusi és konviktusi magaviselete ellen érdemleges panasz nem fordult elő.

IV. Pálya- és ösztöndíjak.

1. A *Paget Olivér* angol alapítványból a mult tanév végén 100 K. szorgalomdijat kapott Székely Kelemen papnövendék.

2. *Murányi Farkas Sándor* és neje alapitványának évi 100 K kamatát a mult tanév végén pályázat utján Szász Dénes haranglábi lelkész nyerte. A jelen tanévre pályázat nem adatott be.

3. *Dr. Bedő Albert* nyug. államtitkár ur 50 K pályadijat tüzött ki egy közönséges vasárnapi egyházi beszéd irására és 50 K-t «egy, a magyar unitárius egyház történelmének köréből szabadon választandó tanulmány megirására». A pályázati feltételeket a tanári kar állapitotta meg. *Az egyházi beszédre*, mely Luk. XIII. 10. vers alapján volt irandó, érkezett két pályamű. A dijra érdemesnek találtatott «Imádkozzál és dolgozzál» jeligés mű dr. Boros György tanár e birálata alapján: «szép szónoki beszéd; az alapigének kitünő kifejtése». Az 50 K dijat nyerte e mű szerzője Keresztesi Dénes IV. éves papnövendék.

A történelmi tanulmányra érkezett egy pályamű: «adatok az unitárius nevelésügy történetéhez 1812- 1836-ig» cimen. Terjedelme 165 irott oldal. A pályadijra versenytárs nélkül is érdemesnek találtatott Csifó Salamon tanár e birálata szerint: «figyelemreméltó komoly munka. Sok becses adatot hozott össze, melyek neveléstörténetünk megirásához okvetlenül szükségesek, annál nélkülözhetetlenek. Eredeti kutatás nyomán eredeti adatokat tár elénk. Ez adatokat elrejteni nem szabad, sőt megfelelő adattárba méltó helyet foglalnának». Az 50 K díjat nyerte Kiss Elek III. éves papnövendék.

4. A *theol. intézet bizottsága* az önképző kör utján 50 K pályadijat tüzött a következő történelmi tanulmányra «az unitárius egyház történelme Körmöczi János püspöksége alatt». A pályadijat nyerte Kiss Elek III. éves papnövendék.

5. *Dr. Benedek Miklós ügyvéd ur* 50 K pályadijat tü-

zött ki a következő címre dolgozandó tanulmányra: «A vallás szerepe korunk társadalmi kérdéseinek megoldása körül» Gálfi Lőrinc e bírálata szerint: «az egész munkát komoly, alapot és logikus gondolkozás és író által hozzáférhető szakirodalmu tágas ismerete és ezek eredményeinek kellő felhasználása jellemzik... a munka magas szinvonalon áll, messze felül az átlagos pályamunkák fölött és jutalomra teljesen érdemes», a kitüzött pályadijat nyerte Kiss Elek III. éves papnövendék.

6. *Kovács Imre* bágyoni lelkész ur 20 K pályadijat tüzött ki *egy halotti egyházi beszéd* irására, mely mondandó ifju nő felett, ki rövid, de sulyos betegségben 6 évi boldog házasság után meghalt, két árvát, becsületes, jó férjet hagyott hátra. A nő egyetlen gyermeke a még élő szülőknek. Beérkezett rendes időben két pályamű. Kovács lelkész ur fenntartotta magának, hogy véleményt mondjon a beszédek felett. Az ő kezeihez, a pályázati határidő letelte után küldetett egy harmadik beszéd. Pályadíj adományozó kijelentette, hogy a késés miatt nem kell elzárni a művet a pályázattól, mert ő ezt tartja legmegfelelőbbnek, a pályadíjat pedig okvetlen kiadandónak mondja. Kovács Imre és Csifó Salamon tanár következő bírálata alapján: «teljesen textusszerü, mély érzelem és jó gondolatok jellemzik: a kifejezések tisztaságáért még küzd, de a célnak legmegfelelőbb beszéd a versenyzők közt», a pályadíjra a «vigasztaljátok azért egymást és épitse egyik a másikat» jeligés mű tartatott érdemesnek. A pályadijat nyerte Báró József I. éves papnövendék.

7. *Dr. Ferencz József ügyvéd*, egyházi jogtanácsos ur 100 K-t volt szives adományozni s a theol. intézeti bizottság rendelkezésére bocsátani. Ebből 50 K a theol. ifjak konviktusi segélyére fordittatott, melyről hátrább számolunk el; 50 K pedig a szemináriumi legjobb dolgozat, vagy dolgozatok jutalmazására adatott. Legjobb egyházjogi szemináriumi dolgozatokért 20 20 K jutalmat nyert Kiss Elek III. és Bárka József IV. éves papnövendékek; bibliai bev. és theol szemináriumi dolgozatért 10 K-t Bálint Albert I. éves papnövendék.

8. *Székely László* nyugalmazott lelkész ur két részben 100 K-t volt szives adományozni oly célból, hogy abból év végén szorgalmas, jó tanuló és jó magaviseletü hallgatók jutalmaztassanak meg. Ebből 50 K jutalmat kapott Kiss Elek III. éves és 25—25 K jutalmat Bárka József IV. és Csiki Gábor I. éves papnövendék.

9. *A britt és külföldi unitárius társulat és a Manchester College* együttes 100 font sterling (2400 K) évi ösztöndijját ez évben is Győrfi István lelkész-jelölt nyerte meg és élvezte, mint tanuló Oxfordon a «Manchester College»-ban. Örömmel jegyezzük fel, hogy Győrfi István a mult tanév végén e College-ban több pályadijat volt szerencsés megnyerni.

10. *Ezerévnek emlékalapja* cimű alapítvány évi kamatát, mely arra a célra szolgál, hogy papjelölteink legalább is egy évre németországi egyetemekre mehessenek bővebb theologiai tanulmányozásra, ez évben Zoltán Sándor papjelölt élvezte az I. félévben a lipcsei, a II. félévben a jénai egyetemen. Örömmel jegyezzük fel, hogy Zoltán Sándor a jénai egyetemen féltandij elengedésben részesült s ezenkivül szerencsés volt az ottani egyetemi ösztöndijakból is bizonyos összeget megnyerni.

11. *Hadházy József és neje Kele Ida*-féle alapitvány évi kamatát nem használhattuk fel, mivel nem volt papnövendékünk, aki a családból vagy Küküllővármegyéből származván arra az alapítólevél értelmében igényt tarthatott volna.

12. *Sharpe Hungarian Scholarship*. Egy új ösztöndij alapítvány, melyet *Sharpe Emilia* angol kisasszony, tett abból a célból, hogy ifjaink, főleg kik gyakorlati lelkészi pályára készülnek, annak a kamatából évenként 110 font sterlinget (2640 K) élvezhessenek Manchester városban a «Unitarian Home missionary College»-ban legalább is egy évi tanulmányozás szempontjából. Ez alapítvány kamatának élvezésére a jövő tanévre Keresztesi Dénes IV. éves papnövendék jelöltetett ki. Tekintettel arra, hogy ez alapítványról értesitőnkben először emlékezünk meg, az alábbiakban adjuk a vonatkozó egész szabályzatot.

Ferencz József püspök és Miss Sharpe hozzájárulásával megállítva készült

Szabályzata

a

„*Sharpe Hungarian Scholarship*"-nek,

a «Sharpe» magyar tanulói ösztöndíjalapítványnak.

A «Sharpe Hungarian Scholarship»-et 1911-ben alapította Sharpe Emily kisasszony. Évi összege 110 font sterling. (mintegy *2640 korona.*)

1. Az alapítvány célja, hogy egy magyar ifju theologusnak segélyül szolgáljon arra, hogy az Unitárius Home Missionary College-ban, Manchester városban, Angliában, a theologiát egy évig tanulmányozhassa.

2. Az ösztöndijat a Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa által kijelölt tanulónak az Unitarian Home Missionary College Bizottsága Comittee utalványozza ki. A kijelölés mindig be kell hogy érkezzék a College Bizottságához az év julius 1-sö napját megelőzőleg. Csatolni kell a folyamodó életkorát, erkölcsét, a tanulásra hivatottságát, a lelkészi pályára alkalmasságát és az angol nyelvben való jártasságát igazoló bizonyitványokat. A fölterjesztés mellékleteivel együtt a College igazgatójához küldendő be.

3. Csak 18 évet betöltött nőtlen ifjak vehetők föl. Mielőtt a fölvétel megtörténnék, az Egyházi Képviselő Tanács a folyamodót orvosilag megvizsgáltatja, annak igazolására, hogy a folyamodó ép és egészséges szervezetü s a lelkészi pályára és az alapítvány igénybe vételére teljesen alkalmas.

4. Az ösztöndij élvezése egy tanévre terjed, de ha a College igazgatója ajánlja és az E. K. Tanács hozzájárul, a College bizottsága még egy évre megadhatja. A tanuló köteles alája vetni magát a College mindenkori szabályainak és intézkedéseinek.

5. Az intézet igazgatója minden időszak végén jelentést tesz a tanuló magaviseletéről és haladásáról a College

bizottságának. Ha a bizottság itélete szerint a tanuló vagy feltünő rosz magaviseletet vagy hanyagságot tanusit, vagy nem felel meg a hozzá füzött várakozásnak, vagy a tanulást félbeszakitja, vagy nem tudja végezni a rá váró föladatokat, az intézet igazgatója erről értesiti a magyar unitárius püspököt s az intézet bizottsága ezután megvonhatja tőle az ösztöndijat az igazgató előterjesztése alapján. A Bizottság Committee' határozata végleges.

6. Mig a tanuló a «Sharpe magyar tanulói ösztöndijat» élvezi, köteles az Unitárius Home Missionary College lakosztályában vagy a Committee által engedélyezett helyen lakni.

7. Az intézet az ösztöndijból 50 font sterlinget (mintegy 1200 kor.) visszatart a tanuló élelmezése, lakása és más ilyen jellegü tartozása fedezésére. A fönmaradó összegből 60 font először is utiköltségei fedeztetnek. A megmaradó rész három részben vagyis az évi három időszak elején fog kiadatni egyenlő részletekben. A tanuló maga köteles hordozni utazási, könyvvásárlási, orvosi szünidei fönntartási kiadásait és más személyes szükségleteit. Az Unitarian Home Missionary College kebelében tartandó előadásokat minden dij nélkül látogathatja. Az igazgató utasitása szerint jár el az előadások megválasztásában.

8. Mikor a kijelölt kurzust sikeresen bevégzi az intézet bizonyitvánnyal látja el.

V. Adományok, segélyezések és vagyoni ügyek.

1. Néhai *Tibáld József lelkész és neje Petke Vilma* végrendeletileg 1000 K alapitványt tettek th'eol. intézetünk javára, oly módon, hogy mindkettőjük elhalálozása után, ez összegnek kamatai fordittassanak elsősorban a családjaikból származó tanuló segélyezésére és pedig vallásküllönbségre és előmenetelre való tekintet nélkül; ha családjaikból származó tanuló az intézetet nem látogatná: az esetben a kamatjövedelem az intézet igazgatóságának belá-

tása szerint fordittassék szegénysorsu, jó előmenetelü unitárius tanuló segélyezésére.

Ez alapítvány tudomásunk szerint első nagyobb összeg, mely hazai hitrokonaink által speciálisan theologiai intézetünk javára, igy papképzésünk fejlesztésére tétetett. Legyen áldott a megboldogult emlékezete s az Urnak szerető lelke örködjék az élő nőnek élete és sorsa felett. Miénk csak a hála, a köszönet lehet.

2. *Az Erdélyi Bank és Takarékpénztár* 100 K-t adományozott a dékán kezéhez és rendelkezésére a theol. ifjak segélyezésére. Ez adomány csatoltatott az előző évről átjött rendelkezés alatt álló összeghez. Ebből 8 ifju különböző összegekben együttesen 226 K 34 fill. segélyben részesült. Rendelkezésre áll jelenleg 50 K 70 fillér.

3. *A Kolozsvári Hitelbank és Takarékpénztár* 25 K-t adományozott szintén a papnövendékek segélyezésére. Ez összeg csatoltatott az ifjusági segélyalaphoz.

4. Mint fennebb emlitve volt, a rendes *hallgatók internátusi összes költségeit a magyarországi unitárius egyház fedezi*, a mi, egy növendék után 50 K-t számitva, 950 K-t tesz.

5. Ugyancsak az *egyház pénztára* fedezi az I—II. éves hallgatók egyetemi tandiját is, a mi ez évben 690 K volt.

6. *Légációk* után tiszta bevétele volt a papjelölteknek és növendékeknek mintegy 1600 K.

7. *Konviktusi segélyt nyertek:*

a) *Dr. Ferencz József ügyvéd ur* fennebb jelölt adományából (100 K-ból 50 K e célra volt fordítható) Lőrinczi Domokos 19 K 20 fill., Buzogány Kálmán 25 K 60 fill-t, a még fenmaradó 5 K 20 fill. a papnövendékek konviktusi segély alapjához csatoltatott.

b) *Az egyházi alapokból:* Bálint Albert 150 K, Báró József 120 K, Bedő Miklós 120 K, Csiki Gábor 150 K, Orbán Lajos 48 K, Bálint Ödön 180 K, Makkai Zoltán 96 K, Máthé Mihály 180 K, Mátyus Gergely 108 K, Sigmond József 60 K, Bárka József 180 K, Gál Mózes 180 K, Sebe Ferenc 180 K, Keresztesi Dénes 48 K. A konviktusi együttes segélyek összege 1844 K 80 fillér.

8. Az *unitárius lelkészek konviktusi segélyalapja* e tanévben nem vétetett igénybe; ez alap jelenlegi összes vagyona 30 K 87 fillér.

9. Az *unitárius theologiai tanárok* alapjából szintén nem használtatott fel semmi. Ez alap jelenlegi vagyona 89 K 85 fillér.

A fennebbiekből láthatólag a papnövendékek az 1911—12. tanévben különböző címeken — a pálya- és ösztöndijakat nem számítva — mintegy 5336 K 14 fill. javadalomban részesültek.

VI. Theologia szakkönyvtár.

A theologiai tanári szakkönyvtár gyarapítására, folyóiratok és lapok járatására rendelkezésre áll:

1. A *Simén Domokos-féle könyvtáralap* vagyonának évi jövedelme.

2. A *Mózes András* könyvtáralap évi jövedelme.

3. A theol. intézetet fenntartó *magyarországi unitárius egyház* által évről-évre adandó *theol. intézeti* átalányból az az összeg, mely másnemű szükségletek kielégítése mellett e célra fordítható. Ez átalányból ez évben is tetemes összeget fordítottunk a könyvtár gyarapítására, folyóiratok és lapok járatására. A vásárláson kivül gyarapodott könyvtárunk Carpenter E. József tanár ur 32 drb. és Sharpe Emilia kisasszony 11 drb. könyvajándékaival. Továbbá Kozma Ferenc f. ü. gondnok ur néhai Kozma Mihály hátrahagyott beszédeiből 3 kötetet ajándékozott könyvtárunknak és dr. Kisgyörgy Lajos szolgabiró ur «Köteles átengedni. E helyen is köszönetet fejezünk ki a nemes adományozóknak.

Mivel a beszerzett könyvek az *egyház nagy könyvtár* testének részét alkotják s az arról beadandó leltárban ki vannak mutatva, nem sorolom fel itt azokat, ellenben megemlítem azt, hogy a theol. tanári kar részére a következő folyóiratokat és lapokat járattuk: *Hibbert Journal, Harvard Theological Review, Biblical World, Inquirer,*

Chistian life, American Journal of Theology, Theologische Studien und Kritiken, Religions geschichtliche Volksbücher, Christliche Welt, Theologiai Szaklap, Protestáns Szemle, Prot. egyház és iskolai lapok.

VII. A theologiai intézet előljárósága és tanári kara.

A theologiai intézet a *magyarországi unitárius egyház tulajdona,* mely legfőbb felügyeleti, törvényalkotási és kormányzási jogát az E. Főtanács, illetve az E. K. Tanács, a püspök és főgondnokok által gyakorolja. A közvetlen kormányzást, illetve igazgatást gyakorolják a vizsgáló bizottság, a theologiai igazgató-bizottság és a dékán.

a) Vizsgáló-bizottság.

Elnöke: a püspök, akadályoztatása esetében az egyházi főjegyző.

Tagok: a kollegiumi felügyelőgondnokok: Kozma Ferenc ny. kir. tanfelügyelő, Gál Jenő kir. itélő táblai tanács elnök, a theol. intézeti tanárok, a kollegiumi igazgató; továbbá az E. K. Tanács által évről-évre kiküldött három tag.

b) Igazgató-bizottság.

Elnökök: a kollegiumi felügyelő gondnokok: Kozma Ferenc és Gál Jenő; előadó: Csifó Salamon theol. dékán; jegyző: Gálfi Lőrinc; tagok: a theologiai intézet tanárai és a kolleg. igazgató.

c) Tanári kar.

1. *Csifó Salamon* theol. int. dékán, az egyháztörténelem és egyházjog r. tanára, a kolozsvári kereskedelmi akadémián az angolnyelv tanára stb. Tanár 1903 óta.

2. *Dr. Boros György* az ó-szövetségi történelem és exegetika r. tanára, egyh. főjegyző, az északamerikai cam-

bidgei Harvard-egyetem tiszt. tudora, a kolozsvári tud. egyetemen az angolnyelv tanítója, az unitárius lelkészkör és angolkör elnöke, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának és iskolaszékének, állami isk. gondnokságnak az állami tanítóképző-intézet igazgató tanácsának, az Erd. Múz. egylet választmányának és bölcs-, nyelv- és tört.-tud. szakosztályának, az internacional Council of Unitarians intéző-bizottságának tagja; a britt- és külföldi unitárius társulatnak levelező tagja; az «Unitárius Közlöny» szerkesztője, a theol önképzőkör védnöke, a Dávid Ferenc-egylet titkára. Tanár 1879 óta.

3. *Gálfi Lőrinc* az új-szövetségi történelem és exegetika r. tanára, a «Keresztény Magvető» társszerkesztője, a Dávid Ferenc-egylet pénztárnoka stb. Tanár 1909 óta.

4. *Dr. Barabás Ábel* főgimnáziumi r. tanár, a theologiai intézetben tanított *németnyelvet.*

5. *Sándor János* főgimn. ének- és zenetanító, a theol. intézetben tanított *éneket és orgonázást.*

6 *Dr. Tompa János* kollégiumi orvos, tanít a theol. intézetben *egészségtant.*

VIII. Előadott tárgyak.

a) A theologiai intézetben.

Az I—II. évfolyam hallgatóinak egy csoportban.

1. Ó-szövetségi bibliai theologia egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.

2. Bibliai theologiából szeminárium egész éven át heti 1 órán. Tanár dr. Boros György.

3. Új-testamentumi bevezetés egész éven át heti 3 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.

4. Uj-testamentumi bevezetésből szeminárium egész éven át heti 1 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.

5. Egyetemes ker. egyháztörténelem egész éven át heti 3 órán. Tanár Csifó Salamon.

Az I. évfolyam hallgatóinak külön.

1. Szónoklattan egész éven át heti 1 órán. Tanár Csifó Salamon.
2. Hébernyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
3. Angolnyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.

A II. évfolyam hallgatóinak külön.

1. Hébernyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
2. Angolnyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.

A III—IV. évfolyam hallgatóinak egy csoportban.

1. Egyetemes és unitárius egyházjog egész éven át heti 3 órán. Tanár Csifó Salamon.
2. Egyházjogi szeminárium egész éven át heti 1 órán. Tanár Csifó Salamon.
3. Lelkipásztorkodástan I. félévben heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
4. Liturgika II. félévben heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
5. Angolnyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár Csifó Salamon.
6. Keresztény erkölcstan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
7. Vallásbölcselem egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Boros György.
8. Bibliamagyarázat egész éven át heti 3 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
9. Dogmatörténelem egész éven át heti 2 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.
10. Vallástanítás története és módszere egész éven át heti 2 órán. Tanár Gálfi Lőrinc.

Az I—IV. évfolyam hallgatóinak egy csoportban.

1. Szónoklati gyakorlatok egész éven át heti 1 órán. Tanár Csifó Salamon.

2. Németnyelvtan egész éven át heti 2 órán. Tanár dr. Barabás Ábel.

3. Ének egész éven át heti 1 órán. Tanár Sándor János.

4. Orgona egész éven át heti 1 órán. Tanár Sándor János.

b) **A tudományegyetemen az I—II. évfolyam hallgatóinak.**

I. félévben.

1. A filozófia története heti 4 órán. Előadó dr. Schneller István.

2. Didaktika heti 3 órán. Előadó dr. Schneller István.

3. Pedagogiai gyakorlatok heti 2 órán. Előadó dr. Schneller István.

4. A történelem bölcsészete heti 1 órán. Előadó dr. Márki Sándor.

II. félévben.

1. A filozófia története heti 4 órán. Előadó dr. Schneller István.

2. Didaktika heti 3 órán. Előadó dr. Schneller István.

3. Pedagogiai gyakorlatok heti 2 órán. Előadó dr. Schneller István.

4. Középkori filozófia heti 1 órán. Előadó dr. Márki Sándor.

IX. A theologiai intézet hallgatói.

A tanuló neve	Születésének éve	helye
I. évfolyam.		
Bálint Albert	1889	Firtosváralja
Báró József	1892	Szentábrahám
Bedő Árpád	1890	Iszló
Bedő Miklós	1892	Okland
Csiki Gábor	1891	Székelykeresztur
Orbán Lajos	1889	Szászbongárd
Vaska Dezső (kimaradt)	1889	Sepsiszentkirály
II. évfolyam.		
Bálint Ödön	1890	Firtosváralja
Makkai Zoltán	1891	Kézdivásárhely
Máthé Mihály	1889	Székelymuzsna
Mátyus Gergely	1892	Székelykál
Sigmond József	1891	Kökös
III. évfolyam.		
Gál Mózes	1888	Szentgerice
Kiss Elek	1888	Medesér
Sebe Ferenc	1887	Firtosmartonos
IV. évfolyam.		
Bárka József	1886	Tapolca
Ébert András	1884	Csák
Lelkészjelöltek.		
Buzogány Kálmán	1888	Ujszékely
Györfi István	1887	Homoródszentmárton
Telkes Béla	1884	Budapest
Zoltán Sándor	1888	Homoródalmás

X. Az ifj. önképzőkör évi működése.

Az ifj. önképzőkör évi működéséről azzal kívánok lehetőleg kimerítően beszámolni, hogy egész terjedelmében közreadom az önképzőkör elnökének a bezáró ünnepély alkalmával tartott évi jelentését a következőkben.

Jelentés az Unitárius theologiai Önképzőkörnek 1911—12. isk. évi működéséről.

A lelkészi pályára lépő ifjaknak érezniök kell az önművelés, önképzés szükségességét, mert mindannyiunknak egyénileg át kell alakúlniok, hogy föl tudjanak emelkedni arra az álláspontra, amelyen megértik az általános emberit s fölismerik ennek körén belől az ők sajátos hivatásukat, melynek élvén, egyházukat, hazájukat, az emberiséget s így Istenországot szolgálniok kell.

Az az ifjúság, mely unitárius theologiánkon igyekezett ezen évben művelődni, nem feledkezett meg az önképzésről sem, sőt abban járt, hogy fejlődjék; hallgatott a «Legyetek tökéletesek»-féle belső parancsokra, a lélek fejlődésének követelményeire.

Kicsiny önképzőkörünknek védnöke ebben az évben is dr. Boros György egyházi főjegyző, theologiai tanár volt, aki tanulmányainak és tapasztalatainak eredményét e kör keretein belől is érvényesítette a tagok s általában a kör irányítására, támogatására, fejlesztésére.

Köri tisztviselők voltak az első félévben: elnök: Keresztesi Dénes, majd ennek eltávozása után Bárka József, alelnök: Gál Mózes, szerkesztő: Bárka József, majd Makkai Zoltán, kit csakhamar Orbán Lajos követett; könyvtáros: Sebe Ferenc, majd Csiki Gábor; jegyző: Báró József; laptáros: Bálint Ödön; pénztáros: Mátyus Gergely; ellenőr Sigmond József; a második félévben pedig elnök: Kiss Elek, alelnök: Gál Mózes; szerkesztő: Orbán Lajos; könyvtáros: Csiki Gábor; laptáros: Bálint Ödön, majd Bedő Miklós; pénztáros Mátyus Gergely; ellenőr: Bálint Albert; jegyző: Bedő Árpád.

A két félévben összesen 23 gyűlést tartottunk és pedig egy-egy alakulót, egy zárót, 2 vitagyűlést, 3 disz- és 15 rendes gyűlést, amelyeken szavalással, énekkel, felolvasással, szabadelőadással, vagy vitatkozással próbálták a tagok önmagukat és egymást művelni, képezni.

Okt. 6. és márc. 15. emlékére diszgyűléseink voltak, mely alkalmakból első esetben felolvasott Makkai Zoltán, Szavalt Orbán Lajos és Báró József; második esetben felolvasott Gál Mózes, szavalt Orbán Lajos, Báró József.

Felolvasást tartottak ez évben: Kiss Elek 1, Bálint Albert 2, Makkai Zoltán 1, Gál Mózes 1, Csiki Gábor 1, Bedő Miklós 1, Sigmond József 2 esetben.

A két félévben két vitatkozást rendeztünk és pedig először: «Kereszténység és szociálizmus» címen, mely alkalomból előadó-vitatkozók voltak: Kiss Elek és Bárka József.

A második vitaülésünk tárgya volt: «Milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie a XX. sz. unitárius lelkészének?» Vitatkozó-előadók voltak Bárka József és Kiss Elek. E két vitatkozás alkalmával kidomborodott az a viszony, amely van a kereszténység és szociálizmus, meg az unitárizmus között s feltünt a maga nagyszerűségében az a hivatás is, amelyet be kell töltenie az unitárius lelkésznek.

Voltak dijas és nemes versenyek is. Az első félévben a díjas verseny győztese Orbán Lajos, a másodikban pedig Sebe Ferenc lett; mig a második félévben tartott nemes versenyen győztes Sebe Ferenc és jegyzőkönyvi dicséretet nyert Orbán Lajos; ez alkalommal védnökünk adott mindkét szavalónak a Dáv. F. Egylet nevében 1-1 kötet könyvet. «Az unitárius vallás D. F. korában és azután.» Gyűléseinken jegyzőkönyvi dicséretben részesültek: Orbán Lajos (3), Sebe Ferenc (1), Bárka József (1), Sigmond József (1). Énekszámmal szerepeltek egy-egy esetben: Makkai Zoltán, Orbán Lajos.

Szabadelőadást tartott Bárka József 3-szor és Benczédi Pál lelkész (vendég) egy esetben, melyek mindenike sok tekintetben tájékozódást nyújtott önképzőkörünk tagjainak.

Kebli lapunk a «Jövendő» csak 5. számban jelenhetett meg, de ennek magyarázata ez évben is a szerkesztők gyakori változásában keresendő, mert a tagok munkássága e téren sem csappant. Annyit azonban föl kell említenem, hogy e lap kiadását, annak megírását illetőleg a jövendőbeli tagoknak másképen kell intézkedniök, mint alapszabályainkban jelenleg intézkedve van. Lapunk tartalmát imák, értekezések, tanulmányok, versek stb. alkották s a benne megjelenő cikkek a következőkép oszolnak meg: Orbán Lajos főszerk. 13, Bárka József 4, Keresztesi Dénes 3, Báró József 8, Bedő Miklós 1, Makkay Zoltán 4, Sigmond József 1, Bálint Albert 2, Buzogány Kálmán 1, Kiss Elek 3, Gál Mózes 1.

Önképzőkörünk a következő lapokat és folyóiratokat járatta: Pesti Napló, Ujság, Uj Idők, Erdélyi Lapok, Egészség, Erdélyi Múzeum, Theologiai Szaklap, Keresztény Magvető, Egyetemi Lapok, Unitárius Szószék, Unitárius Egyház. Dr. Boros György védnök úrtól pedig a következő lapokat kapta a kör: Unitárius Közlöny, Református Szemle, Protestáns Szemle, Közművelődés, Harangszó, Sárospataki ref. szemle, Egyházi Ujság, Család és Iskola, Magyar-zsidó Szemle. A Kalazantinum és Egyháztársadalom egy pár számát is elküldötték hozzánk.

Az 1911—12. iskolai évre kitűzött négy (4) pályatételre beérkezett összesen kilenc (9) pályamunka, ami kétségen kivül a tagok kiváló buzgalmára vall.

Ezek közül jutalomra és dicséretre érdemesek a következők:

1. *Az Istenbe vetett hit hatása az ember életére.* Beérkezett két (2) dolgozat, melyek közül «Legdrágább kincs az Istenbe vetett hit» jeligés dicséretben részesül, szerzője: *Csiki Gábor I. éves theol.* «Az abszolut értékben való hit - az Istenre útal» jeligés pedig dr. Boros György szaktanár úr bírálata szerint az 50 K jutalomra érdemes. Szerzője: Kiss Elek III. éves theologus.

2. «*Az unitárius egyház történelme Körmöczi János püspöksége alatt*». Jutalma a Papnevelő Intézeti Bizott-

ság adományából 50 K. Beérkezett egy 1 pályamunka, mely — mint eredeti forrásokon nyugvó munka «kiváló dicséret kiemelése mellett» érdemes a jutalomra Csifó Salamon dékán, szaktanár úr bírálata szerint. Szerzője: Kiss Elek III. éves theologus.

3. *Jeremiás könyve.* Bibliai tanulmány. Jutalma 50 K. Beérkezett két 2 munka, melyek közül dr Boros György szaktanár úr bírálata szerint «A magad gonoszsága segít meg» jeligés 20 K jutalmat kap. Szerzője: Sigmond József II. éves theol. A Tanuljunk idegen nyelvet jeligés mű pedig a fennmaradó 30 K jutalomban részesül. Szerzője: Bálint Albert I. éves theologus.

4. *A Nagy Dénes alsójárai lelkész úr* adományából 20 K tüzetett ki egy halotti beszéd irására, azon alkalomból, hogy egy közös sirban pestis vagy kolera járványban elesettek, meghaltak temettetvén el. Alapige Jelenések könyve VIII. 6. Beérkezett négy 4 beszéd, mely közül Csifó Salamon dékán, szaktanár úr bírálata szerint a Lenni vagy nem lenni» jeligéjű érdemes a jutalomra. Szerzője: Kiss Elek III. éves theologus. Dicséretet nyer és a hét angyalok» jeligés. Szerzője: Báró József I. éves theologus.

Az 1912—13. iskolai évre körünk a következő pályatételeket tűzi ki:

Pályatételek.

1. *Temetési szokások a székelyeknél.* A pályatétel célja kutatásra, megfigyelésre és gyüjtésre buzdítni a theologusokat. Vidékenként és helységenként vannak bizonyos sajátos fölfogások és szokások. Különbség van a kis gyermek halála és az ifju halála hatásában. Ugyszintén az eljárásban is. A harangozás, virrasztás, kikisérés, eltemetés, a sir gondozása, a sirok fölirásai megfigyelendők és részletesen leirandók. Az estéli éneklés, a siratás, a siratók szólama és jajszavai mind jellemzők lehetnek. A lelkész és az énekvezér szerepe vagyis mit kivánnak ezektől a functionáriusoktól? Búcsuztatók, sirató énekek stb. Összehasonlitást kell tenni a mostani és régebbi gyakorlat között stb. stb.)

Jutalma a pályadij-alapból 50 kor.

2. Jézus eschathologiája. Jutalma az önképző-kör pénztárából 40 kor.

3. *A Krisztustan fejlődése az unitáriusoknál.* Kimutatandó az énekeskönyv, a zsoltárok és a halotti énekek különböző kiadásaiból. Forrásul fölhasználandó Várfalvi Nagy János tanulmánya a Ker. Magvetőben[1] énekeskönyveinkről.

Jutalma a theol. intézet adományából 50 kor.

Könyvtárunk az 1911—12. isk. évben gyarapodott adományozás útján:

a) Theologia Intézet adománya: Krudy Gyula: „Ifjúság" (1 drb.), Mauzon A.: Elbeszélések (2 drb.), Sienkievicz H.: Kisebb elbeszélések (2 drb.), u. a.: Quo vadis? (2 drb.), dr. Solymossy: Úti rajzok (1 drb.), Tarczay Gy.: Német világ Budán (1 drb.), u. a. Szent Margit (1 drb.), Sienkievicz H.: Keresztes lovagok (2 drb.), Sziklay János: A testvérek (1 drb.), Knicz István: Magyar ég alatt (1 drb.)

b) E. K. Tanácstól: dr. Kiss Ernő: Dávid Ferenc (10 drb.), Dávid F.: Rövid magyarázat (9 drb.)

c) Pesti Napló: Csoda Album (1 drb.)

d) Dr. Boros György: Murányi Fark. Sándornak „Izzó tüzek" c. kézirata (1 drb.), Farkas Ödön „Segítség" albuma (1 drb.), Király album (1 drb.), Mindenttudó naptár (1 drb.)

e) Ébert András: Krisztus, vagy Róma? (1 drb.)

f) Bárka József: A szépírodalom hatása a közerkölcsiségre (1 drb.) [Összesen: 40 drb.]

Önképzőkörünk nevében e helyen is köszönetünket nyilvánítom mindazoknak, akik valamelyes módon hozzájárultak ahhoz, hogy mind anyagilag, mind szellemileg fejlődhessünk s különösen köszönettel tartozunk a *Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.* pénzintézetnek, mely Csifó Salamon dékán úr közbenjárására, 25 koronával járult hozzá pályadíjalapunk fejlesztéséhez.

Az Önképzőkör vagyonáról Mátyus Gergely pénztáros a következőket jelenti:

Pályadíjalap 1911—12. isk. év elején . . .	1368·70 K
Félévi kamat	34·20 K
Megajánlásból bejött . . .	25·— K
Ebből kiadtunk pályadíjra .	50·— K
Összesen:	1427·90 K
Végösszeg	1377·90 K
Mózes-alap 1911—12. isk. év elején . . .	119·38 K
Félévi kamat	2·97 K
Az alap	122·35 K
Közalap 1911—12. isk. év elején	1549·35 K
Évközi kamat	35.81 K
Kar. patr. és conc. ára . .	74·63 K
Husv. patr. és conc. ára .	74·80 K
Pünk. patr. és conc. ára .	46·50 K
	1781·09 K
Ebből kiadatott pályadíjra .	70·— K
Az alap jelenleg	1711·09 K
Tartozás a tagoknál	1200·92 K

Kiss Elek
önk. elnök.

XI. Szakvizsgálati feladatok és pályázati hirdetés az 1912—13. tanévre.

1. Tekintettel arra, hogy a theol. intézeti bizottság intézkedése folytán mindazok a növendékek, kik a következő tanév végén lelkészi szakvizsgálatra állhatnak, házi írásbeli dolgozatra külön-külön kapnak feladatot, kitüzetett házi írásbeli feladat gyanánt Kiss Elek részére: «Aristoteles hatása a keresztény theologiára» és «A Mária cultus története és hatása Magyarországon».

2. A theol. intézeti bizottság, az ifj. önképzőkör útján, 50 K pályadíjat tűzött ki a jövő tanévre e címen irandó dolgozatra: «A Krisztustan fejlődése az unitáriusoknál.

3. A *murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes* alapítványra pályázat hirdettetik a következő feltételek mellett:

Pályadíj 100 korona.

Föltételek: 1. A pályadíjat olyan unitárius papjelöltek nyerhetik el, akik a szakvizsgálatot legalább jó sikerrel kiállották; akik a püspöki kinevezést megkapták és papi állásuk elfoglalására készülnek.

2. Pályázatra feljogosíttatnak azok is, akik a pályázat hirdetése polgári évében, rendkívüli időben tettek szakvizsgálatot s a papi szolgálat érdekében állásukat elfoglalták. Ezt a körülményt az engedményi bizonyítvánnyal kötelesek igazolni.

3. A pályázó köteles igazolni: a hogy szülői szegénysége miatt ezen palást-díjsegélyre rá van utalva,

b hogy a Papnevelő Intézetben a tanulói évek alatt szorgalmával, a tanulásban elért sikereivel, magaviseletével, az önképzőkörben kifejtett szavalati, irodalmi és hasonló munkásságával — a jutalomra érdemes.

4. A pályadíjért írásban kell folyamodni. A folyamodáshoz mellékelni kell indexet, szakvizsgálati bizonyítványt, a papi kinevezési okmányt eredetben vagy hiteles másolatban, írásban vagy nyomtatásban megjelent dolgozatait; az önképzőkörben végzett munkálkodásról hiteles kimutatást.

5. Ha a díjat olyan nyerné el, akinek a pappá kinevezése még nem történt meg, a pályadíj csak akkor adatik ki, midőn a kinevezési okmányt bemutatja.

6. Az összes folyamodók között előnyben részesülnek a kolozsi Farkas Mihály egyenes leszármazói.

7. A nyílt pályázatok az Unitárius Theologiai Intézet dékánjához máj. 31-ig nyújtandók be.

8. A pályázatok a Theol. Int. bizottsága elébe fognak terjesztetni, ennek lévén tiszte a megvizsgálásról és javaslattételről gondoskodni. A pályadíjak kiadása vagy kinem adása fölött az E. K. Tanács határoz.

9. A pályadíj, amennyire lehetséges, a nyertesnek ünnepélyesen fog átadatni. A pályázat eredménye és a pályadíj nyertesének neve az Alapítványi Emlékkönyvbe fog bevezettetni.

10. 100 korona pályadíj minden évre kitűzöttnek te-

kintendő. Azok, akik igényt tartanak rá, folyamodásukat nyújtsák be minden további fölhivás megvárása nélkül.

Az Unitárius Theologiai Intézet Bizottsága határozatából.

1. A *Paget Olivér* angol alapra egy 200 K-s, egy 100 K-s és egy 50 K-s jutalomra pályázat hirdettetik a következő feltételek mellett:

1. Egyszerre mindenki csak egy jutalomra pályázhatik.

2. Ugyanazt a jutalmat kétszer senki sem kaphatja.

3. Az első, vagyis 200 K-s jutalomra a harmadéves és a végzett oly tanulók pályázhatnak, akik iskolánknak tagjai. A pályázók szóbeli és irásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarról angolra forditandó feladatokból.

4. A második, vagyis 100 K-s jutalomra a második és harmadik évi tanfolyamot gyakorlók pályázhatnak, a pályázók szóbeli és irásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarból angolra forditandó gyakorlatokból, illetőleg feladatokból.

5. A harmadik, vagyis az 50 K-s jutalomra pályázhatnak az 1-ső és 2-od évi tanfolyamot gyakorlók, kik szóbeli vizsgát tesznek, angolból magyarra és magyarból angolra forditandó gyakorlatokból.

6. A pályázóknak unitárius vallásuaknak kell lenni.

7. Aki az angol nyelvet 3 évig tanulta és abból vizsgázott is, végzettnek tekintetik.

5. *Özv. Pap Sándorné* alapra egy egyházi beszéd irására szintén pályázhatnak a papnövendékek, a kollégiumi igazgató által közzéteendő hirdetésnek megfelelően.

XII. Értesítés a theologiai intézetbe az 1912—13. tanévre vonatkozó felvételre.

1. A theologiai Intézetbe gimnáziumi érettségi vizsgálatet tett ifjak, saját irásbeli folyamodásuk alapján vétetnek föl. A folyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyítvány, szülői nyilatkozat.* (Ezen nyilatkozathoz minta a dékáni hivatalban kapható.) *Kimutatás arról,*

hogy a gimnáziumi osztályokat hol végezte s részesült-e valamely jutalomban vagy elismerésben. Az így felszerelt folyamodás jul. 15-ig adandó be az intézeti dékánhoz.

2. Olyan folyamodók, akiknek érettségi bizonyítványuk görögpótló tárgyakra szól s legalább ált. jó eredményű, rendkivüli hallgatóknak fölvehetők egy évre.

3. Akik az érettségi bizonyítványt nem a megelőző évben szerezték, kötelesek okmánnyal igazolni, hogy hol és mikor foglalkoztak az eltelt idő alatt.

4. Azok, akik az intézetnek a megelőző évben rendes hallgatói voltak, újabb fölvételért írásban folyamodnak. A folyamodáshoz csatolni kell a hitelesített indexet, az önképzőköri és konviktusi gondnok igazolványát arról, hogy a megelőző évről tartozásuk nincsen.

5. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 1—5. napjain délelőtt. A dékán felvételi igazolványa nélkül *senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó, sem a hálóteremben* s nem étkezhetik a konviktusban.

6. Az intézet a rendes hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó- és olvasótermet.

7. Mindenik hallgató köteles beiratkozáskor 5 kor. könyvtárdíjat a dékánnál befizetni. Minden rendes hittanhallgató tandíjmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

8. A hittanhallgatók a kollegium konviktusában, külön asztal mellett együtt étkeznek. A konviktusi díj 250 korona egész évre, melyből 10 korona terítékdíj és 18 korona két havi konviktusi díj a *belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó*. Ezen igazolvány nélkül senki sem számíthat elhelyezésre. A konviktusi többi díjak nov., jan., márc., május hónapok 5-ig 18 18 koronánként fizetendők.

9. Konviktusi kedvezményért a jelentkezéssel egyidejűleg lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesülnek azok, akik kifogástalan magaviseleten és

szegénységen kívül igazolják, hogy az *alapvizsgát* már letették, akik *jelesen colloquáltak, akiknek érettségi bizonyítványuk jeles vagy jó.* A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

10. A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, akik családjuknál, vagy tanítványaik szülőinél ellátásban részesülnek és arra felhatalmazást nyertek.

11 Magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K. Tanács ad a Th. I. Bizottság meghallgatása után.

12. Az I - II. évi hallgatók kötelesek a Ferencz József tudomány-egyetemre beiratkozni s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tiz órát hallgatni és félévenként kolloquálni. A III. és IV. évesek, ha az egyetemre akarnak járni, engedélyért folyamodnak a Th. I. Bizottságához. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyújtandók be a jelentkezéskor. A tandíjat mindenik hallgató helyett fizeti az intézet, de megköveteli, hogy legalább két főtárgyból félévenként kolloquáljanak. A beiratási díjat csak azok helyett fizeti, akiknek legalább jó érettségi bizonyítványuk van, illetőleg jól kolloqáltak a két főtárgyból.

13. Ha azok, akik a IV. évi tanfolyamot bevégezték, az internátusban szándékoznak lakni, kötelesek julius 15-ig folyamodni.

Csifó Salamon,
theol. dékán.

II. FEJEZET.

Főgimnázium.

I. Adatok a főgimnázium 1911—12. iskolai évi történetéhez.

A javító, pótló és felvételi vizsgálatokat aug. hó 30—31. napjain tartottuk.

A beiratások szept. 1—4. napjain d. e. 8—12, d. u. 3—5-ig történtek.

Az iskolai év ünnepélyes *megnyitása* szept. 5.-én volt a díszteremben. Az ifjúság éneke után imádkozott Vári Albert vallástanár, megnyitó beszédet mondott az igazgató, szép buzdító beszéddel üdvözölte az ifjúságot a főtiszt. püspök úr, lelkökre kötve a jó erkölcsi magaviseletet és lankadatlan szorgalmat. Az ünnepély az ifjúság közénekével végződött. 11 órakor megkezdődött a tanítás s az első órán az osztályfőnökök ismertették az iskolai törvényeket és rendszabályokat.

A tanítás jun. 13-ig folyt Rendes iskolai *szünetek* voltak: szept. 8-án az Emke. negyedszázados jubileumi ünnepélyén, okt. 6-án, okt. 14—22-ig (szüreti), dec. 6-tól jan. 3-ig (karácsonyi), febr. 19-én (igazgatói), 20—21-én (farsangi), márc. 15-én, márc. 31-től ápr. 11-ig (husvéti), május 19—28-ig (pünkösti) A karácsonyi szünetet azért kellett korábban adnunk, mert az internátusi tanulók között 4 vörheny megbetegedés történt. A tanulókat az intézet kórházában azonnal elkülönítettük ugyan, de az egész város területén oly mértékben lépett fel a járvány, hogy a hatóság az összes intézeteket szétoszlatta. A betegség minden esetben enyhe lefolyásu volt s teljes gyógyulással végződött.

A tanári karban következő változások történtek. Az őszi főtanács dr. *Varga Bélát* megválasztotta a class.-philol. tanszékre rendes tanárnak, *Sándor Jánost* az újonnan szervezett ének-zene

tanítói tanszékre rendes tanítónak. Beiktatásuk ápr. 11-én d. e. 11 órakor történt szép ünnepély keretében nagy közönség jelenlétében. Az ünnepélyt az ifjúsági daloskör a himnusszal kezdette meg, a vallástanár imádkozott, Gál Jenő f. gondnok úr megnyította az ünnepélyt, dr. Varga Béla *„Az intuicionizmus mint divatfilozófia“*, Sándor J. *„Az ének és zene szerepe a nevelésben“* c. értekezéseiket olvasták fel; mire az új tanárokat a tanári kar nevében az igazgató, a főhatóság nevében dr. Boros főjegyző, a theol. intézet nevében a dékán üdvözölték. A székelykereszturi kartársak sürgönyileg fejezték ki szíves üdvözletüket. (Az ünnepélyen elhangzott értekezéseket és beszédeket l. ez értesítő elején.) *Dr. Borbély István* és Koncz Rudolf okl. középisk. tanár alkalmaztattak ez évre, amaz a magyar-német, ez a class-philol. tanszékre helyettes tanárokul. Mivel azonban dr. Borbély István a katonaságtól csak okt. elején szabadult, helyette szept.-re *Pancratz József* végzett tj. alkalmaztatott. Dr. *Gelei József* egyet. tanársegéd, ki már éveken át volt óraadó s ez évre is alkalmaztatott, közben külföldi tanulmányútra miniszteri ösztöndíjat nyervén, lemondott e megbizatásáról. Óráit magunk között osztottuk ki. *Kelemen Lajos* tanár betegsége miatt márc. 1-től év végéig szabadságoltatván, óráit részben magunk között osztottuk ki (dr. Nyiredy, Kovács, Hidegh), részben *Létay Balázs* végzett tj. (V—VI. o. heti 6 órán tört.) vette át. A kézi munka vezetésével heti 3 d. u. (3—5) *Régeni Áron* tanító bizatott meg. ***Gyakorló tanárul*** alkalmaztattak: dr. *Borbély Ferenc* okl. tanár az V. o.-ban a magyar, dr. *Brandsch Henrik* okl. tanár a IV. oszt.-ban a mennyiségtan, *Vaska Dezső* okl. tanár a VII. oszt.-ban a természettan tanításánál.

László Gyula tornatanár résztvett a jul. 1—8-ig Budpesten rendezett szünidei tornatanítói tanfolyamon. Dr. *Barabás Ábel* tanár a nyári szünetben külföldi tanulmányúton volt 2 hónapig.

A Berde tanári jutalmat a főhatóság az 1910—11. isk. évre *Pálfi* Márton tanárnak itélte oda.

Iszlai Márton óraadónak, ki ez évben nyugalomba ment, a főtanács évi 440 K kegydíjat szavazott meg. Dr. *Kiss* Ernő, *László* Gyula (a 2.), dr. *Barabás* Ábel (az 1.) szept. 1-től új kórpótlékokat kaptak. *Márkos* Albertnek jan. 1-től a VIII. fiz. osztálynak megfelelő lakbér utalványoztatott.

A vallás- és közoktatási miniszter úrtól fizetésemelésben részesültek az 1911. jul. 1-től Nagy Gyula, dr. Nyiredy Géza, dr. Gál Kelemen tanárok; utóbbi, mint igazgató, a VI. fiz. osztályba léptettetett elő. Végre ez év május havában megkaptuk a vallás- és közoktatási miniszter úr rendeletét, mely a tanári státus ú. n. megharmadolását végrehajtja 1912. jan. 1. hatállyal. A VII. fiz. osztályba léptek elé: Nagy Gyula, dr. Nyiredy Géza, dr. Gál Kelemen, Pálfi Márton és Hidegh Mihály, a VIII. fiz. o.-ba dr. Barabás Ábel. Ezzel megszünt az a különbség, amely a felekezet. tanárok hátrányára mindeddig fennállott a fizetés rendezések alkalmával, mert az államiak hosszabb-rövidebb idővel mindig megelőztek. A főhatóság a megfelelő lakáspénzeket is kiutalványozta.

A Nagyajtán rendezett Kriza-ünnepélyen a tanári testület és a koliégium képviseletében dr. *Nyiredy* Géza, dr. *Kiss* Ernő és *Kovács* Kálmán tanárok jelentek meg; az E. M. E. okt. 7—9. napjain Vajdahunyadon tartott vándorgyűlésén Kelemen Lajos képviselte a tanári testületet.

A tanári kar tagjait az idén nem kímélte a betegség. Az év elején Márkos Albert, majd Pálfi Márton, március elejétől Kelemen Lajos, ápr. 20-ától dr. Barabás Ábel voltak súlyosabb betegségben, mely idő alatt helyettesítésükről kellett gondoskodnunk.

Unitárius tanárok értekezletét május 30-án tartottuk Kolozsvárt Csifó Salamon teol. dékán elnöklésével, mely alkalommal tanári karunkból dr. Kiss Ernő a régi és új középiskoláról értekezett, Kovács Kálmán az új középiskolai rendtartást ismertette. Az értekezések külön füzetben megjelennek.

Nemes Endre, a helybeli r. kath. főgimn. igazgatója április 10-án elhalván, a tanári kar testületileg fejezte ki részvétét, a temetésen az ifjúsággal együtt megjelent s a kolozsvári tanári kör nevében az elnökség fölkérésére e sorok írója mondott a sírnál búcsúbeszédet.

A tanulók létszámáról, a beiratkozás eredményéről a hátrább olvasható kimutatások nyújtanak felvilágosítást.

Az oktatás az állami tanítási terv szerint folyt. *Módszeres tanácskozást* tartottunk szept 14-én és febr. 5-én, *ellenőrzőt* nov. 27-én és márc. 25-én, *osztályozót* aug 31-én, jan. 29-én, jun. 14. és 21-én, a VIII. o.-ra nézve május 3-án és 9-én. E tanácskozá

sokon számbavettük a tanulók magaviseletét és előmenetelét és a szülőket a szükséghez képest értesítettük.

A *latin* nyelvet a *Dent*-féle nyelvkönyv alapján tanítottuk s a *németet* a direkt módszer szerint.

A *rendes* tantárgyakon kívül a következő *rendkívüli* tantárgyakban nyertek oktatást tanulóink: *egészségtan, angol, szabadkézi rajz, egyházi és műének, zene, gyorsírás, vívás és kézimunka.* Részletesen alább foglalkozunk e tárgyakkal. Itt azonban megemlítjük, hogy a *franciát* a jelentkező tanulók csekély száma miatt most is el kellett hagynunk. A *svéd tornázást* az idén is gyakorolták a rendes tornaórákon s meg voltak a kötelező *játék délutánok* is. Az ének-zenetanítói állás betöltetvén, a tanítás a tavaly elkészített új tanterv szerint folyt.

Ezt a tervet a főhatóság egy évre ideiglenesen elfogadta, életbe léptetését elrendelte azzal az útasítással, hogy egy évi tapasztalat után tegyünk e tárgyban újabb fölterjesztést; az egyházi énekek szövegének megtanítását a hittan körébe útalva a vallástanár teendőjévé tette. A részleteket l. hátrább az V. fejezetben.

Az ifjúság minden alkalommal nagy számmal vett részt az *ifjúsági színi előadásokon*, valamint a nagysikerű *magyar drámatörténeti ciklus* darabjai előadásán; az Erdélyi Múzeum-egyesület népszerű tudományos előadásait is sokan hallgatták minden alkalommal.

Tanulmányi kirándulást is rendeztünk ez évben, melynek célja volt az Adriai-tenger, Dalmácia, Bosznia és Hercegovina megismertetése. E kiránduláson 28 tanuló és 6 kisérő tanár vett részt. A részvételi díj 90 K volt. A kirándulási alap terhére 9 tanulót 300 K összeggel segélyeztünk. Márc. 30-án indultak és ápr. 7-én, husvét első napján este érkeztek haza Részletes leírását l. hátrább külön cikkben.

Ezen kívül dr. Nyiredy Géza tanár ápr. 27-én a VI. osztályt elvitte a marosújvári sóbánya megtekintésére; a város gyárai közül a dohánygyárat, gáz- és gyufagyárat tekintették meg; természetrajzi ismeretek szerzésére több osztály kirándult egy-egy félnapra a város határának különböző részeire. Kelemen Lajos és Létay Balázs több alkalommal az egyetem és az Erdélyi Múzeum különböző gyűjteményeit és tárait mutatták be a tanulóknak.

Az állami felügyeletet Kuncz Elek kolozsvári tanker. főigazgató, mint kormányképviselő gyakorolta, aki febr. 15—17. napjain látogatta meg intézetünket. A látogatásról felvett jegyzőkönyvben foglaltakat a főhatóság örömmel és megnyugvással vette tudomásul.

A vallás- és közoktatási miniszter a *testnevelés megvizsgálására* ez évben *Ujhelyi Sándor* fővárosi tornatanárt, tornafelügyelőt küldötte ki, aki hivatalos látogatását márc 28—29-én tette meg. A felvett jegyzőkönyvben elismeréssel nyilatkozott a testnevelés irányításáról. A főhatóság a jegyzőkönyvben foglaltakat megnyugvással és örömmel vette tudomásul.

Ugyancsak a V. K. M. dr. *Juba Adolf* egyet. m. tanárt, az Országos Közokt. Tanács tagját az iskolai egészségügy és a testnevelés felülvizsgálására kiküldötte a kolozsvári összes tanintézetekhez. Jun. 6-án tette meg látogatását, mikor jelen volt 4 osztály tornaóráján, egy játék délutánon, megnézte az internátus helyiségeit, a tanulók ebédjét. Jegyzőkönyvet nem vettünk fel látogatásáról.

Az igazgató az év folyamán minden tanár előadásán ismételten hospitált, átvizsgálta a dolgozatokat és osztálykönyveket s megjegyzéseit közölte a tanári karral. A tanárok közül is többen hospitáltak. Az oktatási, nevelési és fegyelmezési eljárás lehető egyöntetűsége céljából kívánatos, hogy a rokon szakok tanárai egymás óráin minél gyakrabban megforduljanak s tapasztalataikat kölcsönösen kicseréljék.

Vallás-erkölcsi állapot. Unitárius növendékeink közül a felsőosztályuak (VI—VIII.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap d. e. templomi istentiszteleten. A templomba az ifjúságot a tanári kar egy része kisérte. Az alsóosztályuak (I—V. o.) a téli időszakban (nov.—ápr.) az intézet tornatermében vasárnap délelőttönként Vári Albert vallástanár vezetése mellett papnövendékek által tartott istentiszteleteken vettek részt; a nyári időszakban a templomban. Az istentiszteletet az intézetben a papnövendékek kellő buzgósággal és szorgalommal végezték. Részletesebb jelentés olvasható a papnevelő intézet értesítőjében.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészétől nyertek hitoktatást s ezek vezetése mellett teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is. Jelentékenyebb panasz ez irányban nem fordult elő.

Konfirmáltak: Gelei József V., Bartha József, Bodnár Emil, Csehy Árpád, Frank-Kiss István, Gmehling Richárd, Hosszú Zoltán, Kisgyörgy Endre, Lászlóczky Péter, Lőrinczy Dénes, Székely Sándor, Tana Ferenc, Tarcsafalvi Kálmán, Tóth István, Ullmann Ferenc IV., Kerekes István, Nagy Zsigmond, Pálfi Ambrus, Ütő Endre, Máté Emil III. és Barabás József II. o. t., *összesen 21-en.*

Az idén az igazgatóság a *tánctanítás és tanulás* eddigi módján változtatást eszközölt. Eddig az volt szokásban, hogy a táncot tanulni akarók táncmester által összeállított társaságban az intézeten kivül, rendszerint a városi Torna-Vivó épületében gyültek össze az esti órákban. A helyes erkölcsi nevelés érdekei megóvása szempontjából helyesebbnek láttuk, hogy a tánctanuló ifjúságot a tornaterembe gyüjtsük össze, ahol állandó tanári felügyelet mellett lehetnek. A jelentkező tanulók 27-en március—április hónapokban (szerdán és pénteken d. u. $^1/_2$6—7-ig, vasárnap d. u. 4—$^1/_2$6-ig) Major József táncmestertől tanultak 10 K díj mellett; ez a mérsékelt díj csak a tornaterem használata mellett volt lehetséges. A leánytársaság a jelentkezett fiuk rokonságából, ismerősköreiből telt ki. A tanfolyam május 4-én d. u. 3—7-ig tartott vizsgával záródott be, melyen nagyszámú közönség vett részt. A bemutatott eredmény általános megelégedésre szolgált.

A fegyelmi állapot általában jó volt. A tanulók legnagyobb része kifogástalan magaviseletet tanusít. Pajkosságból, meggondolatlan könnyelműségből származott egy-két eset, melyeknél elég volt s megtette a hatást egy nehány komoly intő szó vagy dorgálás. Igazgatósági megdorgálásban az év folyamán 7 tanuló részesült, többnyire olyan kihágásokért, melyek az internátusi élet rendjét zavarták.

Az egészségi állapotról isk. orvosunk jelentése hátrább, a *kollégium kórháza* c. fejezetben bőven és részletesen beszámol. Itt röviden csak annyit, hogy az egészségi állapot általában jó volt; járványos betegség (vörheny) miatt azonban a karácsonyi szünetet már december 6-án ki kellett adnunk. Ezen kivül több fültőmirigy lob esete fordult elő, de egynehány nap alatt gyógyultak s a tanítás menetét nem zavarták. És a pünkösti szünet előtt egy nehány kanyaró megbetegedés is történt, melyek miatt a szünetet egy néhány nappal korábban ki kellett adnunk

Egy tanulónk, *Gálfi Ferenc* IV. o. mindjárt az iskolai év elején szept. 13-án elhalt. Nem betegeskedett, szívszélhüdés érte a különben is gyönge szervezetű, de szelid, jóravaló gyermeket. Koporsójára koszorút helyeztünk, az egész ifjuság kivonúlt temetésére, ahol egyik osztálytársa és osztályfőnöke bucsúzott el a halottól.

A hazafias iskolai ünnepeket ez évben is megtartotta az ifjúság okt. 6-án és márc. 15-én; okt. 28-án pedig a Nagyajtán felállítandó Kriza-szoboralap javára a kollégium tornacsarnokában tánccal egybekötött műsoros estélyt rendezett, melynek tiszta jövedelmét (582 K 10 f.) a szoborbizottságnak rendelkezésére bocsátottuk. Nagy és előkelő közönség jelenlétében folyt le a következő műsor:

1. Mihályi K.: Kriza emlékdal. Előadja az ifj. daloskör. 2. Megnyitó beszéd Tartja: Pálfi Márton tanár. 3. Fesca: Zongora hármas *a)* Andante *b)* Finale. Előadják: hegedűn: Czappán E. VIII. o. t. Cellon: Sándor J. tanár. Zongorán: Höncz Aristid VIII. o. t. 4. Gabányi I.: A mesemondó pásztor. Szavalja: Fazakas Béla VIII. o. t. 5. Farkas Ö.: Sir a nóta. Énekli: Székely L. VIII. o. t. Zongorán kiséri: Höncz A. VIII. o. t. 6. Felolvasást tart: Nyiredy Géza VIII. o. t. 7. Hubay J: „Hejre Kati". Csárdajelenet. Hegedűn előadja: Czappán E. VIII. o. t. Zongorán kiséri: Höncz A. VIII. o. t. 8. Arany J.: Leteszem a lantot. Melodráma. Szavalja: Engel Rudolf VIII. o. t. Zongorán kiséri: Höncz A. VIII. o. t. 9. Kriza költemé yeket olvas fel: Hadházy Sándor VII. o. t. 10. Löwe: Az óra. Énekli: Boros Sándor VII o. t. Zongorán kiséri: Sándor J. tanár. 11. Schumann: Cigányélet. Előadja az Apolló kör és az Ifj. daloskör.

Másnap okt. 29-én az ifjúság a tanári kar kisérete mellett a temetőbe vonult s az ifjúság nevében Nyiredy Géza VIII. o. t., a kollégium nevében e sorok irója beszéd kiséretében koszorút helyezett Kriza sírjára. A főtanács kegyeletes megemlékezése mellé igy illeszkedett bele a halhatatlan költő-püspök iránti hódolata a kollégiumnak és ifjúságnak.

Március 18-án a főtiszt püspök urat névnapján szerenáddal ünnepelte az ifjúság, mikor a daloskör énekeket, az Apolló-kör zenedarabokat adott elő s az önképzőkör elnöke, Nyiredy Géza

VIII. o. t. lelkes beszéddel köszöntötte az ősz püspököt, aki meghatva köszönte meg az ifjúság figyelmét s atyai jó tanácsokat adott válaszában.

Osztálytalálkozók. 1. Az 1901-ben végzett tanulók közül 12-en 1911. okt. 29-én 10 éves találkozót tartottak. Kegyelettel emlékeztek meg elhunyt tanáraikról és osztálytársukról, fölkeresték a temetőben sirjaikat. Elhatározták, hogy évenként 10—10 K-t küldenek be Kovács Kálmán társukhoz egy később meghatározandó célú alapítvány létesítésére, továbbá hogy öt év mulva újból összegyűlnek. Megjelentek volt tanáraiknál s résztvettek a főtanács Kriza-ünnepélyén.

2. Az 1866-ban végzett osztálytársak 1911. okt. 29-én 45 éves találkozóra gyűltek össze 8-an; a konviktus céljaira 350 K-t gyüjtöttek össze azzal a céllal, hogy kamatoztassák mindaddig, míg az összeg 1000 K-ra emelkedik s akkor az évi kamat egy °/₀ hijával, melyet mindig a tőkéhez kell csatolni, konv. segélyül kiadandó. Elhatározták, hogy öt év mulva 50 éves találkozóra fognak összegyűlni.

Vizsgálatok. A javító, pótló és felvételi vizsgálatokat aug. hó 30—31-én tartottuk meg, a VIII. o vizsgálatait máj. 6—9-én, a VIII. o. magántanulókét máj. 10—11-én. Az évvégi vizsgálatok jun. 14—21-én voltak. Jun. 23-án d. e. 11 órakor volt a záróünnep. A VIII. o. vizsgálatain a főhatóság kiküldöttei voltak Kozma Ferenc elnöklete alatt dr. Boros György, Gyöngyösy Béla és László Domokos egyházi tanácsosok. A többi vizsgálatokon Gál Jenő felügyelő gondnok elnöklete alatt Zsakó István, Benkő Mihály, László Domokos, Veress József, Gyöngyössy Béla, Ürmössy Jenő, Albert Dénes, Keresztély Lajos, Boér Gergely, Lőrinczy Dezső, Pál Ferenc, Gyulay Árpád, dr. Tóth György, Tarcsafalvi Albert, Hadházy József és Sándor, dr. Ferencz József és Végh Mihály egyh. tanácsosok.

A vizsgálatokat az idén is, mint már a tavaly, összevontan tartottuk: egy-egy osztályét minden tantárgyból egy félnap. A tanulmányi idő utolsó két hetét általános ismétlő összefoglalásokra fordítottuk, mikor a kétes tanulókat minden tantárgyból az igazgató, osztályfőnök és egy szaktanár jelenlétében alaposan kikérdeztük.

Alapítványok és adományok. 1. *Főtiszt. Ferencz József és*

neje Gyergyai Anna 1901-ben tett konviktusi alapítványukat 500 K-val 2500 K-ra emelték, fenntartva az alapítványra vonatkozó korábbi rendelkezéseiket. Az E. K. T. 1911. nov. 22-én 1233. tan. sz. a. köszönettel fogadta a gyarapítást.

2. *Az 1874-ben végzett osztálytársak alapítványa.* Az 1874-ben végzett osztálytársak többszöri találkozójukon 1027 K 75 ft gyűjtöttek össze, melyre nézve úgy rendelkeztek, hogy a kamatjövedelem konv. segélyezésre fordítandó. Első helyen jogosultak a segélyezésre az osztálytársak gyermekei és unokái valláskülönbség nélkül; ilyenek nem létében bármely jó erkölcsű és szorgalmas unit. vallású tanuló. Ha az ifjúság élelmezése más jövedelemből ellátható, akkor a kamat a fennebbjelzett tanulók tandíja fedezésére vagy tankönyvek beszerzésére fordítandó.

Az E. K. Tanács 1912. jan. 17-én 65. tan. sz. a. az alapítványt köszönettel fogadta, de azzal a rendelkezéssel, hogy csak akkor lépteti életbe, mikor az évi kamatjövedelem $^1/_4$ konv. kedvezményre elég lesz.

3. *Bölöni egyházközség alapítvány-gyarapítása.* A bölöni egyházközség 1901-ben tett 5000 K-ás konv. alapítványát — arra való tekintettel, hogy az évi kamat a felemelt konv. díj mellett egy egész konv. kedvezményre nem elegendő, 1000 K-val 6000 K-ra emelte, fenntartva az alapítványra vonatkozó korábbi rendelkezését.

Az E. K. T. 1912. febr. 14-én 87. tan. sz. a. köszönettel fogadta a gyarapítást.

4. *Gróf Vass Albertné hagyománya.* Kilyén Sándor úr 500 K-t küldött azzal a kéréssel, hogy ez összeg szegénysorsú unit. vallású tanulók segélyezésére fordíttassék a konv. alapokhoz való csatolás mellett.

Az E. K. Tanács 1912. febr. 14-én 136. tan. sz. a. köszönettel fogadta a hagyományt.

5. *1869-ben végzett osztálytársak konviktusi alapítványa.* Az 1869-ben végzett osztálytársak 1909. aug. 28-án tartott 40 éves találkozójukon 305 K-t adtak össze azzal a kívánsággal, hogy az összeg kezeltessék a konv. alapok között a fenti címen s kamatai a többi alapok kamataival együtt használtassanak fel; igérik, hogy az alapítványt gyarapítani fogják.

Az E. K. T. 1911. szept. 30-án 1033. tan. sz. a. köszönettel ogadta.

6. *Tibáld József és neje Pethe Vilma alapítványa.* Néhai Tibáld József homoródújfalvi lelkész és neje egyházunk céljaira végrendeletileg 16000 K-t hagyományoztak, még pedig 8000 K-t a székelykeresztúri gimnázium, 4000—4000 K-t a papnevelő intézet és a kolozsvári főgimn. céljaira. A végrendelet értelmében mindkét végrendelkező halála után a hagyományos intézetek igazgatósága a hagyományozott összegek kamatjövedelmét első sorban a családjaikból származó és az illető intézetet látogató tanulók segélyezésére köteles fordítani és pedig vallási különbségre és előmenetelre való tekintet nélkül; ha pedig családjaikból származó tanuló az intézetet nem látogatná, ez esetben az évi kamatot az igazgatóság belátása szerint szegénysorsú, jó előmenetelű unitárius tanuló segélyezésére köteles fordítani. Az évi kamatjövedelmet haláláig az özvegy élvezi. A végrendelkezők olajfestésű képét az egyház őrizetére és gondjaira bizták.

7. *Dr. Ferencz József jogtanácsos* egy teljes konv. kedvezmény céljára ez évben is 250 K-t adományozott; dr. *Fenyő Béla* ügyvéd 100 K-t adott azzal, hogy 25—25 K-val a folyó évtől kezdve 4 évig egy szegény 1., 2., 3. és 4. el. oszt. tanuló segélyeztessék; *Adorján János* szobafestő a segélyző alapnak 20 K-t; dr. *Tauber Farkas* ügyvéd 10 K-t; *Mayer Majer* a kirándulási alapnak 50 K-t; *Ütő Áron* tb. főszolgabiró a Boros Sándor emlékalap növelésére 50 K-t; a *városi tanács* Dózsa Endre „Cine Mintye" c. regényének 20 példányát (120 K bolti ár) jutalmúl leendő kiosztás céljából.

8. *Péterfi Zsigmond mérnök* a Ferencz József püspök úr nevére korában tett alapítványa gyarapítására ez évben is 50 K-t adott.

Hálás kötelességemnek ismerem, hogy az intézet nevében az adományozóknak e helyen is kifejezzem meleg köszönetemet.

Internátus. Főfelügyelője az igazgató. A közvetlen felügyeletet *Borbély Ferenc* és *Vaska István* végzett tanárjelöltek gyakorolták, mint internátusi felügyelők s nekik segédkeztek *Deák Ferenc* végzett és *Gálfi Zsigmond* IV. éves tanárjelölt úgy, hogy a silentiumok alatt mind a 4 dolgozó-szobában állandó volt a felügyelet. Bennlaktak az intézetben, a tanulók dolgozó- és háló-szobáinak közvetlen szomszédságában. Az intézeti rendre, csendre, silentiumra, szóval a napirend pontos megtartására felügyeltek, a tanulásra és

előkészületre rendelt időben a dolgozószobákban folytonosan jelen voltak s a tanulókat leckéik megtanulásában, feladataik elkészítésében segítették, utasították.

Az internátus történetében fontosabb mozzanat, hogy a tordai internátus vaságyait behoztuk, újra festettük, új matrácokat és ágyterítőket csináltattunk.

Bennlakó tanulók száma: felvétetett 188 gimnáziumi, 5 elemi iskolai tanuló és 15 egyetemi hallgató, *összesen* 208. *Vallásra nézve*: 182 unitárius, 7 ref., 3 ág. ev., 6 r. kath., 1 gör. kath., 9 izr. Évközben kilépett az internátusból 4 gimn. tanuló, 2 egyetemi hallgató, meghalt 1 gimn. tanuló. *Év végén a bennlakó tanulók összes száma*: 201, a mult évinél több 3-mal. *Vallásra nézve*: ezek közül 177 unitárius, 7 ref., 1 ág. ev., 6 r. kath., 1 gör. kath., 9 izr.

Konviktus. Gondnoka Kovács Kálmán tanár, bérlője Szilágyi Béla volt. Az étkezés ideje reggel $7^1/_2$, délben 1, este $^3/_4 7$ óra.

Az étkezésnél a közvetlen felügyeletet az internátusi felügyelők és az asztaltársaságok fejei gyakorolták, akik VIII. és VII. o. tanulók. A papnövendékek és az egyetemi hallgatók külön szobában külön asztaltársaságban étkeztek. Az étkezést minden alkalommal rövid imádság előzte meg.

Az egyházi főhatóság a kolozsvári piac állandó drágasága miatt a bérlő illetékét fölemelvén, a főtanács a nem unitárius vallású tanulók díját 300 K-ról 340 K-ra emelte 1911. szept. 1-től kezdődőleg.

Ez emelés mellett is a bérlő az isk. év folyamán drágasági pótlékért folyamodott, amit a főhatóság 500 K-ban kiutalványozott.

Konviktusi tagok száma: felvétetett 16 papnövendék, 186 gimnáziumi, 4 elemi iskolai tanuló, 5 egyetemi hallgató, *összesen*: 211 (tavaly 210). *Vallásra nézve*: 187 unitárius, 7 ref., 1 ág. ev., 6 r. kath., 1 gör. kath., 9 izr. Évközben kilépett 4 papnövendék, 2 gimn. tanuló, 1 egyetemi hallgató, *összesen*: 7. *Év végén a tagok összes száma*: 204, a mult évinél több 8-cal. *Vallásra nézve*: 180 unitárius, 7 ref., 1 ág. ev., 6 r. kath., 1 gör. kath., 9 izr.

Szilágyi Béla bérlő úr, megkapván a kolozsvári úri kaszinó bérletét, az év végén felmondott. A konviktus fennállása óta ő volt a bérlőnk. Ha voltak is panaszok ez idő alatt az ételek mennyi-

sége és minősége ellen, ami ily tömeges étkezésnél majdnem elkerülhetetlen, igyekezett az igazgatóság által támasztott méltányos kívánalmaknak a lehetőség szerint eleget tenni; az ifjúsággal szemben is előzékeny magatartást tanúsított Ezért ez alkalommal is kötelességemnek érzem az intézet nevében méltányló elismerésünket kifejezni.

II. Fontosabb rendeletek.

Az 1910—11. isk. évben a múlt évi értesítő lezárása után.

V. K. M. 70133. sz. (591. eln.) rendelete tornatanítók részére rendezendő szünidei tanfolyam tárgyában

E. K. T. 546. tan. sz. a. Teutenberg Bélának a VII—VIII. o. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 16593 sz. rendelete új kiadású tankönyvek megelőző kiadásai engedélyezésének igazolása, új kiadások engedélyezése és birálati díja tárgyában.

E. K. T. 622. tan. sz. a. dr. Varga Béla, Koncz Rezső és dr. Borbély Istvánt h. tanároknak kinevezi.

E. K. T. 626. tan. sz. a. 32 tanulónak 418 K 80 f. szünidei konv. díjat enged el.

E. K. T. 628. tan. sz. a. az igazgazgatóság kezelése alatt álló alapok megvizsgálásáról felterjesztett jelentést jóváhagyólag veszi tudomásul.

E. K. T. 658. tan. sz. a. Kozma Kálmán honvéd-hadnagynak különbözeti és érettségi vizsgálatra engedélyt ad

E. K. T. 659. tan. sz. a. Lukácsi Sándor és Vaska Dezső végzett tanárjelölteket intern. felügyelőkké kinevezi.

E. K T. 661. tan. sz. a. Nyiredy János posta segédtisztnek az V—VI. o. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 691. tan. sz. a. a szept. éretts. irásbeli idejét szept. 6—8., a szóbeliét 12-re állapítja meg, elnöknek Kozma Ferencz, tagoknak báró Petrichevich-Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnok urakat kéri fel.

E. K. T. 704. tan. sz. a. határoz a kökösi Serester Anna alapítvány jövedelme felhasználása ügyében.

V. K. M. 81177. sz. a. (756. tan.) a főgimn. eddigi segélyét 1911 jan. 1-től 2000 K-val 34000 K-ra emelte.

E. K. T. 784. tan. sz. a. a két tárgyból elégtelen tanulóknak javító vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 790. tan. sz. a. Nagy Lászlónak a VII—VIII. o. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 791. tan. sz. a. a konv. kedvezményeket 130 tanulónak 18580 K összegben kiosztja.

E. K. T. 792 tan. sz. a. az 1911—12. évi tantárgyfelosztást jóváhagyja.

E. K. T. 812. tan. sz. a. az igazgató számadását az iskolai nyomtatványokról elfogadja s a felmentvényt megadja.

E. K. T. 813. tan. sz. a. az igazgató kórházi és gyógyszertári számadását elfogadja s a felmentvényt megadja.

E. K. T. 826. tan. sz. a. a kézimunkaterem pótlólagos fölszerelésére 556·84 K-t kiutalványoz.

E. K. T. 835. tan. sz. a. a tornaterem előtti folyosó zárttá alakítása költségeire 1146·76 K-t kiutalványoz.

E. K. T. 855. tan. sz. a. kimondja, hogy a szénnel való fütést nem tartja célszerűnek s a kérdést leveszi napirendről.

E. K. T. 862. tan. sz. a. ének-zenetanítói állásra egy évre ideiglenesen alkalmazza Sándor Jánost.

V. K. M. 96816. sz. a. (864 eln.) a szept. éretts. vizsgálatra kormányképviselőnek Máthé György áll főgimn. tanárt küldi ki.

Az 1911—12. iskolai évben.

E. K. T. 900. tan. sz. a. a konviktus 1910—11. évi számadását elfogadja s a felmentést megadja.

E. K. T. 978. tan. sz. a. a konviktus számadásán mutatkozó 10350 K fölösleget a konv. házi alaphoz csatolni rendeli; kamatai 1912—13. év elejétől kedvezményül kiadandók.

E. K. T. 989. tan. sz. a. az isk. díjak 1911—12. évi számadását elfogadja s a felmentést megadja.

E. K. T. 1010. tan. sz. a. egészsége miatt visszalépett Lukácsi S. helyére Borbély Ferencet intern felügyelőnek alkalmazza.

E. K. T. 1012. tan. sz. a. a dec. éretts. vizsgálat idejéül dec. 19-ét kitüzi, elnöknek Kozma Ferencet, biz. tagoknak a főgondnok urakat kéri fel.

E. K. T. 1013 tan. sz. a. a Nagy Károlyné emlékalapítvány kamatját 1911—12-re Gelei Kálmán II. orvosnövendéknek adományozza.

E. K. T. 1016. tan. sz. a. meghatározza a kollégium újra fedését s a végrehajtással a jószágfelügyelőséget, Pákei Lajost és igazgatót bizza meg.

V. K. M. 96290. sz. a. megküldi a tanári fizetés kiegészítésre vonatkozó kimutatást 1911. I. és II. felére.

E. K. T. 1032. tan. sz. a. köszönettel fogadja az 1869 végzett osztálytársak 305 K konv. alapítványát.

E. K. T. 1043. tan. sz. a. a főgimn. 1912. évi költségvetését 107415 K 14 f. főösszegben megállapítja.

E. K. T. 1045. tan. sz. a. a konv. 1911—12. évi költségvetését 46480 K főösszegben megállapítja.

V. K. M. 116804. sz. a. (1111 tan.) a dec. éretts vizsgálatra kormányképviselőnek Máté György áll. főgimn. tanárt küldötte ki.

V. K. M. 117207. sz. a. (1112. tan.) az állami főfelügyelet gyakorlásával 1911—12-re Kuncz Elek főigazgatót bizta meg.

E. K. T. 1131. tan. sz. a. Régeni Áronnak a kézimunkatanításáért 480 K-t utal ki.

V. K. M. 100493 sz. rendelete a múlt évi rajzoknak az orsz. képzőművészeti főiskola igazgatóságához való felküldése ügyében.

V. K. M. 124917., 124915., 124916., 124914., 124912., 124918., 124913. sz. r (1180—1185, 1187. eln.) dr. Barabás Ábel, dr. Kiss Ernő, Márkos Albert, dr. Nyiredy Géza, dr. Gál Kelemen, László Gyula és Nagy Gyula tanárok nyugdíjigénye emelkedése után kirótt illeték tárgyában.

E. K. T. 1050. tan. sz. a. kimondja a kollég. és egyházi szolgák számára nyugdíjintézet létesítését s e célra évenként 2000 K-t félretenni rendel.

E. K. T. 1096. tan. sz. a. a szolgáknak 1912 I. 1-től fizetés pótlékot utalványoz ki (60 K emelkedés).

E. K. T. 1126. tan. sz. a. az igazgatóság javaslatára a könyvtári és más célu helyiségek bővítése céljából elhatározza a kollégiumi bérlakások megszüntetését s a lakóknak ápr. 1-re felmondja a lakást.

E. K. T. 1233. tan. sz. a. értesítése, hogy a főtiszt. püspök úr és neje 2000 K-ás konv. alapítványukat 2500 K-ra emelték fel.

E. K. T. 1279. tan. sz. a. 106 tanulónak 3550 K tandíjat enged el.

E. K. T. 1283. tan. sz. a. Léb Salamonnak a III IV. oszt. összevont vizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 1285. tan. sz. a. dr. Varga Bélát 1911. XII. 1-től rendes tanárnak kinevezi a rendes tanári illetményekkel.

E. K. T. 1318. tan. sz. a. Borbély Ferenc v. tj.-nek engedélyt ad gyakorló tanárságra

1912-ben.

V. K. M. 128800. sz. (49. eln.) rendelete a használt tankönyveknek jun. 1-ig való felterjesztése tárgyában

E. K. T. 38. tan. sz. a. Bálint Lajosnak a VIII. o. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 39. tan. sz. a. Dávid Bélának a VII—VIII. oszt. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 65. tan. köszönettel fogadja az 1874-ben végzett osztálytársak konv. alapítványát.

V. K. M. 13912. sz. r. (176. eln.) a hitoktatók és a tanulók számának kimutatása ügyében.

E. K. T. 160. tan. sz. a. a könyvtár megvizsgálásáról felterjesztett jelentésünket tudomásul veszi; önálló könyvtárnoki állás szervezése pénzügyi okok miatt ez idő szerint lehetetlen.

E. K. T. 87. tan. sz. a. közli, hogy a bölöni egyházközség 5000 K konv. alapítványát 6000 K-ra emelte.

E. K. T. 130. tan. sz. a. engedélyt ad, hogy Vaska Dezső végzett tj. az év II. felére gyakorló tanárul alkalmaztassék.

E. K. T. 136. tan. sz. a. közli, hogy Kilyén Sándor „Gróf Vass Albertné hagyománya“ c. 500 K konv. alapítványt tett.

E. K. T. 158. tan. sz. a. megállapítja a VIII. o. és éretts. vizsgálat idejét; elnöknek felkéri Kozma F., tagoknak dr. Boros György, László Domokos és Gyöngyösy Béla tanácsosokat; az érettségire Kozma F. elnöknek, vizsg. biz. tagoknak br. P. Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnok urakat.

E. K. T. 160 tan. sz. a. kiosztja az I. félév végén elégtelen osztályzat miatt megürült konv. kedvezményeket.

E. K. T. 161. tan. sz. a. Sütő Sándornak a VII—VIII. o. összevont magánvizsgálatra engedélyt ad.

E. K. T. 226. eln. sz. a. Kelemen Lajos tanárt betegség miatt márc. 1-től az év végéig szabadságolja s helyettesítésével Kovács

Kálmán, Létay Balázs, dr. Nyiredy Géza és Hidegh Mihály tanárokat megbizza.

V. K. M. 25484. sz a. (246. eln.) Ujhelyi Sándor tornafelügyelőt a testgyakorlás felügyelete céljából a f. tanévre kiküldöttel

V. K. M. 28989. sz. r. (252. eln.) a kerületi ifjúsági tornaversenyek rendezése tárgyában.

E. K. T. 220. sz. a. a kormányképviselő látogatása után felvett jegyzőkönyvben foglaltakat örömmel és megnyugvással vette tudomásul.

E. K. T. 228. tan. sz. a. dr. Varga Béla és Sándor János tanárok beiktató ünnepélyére képviselőkül kiküldi dr. Boros György és Gyöngyösy Béla e. tanácsosokat.

E. K. T. 287. tan. sz. a. a tanulmányi kirándulást vezető két tanárnak 240 K-t utal ki úti költségük megtérítéséül.

V. K. M. 37147. sz. (381. eln.) a. kiküldi dr. Juba Adolf egyet m. tanárt, az Orsz. Közokt. Tanács tagját a kolozsvári összes tanintézetekhez az iskolai egészségügy és a testi nevelés megfigyelésére.

V. K. M. 37140. sz. (400 eln.) rendelete a használatba vehető tan- és segédkönyvek tárgyában.

V. K. M. 26622. sz. r. Régeni Áronnak a népnevelés terén szerzett érdemei elismeréséül 200 K fizetés természetével bíró személyi pótlékot engedélyez.

E. K. T. 3.7. sz. a. köszönettel fogadta Péterfi Zsigmond újabb 50 K alapítványgyarapítását.

E. K. T. 362. tan. sz. a. engedélyt ad két tanári állásra a pályázat kihirdetésére.

E. K. T. 383. tan. sz. a. Ujhelyi Sándor tornafelügyelő, miniszteri megbizott látogatásáról felvett jegyzőkönyvben foglaltakat megnyugvással vette örvendetes tudomásul

E. K. T. 433. tan. sz. a. Andrási Ferenc gépésznek 1912-re 120 K fizetéspótlékot utalványoz.

E. K. T. 440. tan. sz. a. Szilágyi Béla konv. bérlő kérésére 500 K kivételes segélyt és kárpótlást utal ki a konv. pénztár terhére.

E K. T. 478. eln. sz. a. felhatalmazza az igazgatót, hogy a tordai megszünt unit. gimn. névkönyveiből a szükséges másodlatokat kiadhassa.

V. K. M. 62485. sz. a. (544. eln.) az érettségi vizsgálathoz kormányképviselőül dr. Vass Miklós kaposvári áll. főgimn. tanárt küldötte ki.

E. K. T. 443. tan. sz. a. az iskolai rendszabály tervezetét visszaadjá azzal az útasítással, hogy az áll. rendtartás életbeléptetése után újból revizió alá véve tegyük meg javaslatunkat.

E. K. T. 498. tan. sz. a. közli néhai Tibáld József és neje Petke Vilma alapítványára vonatkozó határozatát.

E. K. T. 507. tan. sz. a. jóváhagyja az évvégi vizsgálatok sorrendjét s kinevezi a vizsgáló bizottság tagjait.

V. K. M. 60000. sz. r. (568. eln) az országos tanári nyugdíjintézetben levő tanárok kimutatása tárgyában

V. K. M. 26623. sz. a. (571. eln.) dr. Varga Bélát felvette az orsz. tanári nyugdíjintézetbe s a fizetendő illetéket kirótta.

V. K. M, 62729. sz. (590. eln.) rendelete, mellyel a *tanári státus ú. n. megharmadolását végrehajtja 1912 jan. 1-től, 7 tanárt előléptetvén a VII., hét tanárt a VIII. fiz. osztályba.*

V. K. M. 49301. (606. eln.) sz. rendelete, mellyel a szabadkézi és mértani rajzokból évenként a tanítás menetét, a munka mennyiségét, az átlagos eredményt feltüntető sorozatos gyűjtemény visszatartását rendeli el.

V. K. M. 71497. sz. rendelete jul. 2—13-ig történelmi szünidei tanfolyam rendezése tárgyában.

III. Az igazgatóság működése.

A kollégiumi igazgatóság hatáskörébe tartozik az egész épület feletti felügyelet, a konviktus, a bennlakó gimnáziumi és elemi iskolai tanulók és egyetemi hallgatók ügyei, a kollégium adminisztrativ ügyeinek intézése s a főgimnazium és elemi iskola minden ügye.

Az igazgatóság elnökei: Kozma Ferenc kir. tanácsos. nyug. tanfelügyelő, a M. Tud. Akadémia levelező tagja; Gál Jenő kir. táblai tanácselnök, iskolai felügyelő-gondnokok.

A lefolyt évben az elnöki tisztet Gál Jenő gondnok teljesítette.

Előadó: dr. Gál Kelemen igazgató. Tagok: a teológiai és gimnáziumi rendes és helyettes tanárok. Osztályozó tanácskozásokon az óraadó tanárok is jelen voltak.

Jegyző: dr. Kiss Ernő tanár.

Az igazgatóság a mult évi értesitő lezárása óta 1911 június hó 17-től 1912 június hó 14-ig 21 ülést tartott, melyeken 286—377. (1910—11.) és 1 330 (1911—12.) jegyzőkönyvi pontok alatt az intézet adminisztrativ és tanulmányi vezetésével foglalkozott.

A tárgyalt ügyek közül kiemelem a következőket:

Az egyházi és iskolai szolgák fizetésrendezése ügyében javaslatot készítettünk, amelyet a főhatóság elfogadott s 1912 január 1-től életbe is léptetett. Eszerint a szolgák háromévenként hat izben 60—60 K fizetésemelésben részesülnek s igy mostantól számított 18 év mulva a legmagasabb fizetés 1080 K, a legalacsonyabb pedig 960 K. Az előlépés azonban nem automatikus és csak az igazgatóság pártoló ajánlatára történhetik. Az általános drágasági viszonyok magyarázzák és tették szükségessé ez intézkedést, mely az állami szerződésnél türhetőbb állapotokat biztosit.

Ugyancsak *a szolgák részére alapitandó nyugdijintézet* tervezetét is elkészítettük, az igazgatóság ülésén részletesen letárgyaltuk s a főhatósághoz elfogadás és életbeléptetés végett felterjesztettük.

A tornaterem előtti folyósó zárttá tétele ügyében javaslatot terjesztettünk fel, melyet a képviselő tanács elfogadván, a szükséges költségeket kiutalványozta. A munkálatokat befejeztük s most már a tornaterem a szükséges mellékhelyiségekkel teljesen megfelelően szolgálja célját.

Javaslatot terjesztettünk fel a két *bérlakás felmondása* s a helyiségeknek *iskolai célokra való visszabocsátása* iránt. Az ének- és zenetanítás új tantervének életbeléptetésével ugyanis előállott a szüksége egy ének-zeneteremnek; ehhez járult az *egyházi levéltár megfelelő* elhelyezésének és a könyvtár *szükséges kibővítésének* kérdése. A főhatóság hozzájárulván felterjesztésünkhöz, kimondotta, hogy a bérlakások felmondandók s Pákei egyh. tanácsos, mérnök urat megbizta, hogy a felmerült szükségletek kielégítése céljából tervet készítsen. A szükséges építkezéseket a nyári szüneten fogjuk elvégeztetni.

A *kismező* eladásához az őszi főtanács hozzájárulván, a képviselő tanács megbizta a jószágfelügyelőséget és az igazgatót, hogy parcellázási tervet készítsenek.

A vízdíjak egységárát a vonatkozó városi szabályrendelet 50 m² területű helyiségekhez szabja. Minthogy a tantermek ennél nagyobb területűek, eddig mindenik után kétszeres árat fizettünk. A helybeli három gimn. igazgatói egy közös kérést nyujtottak be a városi tanácshoz a víz- és csatornadíjak mérsékelt méltányos kirovása iránt. A tanács — bár méltányosnak találta a kérésben foglaltakat — elutasította a kérést azzal, hogy nem akar kihasználható precedenst alkotni.

Végül megemlítjük azt is, hogy a *tüzifa* beszerzése évről-évre nagyobb gondot ad a fa drágulása miatt. Míg a tavaly a fa ^{3} ölét 26 K-ért kaptuk, az idén már 35 K-t kellett fizetnünk. Nagy lévén a szükségletünk, ez a különbség évenként jelentékeny összegre megy. Ezért most már másodízben tettünk javaslatot aziránt, hogy térjünk át a kőszénnel való fütésre. A főhatóság azonban nem tartotta célszerűnek ezt a megoldást s a kérdést levette a napirendről.

Ez ügyeken kívül az évről-évre rendszerint előforduló ügyek intézésével foglalkozott az igazgatóság.

IV. Személyzet.

A) Tanári testület.

a) Rendes tanárok.

1. Gál Kelemen, bölcsészetdoktor, a kollégium igazgató-tanára, az internátus felügyelője, a Keresztény Magvető egyik szerkesztője, a Magyar Filozófiai Társaság, az Egyetemes Filológiai Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület választmányi, a Magyar Paedagogiai Társaság, az Erdélyi Múzeum-egylet bölcselet-, nyelv- és történettudományi szakosztályának választmányi, az E. K. Tanács tagja, az E. M. K. E. jegyzője, az áll. polg. iskola gondnokságának tagja. Tanított filozófiai propaedeutikát a VIII. o-ban, vezette az oráció-gyakorlatokat heti 5 órában. Tanít 1891. óta.

2. Nagy Gyula, a rajzszertár őre. Tanított rajzoló geometriát I—IV. osztályban, görögpótló rajzot V—VIII. osztályban, szabadkézi rajzot az önként ajánlkozóknak, heti 18 órában. Tanít 1880. óta, főgimnáziumunknál 1891. óta.

3. Nyiredy Géza, bölcseletdoktor, a természetrajzi szertár őre, az ifjúsági dalkör és Apolló-kör vezetője, a kolozsvári gyógyszerész-gyakornoki tanfolyam vezető tanára, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat, az Erdélyi Múzeum-egylet, a Magyarországi Gyógyszerész-egyesület, a Délmagyarországi Közművelődési-Egylet, az Erdélyi Kárpát Egylet választmányi, az Országos Középiskolai Tanáregyesület Kolozsvári Körének, az E. K. Tanácsnak tagja, a Kolozsvári Önkéntes Mentő-Egyesületnek ellenőre, a Kolozsvári F. J. tud. Egyetemi Gyógyszerészettanhallgatók Önképző- és Segítő-egyesületének tiszteleti tagja. Tanított földrajzot a III. o.-ban, természetrajzot az I., II., IV., V. VI. o.-ban, márc. 1. óta földrajzot a II. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1889. óta.

4. **Vári Albert**, tanított vallástant az I—VIII. osztályokban heti 16 órában, vezette az ifj. istentiszteleteket. Tanít 1909. szept. 1. óta.

5. **Pálfi Márton**, a IV. o. főnöke, a Kriza önképző-kör vezetője, a kollégiumi nagy könyvtár őre. Tanított magyart a IV., VII., latin nyelvet a IV. o.-ban, heti 15 órában. Tanít 1897 óta.

6. **Hidegh Mihály**, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant a II., III., IV., természettant a VII., VIII. és márc. 1-től földrajzot az I. osztályban, heti 21 órában, gyorsirást az önkéntes tanulóknak heti 2 órában. Tanít 1899 óta.

7. **Kiss Ernő**, bölcseletdoktor, az V. o. főnöke, a tört-filológiai szertár őre, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított magyart az V. o.-ban, latint az V., VII. o.-ban, történelmet a IV. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1901 óta.

8. **Márkos Albert**, az I. o. főnöke. Tanított magyart a VI., latint az I. és VI. o.-ban, heti 16 órában. Tanít 1898 óta.

9. **Barabás Ábel**, bölcseletdoktor, a VIII. o. főnöke, a felső oszt. olvasó-egyesületének vezetője. Tanított németet a VII., VIII. o.-ban, magyart a VIII., pótló irodalmat az V.—VI. o.-ban, heti 15 órában. Tanít 1903 óta.

10. **Kovács Kálmán**, a II. osztály főnöke. Tanított latint a II., VIII., magyart a II., történelmet a III. s márc. 1. óta a VII., VIII. o.-ban, heti 24 órában. Tanít 1904 óta.

11. **Kelemen Lajos**, az Erd. Múz. Egyesület titkára, a Székelyek Története pályadíj-alap bizottságának jegyzője, egyházi levéltáros. Tanított történetet az V—VIII., földrajzot az I., II. o.-ban, heti 18 órában. Tanít 1905 febr. óta. Márc. 1. óta betegség miatt szabadságon.

12. **Uzoni Imre**, a VII. o. főnöke. Tanított mennyiségtant az I., V—VIII. o.-ban, heti 16 órában. Tanít 1906 óta.

13. **Dr. Varga Béla**, a III. o. főnöke. Tanított magyart a III., latint a III., görögöt a VII., pótló irodalmat a VIII. o.-ban, heti 17 órában.

14. **László Gyula**, okl. tornatanító, vívómester, a kolozsvári tanári kör, a Magyarországi Tornatanítók Egyesületének tagja, a kolozsvári Athletikai Club művezetője és a kolozsvári kereskedelmi akadémiai sportkör főjegyzője. Tanított testgyakorlást a I—VIII o.-ban heti 16 órában, olaszvívást az önkéntes tanulóknak heti 3 órában, vezette a játék-délutánokat négy csoportban. Tanít 1899 óta.

15. Sándor János, r. ének-zenetanító, a zeneszertár őre. Tanított éneket az I—VIII. o.-ban, (8 ó.), vezette az énekkart (heti 5 ó.) és az Apolló-kört (heti 2 ó.) heti 15 órában. Tanított zenét az önként jelentkezett tanulóknak.

b) Helyettes tanárok.

1 Koncz Rezső, okl. tanár. Tanított görögöt az V., VI. és VIII. o.-ban, pótió irodalmat a VII. o.-ban heti 17 órában. Vezette a katonai céllövészetet. Tanít 1909 okt. 1. óta.

2 Dr. Borbély István, okleveles tanár, a VI. o. főnöke, az alsó oszt. olvasó-egyesületének vezetője. Tanított németet a III—VI., magyart a VI. o.-ban heti 16 órában. Tanít 1911 szeptember 1. óta.

c) Óraadók.

1. Gálfi Lőrinc, theol. r. tanár. Tanított angolt a VI—VIII. o.-ból önként ajánlkozóknak heti 2 órában. E minőségben tanít 1909 szeptember 1. óta.

2. Dr. Tompa János orvos-doktor, iskolai orvos és egészségtan-tanár. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1906 szeptember óta.

3. Régeni Áron, a kollégiumi elemi fiúskola tanítója. Tanított szépírást az I—II. o.-ban, 2 órában, kézimunkát 3 csoportban heti 6 órában. Tanít 1901 óta.

4. Létay Balázs okl. tanár, március 1. óta történelmet az V—VI. o.-ban heti 6 órában.

d) A más vallású tanulók hitoktatói.

1. Tárkányi György, a ref. főgimn. hittanára. Tanította a ref. vallású tanulókat.

2. Fábry Viktor, ág. ev. lelkész és Grósz János. Tanították az ág. ev. vallású tanulókat.

3. Hám Antal dr., róm. kath. hittanár } Tanították a róm.

4. Sebes Ferenc, róm. kath. hittanár } kath. tanulókat.

5. Simu S. Péter gör. kath. hitoktató. Tanította a gör. kath. vallású tanulókat.

6. Ludu András, II. félévtől kezdve Gtoni János tanította a gör. kel. vallású tanulókat.

7. Eisler Mátyás dr., a neológus izr. hitközség főrabbija.

8. Lőwy Mór, az orthodoxus izr. hitközség hitoktatója. Tanították az izr. vallású tanulókat.

e) Gyakorló-tanárok.

1. Dr. Brandsch Henrik okl. középisk. tanár a IV. o.-ban mennyiségtan.

2. Dr. Borbély Ferenc okl. tanár, az V. o.-ban magyar.

3. Vaska Dezső okl. tanár a VII. o.-ban természettan.

B) Intézeti alkalmazottak és szolgák.

1. Andrási Ferenc, intézeti gépész. 1907 ápr. 1. óta.

2. Istvánffy Sándor, kapus 1908 ápr. 1-től.

3. Szász Dénes, 1902 szept. 1. óta.

4. Szathmáry János, szolgált mint kapus 1906 okt. 15-től 1908 ápr. 1-ig, ettől kezdve mint szolga.

5. Vargyas András, 1909 márc. 26-tól.

6. Bács János, febr. 29-ig, innen márc. 31-ig Szathmáry Ferenc, ápr. 1-től Bodoczi Márton.

V. Tanárok irodalmi működése.

1. Dr. Barabás Ábel: *Goethe.* (Tanulmány a *Goethe Jahrbuch* 1912. évi kötetében, kiadja a németországi *Goethe-Társaság*, Frankfurt am Main.) *Goetheopolis.* (Angol nyelven. „Evening Standard" London, 1911. jul. 5.) *Petőfis Hamlet Monolog.* (Kölnische Zeitung" irodalmi melléklete, 1912. márc. 10.) *Goethe und die Tragödie des Menschen.* („Kölnische Zeitung", 1911. aug. 4.) *Italien, wie es Goethe gesehen* („Magdeburgische Zeitung" irodalmi melléklete, 1911. okt. 2. és okt 9.) *Italien im Lichte Byronscher Phantasie.* („Vossische Zeitung" irodalmi melléklete, Berlin, 1911. szept 3.) *Nietzsches Italien* („Berliner Tageblatt", 1911. szept. 21.) *Die weltliterarische Stellung der Lagunenstadt.* („Fremden-Blatt", Wien, 1912. Máj. 5.) *In der thüringischen Goethe-Stadt.* („Fremden-Blatt", Wien, 1911. jul. 22.) *Frankfurt und der historische Roman.* („Tägliche Rundschau" irodalmi melléklete, Berlin, 1911. aug. 28. és aug. 29. Utánnyomás a „Frankfurter Nachrichten" 1911. nov. 3. és nov. 4. számában.) *Die Psychologie der ungarischen Rasse.* („Neue Zürcher Zeitung", 1911. okt. 29.) *Die ungarische Seele.* („Weimarische Landes-Zeitung Deutschland", 1912. febr. 23.) *Goethe ein Heide?* („Pester Lloyd", 1911. jun. 10.) *Liebe und Sittlichkeit.* Psychologisch-Ethisches über Petőfi. („Neues Pester Journal", 1912. jan. 19.) *Der erste Naturalist des Romans.* („Neues Pester Journal", 1911. jun. 28.) *Wo Goethe fünfzig Jahre lang wohnte.* („Neues Pester Journal", 1911. aug. 2.) *Faust 80 Jahre alt.* („Leipziger Neueste Nachrichten", 1911. okt. 24.) *Dickens.* Születésének 100 éves fordulójára. („Keresztény Magvető", 1912. március—áprilisi szám.) *Nietzsche Itáliája.* („A Hét", 1912. ápr. 14.) *Képek a Goethe-városból.* („Vasárnapi Ujság", 1911. jul. 9.) *Velence a világirodalomban.* („Budapesti Hirlap", 1911. aug. 2.) *Petőfi Hamlet-monologja.* („Az Ujság", 1911. szept. 1.) *Rövid ösvény*

Goethe Faustján át. („Pesti Napló", 1911. jun. 8.) *Olaszország Goethe szemében.* („Pesti Napló", 1911. febr. 21.) *Kriza János.* Születésének 100 éves fordulójára. („Pesti Hirlap", 1911. jul. 9.) *A magyar Euripides.* Bírálat Csengeri János Euripides fordításairól. („Magyarország", 1912. febr. 27.) *Liszt és leánya.* („Budapesti Hirlap", 1911. okt. 22.) *Liszt és Wagner Weimarban.* („Az Ujság", 1911. okt. 24.) *Vas Gereben.* (Rövid életrajz az „Irodalomtörténeti Füzetek"-ben, kiadja Kardos Albert, Debrecen.) *Goetheopolis.* (Az „Evening Standard" cikkének fordítása az „Ellenzék"-ben, 1911. szept. 21.) *Ilm-Athen pongyolában.* (Pesti Hirlap", 1911. aug. 27.) *Magyar nyomon idegen földön.* („Magyarország", 1911. aug. 25.) *Thüringiai képek.* („Az Ujság", 1911. aug 17.) *Rügen.* („Budapesti Hirlap" 1911. jul. 20.) *Kőszén őfelsége.* („Magyar Hirlap", 1912. márc. 14.) *Irodalmi bolondgombák.* („Pesti Hirlap", 1912. márc. 10.) *Tolnai Világlexikona* összes német irodalmi cikkei, első kötet, A betű (sajtó alatt).

2. **Dr. Borbély István.** A Heltai-féle biblia. (Magyar Nyelvőr, XXXIX. évf. 208–213 l.) U. a. (Nyelvészeti Füzetek. 61. sz.) Dávid Ferenc: Rövid magyarázat. (Magyar Nyelvőr, XXXIX. évf. 366—368 l.) Az ige. (Csüri B. tanulmányának bírálata. M. Nyelvőr, XL. 31—33 l. A magyar biblia történetéhez. (M. Nyelvőr, XL 429—430 l. V. ö. Nyr. XL. 190 l.) A történeti jelen elméletéhez (Magyar Nyelvőr XL. 445—448 l.) Dávid Ferenc és kora. (Keresztény Magvető XLV.—XLVII. évfolyam.) Az esztétikai szemléletről. (Bírálat. Irodalomtörténet. I. évf. 73 l.) Jezsuiták Kolozsváron. (Ellenzék, 1912. jan. 29.) Torockó bányaváros megbizásából készülőfélben: Torockó története.

3. **Dr. Gál Kelemen.** Újabb irányok a pedagógiában. Keresztény Magvető 1911. IV., V., VI. füzet. Külön lenyomatban is. Kolozsvár, 1912. 1—55. l. Fitz József: Brassai Sámuel. (Könyvismertetés.) Ker. Magvető 1911. IV. füzet. – A kolozsvári és székelykeresztúri gimnázium 1910/11. évi értesítője. Ker. Magvető 1911. IV. füzet. Dr. Varga Béla: Jacobi Henrik Frigyes. (Könyvismertetés.) Ker. Magvető, 1911. VI. füzet. — Beszéd Kriza János sírja megkoszorúzása alkalmával. Ker. Magvető, 1911. VI füzet. 379. l. — Üdvözlő beszéd dr. Varga Béla és Sándor János tanárok beiktatóján. Új szenzációk a Jézus-irodalomban. Ker. Mag-

vető, 1912. I. f. A pápa motu propriója, a porosz kormány és a német katholikusok. U. o. A jezsuitákra vonatkozó törvény Németországban. Ker. Magvető, 1912. II. f. Bibliát a nép kezébe. U. o. Szerkesztette a Keresztény Magvetőt.

4. Kelemen Lajos: Székelyudvarhelyi Ágota János, Mezőbándi Egerházy János; Csürös Mihály oltárkészítő piktor, Ötves Pomerán Gergely udvari képíró. *Művészet* 1911. 393, 1912. 52—54, 75 l. A váradi Bornemisszák címere. *Erdélyi Múzeum* 1911. 304—305 l. Pósta Béla *Erdélyi Lapok* 1911. 413—15 l. Régi unitárius családok címerei. *Unitárius Közlöny* 1912. 84—87. A Brenhidai és Kövesdi br. Huszarok. Az *Ujság* 1912. febr. 16-iki tárcája. *Ismertetések és bírálatok*. A Fontes Rerum Transylvanicarum I. kötete. *Unitárius Közlöny* 1912. 26—27., *Unitárius Egyház* 1912. 14—15. Szirmszky Hiador. Az erdélyi halászat ismertetéséhez. *Erdélyi Múzeum* 1911. 307—10. *Az E. M. E. vajdahunyadi vándorgyűlésének története*. Vándorgyűlési emlékkönyv 3—14 l. Ötvenkét címerleirás Sándor Imre Címeres levelek c. kötetében.

5. Kiss Ernő dr., a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi tagja, az Erdélyi Irodalmi Társaság másodtitkára, az *Erdélyi Lapok* szerkesztője. A nagyajtai Kriza-ünnepen képviselte az E. I. Társaságot, felolvasott a budapesti Dávid Ferenc-egyesületben, a drámatörténeti és az ifjúsági színi előadások során a kolozsvári Nemzeti Színházban és az unitárius tanárok ez idei gyűlésén. Előadást tartott az iparos ifjak oktatására alakult egyesületben. Cikkei: *Kriza János* (Vas. Ujság, Budapesti Hirlap), *Petőfi utolsó éjszakája* (Budapesti Hirlap), *Vörösmarthy jelzői és összetett szavai* (Magyar Nyelvőr), *A vén bakkancsos és fia a huszár* Ujság) stb.

6. László Gyula: Az első svédgimnasztikai tanfolyam Budapesten, Kolozsvári Hirlap, 1911. jul. 21. — Magyarország és Goethe. Irta Scheiber K., Weimar (Berliner Tagblatt, 1911. jul. 28.). Magyarra fordítás, Ellenzék, 1911. aug. 17. — Milyen hatással van a testedzés az időskorbeli és öregekre? Ujság, 1911. okt. 27. — A női testgyakorlás, Ellenzék, 1911. okt. 31. A sporthygiéne (tanulmány, kéziratban. — A testedzés esztétikai hatása, Újvilág, 1911. nov. 29., 3. szám. — Fizély Ödön, Wessel Gansfort, Léva, 1911 (német disszertáció). Ismertetés.

Dávid Ferenc teológiája. Irta Dr. Boros György. Németre fordítás. — A francia testnevelés új iránya, Kolozsvári Hirlap, 1912. febr. 17. — A svéd gimnasztika terjedése a kulturállamokban, Ellenzék, 1912. febr. 21. — Van-e a testgyakorlásnak üdítő hatása és mikor tornáztassunk? Közegészségügyi és Törvényszéki Orvostudományi Szemle, 1912. febr. 22., 1. szám. — A bőr ápolásáról, Nemzeti Sport, Ifjúsági Testnevelés, X. évfolyam, 12. szám. — Újítás a porosz iskolák tornatanításában (tanárköri felolvasás ápr. 19-én), Kolozsvári Hirlap, Ellenzék, 1912. ápr. 20., Középisk. Tanáregy. Közlöny, XLV. évf. 1912. jun. 6.

7. **Dr. Nyiredy Géza**: Mennyileges elemzés normális oldatokkal. Kézi könyv (sajtó alatt). Jelentések a gyógyszerészgyakornoki kiképzésről. Több apró közlemény a szaklapokban. Kisérletes előadás az iparosok körében.

8. **Pálfi Márton**: Az ifjúság Kriza-ünnepélyén megnyitó beszédet (Keresztény Magvető), ifjúsági szini előadáson *Bánk bán*hoz bevezető előadást tartott. *Raekallio Dagmar* finn énekesnő vendégszereplése alkalmával a finn énekekből álló műsort magyarra fordította (Külön füzet). Ismertetések a Keresztény Magvetőben. *A régi magyar nyelvről* előadást tartott az iparosok továbbképzésére szervezett előadások során.

9. **Dr. Varga Béla**: *Jacobi Frigyes Henrik.* (Ismeret- és értékelméleti tanulmány.) Külön lenyomat az Athenaeum-ból. Az intuicionizmus, mint divatfilozófia. (Tanári székfoglaló értekezés.) Könyvismertetések, birálatok.

10. **Vári Albert**: A hitoktatás problemája. Unitárius Egyház 1911. évf. 10. sz. A magyarság ünnepe. Ker. Magvető 1911. évf. 5. füz. Kriza János. Kolozsvári Hirlap 1911. évf. 249. sz. Vasárnapi vallástanítás. Unitárius Egyház 1911. évf. 11. sz. Péterfi Dénes. Unitárius Közlöny 1911. évf. 6. füz. Ünnepeink és szertartásaink. Keresztény Magvető 1912. évf. 1. füz. Imádság tanárbeiktatáskor. Az 1911—12. isk. évi értesítőben.

VI. Oktatás.

A) Végzett tananyag az 1911—12. iskolai évben.

Minden rendes tantárgyat az állami tanítási tervben megállapított heti óraszámban tanítottunk. A használt kézikönyvek jegyzékét a tavalyi értesítőben megtalálja az érdeklődő, valamint a jövő iskolai évben használandókat is ez értesítő végén. Hogy melyik tárgyat ki tanította s melyik osztálynak ki volt a főnöke, az olvasható ez értesítő III. fejezetében a „Tanári testület" cím alatt.

A végzett tananyagra nézve: az 1899. évi 32818. sz. alatt kiadott gimnáziumi tanítási tervben előírt anyagot elvégeztük minden tárgyból minden osztályban. A német nyelvet a direkt módszerrel tanítottuk megfelelő nyelvkönyvek alapján. A görög nyelvet az attikai nyelvjárással kezdve tanítottuk, a latint a négy alsó osztályban a Dent-féle, Geréb—Morvay átdolgozta kis latin nyelvkönyv alapján.

Az előírt anyag elméleti része — minthogy a tanítás országszerte az állami tanítási terv szerint folyt — lényegében minden intézetben ugyanaz. Némi eltérést, különbséget hozhat be a tanár egyénisége és a használt kézikönyvek tárgyalási módja és csoportosítása. A nyelveknél az olvasmányok kiválasztásában nyilvánulhat meg legjobban a tanár egyénisége, tanulmányainak iránya, esetleg egyik-másik intézet sajátszerű helyzete, történelmi tradiciója, hagyománya; azonban itt is azzal a korlátozással, hogy a kötelezőleg előírt olvasmányokat el kell végezni. Ezeket el is olvastattuk mind. Különben a módszeres tanácskozásokon az olvasmányokat megbeszéljük, megállapítjuk és a tanítást ezekre alapítjuk. Az átvett olvasmányokra nézve tájékozást nyújt a magyar irodalmi és görög pótló dolgozatok címeit közlő következő fejezet.

Az ének-zenetanítói állás rendszeresíttetvén s véglegesen betöltetvén, az ének tanítása a főhatóságtól egy évre ideiglenesen

elfogadott új tanítási terv szerint folyt. E terv szerint az énektanítás alaki célja: a zenei érzék fejlesztése, az énekhang ápolása, az ízlés nemesítése, a kedély, a vallásos és hazafias érzés nevelése; tárgyi célja: annyi zenei ismeret elsajátítása, mely a lapról való éneklésre képesítsen s ezzel is az általános míveltség sokoldalúságát s a gyakorlati életre való nevelést szolgálja.

E tanterv végrehajtására nem lévén meg a szükséges előfeltételek, természetes, hogy a tanításnál ezt tekintetbe véve, egy-két évi átmeneti időre a követelményeket megfelelően le kellett szállítanunk.

B) Magyar irodalmi dolgozatok.

V. osztály. 1. Vakációs élmények (levél). 2. Mikes mint ember. 3. Történelmünk nagy alakjai 1526-ig. 4. A szülők iránt való szeretet. (Párbeszéd átalakítása folyó előadásra.) 5. Török Bálint (Tinódi és Arany elbeszéléseinek összehasonlítása). 6 Tanulás és tevékenység. 7. A beszéd gondolatmenete. 8. Kossuth (beszéd).

VI osztály. 1. A népköltészetről. 2. A lira és epika határai. (Zárthelyi.) 3. Dithyramb (Petőfi dithyrambjai). 4. Lírai és epikai elem „Buda halálá"-ban. 5. Zalán futása. 6. Arany balladái. 7 Vörösmarty: A két szomszédvár. 8. A dráma szerkezete Shakespeare „Julius Caesar"-ja alapján. 9. Brutus tragikuma. 10. A vígjáték. (Zárthelyi).

VII. osztály. 1. *a*) A magyar nyelv rokonai. *b*) Ősvallásunk emlékei. *c*) A honfoglaló magyarság jellemzése. 2. Krónikáink. 3. *a*) A gyulafehérvári vagy nagyváradi disputa. *b*) Unitárius drámák a XVI. században. *c*) A Toldi-monda Ilosvainál és Aranynál. *d*) Népmese v. népdal-gyűjtés. 4. Kriza János. 5. Gyöngyösi népszerűségének okai. 6. A hanyatlás kora (Zárthelyi). 7. *a*) A bújdosók Rodostóban. *b*) Rákóczi a kuruc költészetben. *c*) Kazinczy levelei. 8. Szabadon választott tétel. 9. Erkölcsös dolog-e az iskolai „szakszervezet"? (Zárthelyi).

VIII. osztály. 1. Petur jelleme a „Bánk bán"-ban. 2. Jósika és a történeti regény. 3. Kemény Zsigmond, mint regényíró. 4. Petőfi költészete. 5. Arany János, mint balladaíró. 6. Jókai jellemzése az „Új földesur" alapján.

C) Görögpótló dolgozatok.

V. osztály. 1. Agamemnon jellemzése. 2. Odysseus a phaiakoknál.

VI. osztály. 1. Egy görög színházi előadás leírása. 2. Az anakreoni dalok.

VII. osztály. 1. Athén bukásának okai a peloponnesosi háborúban. 2. Gr. Széchenyi István.

VIII. osztály. 1. Pheidias élete és művei. 2. Platon állama.

D) Rendkívüli tantárgyak.

1. Egészségtan A VII. o.-ban kötelező mindenkire. **Heti 2** órában. K. k. Fodor-Gerlóczy: Egészségtan. Elvégeztük az **egész** tananyagot. Az osztályzatot l. hátrább a *tanulók névsora és osztályozása* c. fejezetben.

Tanította: dr. *Tompa János* isk. orvos.

2. Angolnyelv heti egy órán K. k. Dallos-Petterson: Gyakorlati angol nyelvtan.

I. *Kezdők.* Fordították a kézikönyv 1—30 gyakorlatait.

Bodnár László VI. o.		3	Retezár Árpád VI. o.		2
Gál Ernő	„ „	1	Tilesch Zoltán	„ „	3
Müller Géza	„ „	3	Máté Lajos VII. o.		1

II. *Haladók.* A második évfolyamon fordították a kézikönyv 28—68. gyakorlatait; a harmadik évfolyamon pedig Ransbourgh Zsigmond Angol Olvasókönyvének 1—54. lapjait.

Lakatos Imre VII. o.		1	Durugy Ferenc VIII. o.		1
Mikó Miklós	„ „	1	Engel Rezső	„ „	1
Boros Jenő VIII. o.		1			

Tanár: *Gálfi Lőrincz.*

3. Ének. Minden osztályban heti 1 órán. *I. o.* Éneklés középhangokon d,—h, terjedelemben; appoggio fejlesztése *d*,—*a* hangkörben; könnyű fejhanggyakorlatok e_2-ig. $^1/_4$, $^1/_2$, $^1/_8$ és egész hangjegy; szünetjelek, $^2/_4$, $^3/_4$, $^4/_4$ ütem. Olvasás, diktálás *c*-durban. Egyházi énekek.

II. o. Mint az I. o.-ban. Hangképzés g—g_2-ig. Tizenhatod, harmincketted hangjegy; triola: két előjegyzéses hangsorok. Olvasás, diktálás. Egyházi énekek.

III. o. Mint az I—II. o.-ban. Három és négy előjegyzésű hangsorok; nehezebb ritmusok olvasása. Egyházi énekek.

IV. o. Mint az I—III. o.-ban; a hátralevő hangsorok; cifrázatok. Egyházi énekek.

V—VI. o. Mint az I—IV. o.-ban. Az F-kulcs. Összhangzattan elemei. Zárlatok játszása harmoniumon.

VII. o. Általános zenetörténet rövid vázlatban.

VIII. o. Magyar zenetörténet.

Kézikönyv: Iszlai Márton: Egyházi énekek gyűjteménye és dr. Kacsóh P. Énektanítási paedagogia c. könyve alapján.

Tanította: *Sándor János.*

4. **Ifjúsági daloskör.** Az I—VIII. o. tanulók közül 83 taggal szerepelt. Ezek közül 28 szoprán, 22 alt 15 tenor, 18 basszus. A tanult darabok cimei: 1. Himnusz. Erkel-Kölcsey. 2 Szózat. Egressy-Vörösmarty. 3. Mihályi K. Emlékdal. 4. Mihályi K. Gyászdal. 5. Mentovrich F. Halotti ének. 6. Schumann R. Cigányélet. 7. Kuruc-dalok, karra alkalmazta Sándor J. 8. Arany J.-Zichy G. gr. Zách Klára. 9. Goll J. Üdvözlő. 10. Gaudeamus igitur. 11. Schumann R. Búcsú. A daloskör működött az iskolai ünnepélyeken és 1911 október 25-én rendezett iskolai hangversenyen.

Az osztályozást l. *a tanulók névsora és osztályozása* cimü fejezetben.

Tanította: *Sándor János.*

5. **Zene** Heti 2 órában. A zenei ismerettel birók alkották az Apolló-kört. Tanulták és az iskolai ünnepélyeken előadták a következő darabokat: 1. Lavotta: Szerenád a Tisza-ház előtt. 2. Bihari: Requiem. 3 Schumann: Cigányélet. 4. Eugene: Intermezzo. 5. Tschaikowsky: Chanson sans paroles. 6. Beethoven: Romanze. 7. Mozart: Larghetto. 8. Schumann: Andante. 9. Brahms: Magyar táncok (trio). 10. Schumann: Búcsú. 11. Torna-induló, átdolgozta Sándor J 12. Haydn: Vonós négyeseiből az I—IV. számúak.

Az Apolló-kör tagjai voltak

Borsai Andor	V. o. t.	1	Boros Sándor	VII. o. t.	1
Erdős Imre	„ „ „	2	Hadházy Sándor	„ „ „	1
Elián Márton	„ „ „	3	Holló Endre	„ „ „	1
Koronki János	„ „ „	2	Lakatos Imre	„ „ „	1
Molnár Sándor	VI. o. t.	2	Péterfi Gyula	„ „ „	1

Nagy Márton	VI. o. t.	2	Czappán Elemér	VIII. o. t.	1
Retezár Árpád	„ „ „	2	Höntz Arisztid	„ „ „	1
Rosenberger J.	„ „ „	1	Nagy Lajos	„ „ „	1

Összesen 16.

Tanította: *Sándor János.*

6. Szabadkézi rajz. Heti 2 órában az önként ajánlkozóknak. Bevezetés a természet utáni rajzolásba és festésbe.

Kezdők:

Hosszú Géza	I. o. t.	2	Thiering Richárd	III. o. t.	1
Kenyeres Balázs	„ „ „	1	Ürmösy Géza	„ „ „	1
Magyari Lőrinc	II. „ t.	2	Hosszu Zoltán	IV. „ „	1
Borsai Imre	III. „ „	2			

Haladók:

Gál Miklós	II. o.	1	Daly Géza	IV. o.	1
Gmehling Gottfried	„ „	1	Lászlóczky Péter	„ „	1
Szűts Ernő	„ „	1	Lázár Árpád	„ „	1
Gálfi Jenő	III. „	1	Elián Márton	V. o.	1
Imreh Pál	„ „	2	Magyary Béla	„ „	2
Tilesch József	„ „	2	Strasser Elemér	„ „	1
Magyary Mihály	„ „	2	Czakó József	VII. „	1

Tanította: *Nagy Gyula.*

7. Gyorsirás egy tanfolyamban az önként vállalkozókna Levelező gyorsirás heti egy órán kezdőknek.

Kezdők:

Antonya János	III. o.	3	Jankovics Pál	VII. o.	2
Brunner Mendel	IV. „	1	Kerestély Dénes	„ „	1
Gmehling Rikárd	„ „	1	Lászlóczky Péter	IV. „	3
Györke József	VII. „	1	Máthé László	VII. „	1
Hirsch Emil	IV. „	2	Simon Pál	III. „	2
Hosszu Zoltán	„ „	1	Sófalvi Dorokos	VII. „	1

Tanította: *Hidegh Mihály.*

8. Vívás. Heti 3 órában az önként ajánlkozóknak olasz módszer szerint.

Kezdők:

Balázs Ernő	III. o.	1	György István	„ „	1
Baranyai Lőrinc	„ „	1	Pálfi Ambrus	„ „	1
Borsai Imre	„ „	1	Rettegi István	„ „	2

Szilágyi Tibor	III. o.	1	Daly Dezső	V. o.	1
Tanka Dezső	„ „	1	Eisenstein Félix	„ „	2
Ürmösi Géza	„ „	1	Erdős Imre	„ „	1
Vajda András	„ „	1	Gyöngyösy I.	„ „	1
Zsigmod Károly	„ „	1	Mikó István	„ „	1
Daly Géza	IV. „	1	Rettegi Sándor	„ „	2
Gmehling Rikárd	„ „	1	Reppmann Gyula	„ „	2
Lázár Árpád	„ „	1	Schuster Emil	„ „	1
Ullmann Ferenc	„ „	1	Strasser Elemér	„ „	2
Borsai Andor	V. „	1	Tischler Lázár	„ „	2

Haladók:

Gallus Frigyes	VI. o.	1	Mikó Miklós	VII. o.	1
Nagy Simon	„ „	1	Tanka Gyula	„ „	1
Retezár Árpád	„ „	1	Durugy Ferenc	VIII. „	1
Rotaridesz István	„ „	1	Fischer Mátyás	„ „	1
Tanka Károly	„ „	1	Gallus Viktor	„ „	1
Török Jenő	„ „	1	Halász Jenő	„ „	1
Vass János	„ „	1	Kiss Bálint	„ „	1
Veress Zoltán	„ „	1	Nagy Elemér	„ „	1
Boros Sándor	VII. „	1	Nagy Lajos	„ „	1
Hadházy Sándor	„ „	1	Nyiredy Géza	„ „	1
Holló Endre	„ „	1	Schwarz Hermann	„ „	1
Horváth József	„ „	1	Siménfalvi Gyula	„ „	1
Jankovich Pál	„ „	1	Székely László	„ „	1
Májai Ferenc	„ „	1			

Haladók: 26
Kezdők: 26
Összesen: 52.

9. Céllövés. A tanuló ifjúságnak katonás nevelésben és céllövésben való kiképzése az 1911—12. évben a honvédelmi miniszter úr őnagyméltósága által 3420—1908. eln. sz. a. kiadott „Utasítás“ alapján történt.

A tanfolyam 8 hónapig tartott, jelentkeztek a VII—VIII. oszt. tanulók közül 26-an, kik legnagyobbrészt kiképzetlen népfölkelők. Évközben kimaradtak 5-ön.

Bálint Lajos	VII. o.	Schulek Dénes	VII. o.
Benke Márton	„ „	Szentannai Dénes	„ „
Biró Zoltán	„ „	Sztupjár Ernő	„ „

Boros Sándor	VII. o.	Tanka Gyula	VII. o.
Gyulai Árpád	„ „	Weisz Vilmos	„ „
Horváth József	„ „	Cappán Elemér	VIII. o.
Jankovich Pál	„ „	Csányi József	„ „
Máthé László	„ „	Gidrai Livius	„ „
Mikó Miklós	„ „	Siménfalvi Gyula	„ „
Orbók Gyula	„ „	Tóth Ferenc	„ „
Pap Zsigmond	„ „		

A kiképzést Kubay Lajos honvédszázados és Osváth Béla honvédfőhadnagy vezették megfelelő számú segédoktató altisztekkel, az intézet részéről Konc Rudolf tanár (tartalékos zászlós) és László Gyula tornatanár felügyelelete mellett. Az oktatás általában 3 részre oszlott, u. m. katonai gyakorlatok, lövészet és katonai vonatkozású előadások.

Az egyes ember és a sor. A szakasz felállítása, mozgás, rendek, kettős rendek.

A lövészet oktatása már az új, E—8 lőutasítás tervezete értelmében történt.

Oktatás a puskáról és lőszerről. A fegyverek szétszedése és összerakása s azok jókarban tartása. Lövés elmélete; röppálya; csőtengelyek, indulás iránya, mely dolgok a 21. honvéd gyalogezred lövőszobájában elhelyezett segédletek igénybevétele mellett magyaráztattak meg.

Célzási hibák a tapasztalt hibákkal kapcsolatban. Irányzók jelentősége, állítása; szórás, középső találati pont. E gyakorlatokat a lövészet alatt egyenként vagy kisebb csoportokban gyakorolták, mialatt a többiek egyébbel foglalkoztak.

Gyutacslőszerrel való lövészetet az intézetnek erre a célra berendezett tornatermében csütörtökön d. u. 2—4-ig gyakorolták.

Tavasszal könnyű tölténnyel a város mellett elterülő kavicsbányában végeztek gyakorlatokat, mely alkalommal a távbecslést és térképolvasást is gyakorolták.

Éles tölténnyel való lövészetben a szászfenesi honvéd elemi lövőtéren gyakorolták magukat s erre a célra a honvédelmi miniszter úr a kiképzésben résztvevő minden egyes tanuló részére 30 drb. éles töltényt ajándékozott.

A rendes tornatanításban a honvédségi „Gyakorlati szabály-

zat"-ban és a „Torna Utasítás"-ban előírt vezényszavakat és figyelmeztetőket használták.

Katonai előadás tárgya volt: *A honvédő polgár* Sárói Szabó Lászlótól vetített képekkel.

Junius hó 3-án a helybeli három főgimnázium előzetes háziversenye után, díjlövészettel egybekapcsolt közös záróünnepet rendezett a szászfenesi honvéd elemi lövőtéren. Ezen a díjlövészeten résztvett tanulók jutalmazására Kolozsvár városa 100, Kolozsvár főispánja 20, r. kath. főgimnázium 19·60, ref. kollégium 41·18, unitárius kollégium 13·02 K-t adományozott. Ez összegen a tanulók jutalmazására 12 drb. jutalomtárgyat vettünk. Az 5. díjat *Mikó Miklós* VII. o. 125 egységgel, a 9. díjat *Csányi József* VIII. o. 110 egységgel nyerték el. Céltárgy: Alaktancéltábla, 300 lépés. Célzási mód: fekve, szabad kézzel; lövések száma: egy próbalövés után, mely nem számít az eredményben, 5. A céllövészeti tanfolyamban szorgalmasan résztvett és jó találati eredményt elért tanulók a honvédelmi miniszter úr adományozásából érmet kaptak. Ezek: Csányi József V II. o. ezüst, Gidrai Livius VIII. o, Horváth József, Máthé László, Orbók Gyula VII. o. tanulók bronz érmet.

Az intézet részéről e helyen is hálás köszönetet mondok a vezető tiszt uraknak, akik a céllövés oktatása körül buzgó munkásságot fejtettek ki, valamint Koncz és Márkos tanár uraknak, akik a felügyeletben buzgón segédkeztek.

10. **Kézimunka.** Ez iskolai évben a tanítás menetében is, a vezetésben is változás állott be. Gergely István asztalos- és esztergályos mester, ki 3 éven át vezette az oktatást, nagy elfoglaltsága miatt megvált a kézimunka oktatás vezetésétől. A főhatóság Régeni Áron el. isk. tanítót bizta meg ezen iskolai évre a kézimunka tanításával, aki 1911. év nyarán Kolozsvárt rendezett kezimunkatanítói tanfolyamot látogatta s a vezetésre képesítést nyert.

A tanítás anyaga 3 munkanemre oszlott fel, ú. m. famunka, kemény karton munka és agyagmunka, míg az előző években a növendékek csupán a famunkával foglalkoztak. A foglalkoztatás 3 csoportban történt és pedig hétfőn délután 3 órától az I. II. osztály, kedden délután a III. IV. osztály, szombaton délután az V. VI. osztály foglalkozott. A famunkákból elvégeztük a fűrészelési gyakorlatokat, a vonókés gyakorlatokat s a növendékek ügyessé-

géhez mérten a gyalúlási gyakorlatoknak egy bizonyos részét. E gyakorlatok keretében megismerkedtek a növendékek a különböző szerszámok használati módjával s az ügyesebbek a szerszámok fenésével is. Készített tárgyak: szegesláda, madáretető, madárfészkelő, zsámoly, kulcstartó stb. Ezeken kívül a kötési gyakorlatokból készítettek szitatartót, kendőtartót, ruhaszárítót, ételhordót, dobozt, tintatartót, itatót, képkeretet stb. Az eszterga munkákból készítettek asztalosbunkót, húsverőt, hengert, kúpot, gömböt, fogast, kalaptartót, asztallábat.

Kartonmunkákból készítettek órarendet, jelzőtáblát, irkatartót, irattartót, könyvtáblát, tálcát, dobozt és könyvkötést.

Agyagmunkából síkdiszítményeket, mértani idomok domborítását s néhány plasztikai ábrázolást és reliefképet csináltak.

Év elején jelentkezett 99 növendék. Ezek közül év végéig járt 65 növendék, és pedig:

Balázs Ferenc	I. oszt.	1	Vass Péter	III. oszt.	1
Baconi Géza	„ „	2	Zsigmond Károly	„ „	1
Barla Ernő	„ „	2	Bartha József	IV. oszt.	1
Batiz Dénes	„ „	2	Borsai Imre	„ „	2
Fóris Zoltán	„ „	1	Hosszú Zoltán	„ „	1
Gréf Ferenc	„ „	2	Kisgyörgy Endre	„ „	1
Hosszu Zoltán	„ „	2	Kohn József	„ „	1
Iszlai Kálmán	„ „	2	Lőrinci Dénes	„ „	1
Kappel Mihály	„ „	2	Tokay László	„ „	1
Máthé Sándor	„ „	1	Tana Ferenc	„ „	1
Máthé Zsigmond	„ „	1	Ullmann Ferenc	„ „	1
Miske Lajos	„ „	1	Vaska István	„ „	1
Szigethi Sándor	„ „	2	Kovács Béla	V. oszt.	2
Zsigmond Sándor	„ „	2	Gelei Kálmán	„ „	2
Barabás József	II. oszt.	2	Pálffy Andor	„ „	2
Gál Miklós	„ „	1	Schuster Emil	„ „	1
Frankkiss Jenő	„ „	1	Gál Ernő	VI. oszt.	1
Horváth Ferenc	„ „	2	Ince Kálmán	„ „	1
Szathmári Ferenc	„ „	1	Miklós Lajos	„ „	1
Rázmán Gyula	„ „	3	Nagy Simon	„ „	1
Rozsos István	„ „	2	Müller Géza	„ „	1
Kopp István	„ „	2	Nagy József	„ „	1

Szigethi László	II.	oszt.	2	Retezár Árpád	VI.	oszt.	2
Ütő Kálmán	„	„	1	Szász Ferenc	„	„	1
Zsigmond Dezső	„	„	1	Tilesch Zoltán	„	„	1
Balázs Ernő	III.	oszt.	1	Székely Dénes	„	„	1
Balogh Miklós	„	„	2	Török Jenő	„	„	1
Bartha Vilmos	„	„	2	Iszlai Ferenc	„	„	1
Szász József	„	„	2	Pálffi Antal	„	„	1
Tilesch József	„	„	2	Sári József	„	„	1
Thiering Richárd	„	„	1	Vekele Sándor	„	„	1
Ütő Endre	„	„	1	Máthé László	VII.	oszt.	1
Ürmösi Géza	„	„	2				

E) A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Osztályonként heti óraszám								együtt	Jegyzet
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Magyar nyelv	5	5	4	4	3	3	3	3	30	
Latin nyelv	6	6	6	6	6	5	5	4	44	
Görög nyelv	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Görög helyett választható tárgyak	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Német nyelv	—	—	4	3	3	3	3	3	19	
Történet	—	—	3	3	3	3	3	3	18	
Földrajz	3	3	2	—	—	—	—	—	8	
Természetrajz	2	2	—	3	3	3	—	—	13	
Természettan	—	—	—	—	—	—	4	4	8	
Mennyiségtan	4	4	3	3	3	4	3	2	26	
Rajzoló geometria	3	3	2	2	—		—	—	10	
Filoz. propaedeutika	—	—	—	—	—	—	—	3	3	
Szépirás	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Egészségtan	—	—	—	—		—	2	—	2	
Ének	1	1	1	1	1	1	1	1	8	
Összesen	29	29	29	29	31	31	33	31	252	

* fakultatív

F) A tanulók névsora és osztályozása.*

Első osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz geometr.	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záró értekezlet
	Baconi Géza r. kath.	1	1	1	1	1	2	1	1	fm.	2	—	1	f. o
	Badócy Béla	2	3	4	2	3	4	3	3	3	3	—	1	o. i. t
	Balázs Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o.
	Barla Ernő	2	3	4	2	1	4	4	1	1	1	1	1	o. i. t
5	Batiz Dénes ref.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	f. o.
	Bányay Gerő ref.	3	4	4	4	2	4	4	2	2	3	—	1	o. i. t
	Bencédi Dániel	1	3	4	2	1	3	3	3	2	3	—	1	j. v. t
	Botár Gyula	2	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—	1	f. o.
	Cupor István	1	2	3	1	1	3	2	2	3	2	—	1	„
10	Csipkés Ferenc	2	3	3	2	3	3	3	3	1	1	—	1	„
	Darkó Lajos	3	3	4	2	1	3	2	2	1	2	—	1	j. v. t
	Dubay Pál r. kath.	1	3	4	3	2	4	4	2	3	4	—	1	o. i. t
	Erdődi Győző	3	4	4	4	4	4	4	3	1	4	—	2	„
	Erdődi Zoltán	3	2	3	2	3	4	4	2	1	3	2	1	„
15	Ertsey András ref	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	—	2	f. o.
	Fazakas Sándor	2	3	3	1	1	3	3	3	2	3	—	1	„
	Fodor Domokos	2	2	2	1	1	3	2	3	1	3	—	1	„

* **Az érdemjegyek magyarázata:** Előmenetelnél: 1 jeles, 2 jó, 3 elégséges, 4 elégtelen. Magaviseletnél: 1 jó, 2 szabályszerű, 3 kevésb szabályszerű, 4 rossz.

A használt rövidítések. a) Vallásra nézve: unitárius nincs jelezve, r. kat római katholikus; g kath. görög katholikus; örm. kath örmény szertartás római katholikus; ref. református; ág. ev. ágostai evangelikus; g. kel görö keleti, izr. izraelita; b baptista b) Egyéb rövidítések: ism. ismétlő; fr felmentve; f. o. l. felsőbb osztályba léphet; j v. u. javító vizsgálatra uta sittatik; o. i. u. osztályismétlésre utasittatik; v. e. u. végleg elutasittatik.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz geometr	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Müének	Magaviselet	Tanári testület záró értekezleti ítélete
	Fodor Károly	2	2	2	2	1	3	2	2	1	3	—	1	f. o. l.
	Fóris Zoltán r. kath.	2	2	3	3	1	4	3	2	1	1	1	2	j. v. u.
20	Gombási Máté	2	3	3	2	2	3	2	3	2	2	—	1	f. o. l.
	Graef Ferenc	1	2	3	2	1	2	1	1	1	1	—	1	„
	Grobois András r. kath	2	2	2	2	1	3	2	1	1	2	—	1	„
	Gyöngyösi Márton	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	—	1	„
	Hosszu Géza	2	3	3	2	1	3	3	2	2	3	—	1	„
25	Iszlay Kálmán	2	2	3	2	1	3	2	1	1	1	1	1	„
	Ivanits László r. kath.	2	1	2	2	1	3	2	2	2	2	1	1	„
	Jobbágy Domokos	2	3	3	2	1	3	2	2	1	2	—	1	„
	Kappel Mihály izr.	2	1	1	1	1	2	1	2	1	3	—	1	„
	Kenyeres Balázs r. kath.	3	3	3	3	1	3	1	2	fm.	2	—	1	„
30	Kovács Zoltán	2	3	3	2	1	3	2	1	2	1	1	2	„
	László Gábor izr.	3	2	2	3		3	3	2	fm.	3	—	1	„
	Máthé Sándor	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	„
	Máté Zsigmond	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	„
	Mayer László izr.	2	1	1	2	1	2	2	1	1	2	-	1	„
35	Miske Lajos ref.	1	2	2	1	2	2	1	2	2	3	—	1	„
	Müller Gyula ág. ev	2	3	2	3	2	3	3	2	1	2		1	„
	Nagy Antal	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	1	„
	Pál Tamás	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1	„
	Prámer Géza ág. ev.	2	3	3	3	1	3	3	2	2	1	1	1	„
40	Radó Lajos ism.	2	3	3	3	3	3	2	2	1	3	—	2	„
	Régeni Ferenc ref.	3	4	4	3	3	4	4	2	1	3	—	1	o. i. u.
	Roth Andor izr.	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	—	2	f. o. l.
	Schildkraut Andor izr.	3	3	4	2	3	4	3	2	2	3	—	1	o. i. u.
	Szentpáli János ism.	3	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	3	f. o. l.
45	Székely András	1	1	1	1	1	1	2	2	fm.	2	—	1	„
	Szigeti Cs. Sándor	3	4	3	3	3	4	3	2	1	1	1	1	o. i. u.
	Szilágyi Dezső	2	3	3	2	1	3	3	2	2	2	—	2	f. o. l.
	Tokay István ref.	2	2	3	2	1	3	2	1	1	1		1	„
	Tüköri Árpád izr.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	—	2	„
50	Urschitz Artur	2	2	3	2	2	3	2	1	3	2	—	1	„
	Ürmössy Gábor	1	2	2	1	1	2	1	2	1	3	—	1	„
	Vajda Péter	2	2	3	2	1	2	1	2	1	1	—	1	„
	Zsigmond Sándor	2	4	4	3	2	4	3	2	1	3	—	1	o. i. u.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometr.	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záró értekezleti ítélete
Kilépett:													
Szelle Zoltán r. kath.													
Magántanulók:													
Daume Sarolta r. kath.	1	1	1	2	1	3	2	—	—	—	—	—	f. o. l.
Stern Jolán izr.	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	f. o. l.

Második osztály.

Osztályfő: *Kovács Kálmán.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Bajka Miklós	3	4	3	3	3	3	4	3	2	3	—	1	o. i. u.
	Balogh Pál	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2	—	1	f. o. l.
	Barabás József	3	4	3	2	2	3	2	1	3	2	—	1	j. v. u.
	Bodor Áron ref.	3	3	4	3	3	3	4	2	2	1	–	1	o. i. u.
5	Csongvai Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	–	1	f. o. l.
	Csorbits László r. kath.	2	3	3	2	2	3	3	2	1	1	—	1	„
	Erdődi Károly	3	3	3	3	3	4	3	2	1	3	—	1	j. v. u.
	Erdődi Sándor	3	3	3	3	3	4	3	2	1	1	1	1	„
	Erdős László izr.	3	3	3	2	1	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
10	Feldmann József izr.	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	–	1	„
	Frank-Kiss Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Gazdag Miklós	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	—	1	„
	Gál Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Gálfalvi István	3	3	3	1	1	3	3	3	1	3	–	1	„
15	Gmehling Gottfried	1	2	2	1	1	3	1	1	1	1	1	1	„
	Gyáni István	2	3	4	2	2	3	3	3	1	1	—	2	j. v. u.
	Havas József izr.	2	2	2	2	1	3	2	1	2	2	—	1	f. o. l.
	Horváth Ferenc ism.	2	2	2	1	1	3	3	2	1	1	—	1	„
	Jakabházy Zsigmond	3	3	3	3	2	4	3	3	2	3	2	2	j. v. u.
20	Katona László	2	2	3	2	2	3	3	3	3	2	—	1	f. o. l.
	Kádár Jenő r. kath.	4	3	3	3	2	3	3	1	2	1	—	1	j. v. u.
	Klein Izsák izr.	2	3	3	2	2	3	3	2	3	2	—	1	f. o. l.
	Kopp István	1	2	3	1	1	3	2	1	1	1	1	1	„
	Kovács Pál	2	3	3	3	2	3	3	1	2	2	—	1	„
25	Lakatos András	2	3	3	1	1	4	3	3	3	3	—	1	j. v. u.
	Magyari Lőrinc	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	—	1	f. o. l.
	Mandula Móric izr.	2	2	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1	„
	Mágner Sándor ref.	3	3	3	3	3	4	4	2	2	2	2	2	o. i. u.
	Máthé Gyula	2	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
30	Mittermann Mihály	2	3	3	3	3	3	4	3	3	1	—	1	j. v. u.
	Nagy Sándor ref.	3	1	2	1	1	2	2	1	2	2	—	1	f. o. l.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz, geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Orbók István	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1	f. o. l.
	Pataki András	1	2	3	1	1	3	2	2	2	3	—	1	„
	Páter Károly ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	—	1	„
35	Petrik Kornél g. kath.	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2	1	„
	Rázmán Gyula	3	3	3	3	3	4	4	2	3	2	—	1	o. i. u.
	Rozsos István	3	3	3	3	2	4	3	2	1	2	—	1	j. v. u.
	Seiler Zoltán izr.	2	3	3	1	1	3	2	2	3	1	—	1	f. o. l.
	Szathmári Ferenc	3	3	4	4	3	4	3	3	2	3	—	1	o. i. u.
40	Székely Attila	2	2	3	2	1	3	3	2	3	3	2	1	f. o. l.
	Székely Kocsárd	3	2	3	3	3	3	3	2	1	2	2	2	„
	Szigethy Cs. László	3	3	4	3	3	3	3	2	2	1	1	2	j. v. u.
	Szűts Ernő r. kath.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	—	1	f. o. l.
	Tana Sámuel	2	3	3	2	1	3	3	3	1	1	1	1	„
45	Tauber Elek izr.	1	1	1	1	1	2	2	3	3	1	—	1	„
	Ütő Kálmán	3	3	3	2	1	3	3	3	2	2	—	1	„
	Vernes Gyula	2	3	3	1	2	3	3	2	1	1	—	1	„
	Weress Dániel	3	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—	1	„
	Zsigmond Dezső	3	3	3	1	1	3	2	2	1	2	—	1	„
	Magántanuló:													
	Stern Ottó izr	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—	—	—	„
	Kilépett:													
	Legmann László izr.													

Harmadik osztály.

Osztályfő: *Dr. Varga Béla.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Mathematika	R. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Ajtai Miklós r. kath.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	1	f. o. l.
	Antónya János	3	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1	„
	Áts Loránd ref.	1	1	1	1	1	1	2	1	3	2	1	1	„
	Balázs Ernő	2	2	3	3	2	2	3	2	1	1	1	1	„
5	Balogh Miklós	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	—	1	„
	Barabás Béla	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	—	1	„
	Baranyai Lőrinc	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	—	1	„
	Bartha Vilmos	2	3	3	2	2	3	3	3	2	1	—	1	„
	Borsai Imre izr.	3	2	3	1	2	2	3	3	1	1	1	1	„
10	Csép Miklós	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	—	1	„
	Csongvai József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Csombor Jenő ref.	1	3	3	3	2	1	3	4	2	2	2	1	j. v. u.
	Darkó Gábor	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	1	f. o. l.
	Feldmann Ernő izr.	3	3	3	1	2	3	3	4	3	3	—	1	j. v. u.
15	Fodor Lőrinc	1	2	2	1	1	1	3	2	2	3	-	1	f. o. l.
	Gálfi Jenő	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	1	„
	Gál Antal	3	3	3	3	3	3	3	4	1	3	—	1	j. v. u.
	Gelei Sándor	3	3	3	3	2	3	4	3	2	2	—	2	j. v. u.
	Grobois Gábor r. kath.	1	2	3	2	1	2	3	3	2	3		1	f. o. l.
20	Gyáni Zsigmond	2	3	3	2	2	2	3	3	1	2	—	1	„
	György István izr.	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Halmágyi Tamás	1	2	3	1	2	1	3	2	1	1	-	1	„
	Imre Pál	2	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	„
	Kászoni Gyula	2	3	3	3	2	3	3	2	1	2	2	1	„
25	Kerekes István	2	3	3	3	2	2	3	3	2	3		1	„
	Kohn Sándor izr.	3	3	3	2	2	3	4	4	2	2		1	o. i. u.
	Kovács János	2	2	2	1	1	2	3	3	1	2	—	1	f. o. l.
	Lászlóczky Samu	2	3	3	2	3	3	3	3	2	2	—	1	„
	Lőrinczy Pál	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	„
30	Magyary Mihály ref.	2	3	3	3	2	1	3	3	3	2	—	1	„
	Máthé Emil	2	3	3	3	2	2	3	3	1	3	—	1	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Mathematika	R. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Moldován Valér g. kath.	1	2	2	2	2	2	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
	Nagy Zsigmond	3	3	3	3	3	3	3	3	fm.	1	—	1	„
	Rettegi István ref.	2	2	3	1	1	1	3	3	2	2	2	1	„
35	Pálfi Ambrus	2	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	1	„
	Simon Pál izr.	2	3	3	2	2	3	3	4	2	2	—	1	j. v. u.
	Szász József	2	2	3	3	2	2	3	3	fm.	2	—	1	f. o. l.
	Székely Rezső	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	„
	Székely Tibor	1	2	2	1	1	1	2	1	1	2	—	1	„
40	Szilágyi Tibor	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	2	„
	Sztupjár Károly ág. ev.	2	3	3	1	1	1	3	2	1	2	—	1	„
	Tanka Dezső	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Thiering Richárd ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Tilesch József r. kath.	1	3	3	2	3	2	3	3	2	2	2	1	„
45	Ütő Endre	2	3	3	2	2	2	3	2	1	2		1	„
	Ürmössy Géza	2	2	3	2	1	1	3	2	2	3	—	1	„
	Vajda András	1	2	2	1	1	2	3	2	1	1	—	1	„
	Vágó Jenő izr.	3	2	3	2	2	2	3	2	2	1	1	1	„
	Vass Péter ref.	3	3	4	3	3	4	4	3	2	2	—	1	o. i. u.
50	Zsigmond András	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	—	1	f. o. l.
	Zsigmond Károly	2	2	3	1	2	1	3	2	1	1	—	1	„
	Magántanuló:													
	Halász Erzsébet r. kath.	1	2	4	2	3	2	4	3	—	—	—	—	o. i. u.

Negyedik osztály.

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	R. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Bakos János ref.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
	Bartha József	1	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1	„
	Bodnár Emil	2	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	„
	Bornemissza József ref.	2	3	3	2	2	2	3	2	2	2	—	1	„
5	Brunner Jenő izr.	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	—	1	„
	Brunner Mendel izr.	1	2	1	1	1	1	2	2	fm	1	—	1	„
	Csehy Árpád	1	2	2	3	3	3	3	3	1	2	2	1	„
	Daly Géza r. kath.	3	2	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	„
	Dániel Elemér r. k.	3	2	3	3	3	2	3	3	2	3	—	1	„
10	Frank Gyula izr.	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	—	1	„
	Frank-Kiss István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Gmehling Richárd	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Grobois János r. kath.	2	2	2	3	2	1	3	3	fm	2	—	1	„
	Gyulai Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
15	Hirsch Emil izr.	1	2	1	1	1	2	3	3	3	3	—	1	„
	Hirsch János izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Hosszú Zoltán	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	—	1	„
	Kisgyörgy Endre	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	—	1	„
	Kohn József izr.	3	2	2	2	2	2	3	3	3	3	—	1	„
20	Kolumbán Károly ref.	2	2	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Lászlóczky Péter	2	2	3	1	3	2	3	1	3	2	2	1	„
	Lázár Árpád r. kath.	3	2	2	3	2	3	3	1	2	2	—	2	„
	Lőrinczy Dénes	2	3	3	3	4	3	3	3	2	3	—	1	j. v. u.
	Nyisztor Dezső ism. g. kath.	3	3	3	2	3	2	3	3	3	3	—	1	f. o. l.
25	Retezár Menyhért r. kath.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	—	1	„
	Rosmann Jenő izr.	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	—	1	„
	Stanila János g. kel.	1	3	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Szász Mózes ism.	2	2	3	3	2	2	3	2	1	2	—	1	„
	Székely Sándor	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	—	1	„
30	Tana Ferenc	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1	„
	Tarcsafalvi Kálmán	2	2	2	3	3	3	3	4	1	2	—	2	j. v. u.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	R. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Tokay László ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	f. o. l.
Tóth István	2	2	2	3	1	3	3	3	1	3	—	1	„
Ullmann Ferenc	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	„
35 Vaska István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
Wagner Gyula ág. ev.	3	3	3	1	3	3	3	3	2	3	—	1	„
Wertheimer Jenő izr.	1	3	2	2	3	3	3	3	3	3	—	1	„
Meghalt.													
Gálfi Ferenc													
Magántanuló.													
Barabás Aladár*	3	3	3	3	2	2	3	3	—	—	—	—	f. o. l.
Léb Salamon izr.	1	3	4	2	2	1	4	4	—	—	—	—	o. i u.
Tyroler László izr.	2	2	3	1	1	1	3	2	—	—	—	—	f. o. l.

* III—IV. osztályból összevont vizsgálat. Földrajz: 3.

Ötödik osztály.

Osztályfő: *Dr. Kiss Ernő.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Adorjáni Gyula	3	3	3	—	3	1	3	2	2	3	1	2	—	1	f. o. l.
	Barsai Andor izr.	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Daly Dezső r. kath	4	3	3		3	2	3	2	3	3	1	1	—	1	„
	Dézsi Gábor	2	3	3	3	—	—	3	2	2	2	1	2		1	„
5	Dombi Béla	2	1	1	3	—	—	2	2	2	3	1	3	—	1	„
	Eisenstein Félix izr.	3	2	2		1	3	2	1	2	2	1	2	—	1	„
	Elián Márton izr.	3	3	3		2	1	2	1	3	3	2	2		1	„
	Erdős Imre izr.	3	3	3	3			3	1	2	3	2	1	—	1	„
	Fazakas Lajos	1	2	2	1		—	1	1	1	2	1	2		1	„
10	Gálffy Dezső	3	3	4	4	—	—	3	2	3	4	2	2		1	o. i. u.
	Gelei Antal	2	2	3	—	2	1	2	2	2	3	1	3	—	1	f. o. l.
	Gelei József	2	2	2		2	3	1	1	2	2	fm.	2	—	1	„
	Gelei Kálmán	3	3	4	4	—	—	2	3	3	3	2	3	—	1	o. i. u
	Gottlieb József izr.	2	2	2	3	—	—	2	2	1	3	2	3	—	1	f. o. l.
15	Gyalui Jenő izr.	3	2	3	2	—	—	2	1	1	3	2	1	—	1	„
	Gyöngyössy István	1	1	2	—	1	1	2	1	1	2	1	1	—	1	„
	Kelemen Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	2	—	1	„
	Kisgyörgy Tamás	2	3	3	3	—	—	2	2	2	3	1	2	—	1	„
	Kohn Gábor izr.	3	3	2	3	—	—	3	1	2	2	3	3		1	„
20	Koronky János	1	2	2	1	—	—	1	1	1	2	1	2	—	1	„
	Kovács Béla	2	3	3	2		—	2	2	2	3	2	2		1	„
	Magyary Béla ref.	3	2	3	—	3	2	3	2	2	3	fm.	3	—	1	„
	Márkos Ferenc	3	3	4		3	4	1	3	4	4	1	3		2	o. i. u.
	Mikó István	2	3	3		2	3	2	2	1	3	1	3		1	f. o. l.
25	Murvai Árpád ism	3	3	3	3		—	3	2	3	3	1	3	—	2	„
	K. Nagy Imre	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	2	—	1	„
	Osváth Gábor	2	3	3	3	—	—	2	2	2	3	1	2	—	1	„
	Pálffy Andor	2	3	3	—	3	2	2	2	3	3	2	2		1	„
	Páliffy Sándor	2	2	3	3	—		2	2	2	3	2	3	—	1	„
30	Repmann Gyula r. k.	3	3	3	1	—	—	3	3	3	2	1	1	—	1	„
	Rettegi Sándor ref.	3	3	3	—	3	3	1	1	1	3	2	3	—	1	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Müének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Schuszter Emil ág. ev.	1	1	3		2	2	1	1	2	2	1	1	—	1	f. o. l.
	Strasser Elemér izr.	2	3	3	—	2	1	2	2	2	3	2	2	—	1	„ „
	Sztupjár László ág. ev.	1	1	2	1	—	—	2	1	1	2	1	2	—	1	„ „
35	Tischler Lázár izr.	2	3	2	—	1	3	2	2	1	3	2	3	—	1	„ „
	Magántanuló:															
	Poynár Mária r. kath.	1	3	4	4	—	—	3	3	3	3	—	—	—	—	o. i. u.
	Rosmann Margit izr.	1	2	3	—	2	2	2	2	2	3	—	—	—	—	f. o. l.

Hatodik osztály.

Osztályfő: *Dr. Borbély István.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történelem	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Müének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Bodnár László	2	2	3	—	1	2	3	1	2	2	1	3	—	1	f. o. l.
	Gallus Frigyes ág. ev.	1	2	3		2	2	2	2	3	3	2	3	—	1	„
	Gál Ernő	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Intze Kálmán ref.	1	2	3	—	2	2	3	2	2	3	fm.	1	2	1	„
5	Iszlai Ferenc	3	4	3	—	2	3	3	2	3	3	1	2	2	1	j. v. u.
	Kenyeres György	2	3	2	3	—	—	2	2	2	3	fm.	3	—	1	f. o. l.
	Krausz Imre izr.	3	3	3	—	2	3	3	2	2	3	fm.	3	—	1	„
	Löb Sándor izr.	2	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	3	—	1	„
	Miklós Lajos	2	2	3	2	—	—	2	2	2	3	2	2	1	1	„
10	Molnár Sándor	2	3	3	3	—	—	3	3	3	2	2	2	2	1	„
	Müller Géza	2	3	3	—	2	1	3	2	2	3	2	1	—	1	„
	Nagy József	2	3	3	2	—	—	1	1	2	3	2	2	—	1	„
	Nagy Márton	2	3	3	4	—	—	3	2	4	4	1	2	1	2	o. i. u.
	Nagy Simon	3	4	4	4	—	—	4	3	4	4	1	3	—	1	„
15	Pálfi Antal	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	2	—	1	f. o. l.
	Retezár Árpád r. kath.	2	3	3	—	1	3	2	1	1	3	2	1	—	1	„
	Rosenberger József izr.	3	3	3	3	—	—	2	2	2	3	fm.	1	—	1	„
	Rotaridesz István ág. ev.	1	3	3	—	3	3	2	1	1	4	1	1	1	1	j. v. u.
	Sári József	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
20	Szász Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Székely Dénes	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	3	—	1	„
	Tanka Károly	2	3	3	—	2	2	3	3	3	4	2	2	—	1	j. v. u.
	Tilesch Zoltán r. kath.	1	3	3	—	2	3	4	2	3	3	1	2	—	1	„
	Török Jenő	2	3	3	—	2	1	3	3	3	3	1	2	—	1	f. o. l.
25	Ürmössy Vidor	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Vass János	2	3	3	2	—	—	3	2	2	2	1	3	2	1	„
	Vekele Sándor	2	3	3	2	—	—	2	1	2	3	1	3	—	1	„
	Veress Zoltán r. kath.	2	2	2	2	—	—	1	2	2	2	1	1	—	1	„
	Zilahi S. Ádám ref.	3	4	4	—	4	4	4	4	4	4	fm.	3	—	2	o. i. u.
	Magántanulók:															
	Nyiredy János	3	3	4	—	3	3	3	3	3	4	—	—	—	—	o. i. u.
	Tarcsafalvi Zoltán ism.	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	—	—	—	—	f. o. l.

Hetedik osztály.

Osztályfő: *Uzoni Imre.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Balint Lajos	3	3	4	3	—	—	3	3	4	3	1	2	1	—	1	o. i. u
	Benke Márton	2	3	3	3	—	—	1	2	2	2	1	1	1	1	1	f. o. l
	Biró István	2	2	2	2	—	—	1	1	2	2	2	1	2	—	1	„
	Biró Zoltán	3	3	3	4	—	—	2	2	3	3	1	3	3	—	1	j. v. u
5	Boros Mózes	3	3	4	3	—	—	3	2	3	2	2	1	3	—	1	„
	Boros Sándor	1	2	3	—	2	2	2	2	2	2	1	2	2	—	2	f. o. l
	Czakó József ref	2	2	3	—	2	3	1	2	3	3	fm.	2	1	—	1	„
	Erdődi Ernő	2	3	3	—	1	3	3	2	3	3	1	3	3	—	1	„
	Györke József	1	1	1	1	—	—	1	1	3	2	1	1	3	2	1	„
10	Gyulai Árpád	1	2	1	2	—	—	2	1	2	2	1	2	2	—	1	„
	Hadházy Sándor	1	1	1	2	—	—	1	1	2	2	1	1	1	1	1	„
	Holló Endre izr.	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	1	1	1	—	1	„
	Horváth József	3	3	4	—	3	2	3	3	3	3	1	3	2	1	2	j. v. u
	Jakab István	3	2	4	—	2	3	3	3	3	3	2	1	2	1	1	„
15	Jankovich Pál	2	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1	1	1	1	1	f. o. l
	Kerestély Dénes	1	1	1	2	—	—	1	1	2	2	1	1	2	—	1	„
	Lakatos István izr.	1	1	3	—	2	3	1	1	2	2	1	1	1	—	1	„
	Lőw Rezső ág. ev.	1	1	1	—	2	1	1	1	1	1	fm.	1	1	—	1	„
	Májai Ferenc	1	1	1	2	—	—	2	1	2	1	1	1	2	—	1	„
20	Máthé Lajos	2	1	3	3	—	—	2	3	3	3	1	2	2	1	1	„
	Máthé László	3	2	3	3	—	—	3	1	3	2	1	1	3	—	1	„
	Mikó Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	1	3	2	1	„
	Nagy Lajos	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1	1	1	„
	Orbók Gyula	3	2	3	3		—	2	3	3	3	1	3	2	2	1	„
25	Pap Zsigmond	3	3	3	4	—	—	3	3	4	3	1	3	3	—	1	o. i. u
	Péterfi Gyula	2	3	4	3	—	—	3	3	3	2	2	2	1	1	1	j. v. u
	Rosenfeld Lajos izr.	1	1	1	2	—	—	1	1	2	2	3	2	1	—	1	f. o. l
	Schulek Dénes ism. ág. ev.	1	3	4	—	2	3	3	2	3	3	2	1	2	—	1	v. e. u
	Sófalvi Domokos	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	1	3	—	1	f. o. l
30	Szentannai Dénes	2	2	3	3	—	—	2	2	3	3	1	2	2	—	1	„
	Székely Ferenc	2	3	4	4	—	—	3	3	3	3	2	3	3	—	2	o. i. u

anuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Sztupjár Ernő ág.ev.	1	2	3	—	1	2	2	2	3	3	1	2	3	—	1	f. o. l.
Tanka Gyula	2	2	3	3	—	-	2	2	2	3	1	2	2	—	2	„ „
Tischler Béla izr.	2	3	3	3	—	—	2	2	3	3	3	3	3	-	2	„ „
Weisz Vilmos izr.	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	2	2	3	—	1	„ „
Betegség miatt kimaradtak:																
Fodor Dezső																
Gálfalvi Géza																

Nyolcadik osztály.

Osztályfő: *Dr. Barabás Ábel.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mathematika	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet
	Aradi Gábor	1	2	2	2	—		2	1	2	3	2	1	1	—	1
	Bakó Zoltán	2	2	3	—	2	3	2	2	3	3	3	fm	2	1	1
	Benedek Gábor	1	2	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	2	—	1
	Boros Jenő	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	1	1	—	1
5	Csányi József ág. ev.	1	1	1	1	—	—	2	1	2	2	2	1	2	1	1
	Csiky Károly	2	2	2	2	—	—	1	1	2	3	2	1	2	—	1
	Czappán Elemér r. kath.	2	2	3	—	2	2	1	2	3	3	2	2	1	—	1
	Durugy Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	2	fm	1	1	1
	Engel Rudolf ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	fm	1	—	1
10	Fazakas Béla	2	2	3	3	—	—	3	1	3	3	3	1	2	1	1
	Fekete Gyula	1	1	2	1	—	—	1	1	2	3	1	1	1	1	1
	Fischer Mátyás izr.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	3	—	1
	Gallus Viktor ág. ev.	1	2	3	—	1	2	2	1	3	3	2	1	1	—	1
	Gálfi Miklós	1	1	2	1	—	—	1	1	2	2	1	1	2	2	1
15	Gidrai Livius g. kath.	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1
	Halász Jenő ref.	2	3	3	—	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1
	Havas Elemér izr.	2	2	3		2	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1
	Höncz Arisztid ág. ev.	1	2	2	2	—	—	1	1	2	2	1	1	1	—	1
	Katona József	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	2	1	1
20	Z. Kiss Bálint ref.	3	2	2	3	—	—	1	1	3	3	3	1	1	—	1
	Kovács Károly	1	1	2	3	—		1	1	1	1	2	1	1	—	2
	Kozma Zoltán	2	2	2	2	—	—	2	2	3	3	2	1	2	1	1
	Lőwi Nándor izr.	1	2	2	1	—	—	1	2	3	3	3	1	2	1	1
	Müller Károly	2	2	3	3	—	—	3	1	3	3	2	2	2	—	1
25	Nagy Elemér	2	2	2	—	1	3	1	2	2	2	3	1	1	1	1
	Nagy Lajos	2	2	3	—	2	1	2	2	2	3	3	1	1	—	1
	Nyiredy Géza	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1	1	1	1
	Pap Ferenc	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	3	—	1
	Pap Jenő	2	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	2	1	1
30	Pál Dénes	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	2	—	1
	Rotaridesz Mihály ág. ev.	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	2	1	—	1

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyarnyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történelem	Természettan	Mathematika	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet
Schwartz Hermann izr.	1	2	2	1	—	—	1	1	2	1	2	2	2	—	1
Siménfalvi Gyula	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	2	—	2
Székely László	1	1	1	1	-	—	2	2	2	1	2	1	1	1	1
35 Tóth Ferenc ref.	2	2	2	—	2	3	1	2	1	1	2	2	3	—	1
Magántanulók:															
Bálint Lajos ref.															
Biedermann János r. kath.	1	3	3	—	3	3	3	2	3	4	3		—	—	—
Dávid Béla ref.															
Gyalui Ilona izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	—	—	—	—
40 László Elemér															
Morvay Ilona	2	2	2	—	2	3	2	1	3	3	2	—	—	—	—
Nagy László															
Sütő Sándor ref.															
Teutenberg Béla*	2	3	4	—	3	3	3	2	3	4	3	—	—	—	—

* Különb. tárgy egészségtan: 3.

G) A tanulók statisztikája.

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.

Nyilvános tanulók											Magántanulók			
	Az iskolai év folyamán													
felvétetett	magántanuló lett	önként kimaradt	tanács folytán távozott	kizáratott	betegség következtében meghalt	baleset	öngyilkosság	A jun., ill. máj osztályvizsgálatról elmaradt	Jun., ill., máj. hóban osztályvizsgálatot tett	Pótló osztályvizsgálatot tett	Összesen osztályvizsgálatot tett	fiu Felvétetett	leány	fiu Osztályvizsgálatot tett	leány
331	1	5	—	—	1	—	—	—	324	—	324	13	7	8	7

2. A felvett és a vizsgát tett tanulók száma osztályonként

	Osztály								Összesen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI	VII.	VIII	
Felvétetett:									
nyilvános tanuló . . .	54	50	51	39	36	29	37	35	331
magántanuló: fiu . . .	—	1	—	3	—	2	—	7	13
leány . .	2	—	1	—	2	—	—	2	7
Osztályvizsgálatot tett:									
nyilvános tanuló . . .	53	49	51	37	35	29	35	35	324
magántanuló: fiu . . .	—	1	—	3	—	2	—	2	8
leány . .	2	—	1	—	2	—	—	2	7

A felvett tanulók közül más iskolából jött: a II. o.-ba 5, a III. o.-ba 7, a IV. o.-ba 5, az V. o.-ba 5, a VI. o.-ba 4, a VII. o.-ba 11, a VIII. o.-ba —, összesen: 37.

3. A felvett nyilvános tanulók megbetegedései s az igazgatói és tanárkari megrovások száma.

A könnyű, nem fertőző megbetegedések száma....329
A súlyos, „ „ „ „ 30
A fertőző (esetleg járványos) „ „ 30
Az igazgatói megrovások száma: 6.
A tanárkari „ „ 6

4. A nyilvános és magántanulók megoszlása dec. hó 31-én kor szerint osztályonkint.

Osztály	A nyilvános és magántanulók együttes létszáma dec. 31-én	A nyilv. és magántanulók együttes létszámából dec. 31-én 9 évét már betöltötte	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
I.	56	5	26	17	7	1	—	—								
II.	51	—	4	20	20	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III.	52	—	—	3	18	15	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—
IV.	40	—	—	—	2	14	15	7	2	—	—	—	—	—	—	—
V.	37	—	—	—	—	2	18	8	7	1	1	—	—	—	—	—
VI.	31	—	—	—	—	—	—	17	7	4	2	—	—	—	—	1
VII.	37	—	—	—	—	—	—	2	9	15	10	1	—	—	—	—
VIII.	39	—	—	—	—	—	—	—	2	18	11	3	3	—	—	2
Összesen	343	5	30	40	47	39	45	38	27	38	24	4	3	—	—	3

5. Az osztályvizsgálatot tett nyilv. és magántanulók megoszlása honosság és szülőik (gyámjuk) állandó lakhelye szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül magyar honos volt:
magyarországi illetőségű 339
horvát-szlavonországi illetőségű ..... —
külföldi honos ..... —

Azon tanulók száma, kiknek szülője (gyámja) állandóan ugyanazon községben (az isk. székhelyén) lakott: 119, ugyanazon vármegye más községében 29, a magyar anyaország más törvényhatóságában: 191.

6. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása törvényhatóságonként szülőik (gyámjuk) magyarországi állandó lakóhelye szerint.

Vármegyék: Alsófehér 21, Arad 1, Békés 9, Beszterce-Naszód 2, Bihar 5, Fejér 1, Fogaras 2, Háromszék 19, Hunyad 4, Kisküküllő 8, Kolozs 29, Krassó-Szörény 1, Liptó 1, Maros-Torda 16, Nagyküküllő 7, Nyitra 1, Pest-Pilis-Solt-Kiskun 2, Sáros 1, Somogy 1, Szatmár 1, Szeben 2, Szilágy 2, Szolnok-Doboka 9, Torda-Aranyos 52, Torontál 1, Udvarhely 15.

Városok: Budapest 6, Kolozsvár 119, Nagyvárad 1.

7. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása a tandíjfizetés szempontjából, a jutalmazott tanulók száma, az elengedett tandíjak összege s a jutalmak értéke.

Az egész tandíjat megfizette	233
Részben tandíjmentes volt	55
Egészen „ „	51
Jutalomban részesült	72
Az elengedett tandíj összege	3573·— K
A kiosztoti jutalmak értéke	939·— K

8. Az osztályvizsgálatot tett nyilv. és magántanulók megoszlása szülőik (gyámjuk) foglalkozása szerint.

Nagybirtokos, nagybérlő (1000 holdon felül)	1
Középbirtokos és bérlő (100—1000 hold)	16
Kisbirtokos, kisbérlő (100 holdon alul)	60
Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő-napszámos)	—
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	—
Gazdasági tisztviselő	2
Egyéb gazdasági segédszemély (földmíves-napszámos, gazdasági cseléd)	5
Nagyiparos, bányavállalkozó	3
Kisiparos, bánya-kisvállalkozó	23
Ipari vagy bányászati tisztviselő	4
Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás)	8
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	6
Kiskereskedő, kisvállalkozó	24
Kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, posta stb.) tisztviselő	23
Egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt segéd, szolga stb.)	14
Köztisztviselő és közhivatalban alkalmazott díjnok	26
Pap	16
Tanár, tanító	33
Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmazott segéd, írnok stb.	34
Közhivatalban alkalmazott v. másféle értelmiségi altiszt v. szolga	10
Katonatiszt	—
Katona altiszt	3
Különböző v. közelebbről meg nem nevezett foglk ágakban dolgozó napszámos	—
Nyugdíjas v. jövedelméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)	15
Magánzó, eltartásos	13
Egyéb és ismeretlen foglalkozású	—
Árvaházi, szeretetházi tanulók	—
Összesen	339

9. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása vallás, anyanyelv és nyelvismeret szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók összes száma	lat. szert. r. kath.	gör. szert. r. kath.	örm. szert. r. kath.	ref.	ág. ev.	gör. keleti	unit.	izr.	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	A magyar anyanyelvű tanulók közül: csak magyarul tudott	más nyelven is tudott	németül	tótul	oláhul	ruthénul	horvátul	szerbül	olaszul	egyéb hazai nyelven
																				is tudott								
339	26	2	—	26	18	3	210	54	—	334	1	—	4	—	—	—	—	268	66	36	1	31	—	—	—	—	—

Az osztályvizsgálatot tett nem magyar anyanyelvű tan. közül: csak anyanyelvén tudott	más nyelven is tudott	csak németül tudott	csak tótul tudott	csak oláhul tudott	csak ruthénul tudott	csak horvátul tudott	csak szerbül tudott	csak olaszul tudott	csak egyéb hazai nyelv. tudott	Az osztályvizsgálatot tett anyanyelvű tanulók közül magyarul is tudott: német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	összes nem magyar
—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—

10. Ismétlők, a görög pótló tárgyak tanulói magaviselet és mulasztások osztályonkint.

Osztály	nyilv. és magántanulók közül: ismétlő volt	nyilv. és magántanulók közül: a görögpótló tárgyakat tanulta	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános tanulók közül: magaviseletből 1	2	3	4	egy órát sem mulasztott	csak igazoltan mulasztott	igazolatlanul mulasztott	által: igazoltan mulasztott órák száma	által: igazolatlanul mulasztott órák száma
I.	2	—	45	7	1		10	34	9	1884	71
II.	1	—	44	5	—	—	18	25	6	1413	17
III.	1	—	49	2	—	—	14	32	5	1047	5
IV.	2	—	35	2	—	—	2	33	2	1213	5
V.	1	16	33	2	—	—	7	19	9	1302	15
VI.	1	14	27	2	—	—	4	19	6	998	19
VII.	1	9	29	6	—	—	5	23	7	909	7
VIII.	—	10	33	2	—	—	—	27	8	1127	13
Összesen	9	49	295 91·05%	28 8·64%	1 0·31%	—	60 18·52%	212 65·43%	52 16·05%	9893	152

10. Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett															
	nyilvános és magántanulók közül						nyilvános tanulók közül									
	minden rendes tantárgyból			egy	két	több	az egészség. tant	angolt	kézimunkát	éneket	müéneket	szabadkézi rajzot	gyors rást	vivást	zenét	céllövést
	jeles	legalább jó	legalább elégséges	elégtelen			mint rendkivüli tantárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta									
I.	5	9	28	3	4	6	—	—	14	53	12	2	—	—	—	—
II.	3	4	28	10	4	1	—	—	11	49	11	4	—	—	—	—
III.	3	8	34	4	2	1	—	—	10	51	15	7	2	11	—	—
IV.	4	7	26	2	—	1	—	—	10	37	7	4	5	4	—	—
V.	1	6	25	1	2	2	—	—	4	35	—	3	—	11	4	—
VI.	2	1	20	4	1	3	—	5	15	29	8	—	—	8	4	—
VII.	—	11	15	6	3	—	35	3	1	35	11	1	5	8	5	16
VIII.	1	10	26	1	1	—	—	3	—	35	14	2	—	11	3	5
Összesen	19	56	202	31	17	14	35	11	65	324	78	23	12	53	16	21
	5·61%	16·52%	59·59%	9·15%	5·02%	4·13%										
				18·29%												

H) Érettségi vizsgálatok.

Az 1910—11. isk. évi érettségi vizsgálatok irásbeli részét május hó 18—20, szóbeli részét jun. 26—29. napjain tartottuk. Az elnöki tisztet Kozma Ferenc isk. felügyelő-gondnok vitte, a vizsgáló bizottság tagjai voltak báró Petrichevich-Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnok urak; kormányképviselő Máthé György áll. főgimn. tanár.

Az irásbeli vizsgálat tételei a következők voltak:

Magyar nyelv és irodalomból: A népies nemzeti irány diadala költészetünkben.

Latin nyelv és irodalomból: Cicero Pro Cn. Plancio 44, 58—59.

Mennyiségtanból: a) Algebrából: Fejtessék meg a közetkező exponenciális egyenlet:

$$\left(\frac{123}{134}\right)^{\frac{x+1}{x+2}} = \frac{345}{456}$$

b) Geometriából: Valamely léggömb 20 m.-nyi átmérője a magasban 0°36'15·3"-nyi szög alatt látszik; milyen magasan lebegett a léggömb fejünk fölött, mennyi világító gáz volt szükséges léggömb megtöltéséhez és mily nagy súllyal lehetett volna a léggömb felemelkedését éppen megakadályozni, ha 1 m^3 gáz súlya = 0·6 kg,. 1 m^3 levegő súlya = 1·293 kg. és ha a léggömb anyagának, nem különben az összes nehezéknek a súlyát 3 métermázsának vesszük?

Az irásbeli dolgozatok eredménye:

	jeles	jó	elégséges	elégtelen
Magyar	3	12	12	3
Latin	5	4	20	1
Mennyiségtan	—	5	19	6

Érettségire jelentkezett 27 nyilvános, 2 fiu, 1 nő magántanuló. A vizsgálattól felfüggesztetett 1, az irásbeli dolgozatokat legalább elégséges eredménnyel elkészítette 20, szóbelire bocsáttatott 29. A szóbeli alapján *jelesen* érett 3, *jól* érett 7, *érett* 14, két hó múlva teendő *javító* vizsgálatra utasíttatott 5. *Jelesen érettek*: Szabó Jenő, Vajda Béla. Rákóczy Imre. *Jól érettek*: Oláh Ernő, Sándor Ferenc Székely Lajos, Ürmösy Lajos, Weinburg Hugó, Gramantik Margit, Grünbaum József. *Érettek*: Barabás Sándor, Báró József, Brunner Sándor, Csiky Gábor, Gvidó Béla, Hrabéczy Jenő, Kovács Kálmán, Márk Endre, Mózes Mihály, Péter Pál, Sándor Dezső, Szentkirállyi Ferenc, Szentmártoni József, Orbán Lajos.

Az 1911—12 iskolai év elején szept. 6—8. napjain tartottuk az irásbeli érettségi és szept. 12-én a szóbeli vizsgálatot; ugyanezen napon a javító érettségi vizsgálatot is ugyanazon elnök, vizsgáló bizottsági tagok és kormányképviselő jelenlétében. *Javító* vizsgálatra 5-ön jelentkeztek, kik közül 1 a másodszori javító érettségi vizsgálatra utasíttatott. *Éretteknek* nyilvánittattak: Bálint Albert, Deák Dénes, Hirsch Elemér, Veres Márton.

Teljes érettségi vizsgálatra jelentkeztek 4-en.

Az irásbeli vizsgálat tételei a következők voltak:

Magyar nyelv és irodalomból: Miképpen újhodott meg irodalmunk?

Latin nyelv és irodalomból: Cicero in. M. Ant. or. Phil. XIV, 13.

Mennyiségtanból: a) Algebrából: Egy bizonyos összeget oly módon kell 5 személy között felosztani, hogy az egyes részletek oly geometriai haladványt alkossanak, melyre nézve a második és harmadik tag összege 8400 K, az első és harmadik tag összege 10000 K. Hány K jut minden egyes személyre és mekkora a felosztandó összeg?

b) Geometriából: Valamely derékszögű háromszögnek területe 1470 m^2., az oldalak közötti viszony $a : b : c = 13 : 12 : 5$; kerestetnek az oldalak egyenként és a két hegyes szög.

Az irásbeli dolgozatokat legalább elégséges eredménnyel elkészítette 3, szóbelire bocsáttatott 4. *Jól étett*: Noszin Mór, *érett*: Lőrinczy Gábor, Adorjáni Ferenc. Javító vizsgálatra utasíttatott 1.

A dec másodszori javító vizsgálat dec. 19-én tartatott ugyanazon elnök, vizsg. bizottság és kormányképviselő jelenlétében. Két tanuló (Fisch Farkas, Agh István) jelentkezett, akik éretteknek nyilváníttattak.

Az 1911—12. isk. évi érettségi vizsgálat az év bezárása után, jun. 24—28. napjain tartatván, erről jelentést csak a jövő évi értesítőben adhatunk.

VII. Szertárak.

A szertárak átalánya ez évben 1400 K volt, mely összegből a tört.-filológiai és földrajzi 250 koronát, a természetrajzi 450 koronát, a természettani 450 koronát, a rajzi 200 koronát és a tornaszertár 50 K-t kapott. A természetrajzi előadó teremben felszerelendő kapcsolótábla még nem érkezett meg, egy vetítőkészülék beszerzésére második részletül 1000 K utalványoztatott; hangszerek beszerzésére 500 K rendkívüli átalány terhére a szükséges hangszereket részben a tavaly, részben ez évben megszereztük. Ezekről részletes kimutatás hátrább olvasható.

1. Történelmi-filológiai és földrajzi szertár.

Gyarapodás. A) *Adományozás útján*: Pálfi Márton tanár: 7 db. római padlómozaik, Hirsch János IV. o. t.: római cserepek a Békáson történt ásatásból, *Koncz* Rudolf tanár: Konstantinápoly albuma, 2 db. képes levelező-lap, Reppmann Gyula V. o. t. képes levelező-lapok (20 db.), Végh Mihály: 2 db. 30 p. krajcáros, 2 db. 2 frtos, 1 db 5 frtos, 1 db. 10 frtos Kossuth-bankó, Orbók Gyula VII. o. t.: 1 db lengyel ezüst, Prámer Géza I. o. t.: 1 db. Rákóczi Ferenc-érem.

B) *Vétel útján*: Soós Vilmos: Dávid Ferenc (gipsz), Budapest panorámája, Prinz Gyula dr.: Utazásaim Belső Ázsiában, Beőthy Zs.: A művészetek története III. Pauly-Wissowa, Realencyklopädie XIII, XIV. A szertár tagja az Orsz. Magyar Képzőművészeti és a Földrajzi társaságnak.

Összefoglalás. I. *Tört.-fil. szertár*: Érem: 1974 (+ 2), papiros: 140 (+ 6), gipsz: 98 (+ 1), gipszdombormű; 3, kép: 191, könyv: 68 mű (+ 2), 82 kötet (+ 3), régiség: 163 (+ 8), kegyeleti emlék: 11.

II. *Földrajzi szertár*: Térkép 33, földgömb 3, kép: 8 (+ 1) atlasz: 3, néprajzi tárgyak: 14 (+ 2), könyv 10 mű (+ 1), 12 kötet (+ 1)), képeslap 210 (+ 22), diapozitivum 58.

2. Természetrajzi szertár.

A) *Állattan.* Vétel útján: A bárány fejlődése 200 korona. Bárány agy fejlődése (18—140 nap alatt) 55 korona. Bárány szív fejlődése (18—140 nap alatt) 55 korona. Nyúl emésztő készüléke 38 korona. Macska emésztő készüléke 38 korona. Kakas emésztő készüléke 38 korona, összesen 414 korona. A készítmények formalinban vannak.

Ajándék útján: Dr. Nyiredy Géza szaktanár és több tanuló izeltlábú állatot adtak az elromlottak pótlására.

B) *Növénytan.*

Ajándék útján: Dr. Nyiredy Géza 5 darab száraz készítmény erdei fáinkról. Készítmények föltüntetik a fákat hossz- és keresztmetszetben, a fa leveleit, virágát és részben a gyümölcsét is. A készítmények izléses, üvegfedeles dobozokban vannak. Értékük 50 korona.

Szaktanár és tanulók több növényt gyüjtöttek az elromlottak pótlására.

C) *Ásványtan* ez évben nem gyarapodott.

Összefoglalás. Állattan. Falitáblákban 150 db, gyarapodás nincs. Állatokban mult évi 841, gyarapodás nincs. Készítményekben gyarapodás 3.

Növénytan. Faliképekben mult évi 70 db., gyarapodás nincs. Növényekben (szárított) mult évi 1042 db., gyarapodás 5, összesen 1047.

Ásványtan. Falitáblákban és mintákban mult évi 62, gyarapodás nincs. Ásványokban mult évi 1855, gyarapodás nincs.

Vegytan. Vegyszerekben mult évi 134, gyarapodás nincs. Eszközök mult évi 816, gyarapodás nincs.

3. Természettani szertár.

Gyarapodás: 1. *Fali képekben*: 0; 2. *eszközökben*: 1910—11. iskolai évben rendelt eszközök: elektromos inga 5 K 30 fill., elektromos kettős inga 6 K 60 fill., kaucsukrúd 2 K 70 fill., alumínium-elektroszkop 22 K, üveg-, kaucsuk- és pléhlemez 7 K 40 fill., dróthálóhenger pléhtányérral 13 K 50 fill., gyertyatartó dróthálóval 6 K 60 fill., gyertyatartó kaucsukfogóval 5 K 20 fill., normális

kondenzátor 24 K, levegőkondenzátor 59 korona, segédelektroszkop 3 K 30 fill., két paraffinlemez 9 K 20 fill., kaucsuklemez 8 K, 4 db. csillámlemez 16 K 50 fill., étergyújtó készülék 8 K, megosztó elektromos gépminta 53 K, 1 kis cink- és 1 kis ónlemez 1 K 80 fill., elektromos erővonalkészülék 8 K, közlekedő edény 27 K, csipesz 1 K 20 fill., borostyánkő 6 K 60 fill., zsírkő 3 K 60 fill., kerek cink- és rézlemez 10 K 60 fill., hajlítható cink- és rézlemez 8 K, 3 darab kaucsuklemez 4 K 60 fill., próbaelektroszkop 3 K 30 fill., szigetelt drótvilla 24 K, két kis elem 7 K 20 fill., vetítő elem 8 K, áramirányváltoztató 33 K, vezető drótok 8 K, kísérleti anyagok 14 K 80 fill., *összesen 420 K.*

A jelen iskolai évben 450 K értékben rendelt eszközök még nem érkeztek meg és így nem részletezhetők; 3. *könyvekben*: 0.

Összefoglalás: *13 darab fali kép, 770 darab eszköz, 10 kötet könyv, összesen 11.346 K 98 fill. értékben.*

4. Rajzszertár.

A szertár gyarapodása *vétel útján*: Lyka Károly: A képírás újabb irányai, 2 K 70 fill., Palágyi Menyhért: Nemzeti festészetünk 3 K 60 fill., Kende István: Az aquarell-festés kézikönyve, 2 K 80 iill., Fittler-Györgyi: A világ iparművészete Párisban, 6 K, Hámpel József: Az ántik szobrászat története, 5 K, Pekár Gyula: Ferrara, Ravenna, Firenze, 7 20 fill., Calame: Petit Cours de paysage II. rész 36 K. Könyvek kötésére 25 K, javításokra 13 K. *Összesen 101 K 30 fill. értékben.*

Összefoglalás: Szabadkézi rajzhoz való mintákban 1314 darab, természetes mintákban 277 darab, eszközökben 22 darab.

5. Tornaszertár.

A szertár gyarapodása: 8 darab kézi labda 12 K 80 fill., 2 darab füleslabda 21 K 60 fill., töltényvonók 3 K, 1 darab vasgolyó és 1 darab füleslabda 21 K 72 fill. Összesen: 58 K 72 fill.

6. Zeneszertár.

A szertár állománya: Hangszerekben: 10 darab 1089 K 30 fill., értékben. Hangjegyekben 58 darab 113 K 42 fill., értékben.

Jelen évi gyarapodás: *Hangszerekben*: 4 darab hegedű 60 K 4 darab hegedűvonó 12 K, 1 brácsa 18 K, 1 brácsavonó 3 K, 1 kisbőgő 35 K, 1 kisbőgővonó 4 K, 1 nagybőgő 80, 1 nagybőgővonó 6 K, 1 fuvola 30 K, 1 klarinett 30 K, 2 trombita 80 K, 1 vadászkürt 80 K, 1 puzon 60 K. *Hangjegyekben*: Bihari: Requiem 1 K, Bloch J. Methodika 4 K. Eugene: Intermezzo 5 K, Kollmann: Induló (Sándor J. ajándéka) 2 K, Beethoven: Romanze 4 K 20 fill., Löwe: Ballada 3 K 60 fill., Mozart: Larghetto 3 K, Schumann: Andante 3 K 60 fill., Brahms: Magyar táncok 2 K 40 fill.

Összesen hangszerekben 13 darab 498 K értékben, hangjegyekben 9 darab 28 K 80 fill., értékben.

Hangszerek összes értéke 1587 K 30 fill., hangjegyek összes értéke 142 K 22 fill.

Kirándulás.

Az igazgatóság már évek óta tervezte, hogy kirándulást rendez egyszer Dalmáciába s megismerteti az ifjúságot azzal az országgal, mely névleg ugyan a magyar szentkorona országaihoz tartozik, de amelyet a valóságban Ausztria foglalt le, hogy minden hasznot, mely birtokából származik, magának biztosítson. Néhány lelkes politikuson kivül senki sem törődik ma Dalmáciával s a magyar társadalom is közönyösen nézi, hogy az Árpádok egykori birtoka, melyért annyi vért ontottunk, lassanként egészen Ausztria tulajdonába megy át. Az igazgatóság éppen azért akarta az ifjúságot egyszer Dalmáciába vezetni, hogy az ottani számtalan emlék megtekintésével fölkeltse az érdeklődést ez országrész iránt, mely nevezetes szerepre hivatott a világkereskedelemben, különösen azóta, hogy Magyarország-Ausztria annektálta a mögötte fekvő Boszniát és Hercegovinát s így a dalmát tengerpart területileg is szoros kapcsolatba jutott Magyarországgal.

A rég tervezett kirándulást ez év tavaszán valósította meg az igazgatóság. A részvételi díj összes költségei 90 koronában voltak megállapítva, de úgy, hogy ez összegért a résztvevők megtekintik Hercegovinát és Boszniát is. 25 tanuló és 5 tanár jelentkezett a részvételre s az így 30 tagból álló kiránduló csapat vezetésére az Egyház Képviselő Tanács 2 vezető tanárt rendelt ki, dr. Nyiredy Gézát és dr. Barabás Ábelt, kiknek költségeit az egyház fedezte. Az igazgatóság a szegény tanulók segélyezésére a kirándulási alapból 300 koronát utalt ki, melyet 8 tanulónak osztottak ki.

Március 30-án a reggeli személyvonattal indult el kiránduló csapatunk. A résztvevők valamennyien jártak már Buda-

pesten s így a fővárosban való időzés ezuttal nem volt programmba véve. Budapesten érkezés után nyomban átszállottunk a fiumei gyorsvonatra s másnap délelőtt már ott voltunk a Magyar-Horvát Tengerhajózási Részvénytársaság «Pannonia» nevü gyorshajóján, mely éppen Dalmáciába indult. Gyönyörü napfényes időben szállottunk a hajó fedélzetére s a szép idő egész nap kitartott. A viz alig fodrozott s a kirándulók örömmel tapasztalták, hogy a tenger nem is olyan félelmes valami, amilyennek rajzolják; a tengeri betegség bizonyosan csak mesebeszéd, mert senki sem érezte a legkisebb kellemetlen hatást sem. Igy tartott ez, a mig áthaladtunk a fiumei öblön, ahol az ifjúság gyönyörködve szemlélte a magyar kikötőváros festői panorámáját; a mig áthaladtunk a Quarnerolón Cherso és Veglia kopár partjai között s kellemes utazás után délután megérkeztünk Dalmácia fővárosába Zárába. Itt kiszállottunk s alig helyezkedtünk el a Bristol-szálló szobáiban, nyomban elindultunk a város megtekintésére, mert úgy volt tervezve, hogy a másnap reggel induló kisebb postahajóval tovább megyünk. Bejártuk a keskeny földnyelvre épitett város régi utcáit, megnéztük ódon épitészeti emlékeit s egy rövid séta meggyőzhette az ifjúságot, hogy itt minden talpalatnyi hely az Árpádok hajdani uralmáról beszél. Mert vannak itt ugyan emlékek a római korszakból, a velencei uralom korából, de ezek mellett egész sereg emlék mutatja a magyar uralom nyomait. Az ifjúságot különösen érdekelte a Szent Mária-templom, melynek román stilü tornyát Kálmán király épittette 1105-ben és a Szent Simeon-templom, melyben Szent Simeon ezüst koporsója látható, Erzsébet királynénak, Nagy Lajos feleségének ajándéka. E templom más műkincsei és falfestményei is mind a magyar királyokra emlékeztetnek. A város megtekintése után a Bristol éttermében jó vacsora várta a csapatot, mely korán pihenni tért, hogy reggel idejében talpon lehessen.

De hiában voltunk talpon. Mi terveztünk, de a tenger másként végzett. Mikor a szálló ablakán kitekintettünk, haragos hullámok ostromolták a kőpartot, a hullámok átcsaptak a kikötő-mólón s a zárai csatornában a tenger vize ugy ro-

hant észak felé, mintha valamely széles, de sebes sodru folyó volna. Aki ismeri a dalmát vizeket, tudja, hogy itt a s i r o c c o.

Nekünk pedig egy kis hajóval kellett tovább mennünk. Kis hajón siroccoval szembe menni nem éppen kellemes mulatság. A vezető tanárok, a felelősségre való tekintettel, megváltoztatták az utitervet. Zárában maradtunk tehát estig, hogy bevárjuk a nagyobb és a biztos járásu »Gödöllő« gyorshajót, melyen viharban is bátorságosabb az utazás. Az ifjúság örült a maradásnak. Még csak most nézték meg alaposan az érdekes várost, bejárták minden zegét-zugát, elödöngtek piacán, megfigyelték a népviseletet, megnézték a Blazekovics-parkot ekzotikus növényeivel, elnézelődtek a régi kikötőben, ahol teherhajók rakodtak. Csak egy nyugtalanította az ifjúságot: mi lesz, ha a vihar nem szünik? A mint hogy nem is szünt. A tenger mind jobban háborgott, a hullámok mind nagyobbak lettek s mire az indulás ideje elérkezett, a dühöngő széltől alig lehetett az utcákon járni, a tengerparti utat minden percben végigsöpörték a hullámok, a kikötő molót állandóan viz boritotta. A nagy viharban a »Gödöllő« is csak késve érkezett meg, nem is tudott rendes helyén kikötni, igy a régi kikötőben vetett horgonyt.

Este mégis fölszállottunk a hajó fedélzetére. A szél sivitva söpört az árbocok között és mind jobban erősödött. A kapitány aggodalmasnak tartotta a helyzetet és nem inditotta el a hajót. Nem sok idő telt el, egymásután érkeztek menekülő hajók a zárai kis kikötőbe, mert a dühöngő viharban nem folytathatták utjokat. Hajónk éjfél utánig vesztegelt a kikötőben. A kirándulók egy része lefeküdt, egy része a fedélzeten akarta tölteni az éjszakát. A hajó éjfél után 2 órakor fölszedte a horgonyt és kifelé indult a kikötőből. Alig ért ki a tengerre, a hullámok oldalt kapták, majd előlről hátra himbálták. Nem telt bele egy negyedóra sem, kevés kivétellel csaknem mindenki megkapta a tengeri betegséget. A hajó oly erősen himbálózott s hánykódott minden irányban, hogy még a hajó személyzete és pincérei nagy része is beteg lett. A hajószemélyzet tanubizonysága szerint hasonló viharra évek óta nem emlékeznek. Ez volt az az éjszaka, melyről oly sokféle

aggasztó hiradás jelent meg a lapokban, ugyanez éjszakán tette útját a «Dániel Ernő» nevü hajó Fiume—Velence között, melyet elveszettnek hittek. A «Gödöllő» kapitányának becsületére válik, hogy a hajó ilyen rettenetes viharban baj nélkül tette meg útját a dalmát vizek legveszedelmesebb részén, Zara és Spalato között, hol apró szigetekkel, szirtekkel és zátonyokkal van telehintve a tenger. A vihar hajnalban érte el tetőpontját, mikor Sebenico tájékán kétfelől kapták oldalba a hajót a sirocco által előrehajtott hullámok. Olyan emberek is sokat szenvedtek ekkor a tengeri betegségtől, kik eddig egyetlen tengeri úton sem kapták meg. Mikor a hajó reggel 8 óra tájt befutott Spalato kikötőjébe, mindenütt halálsápadt arcokaat lehetett látni, támolyogva jártak jobbra-balra a fedélzeten az elkinzott utasok, örülve annak a negyedórának, a mig a hajó a kikötőben volt. A város érdekes képe Dioclatianus császár tengerre néző hatalmas palotájával senkit sem érdekelt, mindenki az út folytatásától félt.

A délelőtt folyamán csendesebb lett a tenger, előkerültek a fotografáló gépek, hogy a szebb partokat megörökitsék. Egymásután maradtak el Lesina, majd Cursola festői fekvésükkel s a hajó délután négy órakor csaknem félnapi késéssel érkezett meg Gravosa tágas kikötőjébe. Felragyogtak az arcok, mikor kikötöttünk s a kikötőben levő Petkaszálló előtti asztaloknál örömmel foglalt helyet nemsokára mindenki, hogy egy kávét fogyaszszon el. A jókedv visszatért az elgyötört fiuk arcába s mindenki tele tüdővel szivta be a dél enyhe levegőjét s a virágzó fák balzsamos illatát.

A következő nap a kirándulás legélvezetesebb s egyszersmint legtanulságosabb napja volt. Reggel kis gőzbárkát béreltünk és megnéztük az Ombla-forrást. A világ egyik legbővizübb forrása ez, mely akkora vizet önt ki, mihelyt a forrás nyilásán kilép, mint a Tisza az Alföldön, alább pedig csaknem akkora, mint a Duna és nagy hajókat is megbir; 7 kilóméteres útat tesz csak s beleömlik a tengerbe. A forrásnál az agave ugy nő, mint nálunk a bogáncskoró. Neki is esett csapatunk s az apróbb példányokból mindenki kiásott magának nehányat. Innen Lacroma szigetére hajóztunk gőzbár-

kánkkal, ahol a tropikus növényzet oly buján tenyészik, akárcsak a Földközi-tenger legdélibb partjain, a narancsfák rakva voltak már érett gyümölccsel. A szigetről visszatérve Raguza kikötőjébe eveztünk, honnan villanyos vasuttal visszatértünk gravosai lakásunkra. A bőséges és jóizü ebéd elfogyasztása után megnéztük a magyar-osztrák haditengerészet éppen akkor érkezett flottáját, a Szent-György hadihajót pedig apróra megmutatta egy magyar gépészmérnök-matróz, aki örült hogy magyar fiukat kalauzolhat. Délután ismét visszatértünk Ragusába s megnéztük a város nevezetességeit. Sok szép városa van a délnek, de kevés van még a hires olasz tengervárosok közt is, mely érdekességben és szépségben versenyezhetne vele. Dús délszaki növényzete, gyönyörü fekvése egy meredek sziklafokon s egy impozáns hegy lábánál, szeszélyesen csipkézett öblei, fantasztikus erődítései és várfalai, érdekes épitészeti emlékei, minő a velencei Doge-palota mintájára épitett Rektorok-palotája és történeti emlékei, valóságos kis csodavárossá varázsolják a dalmát part ezen pontját, melytől ifjaink nehezen tudtak búcsut venni És mennyi magyar emlék! A dominikánus templomban őrizték egykor Szent István jobbját, honnan Mária Terézia hozatta el, a ferencrendiek templomában van Szent István kar-ereklyetartója. Egyikmásik kolostorban még most is magyar királyok állitólagos csontjait mutogatják.

Április 4-én vettünk búcsut Raguzától, ahol csaknem 2 napot töltöttünk s ahol ifjaink kárpótolva érezték magukat a tengeri vihar okozta szenvedésekért. A dalmát vasútak gravosai állomásától indultunk Hercegovinába. A merészen hegyenk kanyargó vasút már magában egész látványosság; még nagyobb látványosság volt azonban a Popovo-polje. Egy 25 kilométer hosszu és nehány kilométer széles völgy ez, mely télen megtelik vizzel s mint egy fiók Balaton ugy terül el Hercegovina hegyei közt 6—7 hónapon át. Nyáron leszáll a viz a földalatti üregekbe, hogy a buvópatakokat táplálja, a minő az Ombla is, bár nem bizonyos, hogy innen kapja vize egy részét. Nyáron virágzó vetések vannak a völgyben, télen és tavasszal tenger. Kiváncsian lesték ifjaink, hogy

csakugyan ugy van-e? És csodálkozással látták, hogy a völgy tele van vizzel, a hercegovinai vasut csaknem két óráig kanyarog partjain, anélkül, hogy végét érné. Épp ily érdekes látvány volt a Krupa is, hol már állandó tó is van, de a tavaszi áradások idején egész tengernek látszik. Nemsokára beértünk a Narenta folyó völgyébe, a vonatról láttuk Mostart jellegzetes török épületeivel, majd bejutottunk a Narenta szük szurdokjába, ahol a hercegovinai vasút legérdekesebb része van s ahol a vonat folyton sziklabevágásokon, viaduktokon és hidakon át halad. Kiszállottunk ez út legérdekesebb részén, Jablanicán, hogy a kincstári vendéglőben megpihenjünk. Előre kialkudott lakásunkat magasrangu vendégek foglalták el s igy tovább kellett utaznunk Sarajevo felé, hova április 5-én reggel érkeztünk meg s a Central-szálló kényelmes szobáiban szállottunk meg, ahol a magyar tulajdonos igen jó ellátást adott. Két napig tartózkodtunk az annektált tartományok fővárosában, ahol megnéztük a főbb nevezetességeket: a mecseteket, az állami szövőgyárat, a muzeumot, a török negyedet és a török bazár-negyedet, mely utóbbi kétségtelenül leginkább lekötötte az ifjuságot. Egy darab hamisitatlan török világ ez, egy csepp a szláv tengerben, mert fájdalom, meggyőződtünk arról is, hogy épp ugy, mint Dalmácia, ez is teljesen elszlávosodott, a magyarokat gyülölik s barátaink legfeljebb a törökök közt vannak, leszámitva a magyar hivatalnokokat és kereskedőket, kik az osztrákok mellett kevés számban vannak.

Sarajevóból 6-án este indultunk el s igy éjjel tettük meg az útat Boszna-Brodig. Visszatérő útunkban Szabadkán és Nagyváradon át jöttünk haza. Szabadkán kiszállottunk és megnéztük a várost azalatt, mig a következő vonat indult; ugyszintén Nagyváradot is, a honnan három órai időzés után az esti gyorsvonattal indultunk és este fél tizenegy órakor érkeztünk Kolozsvárra, ahol annál nagyobb örömmel fogadtak, mert a lapok kedvezőtlen hirei az adriai viharokról a legnagyobb aggodalmakat keltették a már-már azt hitték, hogy szerencsétlenség ért a tengeren. Még jó, hogy kollégiumunk igazgatója, dr. Gál Kelemen, sürgönyben for-

dult Gravosába a csapat vezetőjéhez s így az érdekelt szülőket, hozzátartozókat és egyházi embereket még megérkezésünk előtt megnyugtathatta. A kiállott veszedelmek és szenvedések utáni megérkezés után mindenki örömmel gondolt vissza a tanulságos utazásra.

Mert valóban olyan sokat láttak és tapasztaltak ifjaink ez út alatt, hogy az nem áll arányban azzal a csekély részvételi díjjal, melybe a nagyobbszabásu kirándulás került s a melyet csak nagy utánjárással lehetett ilyen kedvezően megvalósítani.

VIII. Ifjúsági egyesületek és alapok.

1. A Kriza-Önképzőkör 1911—12. évi működése
(Elnöki beszámoló.)

Egy feledhetetlen októberutói napon, amikor az ősz ijedten bujkált még a fakó, bronzszínű levelek mögött, levett kalappal, lelkem teljes meghatottságával állottam egy rég behantolt sir mellett. A mult árnyékai suhantak el mögöttem s lelkemben fölgyújtották az erős akarat, a lankadatlan munka utáni vágy szilaj lobogású lángját. Hosszú, küzdelemteljes hónapok peregtek le azóta. S ma, amikor egy elmult év határánál állok, szorongó szivvel, kétkedve nyújtom át önöknek azt a szerény termést, amit egy munkás esztendő alatt dédelgető szeretettel, egyetértő bizalommal hordtam össze. Nem krőzusi kincsek, nem is lángelme forrongó, szikrázó műhelyének nagyszerű produktumai, hanem a nagy tradiciókat hódoló tiszteletben tartó utódok igaz, őszinte szivből kisugárzott melegével körülleheit alkotásai. Igy május felé, amikor az ember közelebb van magamagához, talán könnyebb elmondani egyet-mást, ami fölment bennünket minden mentegetőzéstől, minden következmény igazolásától. A munka, ha subjektiv szempontból tekintjük, mindig becsülendő, még ha a szürkeség, a zománctalanság köpenyét is viseli magán. Súlyos és vállatroskasztó hivatás tehát dicsérni a munkát akkor, ha még inkább csak passzió, ha fegyelmezett, egyirányú erőket nem állít sorompóba, ha féktelen és a maga értékét túlbecsülő. Mégis az a kis munkásság, amelyet a mi kis autonomikus körünk keretében kifejtettünk, legyen szabad ezt minden mellékszempont és mellveregetés nélkül megállapítani, — komoly és határozott volt. Komoly volt, mert eredményt hozott és határo-

zott, mert eljövendő idők szolgálatába szegődött. A fölolvasások és eszmecserék során föl-fölvillanó gondolatok összemérkőztették erőnket és mi boldogok voltunk, ha bármelyikünket pálma illette. Azok, akik az önképzőkörök megsemmisítésének szellemtelen munkájához fogtak, vajjon gondoltak-e arra, hogy a komoly, munkás életre való első előkészítő forum az, hol a nemes verseny hevében edződnek harcképessé a zsenge ifjui lelkek? Hajdan, fergeteget zúditó ifjui titánok gyújtottak őrtüzeket ezekben a körökben, nekünk a késő idők, késői utódainak, csak a parazsat kell élesztenünk, de ne feledjük, ez sokkal nehezebb, sokkal kötelezőbb hivatás. Kétszeresen nehéz és kétszeresen sulyos ez a hivatás ott, ahol a transsylvanismus nagyszerü szellemének kell áthevítenie minden öntudatot. Bástyái voltunk hajdan az alkotmánynak, a csorbíthatatlan, a szent magyar vérrel megpecsételt nemzetiességnek, hadd legyünk bástyái ezentul a megváltó gondolatoknak gyönyörü formát adó honi nyelvnek. Utolsó ténykedésem talán nem lenne harmonikus e körben mindig tapasztalt nemzeti szellemmel, ha most, mikor köszönettel és hálával ajkamon mondok búcsut, nem kérnélek titeket, eddigi menkatársaimat, kik itt maradtok őrizni ezután is a szent hagyományokat, hogy ne hagyjátok a zászlót, amely évtizedek borongós homályán bár, de mocsoktalan tisztasággal tündöklött keresztül.

S mielőtt hozzáfognék körünk munkásságának érdemleges méltatásához, a köszönet igaz hangján kell megemlékezem Pálfi Márton tanár urról, aki szives volt az ifjúság iránti ragaszkodásának körünk minden lépésében mint védnök tanujelét adni. Egyszersmind kérem a jövő nemzedék nevében is, ne vonja meg tőle osztatlan érdeklődését.

Most a búcsu pillanatában egy percre visszasiklik lelkem régi homályos ablakú házak elé. Fölkeres titeket, kik hajdan nagy szellemetekkel világot gyújtottatok szövevényes, sötét ösvényeken. Hozzátok szólok e percben, térdet hajtó alázatossággal. Ha egyszer majd pusztító orkán söpri végig a gyönge epigon lelkeket, támadjatok föl kriptanyoszolyáitokból s oszlassátok el a vihart. E zászlóhajtás a múlté legyen!

Alakuló gyűlését a kör 1911. szept. 20-án tartotta meg. Elnökké választották: Nyiredy Géza VII. o. tanulót, titkár-szerkesztővé: Müller Károly VIII. o. tan., jegyzővé: Hadházy Sándor VII. o. tanulót, pénztárnokká: Mikó Miklós VII. o. tanulót, kiadókká: Sári József, Molnár Sándor, Iszlay Ferenc, Gál Ernő, majd Molnár helyett Gallus Frigyes VI. o. tanulót. A kör alakuló gyülésén kivül 16 rendes, 2 rendkivüli, 3 diszgyűlést tartott, egyet a hallhatatlan emlékü Kriza János unitárius költő-püspök emlékezetére, születésének százéves évfordulója alkalmából. Ezen emlékünnepély 1911. évi október hó 28-án este tánccal egybekötve a kollegium tornatermében tartatott meg, igen előkelő és nagyszámu közönség jelenlétében. Az ünnepélyen a kör tagjai fölolvasással, szavalattal, énekszámmal működtek közre. Részletes programmja a következő:

1. Mihályi K: Kriza emlékdal. Előadja az ifj. daloskör.
2. Megnyitó beszéd. Tartja: Pálfi Márton tanár.
3. Fesco: Zongora hármas a) Andante, b) Finale. Hegedü Czappán. Cellon: Sándor János tanár. Zongorán: Höncz Arisztid.
4. Gabányi J.: A mesemondó pásztor. Szavalja Fazakas Béla VIII. oszt. tanuló.
5. Farkas Ödön: Sir a nóta. Énekli: Székely Z. VIII. oszt. tanuló. Zongorán kiséri Höncz Arisztid.
6. Felolvasást tart: Nyiredy Géza VIII. oszt. tanuló.
7. Hubay: Hejre Kati. Csárdajelenet. Hegedü: Czappán E. VII. Zongora Höncz A. VIII.
8. Arany: Leteszem a lantot. Melodráma. Szavalja: Engel Rezső VIII. oszt. tanuló. Zongorán kiséri: Höncz A.
9. Kriza költeményeket olvas fel: Hadházy Sándor VIII. oszt. tanuló.
10. Tréfás székely mesék. Népviseletben előadja: Kerestély Dénes VII. oszt. tanuló.
11. Schumann: Cigányélet. Előadja az Apolló kör és a daloskör.

Az estélyt követő nap, október 29-én az ifjúság testületileg kivonult Krizának a kolozsvári temetőben levő sirjá-

hoz, ahol Nyiredy Géza ifjúsági elnök beszéd kíséretében elhelyezte az ifjúság koszoruját. Estélyünk tiszta jövedelmét, a Nagyajtán fölállítandó Kriza-szobor javára fordítottuk. Itt kell megjegyeznünk, hogy a nagyajtai Kriza szoborbizottság folyó évi junius hó 2-án tartott ülésén Nyiredy Géza e. i. elnököt tagjai közé választotta

A kör tartott az idén két vitagyűlést. Tételek: Lehet-e a művészet az emberiség életcélja? Helyes volt, hogy Pausanias befalazásánál anyja is segített? A kör szokásos szavaló versenyei között volt egy díjnélküli «nemes verseny», egy díjas komoly és vigirányú. A nemes verseny győztese: Szász Ferenc VI. oszt. tanuló, a díjas komoly irányú versenyé: Szász Ferenc, a díjas vigirányú versenyé: Hadházy Sándor VII. oszt. tanuló.

Legjobb fokozatban részesültek (jegyzőkönyvi dicséret, illetőleg köszönet):

Bakó Zoltán VIII. oszt. tanuló felolvasásért 1, szavalásért 1. Czappán Elemér VIII. o. t. felolvasásért 1, hegedű 2. Fekete Gyula VIII. o. t. szavalásért 1. Gál Ernő VI. o. t. felolvasásért 1. Hadházy Sándor VIII. o. t. szavalásért 4. Kovács Károly VIII. o. t. felolvasásért 2, szabad előadásért 1. Lakatos Imre VII. o. t. hegedűért 5. Máthé Lajos VII. o. t. szavalásért 1. Müller Károly VIII. o. t. felolvasásért 2. Siménfalvy Gyula VIII. o. t. szavalásért 1, monologért 1. Szász Ferenc VI. o. t. szavalásért 3.

A «Remény» c. önképzőköri lap Müller Károly VIII. o. tanuló szerkesztése alatt jelent meg. A cikkeket az Önképzőkör tagjai irták.

Megjelent az év folyamán 15 «Remény», melyek közül három az ünnepi számok melléklapja volt. Az egyes számok 12—36 oldal terjedelemben jelentek meg. A «Remény» életében szerencsés ujítás volt az, hogy minden számot három rovat zárt be: a mathematika rovata, mely a studium körébe eső kérdésekkel foglalkozott, a zene rovata, mely a zene körébe eső gondolatokat tartalmazott és a vita rovata, ahol a felmerülő vagy a vitaüléseken felvetett kérdéseket fejtegették. A mathematikai rovat vezetője: Kovács Károly

VIII. o. t., a zene rovaté Czappán Elemér VIII. és Lakatos Imre VII. a vita rovaté Durugy Ferenc VIII. o. tanuló volt.

A »Remény«-be a következők irtak prózát: Müller Károly VIII. 16. Nyiredy Géza VIII. 10. Engel Rezső VIII. 5. Czappán Elemér VIII. 4. Lakatos Imre VII. 3. Fekete Gyula VIII. 2. Rossenfeld L. VII. 2. Durugy Ferenc VIII. 1 drb. Verset irtak: Orbók Gyula VII. 10. Szász Ferenc VI. 8. Siménfalvi VIII. 4. Fekete Gy. VIII. 2. Gál Ernő VI. 1. Nyiredy Géza VIII. 1.

Körünk 10—10 koronás pályadíjakat tüzött ki a következő tételekre:

1. Kriza János költeményei. Beérkezett egy pályamunka, mely a birálat szerint kiváló dicsérettel jutalomra érdemes. Szerzője Nyiredy Géza VIII. o. t.

2. Egy kirándulás leirása. Érkezett 3 pályamunka. A jutalmat a »Mily dicső stb. jeligéjü nyeri mint igen szép, hangulatos leirás. Szerzője Höncz Arisztid VIII. o. t. A más kettő dicséretre érdemes.

3. Népmesegyüjtés. Pályamunkaa nem érkezett.

4. Népdalgyüjtés. Ketten pályáztak, Lakatos Imre VII. és Nagy Simon VI. o. tanulók. A jutalmat egyforma arányban megosztva nyerik.

5. Ismertesse Erdély természeti kincseit. Beérkezett egy pályamunka Transylvania jeligével. Jutalomra érdemes, szerzője Engel Rezső VIII. o. t.

6. Festendő egy tájkép természet után aquarellben. A beérkezett két pályamunkát a birálatra felkért Kovács K. tanár úr egyforma arányban tartja nagy dicsérettel jutalmazandóknak. Szerzője mindkettőnek Nagy Lajos VIII. o. t.

7. Szénvázlat az intézet egy növendékéről. Két pályamunka érkezett. A Jenő jeligéjü a dijra érdemes, a Molnár jeligéjü 5 korona jutalomban részesül. Előbbinek szerzője Nagy Lajos VIII. o. t. utóbbié Müller Géza VI. o. t.

8. Rákóczi Ferenc önéletrajzából szabadon választott részek magyarra fordítása. Egy pályamunka érkezett, a jutalomra kiváló dicsérettel érdemes. Szerzője Engel Rudolf VIII. oszt. tanuló.

9. A magasabbrendü érzelemről. Egy pályamunka érkezett, mely azonban a bírálat szerint jutalomra nem érdemes.

10. Kifejtendők a kupszeletek tulajdonságai szerkesztés és analitikai alapon. Egy pályamunka érkezett, a jutalomra érdemes. Szerzője Kovács Károly VIII. o. t.

11. Ismertesse a számok oszthatóságának törvényeit. Egy pályamunka érkezett, mely mint szép és dicséretes dolgozat jutalomra érdemes. Szerzője Kovács Károly VIII. o. t.

12. A székely nép vallásossága. Pályamunka nem érkezett.

13. Az elektromosság gyakorlati alkalmazásai. Pályamunka nem érkezett.

14. Németre fordítandó Kölcsey Paraencsiseből, a hazaszeretetről szóló részlet. Négy pályamunka érkezett. A jutalomra a Das Vaterland vor Allem jeligéjü nyeri dicsérettel. Szerzője Hadházy Sándor VII. o. t. A Was ich bin jeligéjü dicséretre érdemes.

15. A Napoleoni háboruk és Magyarország. Egy pályamunka érkezett, mely a legteljesebb elismerés mellett érdemes a dijra. Szerzője Engel Rudolf VIII. o. t.

16. A domborzati viszonyok befolyása a csapadék mennyiségére. Egy pályamunka érkezett. Izohiéta jeligével. Jutalmazandó; szerzője Höncz Arisztid VII. o. t.

17. Mit tegyünk a magyar nemzeti játékok terjesztése érdekében? Pályamunka nem érkezett.

A kör *bevétele* a jelen iskolai évben . . .	225·87 K
Kiadása a jelen iskolai évben	159·— K
Maradék:	66·87 K
A kör mult évi (1911. jun. 9.) vagyona . .	1026·39 K

A kör jelenlegi (1912. jun. 14.) vagyona . 1093·26 K, azaz egyezerkilencvenhárom korona és 26 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár 9444. sz. betétkönyvében van elhelyezve.

Az Önképzőkör a következő évre is 10—10 koronás pályatételeket tüz ki április 25-i határidővel a következő tételekre:

1. Egy kirándulás leirása.

2. Népmesegyüjtés.
3. Népdalgyüjtés.
4. Festendő egy tájkép természet után aquarelben.
5. Szénvázlat az intézet egy növendékéről.
6. Az elektromosság gyakorlati alkalmazásai.
7. Mit tegyünk a magyar nemzeti játékok terjesztése érdekében?
8. Servet Mihály élete.
9. Az Odysseia hatása az Aeneisre.
10. Megy a juhász szamáron» c. vers latinra fordítása, versben vagy prózában.
11. Az algebra alapműveleteinek és törvényszerüségeinek ismertetése analysis alapján.
12. Az erdélyi rész története 1849. augusztus 13-tól 1867-ig
13. A magasabb rendü érzelmekről.

2. **Felső osztályúak olvasó egyesülete.** Az olvasó egyesület ügyeit Barabás Abel dr. vezette. Tagjai voltak a VI—VIII. osztályu tanulók. Könyvtáros volt Gálffy Miklós VIII. oszt. tanuló, alkönyvtáros Májai Ferenc VII. oszt. tanuló.

Az olvasóterem felügyelői: Aradi Gábor, Durugy Ferenc és Nagy Elemér VIII. oszt. tanulók voltak. Az olvasóterem az internátus házi rendjéhez alkalmazkodva mindig nyitva állott, mikor a tanulóknak szabad foglalkozásuk volt. Itt olvasták a lapokat. A könyvtárból kéthetenként kaptak könyvet. Kivettek összesen 988 művet 1212 kötetben.

A könyvtár számára beszereztettek: Magyar Regényirók XII. sorozat (4 mű 5 kötetben), Mikszáth Kálmán munkái III. sorozat (11 mű 8 kötetben), Tolnai Lajos munkái (7 mű 8 kötetben), Műveltség könyvtára X. kötet, Művészetek története III. kötet, Ostwald: Feltalálók, felfedezők, nagy emberek, Strindberg: Történelmi miniatürök, France Anatole: Fehér kövön, Pinguinek szigete, Dickens: Két város, Balsac: Szamárbőr, Teleki: Kegyenc, Maeterlinck: Szegények kincse. Gyulai: Birálatok, Szigetvári: A komikum elmélete, Gardner: A régi Athén I. **Összesen 31 mű 37 kötetben, 158 korona 92 fillér értékben.**

Az olvasó terem részére a következő folyóiratok és hírlapok jártak: Keresztény Magvető, Unitárius Közlöny, Akadémiai Értesitő, Vasárnapi Ujság, Uj Idők, Kakas Márton, Budapesti Hirlap, Ellenzék, Nemzeti Sport, Egyháztársadalom. Összesen 10 lap.

Az egylet vagyoni állapota. Mult évi maradvány 293 korona 02 fillér, a tanulóktól szedett díjakból 163 korona, az Incze Mihály-alap kamatja 90 korona, összesen 546 korona 02 fillér. Az összes kiadások összege, melyben régibb keletü könyvtartozások törlesztése is foglaltatik, 351 korona 42 fillér. Maradvány a tanév végén 194 korona 60 fillér, mely a Kolozsvármegyei Takarékpénztár 407. számu könyvecskéjében van elhelyezve.

3. **Alsó osztályúak olvasó egyesülete.** Az egylet ügyeit dr Borbély István tanár vezette; könyvtárosok: Nagy Imre, Borsai Andor V., Tokay László IV. oszt. tanulók voltak. A könyvtárt a gimnázium I—V. osztályának 227 tanulója használta. A könyvtár állománya év elején 1107 kötet. Elvesztett, de megfizetett könyvet pótoltunk: 21 drbot 54 K 80 fill. értékben. Uj beszerzés volt 44 drb. 164 K 60 fill. értékben. Összes gyarapodás tehát az év folyamán: 65 drb. 219 K 40 fill. értékben. A könyvtár állománya év végén 1151 kötet.

4. **Jóltevők emlékalapja.** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Az alap jelenlegi vagyona (1911. dec. 31-én) 71 K 07. fill.

5. **Kriza János-alap.** Az alap az 1862. évi jul. hó 30-án tartott Kriza-ünnep alkalmával begyült adakozásokból maradt meg. Az évi kamatjövedelem egy 1903—4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az alap jelenlegi vagyona (1911. dec. 31-én) 903 K 61 fillér.

6. **Remény-alap.** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett «Remény» c. lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új Zsebkönyv adassék ki. Az évi kamatjövedelem egy 1903—4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Jelenlegi (1911. dec. 31-én) vagyona 1814 K 04 fill.

A 4. 5. 6. pont alatti alapokat az egyház pénztárnoka kezeli.

7. **Dalkör-alap.** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 462 K 81 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r-társaság 8718. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

8. **Apolló-kör alapja.** Célja az, hogy az Apolló-kör nevű zeneegyesület szükségleteit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona, hozzáadva az 1872-ben végzett osztálytársak adományát is, 1597 K 66 fill., mely összeg a Kolozsv. tak.-pénztár részv.-társ. 202 és az Erdélyi Bank és Takarékpénztár 8582. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

9. **Kirándulási-alap.** Célja az, hogy tanulmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Ez alapból az idén 9 tanulónak 300 K segélyt adtunk tanulmányi kirándulásra. Gyarapodott Mayer Majer úr 50 K-s adományával és a kirándulás költségeiből megmaradt 9 K 35 fillérrel. Az alap jelenlegi vagyona 832 K 70 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r. t. 9446. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

10. **Segélyző-alap.** Célja az, hogy szegény tanulóinkat a szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. A lefolyt évben adományaikkal gyarapították Kolozsvármegyei tak.-pénztár r.-t. (65 K), Reitter Aladár úr (2 K), Adorján János úr (15 K), dr. Fenyő Béla úr (100 K), dr. Tauber Farkas úr (10 K), Magyar-utca középtizedi hitelszövetkezet (5 K), gyüjtés eredménye (118 K 60 fill.) Jelenlegi vagyona 1619 K 78 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 8917. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

11. **Kismező-alap.** Az alap célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona 240 K 52 fill., mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 8205. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

III. FEJEZET.

Kollégiumi könyvtár.

Rendes átalánya 1000 korona volt, könyvkötésre rendkivüli 500 korona.

A könyvtárt az idén 102 olvasó (tanárok, papok, egyetemi hallgatók, papnövendékek, gimn. tanulók s más érdeklődők) használta. Kivettek 1027 művet.

A könyvtár gyarapodott:

1. **Vétel útján:**

a) Könyvek: Szitnyay: Életphilosophia. — Mosse: Testi nevelés. — Schneller: Paedagogia III. — Beke: Differential-számitás. — Barth: Unterrichtslehre. — Bergmann: Paedagogik. — Linde: Persönlichkeitspädagogik. — Itschner: Unterrichtslehre I—II. — Paulsen: Gesch. d. Unterrichts I—II. — Natorp: Sozialpaedagogik. — Schubert: Erziehung. — Jahn: Psychologie. — Gyenge: Servet pere. — Kozári: Okmányok. — Ebbinghaus: Psychologie. — Ferrol: Neue Rechnungsverfahren. — Tolstoi: Életről. — Rein: Paedagogik. — Dóczy: Tehetség és iskola. — Putnoky: Carmen Sylva élete. — Hartmann János: Petőfi tanulm. — Cicero: De finibus bonorum (4 drb). — Cicero: De natura (2 drb). — Cornelius Nepos: Vitae (4 drb), Livius II. 1. (2 drb), II. 2. (3 drb). — Ovidius: Metamorph. (2 drb). — Ovidius Vol. III. — Plautus: Pseudolus (3 drb). — Tacitus I. 1. (2 drb). — Vergilius: Aeneis (2 drb.) — Népnevelők könyvtára 13, 14. — Dante: De l' homme à la science. — Brunhes: La degradation. — Le Bon: Evolution. — Nandeau: Le Japon moderne. — Natorp: Psychologie u. Pädagogik. — Dürr: Pädagogik. — Dietering: Pädagogik. Caesar: De bello Gall (4 drb). — Caesar: De bello civili (4 drb). — Catullus—Tibullus—Propertius: Carmina (4 drb). Cicero III. 2 IV. 1. 2. 3.

(4—4 drb). — Arany: Magyar népmesegyüjt. — Osztrák-magyar monarchia közl. térképe. — Gyulai Pál: Birálatok. — Euripides: Drámái. Ford. Csengeri J. — Szigetvári Iván: A komikum elmélete. — Gardner: A régi Athén. Ford. Schmidt M. I. kt. — Összesen: 48 mű, 86 kötetben és füzetben.

b) Folyóiratok és lapok: Akad. Ért. — Akad. Értek. — Akad. Emlékb. — Állattani Közl. — Archaeol. Közl. — Athenaeum. — Budapesti Hirlap. — Budapesti Szemle. — Botanikai Közl. — Család és Iskola. — Genealogiai Füzetek (Szerk. ajándéka). — Jó Egészség (Szerk. ajánd.). — Egyet. Phil. Közl. — Erdély. — Erdélyi Lapok. — Erdélyi Múzeum. — Ethnographia. — Irodalomtört. Közl. — Keresztény Magvető. — Lehrproben u. Lehrgänge. — Magy. Chem. Folyóirat. — Magy. Phil. Társ. Közl. — Magyar Nyelv. — Magyar Nyelvőr. — Magyar Figyelő. — Magyar Paedagogia. — Magyar Társadalomtud. Szemle. — Math. és Természettud. Ért. — Mathemat. Közl. — Naturwissenschaftliche Rundschau. — Növénytani Közl. — Nyelvtudomány. — Nyelvtudományi Közl. — Orsz. Középisk. Tanáregyes. Közl. — Prot. Egyh. és Isk. Lap. — Protestáns Szemle. — Századok. — Természettud. Közlöny. — Tört. Életrajzok. — Tört. Tár. — Unitár. Egyház. — Unitár. Közl. — Ujság. Összesen 45 drb.

2. **Ajándékozás útján:**

László Gyula tanár: Újabbkori Ismeretek Tára I—VII. — Közhasznú Ismeretek Tára I—XII. — Menzel: Allgemeine Weltgeschichte. I—XII. — Steger: Weltgeschichte I—III. — Berde Áron: Légtüneménytan. — Kortum: Jobsiade. — Wach: Gemeinnütziger Baurathgeber. — Magyar Tört. Emlékek (Monumenta) II. oszt. 21. és 30. kt. — Régi Magyar Költők Tára I. és VI. kt. (Csonka). — Székely Oklevéltár III. kt. — Wirkner Lajos: Élményeim. — Dézsi L.: Magyar iró és könyvnyomtató. — Zichy A.: Széchenyi I. életrajza. — Budai: Polgári Lexikon I—III.

Öreg Tasnádi Gyula (Zoltán Sándor theol hallgató útján): Magyarorsz. Vármegyéi és Városai. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye I—II. — Somló Gyula: Pénzintézeti Évkönyv. — Végh Arthur: Tanulmányok. — Rhode: Praktisches Handbuch d. Handels-Correspondenz. — Engel: Handbuch des landwirthschaftlichen Bauwesens. — Yartin József: Ötödik Evangelium. — Flammarion:

Le fin du monde. — Tillmanns: Modern Chirurgie. — Hauri: Die Religion. — Jensen: Moses, Jesus, Paulus. — Steudel: Wir Gelehrten vom Fach. — Haeckel: Sandalion. — Duruy: Histoire Grecque. — Apró röpirat 5 drb. — Napilapokból kivágott tárcacikkek: 7 csomag.

Kozma Ferenc isk. felügyelő-gondnok: Kozma Mihály: Conciones 3 kötet eredeti kézirat 1777-ből.

Ferencz József unitár. püspök: Unitar. Review 1879. évf. 10 füzet és 1880. évf. 9 füzet.

Péterfi Dénes esperes: Kanyaró Ferenc: A m. Kalvin menynyei dogmatikája. Eredeti kézirat, a Ker. Magvetőben megjelent „Dávid F.“ kiadatlan II. része.

Singer és Wolfner könyvkiadócég: Gáspár Ferenc: A föld körül I—VI.

Dr. Varró István: Letters to a prot. divine.

M. Tud. Akadémia: Gaal Jenő: Magyarország közgazdasági és társadalmi politikája.

Pap Zsigmond VII. o. t.: Hajnal tündéres története. Kézirat Tordátfalváról 1875-ből.

Boros Mózes VII. o. t.: Kézirat-füzet 1859-ből.

Máthé László VII. o. t.: Régi csonka tankönyvek: 4 drb.

Orbók Gyula VII. o. t.: Osztálylevelek Várfalváról a 19. sz. elejéről: 7 drb.

Szerzők: *Dr Gál Kelemen*: Újabb irányok a pedagogiában. — *Bárka József*: A szépirod. hatása a közerkölcsiségre. — *Dr. Sárkány Lajos*: Káprázat és valóság a sorsjátékokban. — *Dr. Biró Vencel*: Az erdélyi fejedelem jogköre.

Dr. Boros György egy kosár vegyes folyóiratot adott.

Dr Nyiredy Géza: Br. Orbán Balázs jegyzőkönyve. Eredeti kézirat.

Özv Kőváry Lászlóné: Helységnévtár, Bp. 1877. — Varga D.: A tordai unit. gimn. tört. Torda, 1907. — Bryce: A római szent birodalom, Bp. 1903. — Friedjung: Harc a német hegemoniáért, Bp. 1902. — Ladányi G.: A magyar alkotmány tört., Debrecen, 1873. — Gyalui Farkas: Legkedvesebb könyveim, Bp. — Ürmössy Lajos: Erd. irányadó lapja, Kolozsvár, 1907. — M. T. Akadémiai

Almanach 1907-re. — Kőváry László: Erd. földe, ritkaságai, Kolozsvár, 1853. — Kőváry László: Erdély építészeti emlékei, Kol., 1866. — Kőváry László: A magyar családi és közéleti viseletek és szokások, Pest, 1861. — Kőváry László: Okmánytár az 1848—49-iki erdélyi eseményekhez, Kolozsvár, 1861. — Kőváry László: Erdély története 1848—49-ben, Pest, 1861. — Kőváry László: Erdélyország statisztikája, Kolozsvár, 1877. — Kőváry László: Erd. történelme 1859—66-ig, Pest. — Danielik József: A magyar irók, Pest, 1857. — Mazins: Systematische Darstellung des gesamten Versicherungswesens, Leipzig, 1857. — Kőváry László: Az életbiztositás rendszere, Bpest, 1884. — Kőváry László: Székelyhonról, 1842. Kolozsvár. — Huber: Ausztria tört., Bpest, 1901. — Ranke: A római pápák, Bpest, 1866. — Magy. nemzetiségi zsebkönyv, Bpest, 1888—1905-ig. — Lukinich I.: Első Rákóczi György s a lengyel királyság, Bpest, 1907. — Magy. Tört. Életrajzok, 1901. évf. és 1899. évf.

A *tordai gimnázium könyvtárából*: Szathmárnémethy Sámuel: Metaphysica contracta. Claudiopoli, 1713. — Seneca Annaeus: Tragoediae. Amstelodami, 1543. — Curtius Rufus: De rebus gestis Alexandri Magni historia. Bassani, 1725. — Iuvenalis Junii et Auli Persii Flacci: Satirae Lugd. Bat. 1548. — Martialis Epigrammata. Amsterdam 1704. — Alvarus Emánuel: Grammaticarum institutionum libri. Dilingae, 1595. — Halott-temetésre való énekek. Kolozsvárott, 1796. — Páriz-Pápai Ferenc: Pax corporis. Kolozsvárott, 1755. — Phaedrus: Fabularum Aesopiarum libri V. Claudiopoli, 1774. — Smetius Henricus: Prosodia syllabarum (ciml. nélk. csonka). — Egy külföldön utazó magyarnak jóbarátjához küldött levelei, Győrött, 1793. — Justinianus Institutiones iuris civilis. Lugduni, 1559. — Bensius Joannes: Erotemata in M. T. Ciceronis libros III. de officiis, itemque de Senec. Argentorati, 1601. — Epictetus: Enchiridion, et Cebetis tabula Graece et Latine. Viennae, Austriae. — Hesiodus Ascraeius: Opera, quae quidem exstant omnia. Basileae. — Buxtorfius Johannes: Sinagoga Iudaica. Basileae 1641. — Jósika Miklós: A könnyelműek, I—III. rész. Pest, 1841. — Osorius Hieronymus Lusitanus: De gloria libri. V. Basileae, 1576. — De regis institu-

tione et disciplina. Coloniae, 1582. — Euclides Elementorum libri XIII. Wittebergae. 1636. — Halászi József: Szivárvány album, Pest, 1860. — Die vornehmsten Europäischen Reisen. Hamburg, 1749. — Goethe: Faust. Ford.: Nagy István. Pest, 1860. — Practica Logica. A 18-ik század elejéről (kézirat). — Burián János: Keresztény utazás I—II. könyv. Kolozsvárott, 1782. — Ponori Tewrewk József: Honvéd. Pozsonyban, 1834. — Verbőczi István: Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve. Kalotsán, 1773. — Grotius Hugó: De veritate religionis Cristianae (ciml. nélk. csonka). — Bidenbachius Felix: Promptuarii exequialis pars posterior. Francofurti 1659. — Csokonai Vitéz Mihály: Lilla. Nagyváradon, 1805. — P. Szathmári Károly: Magyarhon fénykora I—II. Pest, 1857. — Vachott Sándorné: Remény. Pest, 1858. — Lázár János: Gyermekek geographiája. Szebenben. — Bod Péter: Szentirás értelmére vezérlő magyar lexicon. Kolozsvár, 1746. — Vanossus Antonius: Placita Physica De motu Transpirationis. Viennae. Austriae, 1723. — Bethlen Imre: Második Rákotzi Ferenc ideje. Nagyenyed, 1829. — Wolzogenius Ludovicus: Declaratio duarum Contrariarum Sententiarum de Natura et Essentia Unius Dei Patris. Irenopoli, 1656. — A Nemes Székely Nemzetnek Constitucioja. Pest, 1818. — Sasku Károly: Tanitás alaptudománya. Pest, 1838. — Magyar szókötés: A középtanodák III. o. sz. Budán, 1851. — Justini historici in Trogi Pompeii historias libri (ciml. nélk. csonka). — Basileae. Hoz. köt.: Loritius Glareanus Henrichus In Justini historias annotationes. Basileae, 1562. — Crellius Francus Johannes: Ethices Elementa Racoviae. 1635 — Pomey Franciscus: Syntaxis ornata. Budae, 1792. — Bessenyei György: Anyai oktatás. A filosofus, Társasága, Futó darabok. Bétsben, 1777. — Rambachius Jacobus: Institutiones Hermeneuticae Sacrae. Jenae 1732. — Rochefoucauld Gnomai Kazinczy Ferenc fordításából (kézirat a XVIII. század végéről). — Pasor Georgius: Lexicon Graeco-Latinum in novum domini nostri Jesu Christi testamentum Lipsiae. 1666. — Hunnius Aegidius: Articulus de providentia dei . . . Wittebergae 1605. — Articulus de ecclesia vera et huius capite Christo. Wittebergae, 1604. — A mostani finánemunkálatok fonákja különös viszonylattal a magyar privát kölcsönvételekre. Kassán, 1833. — Gr. Gvadányi József: Verses levelezés Fábián Juliánnával. Pozsony, 1798. —

Hoe Mathias : Commentaria in discipali Christi encolpaei Johannis Apocalypsin. — Whitakerus Guilielmus : Praelectiones. Hannoviae 1608. — Freyerus Hieronimus: Fasciculus poematum Latinorum. Halae. Magdeburgicae, 1726. — Cluverius Philippus: Introductio in universam geographiam tam veterem quam novam, studio et opera Johannis Bunonis edita Jo. Friderico Hekelio. Guelferbiti 1686. — Cicero: Ad familiares epistolae. Tyrnaviae 1756. — Mándy Péter: A magyar nyelv eredete és előnyei. Szatmár, 1858. — A cholera mint járvány Indiában és most Európában. Pesten, 1831. — Spányik Glycerius: Doctrina Educationis Budae. 1835. — Környei János: A tanitó az iskolában. Budapest, 1875. — Matthiae Christianus: Theatrum historicum theoretico-practicum. Francofurti et Lipsae. 1702. — Benkő Károly: Marosszék ismertetése. Kolozsvárt, 1868—69. — Jósika Miklós: A rom titkai, I II. kötet. Pest, 1856. — Cyrus nyugodalma. Kolozsvárott, 1778. — Kőváry László: Erdély története 1848—49-ben. Pest, 1861. — Pukovetz, másképen Káts István: Magyar prosodia. Nagyváradon, 1806. — Ravisius Textor Joannes: Epithetorum opus (ciml. nélk. csonka). — Laudelinus ifjúnak szörnyű esete az ártatlanság veszedelminek nyilvánosságos példája. Magyar ford., kinyomatott Kolozsvárott, 1762. — Pálffy Albert: Az atyai ház I—II. kötet. Pest, 1858. — Csokonai Vitéz Mihály: Békaegérhartz. Béts, 1813. — Bárotzi Sándor: Amália története, Béts, 1810. — Jókai Mór: Népvilág, I—II. k. Pest, 1857. — Szász Károly: A versszavalás elméleti és gyakorlati kézikönyve. Pest, 1871. — Petronius Arbiter: Satyricon. Lugdini. 1575. — Fiedrich: Lateinisches Lesebuch für die ersten Anfänger. Beszterce, 1796. Czuczor: Költeményei, I—II. Pest, 1858. — P. Szathmáry Károly: A bujdosók, I—II. k. Pest, 1862. — Gerhardus Johannes: Exercitium pietatis quotidianum quadripartitum. Lugd. Bat. 1650. — Goethe: Faust. Ford.: Nagy István. Pest, 1860. — Die vornehmsten Europeischen Reisen. Hamburg, 1799. — Halászy József: Szivárvány album. Pest, 1844. — Pererius Benedictus: De communibus omnium rerum naturalium principiis et affectionibus libri quindecim. Parisiis, 1579. - Zajzoni: Börtöndalok. Pest, 1861. - Szirondi: Forradalmi képcsarnok. Pest. 1850. - Polus Matthaeus Londinensis: Sinopsis criticorum aliorumque sacrae scripturae, volumen I—III. Francofurti ad Moenum, 1694, 1093, 1694, 1906, 1694, 1908.

— Faustus Socinus Senensis: Lectiones sacrae. Racoviae, 1618. — Göde István: Szinfüzér mint nyugdij. Kolozsvárt, 1846. — Werbőczi István: Verbőcius illustratus sive decretum tripartitum. Agriae, 1766. — Méhes István: Kornelius Nepos geographiája kultsa. Pest, 1801. — Zarubál Bartholomaeus: Geographicae sinopsis pars altera. Cassaviae, 1729. — Ursinus J. Henricus: S. Jeremiae virga vigilans. Norinbergae, 1865. — Sultivius Matthaeus: Adversus Roberti Bellarmini de purgatorio disputationum lib I. Hannoviae, 1603. — Pasoris Georgius: Manuale novi testamenti. Lipsiae, 1703. — Werner Ábrahám: a köveknek és érceknek külső megismertető jegyeikről. Forditotta Benkő Ferenc. Kolozsvár, 1784. — Kurze Marianische Andacht. Prag, 1775. — Ivanek Georgius: Vince te ipsum Neo. — Pragae, 1693. — Cardanus Hieronymus: Arcana Politica Lipsae, 1673. — Maros-Vásárhely. Bába Ferenc: Lelki élet. Francofurtini, 1722. (Ciml. nélkül csonka.) — Dictionarium Latino Germanicum et Germanico Latinum. (Ciml. nélk. csonka.) — Schraederus Nicolaus Gvilielmus: Quatluor prima capita Geneseos. Lipsae, 1739. — Voetius Gisbertus: Desperata causa Papatus. Amsterodami, 1635. — Kováts József: A vallás Komáromban, 1798. — The Holy Bible, London, 1704. — Franciscus Gosterus: Libellus Sodalitatis hoc est Christinarum institutionum libri quinque. Coloniae Agrippinae, 1600. — Psalterium Davidis (ciml. nélk. csonka). Norimbergae. — Johannes V. P.: Liber vitae in scola mortis. Viennae, 1740. — Compendium Theologiae Christianae. Amsterdam, 1650. — Gerso Johannes: De imitatione Christi Lugduni, 1579. — Cellarius Christophorus: Geographia antiqua Cizae. 1687. — De uno deo Patre (cimlap nélk. csonka). — Károlyi Ferenc gróf: Az ó testamentumi historiák (ciml. nélk. csonka). Caesar C. J.: Commentarii de bello Gallico et civili, de bello Alexandrino et Hispaniensi Pars, I—II., Norimbergae, 1801. (Pars. I. csonka.) — Huldrik Jakab János: Az Imádságok Imádságának, azaz a szent Mi-Atyánknak avagy az Uri imádságnak titka. Magy. ford.: Nánási L. Jósef. Kolozsvár, 1762. — Quintilianus, Marcus Fabius: In oratoriae Institutionum libri XII. (Ciml. nélk. csonka). Hoz. köt.: Quintilianus M. Fab.: Declamationum liber. Basileae, 1557. — Erasmus Rotterdamus: Colloquia nunc emendatiora cum omnium notis. Basileae, 1661. — Socinus

Faustus Senensis: De baptismo aquae disputatio. Racoviae, 1613. — Ovidius P. N.: Tristium libri. Libri ex Ponto (cimlap nélkül csonka). — Dálnoky Incze József: Az erdélyi nagyfejedelemségben lakó nemes szász nemzetnek törvénykezés módja: Brassó, 1837. — Lutherus Martinus: Opera omnia I, III és VI tomus. Wittemberg 1549. — Novi testamenti catholica expositio ecclasiastica Authore Augustino Marlorato. Editio III. Genawae, 1585. — Cromerus Martinus: Polonia sive de origine et rebus gestis Polonorum libri XXX. Coloniae Agrippinae, 1599. — Plinius Secundus: Naturalis historia (ciml. nélk. csonka). — Borrhai Martinus: Commentarius in Sacram Josuae, Judicum Ruthae, Jamuelis et regum Historiam, mystica Messiae servatoris mundi adumbratione refertam Basiliae. Hozzá kötve: D. Petrus Martyr Florentinus: Commentarii in duos libros Samuelis prophaetae Tiguri 1564. — Schwandtner: Scriptores rerum Hungaricarum veteres cum praefatione Matthiae Bellii I—III. köt. 1746., 1748. — Testamenti veteris Biblia sacra... 1624. — Istvánfy Miklós: Historia regni Hungariae post obitum gloriosissimi Matthiae Corvini regis. Wiennae, Pragae et Tergesti. 1758. — Grotius Hugó: De iure belli et pacis libri tres cum . . . Francofurti 1696. — Flacius Matthias Illyricus: Clavis scripturae sacrae seu de sermone sacrarum litterarum. Pars prima et altera. Basileae, 1628. — Gvaltherus Rodolphus: In evangelium Jesu Christi secundum Lucam Homiliae. Tiguri, 1573. — Picinellus Philippus D.: Mundus symbolicus. Tomus I—II. Coloniae. Agrippinae, 1715. — Vergilius. P. M. Opera omnia (ciml. nélk. csonka). — Pareus David: In divinam ad Romanos S. Pauli epistolam Commentarius. 1342. Lohner R. P. Tobias: Instructissima Bibliotheca Manualis Concionatoria in qua de virtutibus, vitiis sacramenti copiosa et selecta materia proponitur Tomus I. et III. Venetiis. 1576 Polus Matthaeus: Synopsis criticorum aliorumque sacrae scripturae V. III. IV. Francofurti. 1694. — Calepinus Latin szótár (Ciml. nélk. csonk) — Bullingerus Henrychus: Sermonum decades quinque, Tiguri. 1552. — Maldonatus Joannes R. P. In quattuor evangelistas commentarii . . . T. I. Maguntiae. 1624. — Erasmus Rotterdamus: Adagiorum chiliades

quattuor. Basileae. 1559. — Ravanellus Petrus Utikerus Occitanus: Bibliotheca sacra seu thesaurus scripturae canonicae amplissimus T. I II. Genevae. 1660. — Kálvin János: Commentarii (Ciml. nélk. csonk.) — Gualtherus, Rudolphus: Homiliae. Tiguri. (Ciml. nélk. csonk.) — Gualtherus Rudolphus, Homiliae (Ciml. nélk. csonk.) — Epiphanius D.: Contra octoaginta haereses opus. Basileae. — Zvingerus Theodorus: Theatrum humanae vitae volumen VIII. XVIII. — Ravanellus Petrus: Bibliotheca sacra seu scripturae canonicae amplissimum T. I. Genevae. 1560. — Piscator Johannes: Commentarii in omnes libros veteris testamenti. T. III—IV. Herbornae. Nassaviorum 1644. — Papi szent hivatal hármas szolgálatjának praxisa. (Kézirat a XIX.) sz. elejéről.) — Tractatus theologico diacriticus. (Kézirat Finis per Franciscun Veres de O.-Torda. 1774.) — Mathematikai tankönyv. (K. i. a XVIII. sz. végéről) Agh István: Theolog. ¡Christ. unitaria complectens ecclesiae . . . (K. i. a XVIII. sz. é. végéről.) Agh István: Theologiae Christianae universae P. II. (K. i. XVIII. sz. v.) — Agh István de Religionis Christianae. . . (K. i. a XVIII. sz. v.) — Agh István: Theologia unitaria Christiana. . . P. I. 1780. (K. i.) — Nemzeti almanach. 1842. II. év. — Natalis: Mythologiae seu explicationis Fabularum libri X. Genevae 1618. — Vahot Imre: Magyar irók pályakönyve. I. k. Pest. 1856. — Péczeli József: Henrias, azaz IX. Henrik francia királynak életének némely része. Győr. 1786. — Petki Stephanus C.: Idea actionum iuridicarum. Claudiopoli. 1742. — Ratschky Franz Joseph: Gedichte. Wien. 1785. — Confessio fidei Christianae. (C. n. cs.) Hoz. köt.: Agh István: Comparatio simul et explicatio duarum diversarum opinionum,.... 1777. — Berzsenyi Dániel: Összes művei I. k. Budán. 1842. — Benkő Ferenc: Magyar geographia II. r. Kolozsvár. 1801. — Csokonai Vitéz M.: Anakreoni dalok. Béts. 1803. — Introductio in universam philosophiam (K. i. XIX. sz. e.) — Acontius Iac: Sratagematum satane L. VIII. Basileae. 1610. — Metaphisica cosmologia trancendentalis P. II. 1795. (K. i.) — Béza Todor: Responsio adversus sycophantas (C. n. cs.) Hoz. köt.: Abdias, Babyloniae primus episcopus: De historia certaminis postolici L. 10. Paris 1566. — Adnotationes in historiam eccle-

siasticam. (K. i. XIX. sz. e. — Fricius Andreas: Sylvae quatuor. 1590. — Der Pester Bote: Calender auf das Gemeinjahr 1857. — Hübner Johann: Kurtze Fragen aus der neuen und alten Geographie. Leipzig. 1743. — Veritates Christianae. (C. n. cs.) — Calepinus: Latin szótár C. n. cs.) — Gutberleth Henricus: Chronologiae. — Fischer: Reisen durch Oesterreich. I—III. R. Wien. 1803. — Kempis Thomas: De imitatione Christi L. IV. Coloniae. 1616. — Adiumentum memoriae Manuale chronolog. genealogico. hist. Wiennnae 1750. — Systema praxis criminalis inclyti regni Hungariae Claudiopoli 1763. — Melanchton Philippus: Chronicon Carionis Latine expositum et auctum multis et veteribus... Vittebergae. 1558. — Seldenus Johannes I. C.: De Diis Syris syntagmata II. Lipsiae 1662. — Bod Peter: Historia Unitariorum in Transylvania Lugduni Batavorum 1776. — Gyöngyösi István: Porából megéledett Phönix. Kolosvaratt. 1768. — Benkő Ferenc: Parnasszusi időtöltés V—IV. drb. Kolozsvár 1798. — Scaligerus Josephus: Elenchus utriusque orationis Chronologiae. Lugduni B 1607. H. k.: Lausbergius Philippus. Chronologiae sacrae L. IV. Middelburgi. 1625. — Bibliotheca historico—philologico theologica. T. I. Amsterdam. 1722. — Syntag. iuris Ungarici.... Claudiopoli 1745. H. kötve. Idea Actionum iuridicarum Claudiopoli 1745. — Instutitio religionis Christianae (C. n. cs.) — Aelhuysen I. A.: Psalmi et alia cantica. Lugduni B. 1683. — Klopstock: Messias. Wien. 1765. I. R. — Teleki Domokos gr.: Versei. Kolozsvar 1815. (C. n. cs.) Hippocrates: Aphorismi Galeni in eosden Commentarii VII. Lugduni 1561. — Case I. D. M.: Compendium anatomicum novo methodo institutum. Amsterdam. 1696. — Cario Johannes: Chronica. Halae Suevorum 1537. Hoz. k. Iustinus: Ex trogo Pompeio Historiae. Magdeburg. 1537. — Cicero M. T.: Officiorum L. III. (C. n. cs.) Cicero M. T. Tusculanarum quaestionum libri V. (C. n. cs.) Hoz. kötve.: Cicero M. T.: De oratore dialogi tres. 1535. — Summa extractus theologiae Christianae secundum unitarios. (K. i. a XIX. sz. e.) — Confessio fidei Christianae secundum unitarios. 1782. K. i. — Agh István: Conspectus articuorum fidei Christianae ad salutem neccessoriorum. 1773. K. i. — A keresztény Theologiának vagy Istenről való

tudománynak rövid summája az unitáriusoknak értelmek szerint. K. i. — Gyraldus Gregorius Lilius: Aenigmatum ex antiquis scriptoribus collectorum libellus singularis. Ciml. nélk. Csonka. Hozzá kötve: Reusnerus Nicolaus Leorinus Palatinus Caesareus: Aenigmata. 1602. Csonka. — Dugonics András: Nevezetes hadi vezérek. Pest 1817. Socinus Faustus Senensis: De Jesu Christi invocatione disputatio cum Francisco David C. n. cs. Perpinianus Petrus Joannes: Orationes XVIII. C. n. cs. Hálaadó könyörgések C. n. cs. — Plinius, C. Secundus: Historia mundi naturalis Tomus III. Lugduni 1560. — Jósika Miklós: Toussaint I. k. Pest 1844. — Endrődy János Költeményes munkái. 3 kötetben. I. k. Pest 1801. — Vergilius P. M.: Opera. Cum interpretatione et nonnullis notis, Tomulus III. Tyrnaviae 1736. — Takáts Éva: Gondolatok a nap alatt. Buda 1829. Hozzáfűzve: Takács Éva: Felelet a Szt. Gellérthegye mellől. Buda, 1828 — Universae Logicae tandem a tricis scholasticorum et nonminus obcuris quam inutilibus eorum speculationibus vindicata compendium. Kolozsvár, 1773—1779. K. i. — Medulla Theologiae Christianae. K. i. Az unitáriusoknak Szt. Írás szerint való vallástételek az atya Istenről. K. i. 1813. Hozzákötve: Tükör, melyről lehessen valakinek hatsak homállyoson is, magát megösmerni. Vargyason 1792. K. i. — Rudimenta brevioris simplicis ac popularis modo formandi conciones sacras. C. n. cs. Hozzákötve: Martinus Johannes: Praxeos concionandi gymnasmata. Groningae, 1651. — Gvadányi József gróf: A világnak közönséges históriája. Pozson, 1806, 1811. — Edgy a teremtőhöz felemelkedett elmének szabad gondolkodásai. Béts, 1689. — Nádudvari Péter 84 predikatzio. Klv, 1741. — Fredrus A. M.: Norma politici Christ. Claud, 1741. Rees: The Racovian catechism. London, 1818. — Lipsius: De constantia libri duo. Kézirati másolat. — Historia politica Ciml nélk. — Albertus Magnus: De secretis mulierum. Ciml. nélk csonka. — Agh István: Halotti préd. Kmita Jánosné fölött. Klv, 1770. — Kővári L.: Erdély története. I—II. kt. — Catalogus libr. in theca. Scholae Unitar. O-Tordensis habitorum. Kézirat 1774. — Lingvae Hebreae brevis instit. Kézirat 1760. Kovács József: Magyar Eneis Komárom, 1799. — Raicsán János: Utazó s a jövevény unitár. vallásról beszélgető catholicus. Klv. 1770. — Bethlen: Historia de

rebus Transs. I—IV. Cibinii 1782—93. — Nagy Michael: In Vossii Rhetorices conpendium notae. Kézirat 1767. — Agh István: Comparatio... duarum... opinionum de natura... Dei. Kézirati másolat 1774. — A geographiára való rövid bevezetés. Kézirat 1784. — De divinitate jesu Christi. Kézirat. — Confessio fidei christ. sec. Unitar. Kézirat 1778. — Réthi: Copia stylorum. Kézirat 1744. Angliai unitáriusok hitének kimagyarázása. Kézirat. — Isteni Ditséretek. Kézirati másolat. — Bernolak Antal: Howar Slowenski Lexicon Slavicum I—VI. Pest, 1827. — Pápai Páriz Ferenc: Pax corporis Kolozsvár 1774. — Timon Sámuel: Epitome chronologica Claudiopoli 1764. Severus Sulpitius: Sacra Historia. Claudiopolis. 1733. Moliere: Les femmes savantes. Paris 1788. — Flygare-Carlén Emilia: A sziget rózsája. Pest 1844. — Moliere: La critique De l'Ecole des femmes Páris 1760. — Luther Márton: Neutestamen Halle 1777. Erasmus Rotterdamus: Epitome Adagiorum Coloniae 1445. — Biblia sacra. Amsterdami 1639. — Smalcius Valentinus: Responsio ad librum Martini Racoviae 1613. — Martinus Smiglecius: Refutatio appendicis. Racoviae. 1613. — Valentinus Smalcius: Refutatio disputationis. Racoviae 1613. — Zepperus Wilhelmus: Legum Mosaicarum. Herbornae Nassaviorum 1604. — Lauka Gusztáv: Szellemi szikrák. Pest 1862. — Hammerstedes Joan: Meretrix Babilonica. 1664. — De Jesu Christi filii dei natura. Rakoviae 1627. — Br. Eötvös József: A falu jegyzője. Pest 1845. — Garay János: Ujabb versei. Pest 1848. — Corvinus Arnoldus: Digesta per Aphrism. Amsterdami 1642. — Palladis Chymicae arcana detecta. Genuae 1678. — Csapó József: Új füves és virágos magyar kert. Pozsony 1775. — Gassendus Petrus: Institutio Astronomica. Amstelodami 1680. — Cicero: Nagyobbik cátója Laeliusa, Paradoxumai és a Scipio álma. Kolozsvárt 1782. Dickens K.: A tűzhely tücske. Kolozsvárt 1873. — Györgydeák: Nagy Magyarország. Bpest 1875. — br. Eötvös J.: A nemzetiségi kérdés. Pest 1865. — Édes Gergely: Enyelgései. C. n. cs. Vátzon 1303. — Socinus Faustus Senensis: Responsio ad libellum Jacobi 1624. — Idea Actionum juridicarum. Claudiopoli 1771. — König Johannes Fridericus: Theologia Positiva. Rostochii 1703. — Fáy András: A két Báthory. Pesten 1827. — Göde István: Szinfüzér, mint nyugdíj. Kolozsvárt 1816. — Aranka György: Erdélyi

m. ny. mívelő társaság. Claudiopoli 1791. — Poetarum flores. Ciml. n. cs. — Cicero Officiorum libri tres. Lugduni 1539. — Ribera Franciscus: In Epistolam B. Pauli apostoli. Coloniae 1600. — Virgilius: Magyar Eneis. Komárom 1804. — Passoris Georgius: Lexicon Graeco-Latinum, Herbornae Nassoviorum 1648. — Salzmann: Rákkönyvecske. Kolozsvár 1852. — Statius Papinius: Thebaidos et Achilleos libri. (C. n. cs.) Bohemius Andreas: Logica Claudiopolis 1764. — Terentius: Opera. (C. o. cs.) — Salmasius: Defensio regia pro Carolo 1652. — Des verunruhigten Hollendischen Löwens... 1678. — Natalis Comitis: Meythologiae (C. l. n. cs.) Hederich M. Beniamin: Anleitung zu den fürnehmsten historischen. Wissenschaften. Berlin 1733. — Philosophia. Kézirat. — Dersi Stephanus G.: Tractatus Theologiae. Kézirat. Universae Logicae (Csonka) Kézirat. — Martialis Valerius: Epigrammata cum Notis. Amstelodami 1645. — Cicero: Orationum volumina tria. Argentorati 1578. — Lécfalvi B. László: Riadó. Kolozsvár 1868. — Tolnai Lajos: Költeményei. Pest 1865. — Faludi Ferentz: Költeményes maradványai. Pozsony 1787. — Benkő Joseph: Imago nat. Sicul. Claudiopolis 1791. — Csizi Istvánnak Nemes Borbálával verses levelezései. Pozsony 1787. — Breviarum politicarum . . . . Francfurti 1562. — Puteanus Erycius Aenigma regium. Monaci 1623. — Ausonius Magnus: Opera 1588. — Agrippa Henricus Cornelius: De incertitudine et vanitate omnium scientiarum et artium liber. Francofurt 1693. — Beroaldus Philippus: Varia opuscula. Basiliae 1513. — Szentábrahámi Mihály: Confessio fidei Christianae secundum Unitários 1762 K. i. — Erasmus Roterodamus: Paraphrasi in omnes epistolas apostolicas. Antverpiae 1540. — Buxtorfius Johannes: Lexicon Hebraicum... Basileae. 1663. — Justus Petrus: Lusus poetici allegorici. Tirnaviae. 1729. — Erasmus Roterodamus: Colloquiorum familiarum opus. Antwerpiae 1567. — Seneca Annaeus: Quae extant opera. Raphelengii 1609. — Paulus Marutius: Epistolarum libri. (C. n. cs.) — Heidfeldius Joannes: Nonum venata renovata Sphynx. Herbonae 1631. — Boerhaave Hermannus: Methodus discendi medicinam. London 1726. — Cicero: Epistulae selectae. (C. n. cs.) — Arany László: A délibábok hőse. Bpest 1873. Lázár János br.: Florinda. Szeben 1716. — Lame Fleury után, Szilágyi Sándor: Hajdankor

történetei. Kolozsvár 1845. — br. Kemény Gábor: A nemzetek fejléséről. Kolozsvár 1856. — Pálffy Albert: A fejedelem keresztlánya. Pest 1856. — Erasmus Rotterodamus: Familiarum colloquiorum. Coloniae. — Remény: Emlékkönyv, Kolozsvár 1871. — Mentovich Ferenc: Száraz lombok. Pest 1854. — Grotius Hugo: De veritate religionis Christianae. Amsterdam 1684. — Venzel Gotfried Immanuel: A világi ember, vagy az Illendőség Finom életmód s nyájas udvariasság regulái. Pest 1816. — Majzik Imre: Kisded Muzsa. Budán 1805. — Édes Gergely: Keservei és nyájaskodásai. Vác 1803. — Cserei Elek: Praxis Procuratoria. Claudiopoli 1772. — Socinus Faustus Senensis: Ad Jacobi Pelaeologi Librum... Racoviae 1527. — Henrichus Regius ultraiectinus: Fundamenta physices. Amstelodami 1646. — Verbőczi Stephanus: Decretum tripartitum. Claudiopoli 1762. — Cicero: Librorum philosophicorum V. I—II. Argentorati 1541. — Tarnovius Paulus: Disputatio de homine integro et corrupto. Rostochii 1604. — Isteni Dicséretek (K. i. XIX sz. e.) — Ravisius Textor Joannes: Epithetorum opus. Basileae 1581. — Bernolak Antal: Slovar Slovenski Lexicon Slavicum. Pest 1827. — Árkosi Benedek: Az hétbeli Mindennapokra irattatott imádságos könyv 1737. — Kőrösi Mihály: Az Új testamentumra mutató tábla. Debrecen 1773. — Praemeditatiunculae in Psalmos Davidis regis 1674 (K. i.) — Gradus ad Parnassum. Lipsiae 1735. — Compendium exquisitissimarum phrasium. Claudiopolis 1763. K. i. — Compendium exquisitissimarum phrasium. Claudiopolis 1740. K. i. — Osterwald Friderich János: A keresztények között uralkodó romlottságnak kútfejeiről. Debrecen 1745. — Flavissae poeticae (C. n. cs.) — Erasmus Rotterodanus: Apophtegmatum ex optimis utriusque Linguae scriptoribus. Coloniae Aegrippinae 1553. — A magyar nyelvmívelő társaság munkáinak első darabja. Szeben 1796. — Pákey Joseph: Institutiones Methaphisicae. Claudiopolis 1794. K. i. — Concordia pia Confessio. Lipsiae 1705 — Blancardus Stephanus: Lexicon novum medicum Graeco-Latinum. Lugduni Battavorum 1690. — Columella Lucius Junius Moderatus XII. Könyvei a mezei gazdaságról. Pest 1819. — Szirondi: Forradalmi képcsarnok. Pest 1850. — Zajzoni: Börtöndalok. Pest 1861. — Chaptal I. A.: A boroknak termesztésekről. Veszprém 1805. — Dániel István: Monita paterna. Cibinii 1752. —

Agh István: Conspectus articularum. (K. i. 1684-ből) — Prateolus Gabriel: Narratio historica conciliorum. Lugduni B. 1610. — A geographiai tudománynak előkezdete. Hala 1149. — Wolstein Amadeus János: A baromállatok sebgyógyítása. Béts 1785. — Locke János: A gyermekek neveléséről. Kolozsvár 1771 — Collegii Conimbricensis societatis Jesu Commentarii doctissimi. Frabeniano 1604. — Hevenesi Gabriel: Manuductio animae ad Coelum. Wiennae 1743. — Outhavius: Judicia Jehovae Zabaoth. Groningae. 1721. — Vigelius Nicolaus: Methodus observationum Camerae imperialis. Basileae 1588. — Agh István: Physica physiologia (K. i. 1772-ből) — Nemes Erdélyország külső törvényes székin per-folyta leveleinek formái. Kolozsvár 1802. — Adnotationes in Frid. Baumeisteri Philosophiam Practicam Universam (K. i. XIX. sz. e.) (C. n. cs.) — Dodridge Philep: Az igaz kegyességnek kezdete és előmenetele. Debrecen 1761. — Rollin Károly: Gyermekek physikája. Pozsony 1774. — Kereszturi Pál: Egyenes ösvény a szt. életre vágyódóknak. Szeben 1774 — Lipsius Justus: Epistolarum selectorum centuria prima. Antverpiae 1586. — Hondorfius Andreas: Theathrum historicum. Francfurti 1590. — Minutzius Marcus Felix Octaviusa. S.-Patak 1815. — Goodwin: Opuscula quaedam. Heidelbergae 1658. — Pererius Benedictus: De communibus Omnium rerum naturalium principiis. L. 15. Parisiis 1579. — Schaesaeus Christianus: Ruinae Pannoniae libri IV. Cibini 1794. — Extractus Historiae Ecclesiasticae Christianae. (C. n. k.) K. i. a XIX. sz. e. — Pesti Divatlap. Vahot Imre. Pest 1845. — Lulofs Johannes: Introductio ad Cognitionem utriusque globi, Lugduni B. 1743. — Batthiányi Vince utazása. Pest 1818. — Veron Franciscus: Tractatus de studiorum ac virtutum cultura. Wiennae 1743. — Whitakerus Guilielmus: Responsio ad Guilielmi Rainoldi Refutationem. 1612. — Brückerus, Jacobus: Compendium Historiae Philosophicae. Claudiopolis 1768. — Persii Flacci et Dec. Jun. Juvenalis satirae Windobona 1804. — Szegedi Johannes: Rubricae. Tirnaviae 1734. — Vendelinus Marcus Fridericus: Christianae Theologiae libi II. Amstelodami 1639. — Binchius, M. Johannes: Mellificium Theologicum ad disputandum, I—III. Francofurti 1655. — Cellarius, Christophorus: Geographia antiqua iuxta nova. Jenae 1692. — Soos

Franciscus: Positiones de peste. Claudiopolis 1720. — Alfaratius, Gusmannus: Vitae humanae proscenium. Dantisci 1652. — Ensebius Johannes: Dictamina sive scita. Tirnaviae 1736. — Derhanus, William: Astrotheologia. Hamburg 1728. — Dietericus Conrad: Analysis Logica evangelicorum. Giessae Hessorum 1629. Erasmus Roterodamus: In evangelium Mathei paraphrasis. (C. n. cs.) — Bacon: Sermones fideles. (C. n. cs.) — Bodsaccus Joannes: Promptuarium allegoriarum sacrarum. Amsterdam 1668. — Arius Franciscus: Exercitium divinum Wiennnae 1743. Langius Josephus Caesaremontanus: Anthologia (C. n. cs.) Textor: Epistolae. 1382. (C. n. cs.) Martialis Valerius: Epigrammata. Bilingae 1587. — Cellarius, Christophorus: Latinitatis probatae liber. Berolini 1728. — Schultens Albertus: Animadversiones philologicae et criticae. Amstelodami 1709. Kereszturi Sámuel: Opera Exegetica. K. i. 1712. — Contiones. K. i. a XIX. sz. e. (C. n. cs.) — Könyörgés. K. i. a. XIX. sz. e. (C. n. cs.) — Nádudvari Péter: Nyolcvannégy praedikátioi Kolozsvár 1741. Kunics Franciscus: Assertationes ex universa philosophia 1731. — Elementa Linguae Germanicae. (C. n. cs.) Maróthy György: Arithmetica. Debrecen 1782. — Job cum piis et eruditis Joannis Brentii Commentariis ab ipso autore restitutus. Halae S. 1546. — Ambrosius: Compendium Grammaticae Hebraeae. Vitteberg 1586. Storchenaus Zsigmond: A Logica. Nagyvárad 1820. — Lactantius Coelius: Opera omnia. Vol I—II. Biponti 1786. Székely János jegyzetei. K. i. a XIX. sz. e. (C. n. cs.) Curtius Rufus: De rebus gestis Alexandri Magni libri. Biponti 1798! — Confessio fidei Christianae secundum unitarios K. i. — Hobbes Thomas: Elementa philosophica. Amstelodami 1647. — Barclaius Joannes: Satyricon. Amstelodami 1664. — Pichler Karolina Hasonlatosságai. Pest 1807. — Benkő Sámuel: Tentamen Philopatriae. Vindobonae 1787. — Kovács Mátyás: Barátságos értekezés. Pest 1825. — Curio Joannes: Medicina Salernitana. Francofurti 1605. — Camoens: Lusiada. Pest 1864. — Calderon. Comedia famosa (C. n. cs.) — Lipsius Justus: Epistolai. (C. n. cs.) — Zanchius Hiero: Miscallaneorum libri III. Neapoli Palatinorum 1592. — Lactantius Coelius Firmianus Libri. Lugduni. 1587. — Táncos János: Képek a hazai történelemből. Kolozsvár 1864. — Pétzeli József; Meséi. (C. n. cs.) Gréfe

Károly Ferdinand: Pestis ragadvány ellen oltalom. Bécsben 1814. — Ravisius, Textor Joannes: Epithetorum opus absolutissimus. Basileae, 1571. — Keri Franciscus: Imperatores Orientis. Tirnaviae 1744. — Horologium Principum. Iaurini 1742. — Horologium Principum. (C. n. cs.) — Calvisius Lelus: Opus Chronologicum. Francofurti 1610. — Horatius: Poemata omnia. Venetiis, 1538. — Febronius Justinus: De statu ecclesiae. Bullioni 1765. — Atlas Portatilis. Nürnberg 1745. — Szabó József: Vátzi gabona. Vátz 1793. — Lázár János: Florinda. Szeben 1766. — Rosinus Joannes: Romanorum antiquitatum corpus. Traiecti ad Rhenum 1701. — Delectus Poetarum pars I. Budae 1825. — Pauli Simon: Dispositio in partes orationis rhetoricae. Wittenberg 1578. — Kaprinai Stephanus: Idea sapientis. Claudipolis 1751. — Justinus: Trogi epitomator. Lipsiae 1739. — Graftius, Johannes: Grammatica Graeca. Francofurti 1677. — Beurhusius, Fridericus Menertzhagensis: Ad P. Rami dialecticam. Londoni 1583. — Pomey Franciscus: Novus canditatus rhetoricae, Lugdumi 1681. — A jelenkorban megjelent „adó és két garas." Buda 1844. — Kotzebue: Lord Alkorst. Kolozsvár 1829. — Lapis Lidius: Claudiopolis 1737. — Lafontaine: Raphael. K. i. Kolozsvár 1825 — Matusik Nep. János: Erdély külön történelme. Kolozsvár 1868. — Gratian Boldisar: Bölts és figyelmes udvari ember. Pozsony 1771. — Rajcsány János: Magyarország története. Pest 1868. — Csokonai V. Mihály: Dorottya. N.-Várad—Vác 1804. — Szilágyi Károly: Kiáltó szó a pusztában. Kolozsvár 1855. — Meliboeus: Der ungarische Sprachmeister. Pressburg. 1754. — Granatensis, Ludovicus: Philosophia Christiana. Ingolstadii 1650. — Kolosvári Paulus: Curia iudicum. Tirnaviae 1726. — Néma orvos. S. E. által. Poson—Pest. 1805. — Kőváry László: Székely honról. Kolozsvár 1842. — Gombási István: Praedikatziok. Kolozsvár 1779. — Fáy András: A szutyogfalviak. Pest 1856. — Bod Péter: Synopsis iuris connubialis Transsilvaniae. Cibinii 1763. — Verbőczi István: Verbőcius Ilustratus sive decretum Agriae. 1776. — Aphtonius: Progymnasmata. Coloniae 1614 Teutscher Florus: Frankfurt. 1659. — F. Öri Fülep Gábor: A nemzeti büszkeségről. (C. n. cs.) — Hemmingius Nicolaus: Pastor sive Pastoris optimus videndi et agendi modus. Genevae 1579. — Moldován Gergely: Román népdalok és balladák. Kolozsvár. 1872.

— Podlusani Sigismundus: Parochus. Cassoviae 1724. — S. T. T. Outramo Guilielmus: De sacrificiis Judaeorum, Amsterdam 1682. Chauvin Petrus: De naturali religione. Roterodami. 1698. — Pepoli Alexander. Adelinda. Parmensae. 1741. — Raicsány János: Utazó s a jövevény unitár. valiásról beszélgető katholikus. Kozsvár. 1770. — Hármas kistükör. Poson. 1773. — Önbirálat: Arisztidesz. Lipcse. 1862. — Gr. Gvadányi József: A világnak közönséges historiája. Poson. 1796. Clemens Andreas: Walachische Sprachlehre. Hermannstadt. 1836. Cicero: Orationes. 1550. (C. n. cs.) Horatius: Opera. Tirnaviae. 1759. — Kocsi Csergő Bálint: Kősziklán épült ház ostroma. Lipcse. 1866. — Pope: Próba tétele az emberről. M.-Vásárhely 1819. — Homerosz: Iliasz. S.-patak. 1821. — Vadadi Marosi József: Lorája s elegyes művei. Szind 1846. (K. i.) — Marivaux: Die Mütter Schule. Wien. 1765. — Szigligeti: Michán családja. 1840. — Zanchius Hyeronimus: De operibus Dei intra sex dies creatis. 1767. (C. n. cs.) — Zanchius Hyeronimus: De tribus Elohim. Nerstadii. 1589. — Brentius Joannes: Evangelion. Halae 1545. — Zanchius Hyeron: De natura Dei. Nerstadii. 1590. Vergilius: Opera. (C. n. cs.) — Expositio Ecclesiastica (C. n. cs.) — Ovidius: Tristium Libri. (C. n. cs.) Erasmus Roterodamus: Epitome chiliadum adagiorum. 1540. — Kolich Lucas: Apologia pro domo Dei. Pragae. 1719. — Proscenium vitae humanae. C. n. cs.) — Philosophia practica. (K. i. a XIX. sz. e.) — Sadeelis Antonius: Opera theologica. Genevae. 1591—1596. — Fabricius Georgius: Methodus dignoscendarum syllabarum. C. n. cs.) Bod Péter: Judiciaria fori ecclesiastici. Szeben. Uhsen Erdmann: Wohl informirter Redner. Leipzig. 1723 — (Jókai Mór) Egy bujdosó naplója. Irta Sajó. Pest. 1851. — Figulus Hermannus Hirschfeldianus: In Horatii odas Commentaria. (C. n. cs.) — Thomasus Christianus: Introductio ad philosophiam aulicam. Lipsiae 1688. — Livius: Historiarum libri Amsterdami 1635. — Lobwasser: Psalmi Davidi. Frankfurt. 1712 — Tordai János: Szent Dávid Zsoltárai. (K. i.) — Pererius Benedictus: De communibus omnium rerum naturalium. Coloniae 1618. — Euphormionis Lusinini: Satiricon. (C. n. cs.) Walther Michael: Harmonia biblica. Noribergae. 1644. Volkelius Joannes: De vera religione. Racoviae. 1630. — Tompa Mihály: Versei. Pest

1858. — Buchler Joannes: Thesaurus Phrasium poeticarum. Lipsiae 1619. — Versus sententionales. (C. n. cs.) — Systema antiquitatum Romanarum. 1734. (K. i.) — Sue Eugen. Atar. Gul. Tengeri regény. Kolozsvár—Pest. Lamé Fleury: Hajdankor történetei. Kolozsvár 1845. — Szegedi Georgius: Utopiae sapientis. Claudiopolis 1748. — Mirandula Octavianus: Illustrium Poetarum flores. Lugduni 1570. — Phrases Rhetorices. Abrudbánya 1789. (K. i.) — Gyraldus: Aenigmata. (C. n. cs.) — Brevis in artem poeticam introductio. 1775. (K. i.) — Aszalai Josef: Szellemi omnibus. Pest. 1855. — Mill Stuart János: A szabadságról. Pest. 1867. Kemény Zsigmond: Ködképek a kedély láthatárán. Pest 1853. — Toldy István: Livia; színmű. B.-pest 1874. Csengery Antal: Tört. tanulmányok és jellemrajzok. Pest 1870. — Piscator, Joannes: Commentarii in omnes libros novi testamenti. Herbornae N. 1658. — Herodotos: Halycarnasseus: Historiae. (C. n. cs.) — Schlichtingius Jonas De Bukoviec: Commentaria posthuma. Irenopoli. 1656. — Klopstock G. F.: Messias Wien 1795. — Ideae contionum. (K. i. XVIII. sz. e.) — Gradus ad Parnassum. Buda 1827. — Lange: Clavis. (C. n. cs.) — Seneca Annaeus: Opera Omnia. Amsterodami 1634. — Honmüvész. A Regélő f. iratnak társa. Pest 1835. — Matthias Christ: Theatrum Historicum. Amsterdam 1648. — Regélő. Szépművészeti magyar f. i. 1839. — Szászki Joannes: Progymnasma. Jaurini 1729. (C. n. cs.) Walter A.: Gnomologia. Palaeo—Stetini 1637. (C. n. cs.) — Hübner Jean: Goographiae. (C. n. cs.) — Aristoteles: Physic orum libri. VIII. Lugduni 1579. Strauch Aegidius: Astrognosia. Wittemberg 1659. — Granatensis Ludovicus: Memorialis vitae Christianae adiunctum. Coloniae 1589. — Klopstock: Messias. Karlsruhe. 1775. Wieland: Beytraege Zur geheimen Geschichte Leipzig 1770. — Amesius Guilielmus: Christianae cathecheseos seidgraphia. Amsterdam 1660. Berzsenyi Dániel: Összes müvei. II—III. k. Buda 1842. — Levitschnigg Heinr. Kossuth und seine Bannerschaft. Silhouetten aus dem Nachmärz in Ungarn. I—II. kt. Pest 1850. — Vergilius, P. M.: Opera. Tirnaviae 1735. — Veress József: Müvei, I. (C. h.) — Tilinkó: Nemzeti dalok. Kolozsvár 1876. — Nagy Ignácz: Munkái. Bpest 1843. — Br. Podmaniczky Frigyes: Az alföldi vadászok tanyája. (C. n.) — Bourdillon: Die Kirchenzwist der Polen. Lemberg

1781. — Kampse J. H.: Amerikának feltalálásáról. Kolozsvár 1783. — Életképek. Kiadja: Frankenburg Pest 1846. — Pesti Divatlap. 1847. — Muzarion: Élet és litteratura. Pest 1827. — Lévay József Költeményei. Pest 1852. — Petőfi Sándor vegyes művei. Pest 1863. — Tompa Mihály Versei. Pest 1858. — Csenkeszfai Pots András Ifjúi versei. Komárom 1791. — Kisfaludi Sándor: Eredeti magyar játékszin. (C. n. cs.) — P. Szathmáry Károly: Magyarhon fénykora. Pest 1857. — Kemény Zsigmond: Özvegy és leánya Pest 1855 — Dumas Sándor: A párisi mohikánok Pest 1856/7. Arany János: Nagyobb elbeszélései Pest. 1867. — Eötvös József: A falu jegyzője (C. n) — Rabner: Szatirái. (C. n.) — Fáy András: Szépirodalmi összes munkái. Pest 1853. Jókai Mór: Délvirágok. Pest. 1856. — Dugonics András: A szerecsenek. Pozsony—Pest 1798. — Szentiváni Mihály Munkái. Kolozsvár. — Tractatus de peceato originis. (K. i. a XVIII. sz. v.) (C. n cs.) — Ambrosius Simigianus: Historia rerum Hungaricarum. Seneca Annaeus: Tragoediae (C. n.) — Heltai Gáspár: A bibliának 4. része. Kolozsvár 1552. — Székely István: Chronica az világnac jeles dolgairól. Cracco. 1559. — Lex politica Dei. Debrecen 1610. — Pázmány Péter: Isteni Igazságra Vezérlő kalauz Poson 1613. — Enyedi György: Az ó- és újtestamentur beli helyeknek magyarázattyok. Kolozsvár 1519 Exequiarum Caeremonialium Serenissimae Principis . . Gy.-fejérvár 1624. — Sz. Molnár Albert: Discursus de summo bono. Lőcse 1630. — Telegdy Miklós: Az Evángeliomnak . . . magyarázattyának I. része. Bech 1638. — Madarász Márton: A. D Sz. H N. Elmélkedések. Lőcse 1641. — Esterházy Miklós: A magyarországi palatinusnak gr. Esterházy Miklósnak, Rákóczy György Erd. fejed.-nek irt egy nehány intő leveleinek igaz pariája. Bécs. 1545. — Comenius: Eruditionis scholasticae. S.-patak 1652. — Tolnai Mihály: A sürű keresztvíselések habjai közt csüggedező lelkeknek lelki bátoritása. Kolozsvár 1663. — Sz. Németi Mihály: A négy evangelisták szerint való dominica. Kolozsvár 1675. — Tolnai F. István: Igaz keresztényi és és apostoli tudomány . . . Kolozsvár 1679. — Páriz Ferenc: Pax Aulae. Kolozsvár 1696 — Verbőczi István: Decretum Latino Hungaricum. Kolozsvár. 1698. — Comenius: Janua Linguae Latinae. Lőcse 1698. — Sz.-Páli N. Ferenc: Verbőczi I. T. könyvének compendiuma.

Kolozsvár 1701 2 drb. — Tolvaj Ferenc: Az arithmetikának mestersége. Lőcse. 1701. — Katekizmus Keresztyén). Kolozsvár. 1702. Miskolczi Gáspár: Egy jeles vadkert. Lőcse, 1702. Pápai Páriz Ferenc: Igazság koronája. Kolozsvár, 1696 — Nádudvary Péter: Halotti beszéd Bethlen Sámuel felett. Szeben. — Epicteti Philosophi Enchiridion. Kolozsvár, 1585. - Statuta Jurium Municipialium Saxonum in Transsylvania Brassó, 1583. - Defensio Francisci Davidis de non invocando Jesu Christi in precibus. Kolozsvár, (1582). David, Franciscus: De Regno Christi liber I. De Regno Antichristi liber II. Gy. Fejérvár, 1569. - Melanchton, Philippus: Grammatica . . Kolozsvár, 1556. - Piscator: Rudimenta Rhetoricae. Gy. Fejérvár, 1644. — Hozzákötve: Rudimenta oratoriae. Gy Fejérvár, 1645 — Bisterfeld: Elementa logicae. Gy. Fejérvár, 1645. — Piscator: Artis Poeticae Praecepta. Gy. Fejérvár, 1642. - Kirscherus, Christinianus: Carmina de Archipastoris Jesu Christi officio. Francofordiae, 1584. — Alstedius: Prodromus Religionis Triumphantis. Gy. Fejérvár, 1635. — Becker (Georgius): Orator Extemporaneus Várad, 1656. — Ciceronis Epistolarum Libri Tres. Gy. Fejérvár, 1651. — Alstedius (Joh. Henricus): Latium in nuce. Gy. Fejérvár, 1648. — Bisterfeld (Joh. Henricus): Medulla priscae puraeque Latinitatis. Gy. Fejérvár, 1646. — Mártonfalvi (Georgius): Exegegis libri I. Medullae Amesianae. Debrecen, 1670. — Tractatus aliquot succinti de generatione Christi . . Kolozsvár, 1702. — Mártonfalvi (Georgius): Exegesis libri I. Medullae Amesianae. Debrecen, 1670. — Pereszlényi (Paulus): Grammatica Linguae Ungaricae. Nagyszombat, 1702. — Bona (Joannes): Manuductio ad Coelum. Kolozsvár, 1703. — Donati (Aelii): De octo Partibus orationis Methodus. Kolozsvár, 1697, — Felvinci, (Alexander): Cum Bono Deo. Haeresiologia, idest dissertatio de Haeresibus. Debrecen, 1683. — Tályai (Martinus): Anatome Samosatenianismi. Leyden. 1684. — Régeni (Paulus Michael): Johannis Claubergii Specimen Logicae Cartesianae. Lipcse, 1689. — Theodosius Schimbergius: Refutationis Scripti Petri Carolii libri II. Ingolstadii. 1582. — Carolinus (Petrus): Brevis, erudita et perspicua explicatio orth. fidei. Wittenberg, 1571. — Evangelia et Epistolae. Lőcse, 1703. — Apponyi (Blasius): In Divini et Regii Prophetae David Triadem Quinquagena-

riam seu Psalterium interpretatio. Bécs, 1624. — Mella Pomponius: De orbis situ. 1512 (Ciml. h. csonka). — Katona, Stephanus de Gelej: Praeconii Evangelici Tomus Secundus, Gy. Fejérvár, 1640. — Összesen 690 mű 834 kötetben és füzetben.

3. Iskolai Értesítő az 1910—11. iskolai évről 110 drb.

4. Theologiai könyvtár.

a) Vétel útján:

Kosutány Ignác: A magyaroszági egyházak alkotmányának rövid foglalata. Kolozsvár, 1911. — The great texts of the bible. Edinburg, 1911. — The great Genesis of Numbres Edenb:rg. 1911. — King H. Ch. The ethics of Jesus, New-York. 1910. — Neumann, Arno-Canney: Jesus. London. 1946. — Schmiedel P. Canney: The Johannine writings. London, 1908. — Eucken: The truth of Religion Williams a. Norgate. 1911. — Pfleiderer-Montgomery: Primitive Christianity. Williams a. Norgate, 1911. — Stalker James: The ethics of Iesus. London, 1909. — Driver: The book of Genesis. London, 1909. — E. Nagy Olivér: A magyar közjog tankönyve. Kassa, 1911. — Balogh Artur: A társadalom. Kolozsvár, 1906. — Szabó Imre: Déva vára. Déva, 1910. — Fitz József: Brassai Sámuel. Budapest, 1911. — Schmiedel: Jesus in modern criticism. London, 1907. — Prohászka Ottokár: Föld és ég. Esztergom, 1906. — Prohászka Ottokár: A keresztény bűnbánat és bűnbocsánat. Esztergom, 1908. — Lénárd Jenő: Dhammo. Budapest, 1911. — Luthardt-Csiky Szőcs: A kereszténység erkölcstanáról. Budapest, 1911. — Prohászka O.: Az intellectualismus tulhajtásai Budapest, 1910. — Prohászka O.: Elmélkedések az evángeliomról. Székesfehérvár, 1910. — Fontes Rerum Transyllvanicarum. T. I. Budapest, 1911. — Keppler—Némethy: Több örömet. Husvéti üdvözlet Budapest, 1911. — Zoványi Jenő: Puritanus mozgalmak. Budapest, 1911. — Erdős Reneé: Fioretti. Budapest, 1911. — Zsilinszky M.: A magyarhoni Prot. egyh. tört. Budapest, 1907. — Varju János: A magyar szellemi művelődés tört. Debrecen, 1907. — Guyau—Rudas: A vallás szociologiája. Budapest, 1909. — Összesen 28 mű 28 kötetben.

b) Ajándékozás útján.

Carpenter F. E. oxfordi tanár:

Reuss: La Bible. Páris 1879. 4 kötet. — D. F. Strauss:

A new Life of Jesus, London 1865. 2 kötet. — A. Harnack: The expansion of Christianity in the first three centuries New-York, 1904. 2 kötet. — Dr. H. Schultz: Old testament theology. Edinburgh, 1892. 2 kötet. — J. E. Carpenter, G. Harford-Battersby: The Hexateuch. New-York, 1906. 2 kötet. — The bible for Young people by Dr. H. Oort. London. 6 kötet. — J. Martineau: Essays philosophical und theological. London, 1896. 2 kötet. — J. H. Allen: Christian History. Boston, 1891. 3 kötet. — Dr. A Kuenen: The prophets and prophecy in Israel. London. 1877. — W. Bousset: What is Religion. London. — J. Martineau: Miscellanies. Boston, 1852. — J. Martineau: Studies of christianity. London, 1858. — O. Lodge: The survival of man. London. — Fr. C. Conybeare: Myth, Magic, and Morals. London, 1909. — Driver; Introduction to the lecture of the Old Testament. Edinburgh, 1909. — Moffatt: An introduction te the Literature of the New Testament. Edinburgh, 1911. — Dr. R. Smend: Lehrbuch der alttestamentlichen Religionsgeschichte. Freiburg, 1803. — Dr. Allan Menzies: History of religion. London, 1911. — Összesen 18 mű 33 kötetben.

6. **Simén könyvtár**. (Vétel útján): The Holy Bible Apocrypha. Vol. I—II. London, 1888. — Hibbert Journal. Vol. IX. 1—4. Vol. X. 1.

Összes gyarapodás: 786 mű 985 kötetben és füzetben, 45 folyóirat, 110 drb. Iskolai Értesítő.

IV. FEJEZET.

A kollégium kórháza.

Egészségi állapot.

Az iskola orvosi szabályzat 17 §-a értelmében benyujtott orvosi jelentés adataiból álljanak itt a következők:

Az 1911–12-ik iskolai év kezdetén az orvosi vizsgálatot szeptember hó 5-én és 6-án tartottuk meg. A vizsgálat a tanulók testi épségére és szerveik egészségi állapotára terjedtek ki. A 330 tanuló közül testi hibában szenvedett 11 (3·33%). Gyenge testi fejlettséggel birt 28 (8·5%). Csontrendszerbeli elváltozás volt 3 (0·90%). Elhájasodás 2 eset (0·60%). Trachomás beteg volt 1 (0·3%). Rövidlátó volt 12 (3·63%). Kötőhártya hurutot találtunk 28 tanulónál 8·5%). Kancsalság 1 (0·3%). Idült fülbántalom 2 (0·60%). Tüdőcsúcshurut 2 0·60%). Szervi szívbaj 3 (0·90%). Görvély kór 1 (0·30%). A testgyakorlás alól 19 tanulót kelett felmenteni (5·75%. Csontrendszerbeli elváltozás miatt 3-at, szervi szívbaj miatt 3-at, lágyékszérv miatt 6-ot, elhájasodás miatt 2-öt, viszértágulat miatt 1-et, lúdtalp miatt 1-et, sérv operáció miatt 2-őt, tüdőcsúcshurut miatt 1-et. Osztályok szerint az I-ből 4-et, a III-ból 2-őt, a IV-ből 1-et, V-ből 2-őt, a VI-ból 2-őt, a VII-ből 4-et, a VIII-ból 4-et. Az ének alól kettő mentetett fel.

Az iskola épületében a tisztaság kifogástalan volt. A konviktusi ellátás ellen lényegesebb panasz nem merült fel.

A tanulók az internátus fürdőjét rendszeresen használták.

Az egészségi állapot a lefolyt iskolai évben valamivel kedvezőtlenebb volt a tavalyinál, amennyiben egy szívbajos gyermek hirtelen elhalt és a fertőző bántalmak is a városon nagyobb számban uralkodván, az intézetbe is eljutottak. Azonban ezek mindannyia gyógyúlt. E miatt az iskola december 6-tól a karácsonyi szünetig zárva is volt.

A beteg-forgalomról a következőkben számolunk be: A betegek száma 152, a bennlakók 80%-a. Ezek 309 esetben voltak betegek. A fekvő betegek száma: 116, a járó betegeké: 193. Az ápolási és rendelési napok száma: 2381. Ebből a fekvő betegekre jut 758 nap, a járó betegekre: 1623 nap. Egy fekvő betegre jut átlag 6·53 nap, egy járó betegre 8·40 nap.

Vallás tekintetében igy oszlanak el a betegek: unitárius: 131, református: 4, ág. ev.: 2, róm. kath.: 4, gör. kath.: 1, izraelita: 10.

Osztályok szerint az eloszlás a következő: elemi osztályok: 4. I. g. 20, II. g. 25, III. g. 25, IV. g. 16, V. g. 14, VI. g. 11, VII. g. 22, VIII. g. 15.

Hónapok szerint a megbetegedések száma a következő: September: 18, október: 40, november: 80, december: 12, január: 32, február: 40, március: 36, április: 24, május: 27.

A betegség nemei: Emésztő szervek bántalma: 57. Toroklob: 52. Légzőszervek bántalma: 79. Szivbántalom: 3. Kötőhártya hurut: 15. Fülbántalom: 2. Börbántalom: 26. Sebészeti esetek: 40. Csúz: 4. Görvélykór: 1 Ideges bántalmak: 9. Trachoma: 1. Tüdőcsúcshurut: 2.

A fertőző betegségek közül volt: Vörheny 4, Fültőmirigylob: 8. Kanyaró: 6.

A 152 beteg közül gyógyult: 144, javult: 2, gyógyulatlan maradt: 5, meghalt: 1.

Az internátusi betegszobában gyógyíttatott 120 tanuló, 1894 napon át; az intézet külön kórházában 32 tanuló 487 napon át. Az intézet kórházában a fertőző betegek és a súlyosabb természetű vagy fertőző bántalomra gyanusak gyógyíttattak.

A kórházi ápoló Barabás Károly volt.

Az egészségi állapot ismertetéséhez tartozik annak megemlítése is, hogy a tanulók télen a városi Torna-vívó kertjében létesített pályán csekély díj mellett korcsolyáztak; az őszi és tavaszi időben négy csoportban heti 2 - 2 órában a Kismezőre jártak játszani, a tornatanár vezetése és felügyelete mellett. A bennlakók a tornaterem karzatán levő tekepályát használták üdülés és szórakozás céljából.

V. FEJEZET.

Ösztöndíjak, segélyezés, jutalmak.

A) Ösztöndíjak.

1. Konviktusi ösztöndíjak:

1. A Derzsi János alapból egész kedvezményben részesültek: Bodnár László VI., Boros Sándor VII., Darkó Gábor III., Nagy Lajos VII., Frank-Kis István IV., Gelei Antal V., K. Nagy Lajos VII., Májai Ferenc VII., Szász Ferenc VI. o. t. *Értéke 2160 K.*

2. Az id. Daniel Gábor alapból kedvezményt kapott: Fekete Gyula VIII. o. t. *Értéke 210 K.*

3. A Koncz Judith alapból fél kedvezményt kapott: Benedek Gábor VIII., Benke Márton VII., Erdődi Ernő* VII. o. t.; egynegyed kedvezményt kapott: Durugy Ferenc VIII. o. t. *Értéke 460 K.*

4. A br. P. Horváth Kálmán alapból egész kedvezményben részesült: Kovács Béla V. o. t. *Értéke 240 K.*

5. Az árkosi Benkő Mihály alapból 150 K. kedvezményben részesült: Dézsi Gábor V., egynegyed kedvezményben: Darkó Lajos I. o. t. *Értéke 210 K.*

6. A józan Miklós alapból egynegyed kedvezményben részesültek: Csép Miklós III., Kelemen Ferenc V., Kerekes István III., Máthé László VII. o. t. *Értéke 240 K*

7. A Ferencz József és neje alapból fél kedvezményben részesült: Erdődi Sándor II. o. t. *Értéke 120 K.*

8. A Téglás Mihály alapból fél kedvezményben részesültek: Erdődi Károly II., Fazakas Béla VIII., Fazakas Lajos V. o. t.; egynegyed kedvezményben részesült: Iszlai Dezső 4 el. o. t. *Értéke 420 K.*

* Évközben változás történt.

9. A bölöni egyházközség alapjából egész kedvezményben részesült Tana Ferenc IV. o. t. *Értéke 250 K.*

10. A konviktusi házi alapból fél kedvezményt kaptak: Fazakas Sándor I., Fazakas Lajos V., Frank-Kiss Jenő II., Gazdag Miklós II., Gálfalvi István II., Iszlai Kálmán I., Kászoni Gyula III., Kovács János III. o. t. *Értéke 960 K.*

11 A régi osztálytársak alapjából háromnegyed kedvezményben részesült: Máthé Lajos VII o. t. *Értéke 180 K.*

12. A Bedő Dániel alapból egynegyed kedvezményben részesültek: Kovács Pál II., Kozma Zoltán VIII., Pap Ferenc VIII. o. t. *Értéke 180 K.*

13. A Gyulay László alapból egynegyed kedvezményt kapott: Pap Jenő VIII. o. t. *Értéke 60 K.*

14. A torockói Koncz alapból kedvezményben részesültek: Pál Dénes VIII., Pálfi Sándor V. o. t. *Értéke 210 K.*

15. Az Albert János alapból egynegyed kedvezményben részesült: Szentannai Dénes VII. o. t. *Értéke 60 K.*

16. A Serester Anna alapból egész kedvezményben részesült: Vaska István IV. o. t. *Értéke 250 K.*

17. Az Ambáris Rozália alapból fél kedvezményben részesült: Kerestély Dénes VII., Koronki János V., Magyari Lőrinc II., Molnár Sándor VI., Osváth Gábor V., Pataki András II. o. t.; egynegyed kedvezményben részesült Vajda Péter I. o. t. *Értéke 780 K.*

18. A Dr. Ferencz József alapból egész kedvezményben részesült Dombi Béla V, o. t. *Értéke 250 K.*

19. A Kovács Dénes alapból egynegyed kedvezményben részesült: Boros Mózes VII. o. t. *Értéke 60 K.*

20. A Koronka Lászlóné alapból fél kedvezményben részesült: Pál Tamás I. o. t. *Értéke 120 K.*

21. A Fejér Ödön alapból félkedvezményben részesült: Vajda Péter I. o. t. *Értéke 120 K.*

22. A Kelemen Benő alapból egész kedvezményben részesült: Sófalvi Domokos VII. o. t. *Értéke 240 K.*

23. A Berde-Márkus alapból egynegyed kedvezményben részesültek: Pap Ferenc VIII., Pál Dénes VIII., Pap Jenő VIII., Erdődi Zoltán* I. o. t. *Értéke 240 K.*

* Évközben változás történt.

24. A Daniel Elek alapból fél kedvezményben részesült: Gálfalvi Géza* VII. o. t. *Értéke 120 K.*

25. Az Árkossy Lajos alapból fél kedvezményben részesült: Máthé Zsigmond I. o. t. *Értéke 120 K.*

26. A Zsuki László alapból egész kedvezményben részesült: Boros Jenő VIII. o. t. *Értéke 240 K.*

27. A Nagy Sándor alapból Bodoczi Béla I. o. t. részesült félkedvezményben. *Értéke 120* K.

28. A Kolozsvári Koncz—Kern—Szilvássy—Tóth alapból háromnegyed kedvezményben részesültek: Benczédi Dániel* I., Ütő Kálmán II. o. t. fél kedvezménybe részesült: Gelei Kálmán* V. o. t. *Értéke 480 K.*

29. A Berde Mózsa buni alapból egész kedvezményben részesültek: Gálffy Zsigmond, Deák Ferenc intern. s. felügyelők, Keresztesi Dénes* papn., Gál Mózes papn., háromnegyed kedvezményben részesültek: Sebe Ferenc, Bálint Ödön, Máthé Mihály, Bárka József papn; fél kedvezményben részesültek: Zsigmond József*, Báró József, Bedő Miklós, Csiki Gábor papn. Gál Antal III. o. t. Máthé Sándor I.; egynegyed kedvezményben részesültek: Mátyus Gergely, Bálint Albert papn. *Értéke 2540 K.*

30. A megszünt tordai gimnáziumhoz tartozó alapok és vagyonból egész kedvezményt kaptak: Csongvai József III., Gyulai Árpád VII., Gyulai Ferenc IV., Jobbágy Domokos I., Lőrinczy Pál III. o. t.; háromnegyed kedvezményt kaptak: Barabás Aladár* IV., Barabás Béla III., Csipkés Ferenc I., Csongvai Béla II., Gálfi Miklós VIII., Kovács Károly VIII., Orbók Gyula* VII., Pálti Ambrus III, Székely Tibor III., Székely László VIII., Tóth István IV. o. t.; fél kedvezményt kaptak: Aradi Gábor VIII., Balogh Miklós III., Balogh Pál II., Baranyai Lőrinc III., Bartha József IV., Biró István VII, Czupor Andor 4 el. o. t., Czupor István I., Csép Miklós III., Fodor Domokos I., Fodor Miklós V., Fodor Károly I., Fodor Lőrinc III., Gálffy Ferenc IV., Gombási Máté I., Kelemen Ferenc V., Kerekes István III., Létai Tibor 4 el. o. t., Máté Emil III., Máté Gyula II., Máté László VII., Orbók István II., Pálfi Antal VI., Pálfi Andor V., Rázmán Gyula* II., Rozsos István II., Székely András I. Szilágyi Dezső I., Vekele Sándor VI., Vernes Gyula II., Zsigmond András III. o. t. *Értéke 7020 K.*

* Évközben változás történt.

31. A Sárosi József és neje alapból fél kedvezményben Katona József* VIII., negyed kedvezményben Csiky Károly VIII. o. t. részesültek. *Értéke 180 K.*

32. A br. Kemény Gézáné szül. Szilvássy Gizella alapból Bodnár Emil IV. o. t fél kedvezményben részesült (okt. 1-től.) *Értéke 108 K.*

33. A Máté Albert alapból kedvezményt kapott Máté Lajos VII. o t. *Értéke 32 K.*

Évközben elveszitett kedvezményekből kaptak: Gazdag Miklós, Katona László, Pataky András, Vernes Gyula II. o. t. Hosszu Zoltán IV., Barabás Béla, Balogh Miklós III., Fazakas Sándor I. o. tanulók, Mátyás Gergely, Orbán Lajos, Csiky Gábor, Bálint Albert papn. egynegyed kedvezményt; Halmágyi Tamás III., Szász Mór IV., Ütő Endre III., Csehy Árpád IV., Györke József VII. o. tanulók, Makkai Zoltán pn. félkedvezményt.

34. Szünidei konviktusi díjakban 2 internátusi felügyelőnek 45·60 K-t, 2 papnövendéknek 26·80 K-t, 29 gimn tanulónak 228·30 K-t engedtünk el, összesen 33 tanulónak 300 K 70 fill.

Konviktusi segélyben részesültek:

16 papnövendék és 2 internátusi felügyelő	2540·— K
3 elemi iskolai tanuló	300·— K
117 gimn. tanuló	16088·— K
Összesen:	18928·— K
Szünidei díjakban elengedtetett	300·70 K
Összesen:	19228·70 K.

II. Erdélyi kincstári ösztöndíjat kaptak fejenként évi 120 K értékben Gálfi Miklós, Székely László VIII., Boros Sándor VII. és Szász Ferenc VI. o. t, összesen 480 K.

III. Özv. Ferencz Albertné szül. Cs. Sebes Lujza alapitvány évi kamatát Gyöngyösy István V. o. t. kapta. Értéke 14 K.

IV. A pénzügyminiszter 43344—1910. VI. sz. rendeletével Szüts Ernő II. o. t.-nak a jövedéki birság alapból 200 K ösztöndíjat utalványozott.

V. A gyulafehérvári és fogarasi g. kath. érseki szentszék Petrik

* Évközben változás történt.

Kornél II. o. t.-nak a Sterka-Sulutui Sándor-féle alapból évi 120 K ösztöndíjat adott

VI. Nemes Jettim József alapítványának igazgatósága Frank-Kiss István IV. o. t.-nak évi 120 K árvadíjat adományozott.

B) Segélyezés.

1. *Ifj. Hadházy József emlékalapból* az alapítólevél értelmében 16 K segélyt kap Hadházy Sándor VII. o. t., 7—7 K-t az osztálytársak szavazata alapján Szász Ferenc VI. és Kelemen Ferenc V. o. t.

2. *Mikó Imre emlékalapítvány* 15 K kamatját nyeri az alapítólevél értelmében Mikó Miklós VII. o. t.

3. *Dr. Nagy Károly emlékalapítvány* 80 K kamatját Gelei Kálmán II. éves orvosnövendék kapta.

4. *Az 1887-ben végzett osztálytársak alapítványából* az alapítólevél értelmében 20 K segélyt kap az alapítvány-tevők egyikének fia, Máthé Lajos VII. o. t.

5. *Az 1888-ban végzett osztálytársak alapítványából* az alapítólevél alapján 14 K segélyt kap az alapítók egyikének fia, Lőrinczy Pál III. o. t.

6. *Az 1889-ben végzett osztálytársak alapítványából* az alapítólevél értelmében 19 K segélyt kap az alapítók egyikének fia, Koronki János V. o. t.

7. *Kolozsvármegye árvaszéke* Erdődi Ernő VII. o. t.-nak 25 K értékben egy rend ruhát adott.

8. *A kirándulási alapból* úti segélyt adtunk a következő tanulóknak: Boros Jenő, Gálfi Miklós, Kovács Károly, Nyiredy Géza, Nagy Lajos VIII-, Boros Sándor, Kerestély Dénes, Májai Ferenc VII. o. t.-nak, összesen 300 K.

9. *Könyvtári díjban* elengedtünk 48 tanulónak 101 K-t.

10. *Kórházi* költségekben 18 tanulónak 269 K-t, *gyógyszertári* költségekben 58-nak 144·99 K-t, összesen 76 tanulónak 413 K 99 ft.

11. Felsőbb oszt. gimn. tanulók alsóbbak felügyeleteért kaptak 33-an 5029 K 50 ft., bennlakó egyetemi hallgatók 5-en 1520 K-t, papnövendékek 3-an 490 K-t.

12. *Legációban voltak karácsonykor*: Fazakas Béla (Alsójára), Kozma Zoltán (Aranyosrákos), Pap Ferenc (Ádámos), Pál Dénes

(Homoródalmás), Gálfy Miklós (Kolozs), Fekete Gyula (Magyarszovát), Májai Ferenc (Szentgerice), Katona Ferenc (Ürmös).

Húsvétkor: Pap Ferenc (Alsójára), Pál Dénes (Aranyosrákos), Gálfy Miklós (Kövend), Kozma Zoltán (Magyarszovát), Fazakas Béla (Verespatak), Katona József (Homoródalmás), Fekete Gyula (Ürmös).

Pünkösdkor: Máté Lajos (Ádámos), Gálfy Miklós (Alsójára), Pap Ferenc (Dombó), Fazakas Béla (Homoródalmás), Katona József (Magyarszovát), Fekete Gyula (Szentgerice), Pál Dénes (Vargyas), Székely László (Verespatak).

Tiszta jövedelmük, ami az útazás, patrocinium és conceptus költségei leszámítása után megmaradt, 735 K volt.

13. *Iskolai díjakból a következő összegeket engedtük el az 1911–12. isk. évre*: Badoczy Béla 60, Barla Ernő 20, Balázs Ferenc 20, Benczédi Dániel 40, Czupor István 40, Csipkés Ferenc 20, Darkó Lajos 20, Erdődi Győző 40, Erdődi Zoltán 20, Fodor Domokos 20, Fodor Károly 40, Fazakas Sándor 60, Gombási Máté 20, Graef Ferenc 20, Gyöngyösi Márton 20, Hosszú Géza 40, Jobbágy Domokos 40, Kovács Zoltán 20, Máté Sándor 20, Miske Lajos 20, Pál Tamás 20, Szentpáli János 20, Szigethi Cs. Sándor 20, Szilágyi Dezső 20, Balogh Pál 40, Bajka Miklós 20, Csongvay Béla 20, Erdődy Károly 60, Erdődy Sándor 60, Frank-Kiss Jenő 40, Gazdag Miklós 20, Gálfalvi István 20, Magyari Lőrinc 20, Máté Gyula 60, Orbók István 60, Pataki András 20, Rázmán Gyula 60, Rozsos István 20, Székely Kocsárd 60, Szigethi Csehi László 20, Ütő Kálmán 40, Vernes Gyula 40, Antonya János 30, Balogh Miklós 40, Csép Miklós 20, Csongvai József 40, Darkó Gábor 20, Fodor Lőrinc 30, Kászoni Gyula 40, Máté Emil 60, Pálfi Ambrus 30, Szilágyi Tibor 20, Tanka Dezső 20, Zsigmond András 30, Frank-Kiss István 40, Gyulai Ferenc 40, Hosszú Zoltán 40, Sztupjár Károly 20, Tana Ferenc 40, Tóth István 20, Dézsi Gábor 20, Dombi Béla 60, Gálffy Dezső 40, Gelei Antal 80, Kovács Béla 20, Mikó István 20, K. Nagy Imre 80, Osváth Gábor 20, Sztupjár László 20, Miklós Lajos 20, Pálfi Antal 40, Bálint Lajos 20, Biró István 40, Györke József 40, Jakab István 20, Kerestély Dénes 20, Májai Ferenc 20, Máté Lajos 40, Máté László 20, Mikó Miklós 20, Nagy Lajos 20, Szentannai Dénes 20, Sófalvi Domokos 40, Sztup-

jár Ernő 20, Aradi Gábor 20, Boros Jenő 20, Csiky Károly 20, Fazakas Béla 40, Gálffy Miklós 40, Kovács Károly 40, Nagy Elemér 20, Pap Ferenc 40, Pap Jenő 20, Pál Dénes 20, Székely László 40, Kelemen Ferenc 40, Barabás Béla 40, Barabás Aladár 40, Székely Tibor 40, Baranyai Lőrinc 40, Bartha Vilmos 40, Gelei Sándor 40 K. Összesen 3300 K.

A Seresler Anna alapból: Zsigmond Sándor 49, Zsigmond Dezső 72·40 K, Zsigmond Károly 72·40, Vaska István 56·20 K díjelengedésben részesültek. Összesen: 250 K.

Tarcsafalvy Zoltán VI. oszt. magántanulónak elengedtünk 23 K-t.

Iskolai díjakból elengedtetett 107 tanulónak: 3573 K.

C) Jutalmak.

Az évzáró ünnepélyen, jun. 23-án, következő jutalmakat osztottuk ki:

a) **Alapítványokból**:

1. *A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla alapítvány* egy részének kamatjából a Reményben megjelent legjobb költemény szerzői Orbók Gyula VII., Szász Ferenc VI. o. t. 5—5 K jutalmat nyernek.

2/a) *A Fejér Márton szépírási alapból* 4 K jutalmat nyer Nagy Lajos VIII., 2 K-t Frank-Kiss Jenő II. o. t.

b) *A tordai gimnázium* ugyanilyen célú és rendeltetésű alapja áttétetvén hozzánk, ebből 2 K jutalmat nyer Csongvai József III. o. t.

3. *A Kovács János emlékalapból* 43 K jutalmat tűztünk ki e tételre: Bem 1848/49. erdélyi hadjárata. Egy pályamunka érkezett, mely a bírálat szerint érdemes a jutalomra. Szerzője Engel Rezső VIII. o. t.

4. A Kovácsi Antal alapból 50 K-t tűztünk ki latin pályázati írásbeli vizsgálaton legjobb dolgozatot készítő tanuló jutalmazására. Egy prózai (25 sor) és egy költői (szintén 25 nyomtatott sor) részletet kellett lefordítani 5 órai idő alatt. A feladat volt: Tacitus Historiae I. 15 és Catullus 64 (Epithalamium Pelei et Thetidos) 133—157. sorok.

Jelentkeztek: Engel Rezső, Durugy Ferenc VIII., Gál Ernő, Szász Ferenc VI. o. t. A biráló szaktanárok véleménye alapján a pályadíjból 30 K-t nyer Gál Ernő VI., 10—10 K-t Durugy Ferenc és Engel Rezső VIII. o. t.

5. A *Kriza János alapból* 40 K-t tűztünk ki népköltési gyűjtemények jutalmazására. Érkezett 8 gyűjtemény. Szerzőik: Boros Mózes, Horváth József, Májai Ferenc, Orbók Gyula VII., Sári József VI., Fazakas Lajos, Adorjáni Gyula és Pálffy Sándor V. o. t. Pálfi tanár úr adományából a pályadíj 50 K-ra emeltetvén, a bírálat alapján 3 K-t kap Pálfi Antal VI., 5 K-t Boros Mózes VII., 6—6 K-t Májai Ferenc VII., Fazakas Lajos, Adorjáni Gyula V., 7—7 K-t Sári József VI., Orbók Gyula VII., és 10 K-t Horváth József VII. o. t.

Ezt a pályázatot 1913. május 15. határidővel újra kihirdetjük. Minden pályamunkát jutalomban fogunk részesíteni, ha valóban eredeti s eddigelé még ismeretlen népdalokat, esetleg népmeséket, népmondákat gyűjt össze. A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta. *A pályázat nyilt.*

6. A *Lászlóczky Péter alapból* jeles tanulásért és jó magaviseletéért 5—5 K jutalmat nyer Máthé Sándor és Pál Tamás I. o. t.

7. A *Magyary Árpád alapból* a márc. 15-én tartott iskolai ünnepen a nap jelentőségét méltató beszédért 15 K jutalmat nyer Nyiredy Géza VIII. o. t.

8. A *dr. Nyiredy Géza nevére tett alapítvány* kamatjából 8 K jutalmat tűztünk ki e tételre: Ismertesse Erdély bányászatát. Egy pályamunka érkezett, mely a bírálat szerint érdemes a jutalomra. Szerzője Müller Károly VIII. o. t.

9. A *Paget Olivér alap* terhére 350 K-t hirdettünk ki pályázati versenyen résztvevők jutalmazására, egy 200, egy 100 és egy 50 K-ás pályadíjat. Jelentkeztek Durugy Ferenc VIII. o. t. a 200 K, Kiss Elek III. pn., Báró József I. pn. és Boros Jenő VIII. o. t. a 100 K, Bálint Albert és Csiky Gábor I. pn. az 50 K-ás pályadíjra. A biráló bizottság az 50 K pályadíjat Csiky Gábornak ítélte, Bálint Albertet pedig dicsérettel emelte ki; a 100 K-ra pályázók tudása nem ütötte a mértéket, szorgalomdíjúl azonban mindhárman 25—25 K-t kapnak; a 200 K pályadíjat a bizottság teljes elismerése kifejezése mellett Durugy Ferenc VIII. o. t.-nak ítélte oda.

E három pályadíjat a jövő évre is kitűzzük. Pályázhatnak rá olyan unit. vallású, gimn. és theol. tanulók, akik az angol nyelvet az iskolában tanulják. Az 50 K-ásra a I. és II. éves, a 100 K-ásra a II. és III. éves, a 200 K-ásra a III. és IV. éves és végzett

tanulók, vagyis azok, akik az angol nyelvet 1—4 éven át tanulták és abból vizsgálatot is tettek. Egy díjat csak egyszer lehet elnyerni, de azok, akik valamely díjból jutalmat kapnak, újból pályázhatnak arra a pályadíjra, ha a szabályoknak különben megfelelnek. Ugyanabból a pályadíjból jutalom csak egyszer adható.

10. A *Pap Mózes erénydíj-alapítvány* 5 K kamatját jó magaviseleteért nyeri Fekete Gyula VIII. o. t.

11. A *Pap Sándorné alapból* 10 K pályadíj volt kitűzve egy beköszöntő egyházi beszéd jutalmazására. Egy pályamunka érkezett, mely azonban a főtiszt. püspök úr bírálata szerint nem érdemes a jutalomra.

12. A *Peielle István alap* 100 K kamatjából (22 K értékben el. isk. tanulóknak vettünk jutalomkönyveket) 78 K értékben jutalomkönyveket nyernek a következő tanulók: Gál Miklós, Páter Károly, Szüts Ernő, Tauber Elek II., Ajtay Miklós, Thiering Richárd, Áts Loránd, Darkó Gábor, György István, Tanka Dezső, Székely Rezső, Székely Tibor III., Tokay László, Gmehling Richárd, Retezár Menyhért, Brunner Mendel, Frank Gyula, Rosmann Jenő IV., Borsai Andor, Kelemen Ferenc, Fazakas Lajos, Sztupjár László V., Gál Ernő, Szász Ferenc VI, Engel Rezső és Nyiredy Géza VIII. o. t.

13. *A Péterfi Zsigmond alapból* jeles előmeneteleért és jó magaviseleteért 12·50 12·50 K jutalmat nyernek: Csongvai József III., Vaska István IV. o. t.

14. *A Rázmán Mózes emlékalap* 8 K kamatját nyeri: Tana Ferenc IV. o. t.

15. *A Sipos Gábor alap* 4 K kamatját évközben készített legjobb magyar dolgozataiért nyeri Nyiredy Géza VIII. o. t.

16. *A Kövendi Szász Gergelyné alap* 10 K kamatját nyeri Nyiredy Géza VIII. o. t., ki az önképzőkör vezető tanára ítélete szerint az önképzőkörben felolvasott s a Reményben megjelent legjobb prózai dolgozatot írta.

17. Az *1878—79-ben végzett osztálytársak alapítványából* az orációgyakorlatokon tartott s a VI—VIII. o. ifjúság ítélete szerint legjobb beszédért 50 K jutalmat nyer Kovács Károly VIII. o. t.

18. Az *1884-ben végzett osztálytársak alapítványából* 10—10 K jutalmat nyernek Cappán Elemér és Höntz Arisztid VIII. o. t., mint akik az Apolló-körben a zene tanulásában kiváló szorgalmat és jeles előmenetelt tanusítottak.

19. *A Remény alapból* 50 K-t tűztünk ki e tételre: Kriza és Szentiványi költeményei. Pályamunka nem érkezett.

20. A *Szentgericei Iszlai József alapból* jeles előmeneteléért és jó magaviseletéért 7·50—7·50 K jutalmat nyer Frank-Kiss István és Gyulai Ferenc IV. o. t.

21. *A költségvetésben jutalmazásra kiutalt 80 K-ból* a következőknek osztottunk ki jutalomkönyveket (27 K 80 f. értékben): Baconi Géza, Batiz Dénes, Gyöngyösi Márton, Székely András, Kappel Mihály, Mayer László és Ürmösy Gábor I. o. t.-nak

b) A torna- és vívóverseny győzteseinek 52 K 20 f. értékben emléktárgyakat és érmeket a következő részletezés szerint:

Torna és vivóverseny. A versenyt junius 16-án d. u. 3 órakor tartottuk meg szépszámú közönség jelenlétében. Eredményét a következőkben közlöm: A vívásban (IV—VII. o.) első lett Hadházi Sándor VII. o. t., második Májai Ferenc VII. o. t., harmadik Horváth József VII. o. t., negyedik Veres Zoltán VI. o. t., ötödik Erdős Imre V. o. t., hatodik Gmehling Richárd IV. o. t. Az első ezüst érmet és egy tiszteletdíjat (egy vívókardot) nyert, a második ezüst érmet, a harmadik és negyedik bronz érmet, az ötödik oklevelet, a hatodik dicséretet. Az alsóosztályuak vívóversenyében Gmehling Richárd és Daly Géza IV. o. t., Rettegi István, Tanka Dezső és Szilágyi Tibor III. o. t. oklevelet; Havas József és Jakabházy Zsigmond II. o. t., Kappel Mihály és Vajda Péter I. o. t. dicséretet. A versenyfutásban (I—IV. o.) az I. o.-ban első lett Fóris Zoltán, második Müller Gyula, a II. o.-ban első Csongvai Béla, második Jakabházy Zsigmond, a III. o.-ban első Csongvai József, második Vágó Jenő, a IV. o.-ban első Gyulai Ferenc, második Kolumbán Károly. Az első győztes oklevelet, a második dicséretet kapott. A versenymászásban (I—IV. o.) az I. o.-ban első Barla Ernő, a II. o.-ban első Székely Kocsárd, második Horváth Ferenc, a III. o.-ban első Baranyai Lőrinc, második Moldován Valér, a IV. o.-ban első Retezár Menyhért, második Bakos János. Az első győztes oklevelet, a második dicséretet kapott. A magas ugrásban (I—IV. o.) az I. o.-ban első lett Müller Gyula (120 cm.), második Vajda Péter (115 cm.), a II. o.-ban első Erdődi Károly (120 cm.), második Csongvay Béla (115 cm.), a III. o.-ban első Ütő Endre (135 cm.), a második Székely Tibor (130 cm.), a IV.

o.-ban első Csehy Árpád (135 cm.), második Bartha József (130 cm.) A győztesek oklevelet kaptak. A magasugrás döntő versenyében első lett Ütő Endre III. o. t. (140 cm.), második Bartha József IV. o. t. (135 cm.), harmadik Csehy Árpád IV. o. t. (130 cm.), negyedik Székely Tibor III. o. t. (135 cm.) Az első kapott egy levélnyomót (oroszlánt) és 5 K-t, a második egy órát és 5 K-t, a harmadik oklevelet, a negyedik dicséretet. A nyújtó távolugrásban (I—IV. o.) az I. o.-ban első lett Barla Ferenc, a II. o.-ban első Erdődi Károly, a III. o.-ban első Gyáni Zsigmond, a IV. o.-ban első Gyulai Ferenc. A győztesek oklevelet kaptak, Gyulai Ferenc ezenkívül még 2 K-t. A ló-korlát versenyben (I—IV. o.) II. o.-ban első lett Erdődi Károly, a III. o.-ban első Gyáni Zsigmond, a IV. o.-ban első Gyulai Ferenc. A győztesek oklevelet kaptak, Gyulai Ferenc ezenkívül még 2 K-t. Az alsóosztályuak főversenyében (nyújtó-távolugrás, ló-korlát) első lett Erdődi Károly II. o. t., második Gyáni Zsigmond III. o. t., harmadik Gyulai Ferenc IV. o. t., negyedik Baranyai Lőrinc III. o. t, ötödik Horváth Ferenc II. o. t. Az első győztes ezüstérmet, 5 K-t és egy tiszteletdíjat (egy hegedűt) kapott, a második ezüst érmet és egy órát lánccal, a harmadik és negyedik bronzérmet, az ötödik oklevelet. A nyújtó-magasugrásban (V—VII. o.) első lett Erdődi Ernő VII. o. t., második Horváth József VII. o., harmadik holt versenyben Bálint Lajos VII. o. t. és Kelemen Ferenc V. o. t. Az első győztes ezüstérmet, a második bronzérmet, a harmadik oklevelet kapott. A korlát-távolugrásban (V—VII. o.) első lett Horváth József VII. o. t., második Erdődi Ernő VII. o. t., harmadik Sári József VI. o. t., negyedik Bálint Lajos VII. o. t Az első győztes ezüstérmet, a második bronzérmet, a harmadik oklevelet, a negyedik dicséretet kapott. A ló-súlydobásban (V—VIII. o.) első lett Erdődi Ernő VII. o., második Horváth József VII. o. t., harmadik Nagy Márton VI. o. t, negyedik Májai Ferenc VII. o. t. Az első győztes ezüstérmet, a második bronzérmet, a harmadik oklevelet, a negyedik dicséretet kapott. A súlyemelésben és magasugrásban helyből első lett Erdődi Ernő VII. o. t., második Horváth József VII. o. t., harmadik Nagy Márton VI. o. t., negyedik Sári József VI. o. t. Az első ezüstérmet, a második bronzérmet, a harmadik oklevelet, a negyedik dicséretet kapott. A felsőosztályuak főversenyében első lett Horváth József

VII. o. t., második Erdődi Ernő VII. o. t., harmadik Sári József VI. o. t., negyedik Kelemen Ferenc V. o. t. Az első kapta az intézet első tiszteletdíját és egy acélórát, a második az intézet második tiszteletdíját és egy acélórát, a harmadik oklevelet és egy órát lánccal, a negyedik ifj. Schuster Emil V. o. t. tiszteletdíját. A kótya versenyben (V., VI. és VII. o.) a VII. osztály négyes csapata győzött (Hadházi Sándor, Horváth József, Májai Ferenc és Gyulai Zoltán) Nagy Márton VI. o. t. szép testtartással végzett gyakorlataiért kapott 5 K-t.

Adományokat adtak: Püspöky Miklós kereskedő úr 20 K-t, Kisfaludy Árpád könyvkötő úr 4 K-t, Hadházi Sándor közpénztárnok úr egy órát lánccal, Braun Mihály kereskedő úr egy hegedüt, Lakatos József kereskedő úr egy levélnyomót (oroszlánt), Kún Mátyás kereskedő úr vívókardot, ifj. Schuster Emil V. o. t egy tiszteletdíjat (lovat és csikót), Kövendy Károly kereskedő úr egy órát lánccal, Papszt Gyuláné két acélórát, Weiss Jenő pénzügyi hivatalnok egy órát, Csorbits László bányaigazgató úr 5 K-t, Jakabházy Zsigmond egyetemi magántanár úr 5 K-t, László Gyula tornatanár 4 drb. ezüst és 4 drb. bronzérmet. Az intézet igazgatósága e helyen is kifejezi köszönetét az adományozóknak szives adományaikért.

Az idén is részt vett ifjúságunk a helybeli „Keresk. Akad. Sportkör" által 1911 aug. 29-én rendezett ifjúsági úszóversenyben. E versenyben Schuster Emil V. o. t. II. díjat nyert (bronzérmet). A szeghalmi és fűzesgyarmati diákoknak 1911 júl. 30-án tartott nyári tornaversenyén részt vettek: Nagy Márton és Sári József VI. o. tanulóink. Nagy Márton nyerte a III. díjat (kis bronzérmet) a sikfútásban, az I. díjat (kis ezüstérmet) a súlydobásban. Sári József az I. díjat (kis ezüstérmet) a nyújtókorlátversenyben, II. díjat (nagy bronzérmet) a magasugrásban és díszkoszdobásban. Ugyane tanulók nyertek a füleslabdamérkőzésben egy-egy nagy bronzérmet.

Kerületi ifjúsági tornaverseny. A jún. 1-én és 2-án Kolozsvárt tartott kerületi ifjúsági tornaversenyben részt vett 44 felsőosztályú tanulónk következő eredménnyel: Rúdmászásban első díjat (ezüstérmet) nyert Sztupjár László V. o. t. és a 100 m. sikfutásban második díjat (bronzérmet), rúdmászásban második díjat (bronzérmet Szász Ferenc VI. o. t., függeszkedésben második díjat Bálint

Lajos VII. o. t. és Katona József VIII. o. t., a súlydobásban harmadik díjat (bronzérmet) nyert Lővi Nándor VIII. o. t. Intézeti oklevelet kapott egyik tízes csapatunk a füleslabdamérkőzésben való kétszeri győzelmeért és egy másik tízes csapat a magas korláton bemutatott mintacsapattornázásért.

b) Egyesek adományából:

1. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr 100 K-t adományozott azzal a rendelkezéssel, hogy abból 2-2 VII. és VI. tiszta jeles tanuló 20—20 K-t, 2 V. o. tiszta jeles tanuló 10—10 K-t kapjon jutalmul valláskülönbség nélkül. E jutalomból nyernek: 10 K Borsai Andor V., 20—20 K Gál Ernő és Szász Ferenc VI. o. t.

2. *Gál Jenő felügyelő-gondnok úr* adományából 5—5 K jutalmat nyernek: Gyöngyösi Márton, Székely András I., Darkó Gábor III., Fazakas Lajos V. o. t.

3. *Dr. Tompa János* egészségtan tanár és iskolai orvos 30 K-t tűzött ki e pályatételre: Mikép védekezzünk a fertőzőbetegségek ellen? Két pályamunka érkezett, melyek közül a „Láthatatlan ellenség" jeligéjű szerzője, Engel Rezső VIII. o. t. érdemes a jutalomra.

4. *Dr. Borsai Áron* körorvos úr 30 K-t küldött szegénysorsú, jó igyekezetű unit. vallású tanulók jutalmazására. E jutalmat nyerik: K. Nagy Imre V., Csép Miklós III. o. t.

5. *Szüts Antal* pénzügyőri főfelügyelő 10 K-t adott két szegénysorsú, jeles előmenetelű tanuló jutalmazására. E jutalmat nyerik: Frank-Kiss Jenő és Gazdag Miklós II. o. t.

6. *Az Országos Közegészségügyi Egyesület* Fodor József jutalmat (elismerő oklevél és az *Egészség* két évi folyama) a szaktanár javaslata értelmében Mikó Miklós VII. o. t.-nak ítélte oda az egészségtanban tanusított kiváló szorgalmáért és előmeneteleért.

7. *Az E. K. Tanács adományából* jutalomkönyveket nyernek (Vallás és Szabadság, Szabadelvű vallásos gondolkozás a XX. század kezdetén és Vallás, hit és szabadság): Nagy Lajos, Májay Ferenc, Kerestély Dénes VII., Benedek Gábor, Boros Jenő és Gálfy Miklós VIII. o. t.

8. *Márkos Albert* tanár úr adományából 5 K jutalmat nyer: Máthé Zsigmond I. o. t.

9. *Dr. Ferencz József* ügyvéd úr adományából 5—5 K jutalmat nyernek: Frank-Kiss Jenő II. és Balázs Ferenc I. o. t.

A különböző segélyezések összegezése.

I. Papnövendékeknek:

Legációból	1600.—
Egyetemi tandíjakban kifizettetett	950.—
Konviktusi ösztöndíjakban	1844.80
Alsóosztályúak felügyeleteért	490.—
Jutalmak a Paget-alapból	125.—
Szünidei konviktusi díj elengedtetett 2 papnövendéknek	26.80
Önképzőköri pályadíjak	470.—
Külföldi ösztöndíj	2400.—
Összesen	7906.60

II. Gimnáziumi tanulóknak:

Legációból	735.—
Alsó osztályúak felügyeleteért 33 tanuló	5029.50
Konviktusi ösztöndíjakban 117 tanulónak	16088.—
Szünidei konviktusi díj elengedtetett 29 tanulónak	228 30
Erdélyi kincstári ösztöndíjban 4 tanuló	480.—
Más ösztöndíjakban 4 tanuló	394.—
Segélyezés ruhában és pénzben	203.—
Kirándulási alapból 8 tanulónak	300.—
Könyvtári díj 48 tanulónak elengedtetett	101.—
Kórházi és gyógyszertári díjakban 76 tanulónak	413.99
Iskolai díjakban elengedtetett 107 tanulónak	3573.—
Jutalom alapítványokból kiosztatott	689.—
Jutalom egyesek adományából	170.—
Önképzőköri pályadíjak	125.—
Összesen	28529.79

III. Elemi iskolai tanulóknak:

Nevelési segély családi alapítványból	480.—
Konviktusi ösztöndíj	240.—
Jutalomkönyvekre és adományokból	47.—
Szentiványi Jenő alapból 9 tanulónak irószerekre és könyvekre	25.—
Összesen	792.—

Az I—III. pontok alatt felsorolt segélyezések főösszege 37228·39 K.

VI. FEJEZET.

Elemi iskola.

Az iskolai év főbb mozzanatai.

Az elemi iskola növendékei szept. 1—4. napjain iratkoztak be. A tanítás szept. 5-én kezdődött s június 16-ig tartott, amikor a záróvizsgát tartottuk. A tanítás szünetelt: október 6-án, október 14-től 23-ig (szüreti szünet), nov. 10-én (tanítói gyűlés), december 7-től január 3-ig (karácsonyi szünet), febr. 19—21-én, márc. 31-től ápril. 11-ig (husvéti szünet), május 19-től 28-ig (pünkösti szünet.)

A tanítói karban változás nem történt. Igazgató dr. Gál Kelemen, tanítók Régeni Áron és Nagy József voltak. Régeni Áron tanítót a vallás- és közoktatásügyi miniszter a tanügy terén szerzett érdemeinek elismeréséül 200 korona személyi pótlékkal tüntette ki.

A tanítás az állami tanítási terv szerint folyt. A tanulók előmeneteléről az érdemsorozat nyújt felvilágosítást.

A növendékek szüleit karácsonykor és husvétkor értesítettük a szorgalom, magaviselet és az egyes tantárgyakban tett előmenetelükről.

Fegyelmi állapot. A növendékek erkölcsi magaviselete kifogástalan volt.

Egészségi állapot. Kisebbfokú megbetegedések leszámításával az egészségi állapot jó volt.

Iskolai ünnepek. Mint minden évben, úgy az idén is megtartottuk az okt. 6-iki gyászünnepet s március 15-ikét.

A sepsiszentiványi *Szentiványi* Jenő-féle alapítvány kamataiból tanszereket kaptak: Iszlai Albert (2 K), Váradi Elemér (2 K), 1. oszt., Szilágyi Zoltán (2 K), Árkosi Pál (2 K), Baranyai Elek (1

K) 2. oszt. tanulók. Ugyanezen tanulóknak színes kréta, vázlatkönyvek 3 K 50 fill értékben. Árkosi József (3 K), Kodok Ferenc (3 K) 3. oszt., Váradi Zoltán (3 K), Szabó Viktor (3 K) 4. oszt. tanulóknak. Összesen 9 tanuló, 25 korona értékben.

Az évzáró vizsgálat alkalmával jó magaviseletű és szorgalmas növendékek jutalmazására az iskola igazgatósága 22 K és egy ismeretlen jóakarója iskolánknak 6 K értékben jutalom-könyveket adományozott. A jutalmazott növendékek névsora hátrább látható. Ezeken kivül dr. Fenyő Béla ügyvéd úr 25 koronát juttatott igazgatóságunkhoz azon föltétellel, hogy ezen összeget két egyenlő részletben két szegénysorsú, jó magaviseletű és szorgalmas I. oszt. növendéknek adjuk jutalomképpen. A tanítótestület megállapodása alapján Inczeffy Gábor és Ferenczi János I. oszt növendékek kapták jutalmul a nemeslelkű adományt.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Sorszám	Tantárgyak	I. osztály	II osztály	III. osztály	IV. osztály	Együtt
1	Hit- és erkölcstan	2	2	2	2	8
2	Magyar nyelvtan	—	2	2	2	6
3	Olvasás—írás	8	6	5	5	24
4	Számtan	5	5	5	5	20
5	Beszéd- és értelemgyakorlat	2	2	—	—	4
6	Földrajz	—	—	2	2	4
7	Fogalmazás	—	—	1	1	2
8	Rajz	2	2	2	2	8
9	Kézimunka	1	1	2	2	6
10	Ének	1	1	1	1	4
11	Testgyakorlás	1	1	2	2	6
	Összesen	22	22	24	24	92

Első osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Besz. és ért.-gy.	Számtan	Kézimunka	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.
	Ambrus László	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1
	Benkő Lajos ref.	1	2	2	2	2	3	2	2	2	1	1	2
	Csernó Jenő ref.	1	4	1	4	1	1	2	2	1	1	2	2
	Csorba Zoltán ref.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
5	Dobó Jenő izr.	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1
	Daly Gábor r. kath.	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
	Erdélyi Béla r. kath.	2	2	2	2	3	3	2	3	1	1	2	2
	Fenyő Sándor izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Ferenczi János	1	1	1	1	1	3	2	2	1	1	1	1
10	H. Bányai József r. kath.	1	2	2	2	2	3	2	2	1	1	2	2
	Inczeffy Gábor ref.	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
	Iszlai Albert	3	3	3	5	3	1	3	3	1	1	3	5
	Kende Pál izr.	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1
	Kugler Sándor r. kath.	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1
15	Pap László r. kath.	3	3	2	2	2	3	3	3	1	1	2	2
	Udvari István ref.	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1
	Végh József	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
	Zeke Árpád r. kath.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2
	Magántanuló:												
	Manz Lajos ref.	1	2	1	1	—	—	1	1	—	—	—	1

Második osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcst.	Magyarnyelv	Olvasás	Besz. és ért.-gy	Számtan	Kézimunka	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.
	Ambrus Rezső	1	2	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	2
	Árkosi Pál	3	3	4	3	3	3	1	3	3	2	2	3	3
	Baranyai Elek	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	1	2	2
	Barth Sándor ág. ev.	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1
5	Benedek Miklós	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
	Berei György	1	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	2	3
	Cink István r. kath	3	2	2	3	3	1	2	2	2	2	1	2	2
	Csegezi Árpád	1	2	2	1	2	1	1	3	2	2	1	1	2
	Juhász Béla ref.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
10	Kerekes Ernő	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
	Kondász Ferenc ref.	1	2	2	2	3	1	2	1	1	1	1	2	2
	Kövendi István ref.	2	3	4	3	4	2	3	3	2	1	1	3	3
	Müller László r. kath	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1
	Szabó Bandi ref.	1	1	1	1	2	2	3	1	2	1	1	1	1
15	Szilágyi Zoltán	1	2	2	2	3	3	3	2	2	3	1	2	2
	Took Géza	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1	1	2	2
	Váradi Elemér	3	2	2	3	4	2	3	2	3	2	1	3	2
	Weisz László	3	2	1	2	2	2	3	3	3	2	1	2	2
	Kimaradt:													
	Pécsi Samu ref.													

Harmadik osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcst.	Magyar nyelv	Olvasás	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Ének	Irás	Rajz	Kézimunka	Testgyakorlás	Szorgalom	Magaviselet	Általános oszt.
	Agh Farkas	2	3	3	3	3	3	4	3	4	2	2	2	1	3
	Árkosi József	2	3	3	3	3	3	1	2	3	2	1	2	1	3
	Berde Pál	2	3	2	2	3	3	1	2	3	2	2	2	1	2
	Béres István g. kah.	1	1	1	1	1	1	4	1	2	1	2	1	1	1
5	Biró Ernő izr.	2	2	1	2	1	2	4	3	3	3	3	2	1	2
	Csernó Sándor ref.	2	3	3	3	4	3	1	2	2	3	1	2	1	3
	Dóczy Miklós ref.	1	2	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	1	2
	Ferenczy Géza r. kath	3	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1
	Gábor Béla	2	2	2	2	1	3	3	2	4	3	2	2	1	2
10	Gál Gyula	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1
	Gyöngyössy Dezső ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Iszlai Ferenc	2	2	2	3	3	3	1	1	1	1	2	2	1	2
	Hantz Jenő ref.	1	2	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	1	2
	Havas Sándor izr.	3	2	2	3	2	3	2	1	3	3	2	2	1	2
15	Katona Lajos ref.	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2
	Kende Elemér izr.	2	4	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	1	2
	Kodok Ferenc	2	3	3	3	2	3	1	3	3	2	1	2	1	3
	Kovács György	3	4	3	4	4	4	4	3	3	3	2	2	1	4
	Müller Sándor r. kath.	2	1	1	1	1	1	1	3	2	2	2	1	1	1
20	Paikert Viktor r. kath.	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1
	Pap István r. kath.	4	4	4	5	5	5	3	3	4	4	2	3	1	5
	Róth István izr.	1	1	1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	1	2
	Sillai Tibor ref.	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2
	Szabó János r. kath.	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2
25	Szabó Sándor	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2	2	2	1	3
	Szigethi Cs. Imre	2	2	2	3	3	3	1	2	2	2	2	2	1	2
	Szöllősy Kálmán ref.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	fm.	1	1	1
	Udvari András ref.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Negyedik osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcst.	Magyar nyelv	Olvasás	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Ének	Írás	Rajz	Kézimunka	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.
	Antónya Sándor	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1
	Bartha Imre	2	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2	1	2	2
	Biró Géza izr.	2	3	1	3	2	3	2	2	3	2	1	1	2	2
	Cupor András	2	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	1	2	3
5	Gergely Pál r. kath.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Grünvald Ernő izr.	1	2	1	1	1	1	3	2	2	2	2	1	1	1
	Havas László izr.	3	4	3	4	4	4	1	1	4	3	3	1	2	3
	Heller Sándor izr.	2	1	1	2	1	2	3	1	2	2	2	1	1	2
	Iszlai Dezső	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10	Juhász József ref	1	2	1	1	2	2	3	1	2	1	1	1	1	2
	Katona Gyula r. kath.	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	1	2	2	2
	Kádár Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Kende István izr.	2	3	2	3	2	3	1	3	3	3	2	1	2	3
	Lusztig Kálmán izr.	4	2	2	2	2	2	1	3	3	3	2	1	2	2
15	Létay Tibor	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2
	Marosi György r. kath.	2	2	3	2	2	2	1	3	3	2	2	1	2	2
	Mágori József	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2
	Pintye Rezső r. kath.	2	2	3	3	3	2	3	2	1	2	2	1	2	2
	Rosenthal Arthur izr.	3	4	3	4	3	3	4	3	4	3	2	1	2	3
20	Seiler Imre izr.	4	2	4	3	3	3	1	3	3	2	2	1	2	3
	Schmidt Béla r. kath.	1	2	1	3	2	3	3	2	3	2	1	1	2	2
	Szabó Viktor	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2
	Szathmáry Győző	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Tiboldi András	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1	2	3
25	Ullmann Lajos	2	2	3	3	3	3	3	3	2	1	2	1	2	3
	Ürmösi Jenő	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1
	Varga Sándor	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	1	2	3
	Váradi Zoltán	3	3	4	4	4	3	2	3	3	2	2	1	2	3

Jutalmat nyertek:

Az 1. osztályból: Ambrus László (Pósa L. Marci vitéz), Csorba Zoltán (Pósa L. Cini-cini), Dobó Jenő (Gárdonyi G. Nagyapó tréfái), Fenyő Sándor (Gaal M. Csalavér róka), Kugler Sándor (Gárdonyi G. Nagyapó tréfái), Ferenczi János (Pósa L. Marci vitéz), Incefi Gábor (Pósa L. Marci vitéz), Végh József (Benedek E. Tündérmesék), Udvari István (Pósa L. Kacor király).

A 2. osztályból: Ambrus Dezső (Benedek E. Óriások és törpék), Barth Sándor (Thirring G. Apró mesék), Juhász Béla (Benedek E. Mesék és mondák Mátyás királyról), Kerekes Ernő (Benedek E. Csodavilág), Müller László (Gaal M. Répacsősz az óriás), Szabó Bandi (Pósa L. Kacor király), Benedek Miklós (Benedek E. Óriások és törpék).

A 3. osztályból. Gyöngyössy Dezső (Gaal M. Ifjabbik Robinson), Szöllőssy Kálmán (Gaal M. Magyar hősök), Gál Gyula (Gaal M. Magyar hősök), Béres István (Perényi L. A hazáért), Paikert Viktor (Krudy Gy. Előre), Ferenczy (Beniczky, Regélő gólya), Müller Sándor (Szent Genovéva története).

A 4 osztályból: Szathmáry Győző (Benedek E. Nagyapóéknál), Gergely Pál (Benedek E. Nagyapóéknál), Kádár Ferenc (Benedek E. Krisztus-legendák), Iszlai Dezső (Benedek E. Mondák), Antónya Sándor (A fiatal indiánfőnök), Ürmösi Jenő (Kurucok csillaga), Juhász J. (Gaal M. Magyar hősök), Grünvald Ernő (Don Quichote), Heller Sándor (Gaal M. Görög hősök).

Dicséretet érdemeltek:

Az *1. osztályból*: Kende Pál. A *2. osztályból*: Csegezi Árpád. A *3. osztályból*: Katona Lajos, Roth István, Hantz Jenő, Dóczy Miklós, Udvari András. A *4. osztályból*: Mágori József, Létay Tibor, Szabó Viktor, Bartha Imre.

A tanulók statisztikája.

1. A tanulók száma az iskolai év végén: 93.

2. A tanulók száma az iskolai év végén a szülők lakhelye szerint:

a) helybeli: 87,

b) magyarpalatkai 1, forgácskúti 1, budapesti 1, pusztakakasszéki 1, élesdi 1, nagymajláthi 1.

3. Tanévvégi létszám osztályok szerint: 1. oszt. 19, 2. oszt. 18, 3. oszt. 28, 4. oszt. 28. Összesen: 93.

4. A tanévvégi létszám vallás szerint, osztályonként részletezve:

1. oszt.: unitárius 4, r. kath. 6, ág. ev. —, ref. 6, izr. 3; összesen: 19.

2. oszt.: unitárius 10, r. kath. 2, ág. ev. 1, ref. 4, izr. 1; összesen: 18.

3. oszt.: unitárius 10, r. kath. 5, ref. 8, g. kath. 1, izr. 4; összesen: 28.

4. oszt.: unitárius 14, r. kath. 5, ref. 1, izr. 8; összesen: 28.

5. A tanulók anyanyelve szerint: magyar 93.

6. Az iskolába beirt nyilvános és magántanulók számának alakulása az év folyamán:

a) Nyilvános tanulónak beiratkozott 93.

b) Év végéig ebbe az iskolába járt 92.

c) Kimaradt 1.

d) Magántanulónak beiratkozott 1.

7) Iskolai mulasztások száma 3863 igazolt óra.

Az 1912—13. tanévben használandó kézikönyvek jegyzéke

1. osztály.

1. Dr. Boros Gy.: Jó gyermek könyve	40	fill.
2. Cukrász Róza: ABC	40	„

2. osztály.

1. Dr. Boros György: Jó gyermek könyve	40	fill.
2. Havas—Peres—Pósa: Olvasókönyv	68	„
3. Czukrász Róza: Magyar nyelvgyakorlatok	60	„
4. Sziklás—Walter: Számtan, II. o.	40	„

3. osztály.

1. Tarcsafalvy A.: Bibliai történetek . . . . . 80 fill.
2. Havas—Peres—Pósa: Magyar olvasókönyv . . . . . 76 „
3. Czukrász Róza: Magyar nyelvgyakorlatok . . . . . 60 „
4. Sziklás—Walter: Számtan, III. oszt. . . . . 40 „
5. Régeni Á.: Kolozsvár sz. k. város és Kolozsmegye . . 70 „
6. Zsigmond F.: Daloskönyv . . . . . 68 „

4. osztály.

1. Tarcsafalvi A.: Bibliai történetek . . . . . 80 fill.
2. Havas—Peres—Pósa: Magyar olvasókönyv . . . . . 90 „
3. Czukrász Róza: Magyar nyelvgyakorlatok . . . . . 60 „
4. Sziklás—Walter: Számtan, IV. oszt . . . . . 50 „
5. Asztalos—Mártonffi—Elek—Tóth J.: Földrajz, IV. oszt. 60 „
6. Zsigmond: Daloskönyv . . . . . 68 „

Megjegyzés. Minden könyvnek a legújabb kiadását kell használni.

VII. FEJEZET.

A jövő iskolai évre vonatkozó értesítés.

1. **Beiratás ideje.** A jövő 1912—13. tanévre a tanulók fölvétele szeptember hó 2—4. napjain d. e. 8—12, d. u. 3—5 óráig fog eszközöltetni. 5-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni; 10-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév ünnepélyes megnyítása szeptember hó 5-én d. e. 10 órakor lesz, az előadások d. e. 11 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés 5-én fog kezdődni.

2. **Vizsgálatok.** A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok aug. hó 30. és 31. napjain tartatnak meg. Javító- és pótlóvizsgálat engedélyezéséért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbé szabályszerű vagy rossz, továbbá, aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. A folyamodványokat mindkét esetben **legkésőbb julius hó 20-ig** az igazgatósághoz kell benyújtani. **Aki folyamodványát a kitűzött időig be nem adja, javítóvizsgálatra nem bocsáttatik.**

A szeptemberben tartandó **javító,** illetőleg betegség miatti mulasztás esetén **pótló érettségi vizsgálatra** augusztus hó 31-ig kötelesek az illetők jelentkezni, illetőleg az előző évben kapott érettségi bizonyítványukat beadni.

3. **Felvétel.** Az elemi iskola 1. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 9-ik életévöket már betöltötték s az elemi iskola 4. osztályát kielégítő ered-

ménnyel végezték. Beiratáskor be kell adni az **előző évi iskolai bizonyítványon kivül a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az iskolai díjakat felerészben befizetni. Aki a megelőző időből bármely címen hátralékban van, az a hátralék kifizetése előtt nem fog fölvétetni.**

A gimnázium V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beiratásnál köteles kijelenteni, hogy fia, vagy gyámoltja a görög nyelvet tanúlja-e, vagy a pótló tantárgyakat.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beiratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyelet és nevelés gondjait bizni. Az igazgatónak jogában áll a kifogás alá eső állás megváltoztatását követelni. **Vidéki tanuló orvosi, ennek hiányában hatósági bizonyitvánnyal köteles igazolni, hogy sem családjában, sem községében fertőző betegség nincsen.**

A felvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az illető osztályfőnöknél jelentkeznek, aki a beiratáshoz tartozó egyéb teendőket végezi.

4. **Internátus.** Azok a tanulók, akik az intézetben bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat **legkésőbb julius 20-ig** az igazgatónak bejelenteni. **Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számíthat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely.** A bennlakó tanulók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesebb ágy- es fehérneműt magukkal hozni, t. i. legalább 2 rend ágyneműt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár harisnyát, 3 törülközőt, továbbá téli és nyári ünneplő és viselő felsőruhákat.

Az internátus 200 tanulóra van berendezve. A tanulóknak külön dolgozó-, háló-, étkező- és fürdőhelyiségek állanak rendelkezésükre. A felügyeletet az igazgató és négy internátusi felügyelő teljesíti. A fennjáró betegek részére betegszoba s emellett fürdőszoba van. **A dohányzás az intézet összes he-**

lyiségeiben a legszigorúbban tiltva van, kivéve a VII. és VIII. tanulókat és a papnövendékeket, kiknek az olvasóteremben, melyet a napirendben megszabott időben tanulmányaik bővítése céljából használhatnak, továbbá az udvaron, meg van engedve.

5. **Kimutatás az elemi iskolai és főgimn. tanulóktól fizetendő díjakról.** a) **Künnlakó elemi iskolai tanuló semmiféle díjat nem fizet.**

Unit bennlakó új tanuló fizet 28 K-t (szeptemberben fizetendő 16 K, febr. 1-én 12), **régi** 26·40 K-t (szeptemberben fizetendő 14·40 K, febr. 1-én 12 K); **nem unitárius, új, bennlakó** 38 K-t (ebből szeptemberben fizetendő 21 K, febr. 1-én 17 K), **régi** 36·40 K-t (ebből szeptemberben fizetendő 19·40 K, febr. 1-én 17 K).

b) **Főgimnáziumban.**

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	I—V. o.	103·—	58·50	44·50	99·40	53·90	45·50
	VI—VIII. o.	106·—	60·—	46·—	102·40	55·40	47·—
„ künnlakó	I—V. o.	77·—	44·50	32·50	73·40	40·90	32·50
	VI—VIII. o.	80·—	46·—	34·—	76·40	42·40	34·—
Nem unit. bennlakó	I—V. o.	145·—	80·50	64·50	139·40	73·90	65·50
	VI—VIII. o.	148·—	81·—	67·—	142·40	75·40	67·—
„ „ künnlakó	I—V. o.	99·—	57·50	41·50	93·40	50·90	42·50
	VI—VIII. o.	102·—	59·—	43·—	96·40	52·40	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beíratáskor. **Azonban a díjak fele részét ők is kötelesek előre befizetni. Aki folyamodványát ekkor be nem adja, az a díjak elengedésében nem részesülhet.** Ösztöndíjakért a kellően felszerelt folyamodványok szintén beíratáskor nyújtandók be.

6. **Konviktus. Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett**

tagja. Ez alól fölmentést csak hitelesen megokolt esetben adhat az igazgatóság írásbeli folyamodásra.

A konviktusba való felvételért a folyamodványt szintén julius hó 20-ig az igazgatóhoz kell benyújtani. Az egész díjas helyért folyamodók pedig **iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülőik hatóságilag hitelesített adókönyvi kivonatát csatolják. Minden folyamodó köteles a következő szülői nyilatkozatot mellékelni:**

Szülői nyilatkozat.

Alulírott elismerem, hogy ..... nevű fiam (gyámfiam) az én tudtommal és beleegyezésemmel lép az 19 . . tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába, kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak díjait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláírása.

(Tanuk.)

Az élelmezés díja unitárius vallású elemi, gimnáziumi, papnevelő intézeti és egyetemi tanulónak 240 K, más vallásúaknak 340 K. Teríték-díj valláskülönbség nélkül 10 korona. A díj öt egyenlő részben előre fizetendő: az 1. részlet a beíratáskor, a 2. november 1—5., a 3. január 1—5., a 4. márc. 1—5. és az 5. máj. 1—5. napjain. Ezen kivül a **teríték-díj, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beíratáskor egy összegben.** Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok esetén haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nem fizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes díjról és 14 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerű iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés díja naponként 80 fillér. Az élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll.

Szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tanulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok

terhére egész, háromnegyed, fél vagy egynegyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik félkedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, írásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy e kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire egy-egy cipót kívánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 20 koronáért megkaphassák. Hasonlóan az egynegyed kedvezményben részesülők is évi 60, illetve 80 K ráfizetéssel a fentebbi feltételek mellett részesülhetnek e kedvezményben.

A meghatározott rendeltetéssel biró konviktusi alapítványok a következők:

1. Az **Árkosi Benkő Mihály**-alapra pályázhatnak a le- vagy felmenő ágú rokonok, másodsorban a nagyajtai Inczecsaládból származó, harmadsorban árkosi, közép- és nagyajtai szegény, jó igyekezetű, unitárius vallású tanulók.

2. **Id. báró Daniel Gábor** főgondnok úr alapítványára udvarhelymegyei szegény unitárius vallású tanulók.

3. **Józan Miklós budapesti lelkész** alapítványára igyekvő és jó magaviseletű, tordaaranyosmegyei unitárius vallású tanulók.

4. **A bölöni egyházközség alapítványára** bölöni illetőségű gimn. vagy papnevelőintézeti szegény és jó igyekezetű tanulók

5. **Ferencz József és neje Gyergyai Anna** alapítványra papnövendékek és gimn. tanulók különbség nélkül.

6. **Báró Petrichevich-Horváth Kálmán** főgondnok úr alapítványára szegénysorsú, unitárius vallású tanulók.

7. **Koncz Judit alapítványra** a Koncz-családból származó vagy a Koncz-családdal rokon családokból származó erdélyi származású unitárius vallású ifjak.

8. **Téglás Mihály alapítványra** sepsikőröspataki születésű szegénysorsú, jó igyekezetű, unitárius szülőktől származott és unitárius vallásban nevelt tanulók.

9. **Derzsi János alapítványra** unitárius szülőktől származott, ép és egészséges szervezetű, szegény és kifogástalan magaviseletű, jó előmenetelű tanulók.

10. **Sepsikőröspataki Bedő Dániel alapítványra** a sepsi-

kőröspataki Bedő- és Költő-családból apai és anyai egyenes ágon leszármazó, szegény, jó erkölcsű, szorgalmas, legalább közepes tehetségű tanulók; ha ilyenek nem jelentkeznek, más székely unitárius tanulók.

11. **Gyulay László alapítványra** Tóth Károlyné és ó-tordai Gyulay Árpád egyenesen leszármazó fiúgyermekei harmad-, illetőleg másodízig.

12. **Derzsi Károly alapítvány** kamatait első sorban Derzsi Domokos és Gábor fiúgyermekei és azok leszármazói élvezhetik.

13. **Amboris Rozália** alapítvány melynek kamatai szegénysorsú, jó igyekezetű, székely unitárius tanulóknak adandók konv. segélyül.

14. **Tóth Józsefné szül. Serester Anna** alapítványból «jóviseletű, szorgalmas, székely, első sorban kökösi illetőségű tanulók» segélyezendők konv. kedvezményképen.

15. **A tordai megszünt unit. gimn.** vagyonából 7000 K adatik ki a Torda-Aranyoskörből származó, szegénysorsú, jó igyekezetű és viseletű unitárius tanulóknak konviktusi és tandíjsegélyül.

A kedvezményt a tanuló évközben is elveszítheti, ha elégtelen osztályzatot kap vagy kevésbé szabályszerű magaviseletet tanusít.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványokat nem veszünk tekintetbe.

Kérjük a szülőket, hogy az iskolai és konviktusi díjakat ne a tanulók, hanem egyenesen az igazgatóság vagy a konviktusi gondnok címére küldjék.

VIII. FEJEZET.

Az 1911—12. isk. évben használandó kézi könyvek jegyzéke.

I. gimn. osztály.

	Korona
Csifó, Bibliai történetek. Ó-szövetség	—·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasókönyv I	2·—
Négyesy, Magyar nyelvtan, I.	—·90
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengery, Latin nyelvtan, I.	1·40
Simonyi, Földrajz, I.	1·60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz, I.	2·—
Paszlavszky, Kis természetrajz, I.	2·20
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Suták, Számtan, 6-ik kiadás	2·60
Horti, Rajzoló geometria, I.	2·—
Erődi—Szent—Gály, Módszeres énektan, I. kt.	1·50
Kézi nagyító	1·20

II. gimn. osztály.

Csifó, Bibliai történetek. Új-szövetség	—·60
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasókönyv, II	2·40
Négyesy, Magyar nyelvtan, II.	1·80
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I.	1·40
Simonyi, Földrajz, II.	1·60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz, II.	2·40
Paszlavszky, Kis természetrajz, II.	2·60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·60
Suták, Számtan, 6-ik kiadás	2·60
Horti, Rajzoló geometria, II.	2·—

	Korona
Erődi Szent—Gály, Módszeres énektan, II. kt.	2·—
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

Bereczky, Biblia ismertetés	1·20
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasó, III.	2·40
Négyesy, Rendszeres magyar nyelvtan	2·—
Geréb—Morvay. Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengery, Latin nyelvtan, I.—II.	3·20
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, I. r.	1·80
Szádeczky, Magyarország története, I.	2·20
Simonyi, Földrajz, III. r.	2·20
Schmidt, Fizikai és mathematikai földrajz	2·20
Kogutowitz, Földrajzi atlasz, III.	1·60
Suták, Számtan	2·60
Horti, Rajzoló geometria	2·—

IV. gimn. osztály.

Ferenc József, Unitárius káté	—·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Stilisztika	2·50
Arany—Lehr, Toldi	1·60
Geréb - Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I.—II.	3·20
Kempf—Csengeri—Cserép, Latin stilusgyakorlatok	1·40
Hittrich, Latin olvasókönyv	2·60
Miklós—Kaiblinger, Német nyelzkönyv, II. r.	1·80
Szádeczky, Magyarország története, II	2·20
Paszlavszky, Növénytan kézikönyve	3·60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Suták, Algebra	2·40
Horti, Rajzoló geometria, III.—IV.	2·—
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

Gergely—Kovács, Keresztény egyház története	1·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Rhetorika	3·—
Cicero, Orationes Selectae XIII. ed Dávid	1·60

Korona

Csengeri, Anthologia Latina . . . . . 2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek . . . . . 2·80
Maywald, Görög nyelvtan . . . . . 2·80
„ Görög olvasókönyv, I. . . . . 1·60
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, III. r. . . . . 3·20
Márki, Egyetemes történelem, I. . . . . 2·60
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, I füz. . . . . 1·20
Paszlavszky, Állattan kézikönyve . . . . . 4·20
Suták, Algebra, I. . . . . 1·40
Lóky, Geometria . . . . . 3·20
Kézi nagyító . . . . . 1·20
Bogárgyűjtő . . . . . 1·—

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlai, Homeros Odysseiája magyarul . . . . . 2·80
Kempf—Kemenes, Homeros Iliása . . . . . 2·80
Gerébi, Szemelvények Herodos tört. műveiből . . . . . 1·50
Toncs, Szemelvények magyar epikusokból . . . . . 2·—
Boros, Stilisme . . . . . 1·20

VI. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárus kis tükör . . . . . 1·60
Riedl, Poetika . . . . . 3·—
Shakespeare—Névy, Julius Caesar . . . . . 1·20
Kalmár, Szemelvények Liviusból . . . . . 3·20
Cserép, Szemelvények Vergilius Aeneiséből . . . . . 2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek . . . . . 2·80
Maywald, Görög nyelvtan . . . . . 2·80
„ Görög gyak. és olvasókönyv, II. . . . . 2·50
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv III. r. . . . . 3·20
Lutter, Sorszámok . . . . . 2·40
Márki, Egyetemes történelem. II. . . . . 3·—
Acsády, Történelmi isk atlasz, II. füz. . . . . 3·—
Reichenhaller, Chemia és mineralogia . . . . . 3·—
Suták, Algebra, II. . . . . 2·—
Lóky, Geometria . . . . . 3·20
Kézi nagyító . . . . . 1·20

Korona

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics, Irodalmi olvasó, II. . . . . 2·—
Csiky - Losonczy, Sophokles Elektra . . . . . 1·20
Boross, Stilisme . . . . . 1·20

VII. gimn. osztály.

Marion—Péterfy, Az ember kötelességei és jogai . . . . . 1·20
Váczi, Irodalomtörténet, I. . . . . 4·80
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet . . . . . 1·—
Cserép, Szemelvények Verg. Aeneiséből . . . . . 2·—
Cicero, Orationes selectae XIII. ed. Dávid . . . . . 1·60
Hittrich, Sallustius . . . . . 1·—
Wagner—Horváth, Római régiségek . . . . . 2·80
Csengeri, Homeros Odysseiája . . . . . 3·40
Dávid, Szemelvények Herodotosból . . . . . 1·60
Miklós—Kaiblinger. Német nyelvkönyv, 5. r. . . . . 4·—
Lessing, Minna v. Bernhelm . . . . . —·70
Dr. Márki, Egyetemes történelem III. r. . . . . 3·20
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, III. . . . . 2·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika . . . . . 5·50
Suták, Algebra, II. . . . . 1·80
Lóky, Geometria, II . . . . . 2·60
Lutter, Sorszámok . . . . . 2·40
Fodor—Gerlóczy. Egészségtan . . . . . 1·60

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Schill, Görög irodalomtörténet . . . . . 2·80
Badics, Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt. . . . . 3·—
Boross, Stilisme . . . . . 1·20

VIII. gimn. osztály.

Ferencz József, Hittan . . . . . 1·60
Váczi. Magyar irodalom története . . . . . 3·80
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet . . . . . 1·—
Horatii carmina ed Wirth . . . . . 2·80
Tacitusból szemelvények ed. Gyomlay . . . . . 2·40
Wagner—Horváth, Római régiségek . . . . . 3·20
Csengeri, Homeros Ilias . . . . . 2·80
Platonis Apologia Socratis . . . . . ·70

	Korona
Csengeri, Homerosi világ	2·80
Hirn—Paulay, Német irodalmi olvasókönyv, II. kt.	3·40
Goethe, Hermann und Dorothea	—·80
Varga, Magyarország története	3·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika	5·50
Suták, Algebra II.	1·80
Lóky, Geometria. II.	2·60
Lutter, Sorszámok	2·40
Kornis, A pszichológia és logika elemei	2·60

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Szemelvények Platonból	2·—
Zsámboky, A görög művészet kiválóbb alkotásai	2·—
Boross, Stilisme	1·20

TARTALOM.

	Lap
Dr. Varga Béla és Sándor János tanárok beiktatása, Imádság. Vári Albert	3
Megnyitó beszéd. Gál Jenő	6
Az intuicionizmus mint divatfilozófia. Dr. Varga Béla	8
Az ének és zene szerepe a nevelésben. Sándor János	25
Üdvözlő beszédek: Dr. Gál Kelemen	31
„ „ Dr. Boros György	34
„ „ Csifó Salamon	36
Theologiai intézet	39
A haladás szelleme. Csifó Salamon	39
I. Fejezet	50
Adatok az 1911—12. tanév történetéhez	50
II. Fejezet. Főgimnázium	77
I. Adatok a főgimnázium 1911—12. iskolai év történetéhez	77
II. Fontosabb rendeletek	89
III. Az igazgatóság működése	95
IV. Személyzet (Tanári testület, intézeti alkalmazottak és szolgák)	97
V. Tanárok irodalmi működése	101
VI Oktatás	105
A) Végzett tananyag az 1911—12. iskolai évben	105
B) Magyar irodalmi dolgozatok	106
C) Görög pótló irodalmi dolgozatok	107
D) Rendkívüli tárgyak	107
E) A tanítási terv táblázatos áttekintése	115
F) A tanulók névsora és osztályozása	116
G) A tanulók statisztikája	132
H) Érettségi vizsgálatok	139
VII. Szertárak	142
1. Történelmi-filológiai és földrajzi szertár	142
2. Természetrajzi szertár	143
3. Természettani szertár	143
4. Rajzszertár	144
5. Tornaszertár	144
6. Zeneszertár	145

Lap

VIII. Kirándulás 146

IX. Ifjúsági egyesületek és alapok:
1. Kriza-önképzőkör. 2. Felsőosztályuak olvasó-egyesülete. 3. Alsóosztályúak olvasó-egyesülete. 4. Jóltevők emlékalapja. 5. Kriza János-alap. 6. Remény-alap. 7. Dalkör-alap. 8. Apollókör alapja. 9. Kirándulási alap. 10. Segélyző-alap. 12. Kismező-alap 153

III. Fejezet. Kollégiumi könyvtár 162

IV. Fejezet. A kollégium kórháza. Egészségi állapot 185

V. Fejezet. Ösztöndíjak, segélyezés, jutalmak 187

A) Ösztöndíjak 187

B) Segélyezés 191

C) Jutalmak 193

VI. Fejezet. Elemi iskola 201

VII. Fejezet. A jövő iskolai évre vonatkozó értesítés 210

VIII. Fejezet. Az 1912 13. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke 216

Tartalom 221